

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

WAGNER

TEN

PLACES

AND

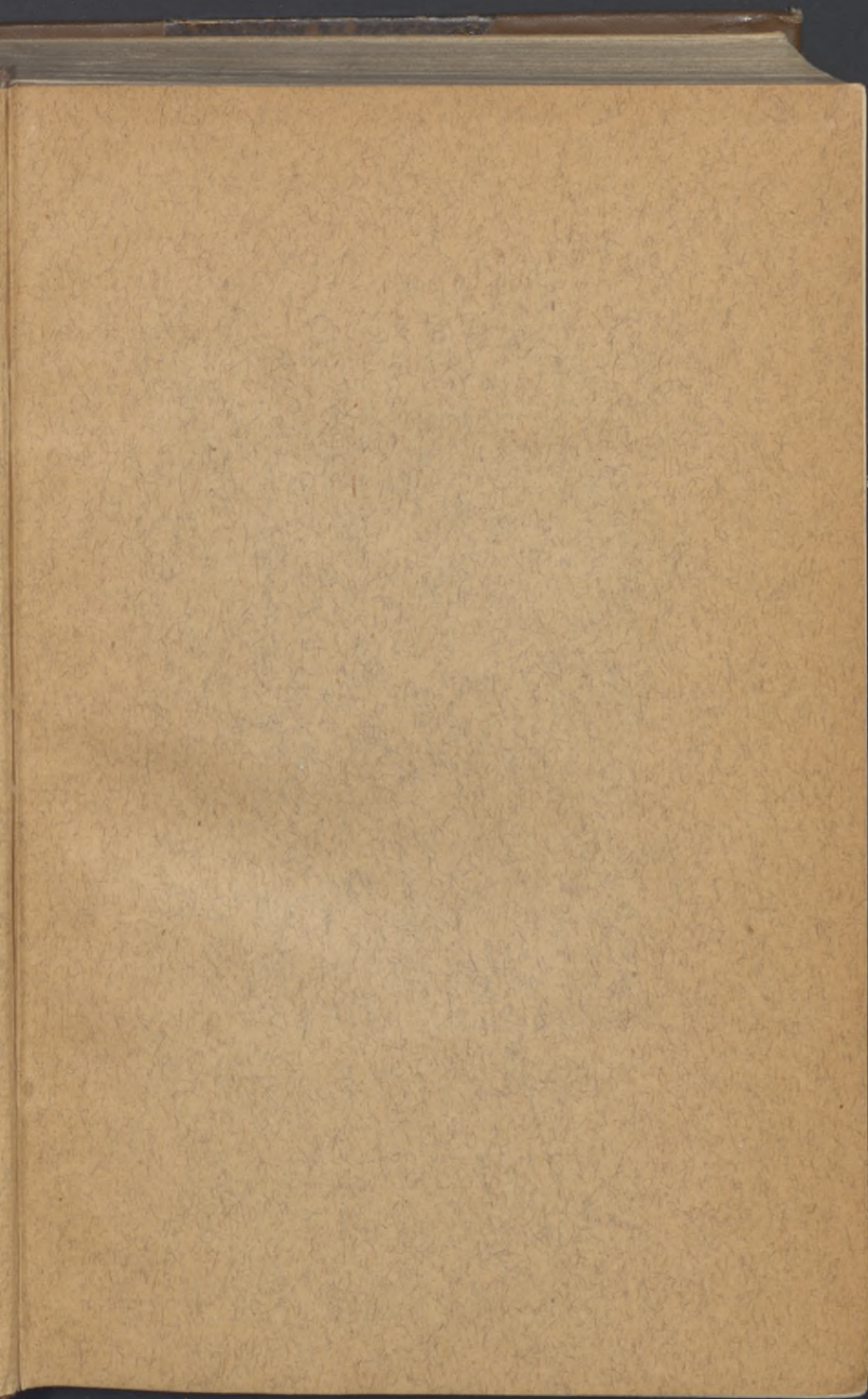
ROADS

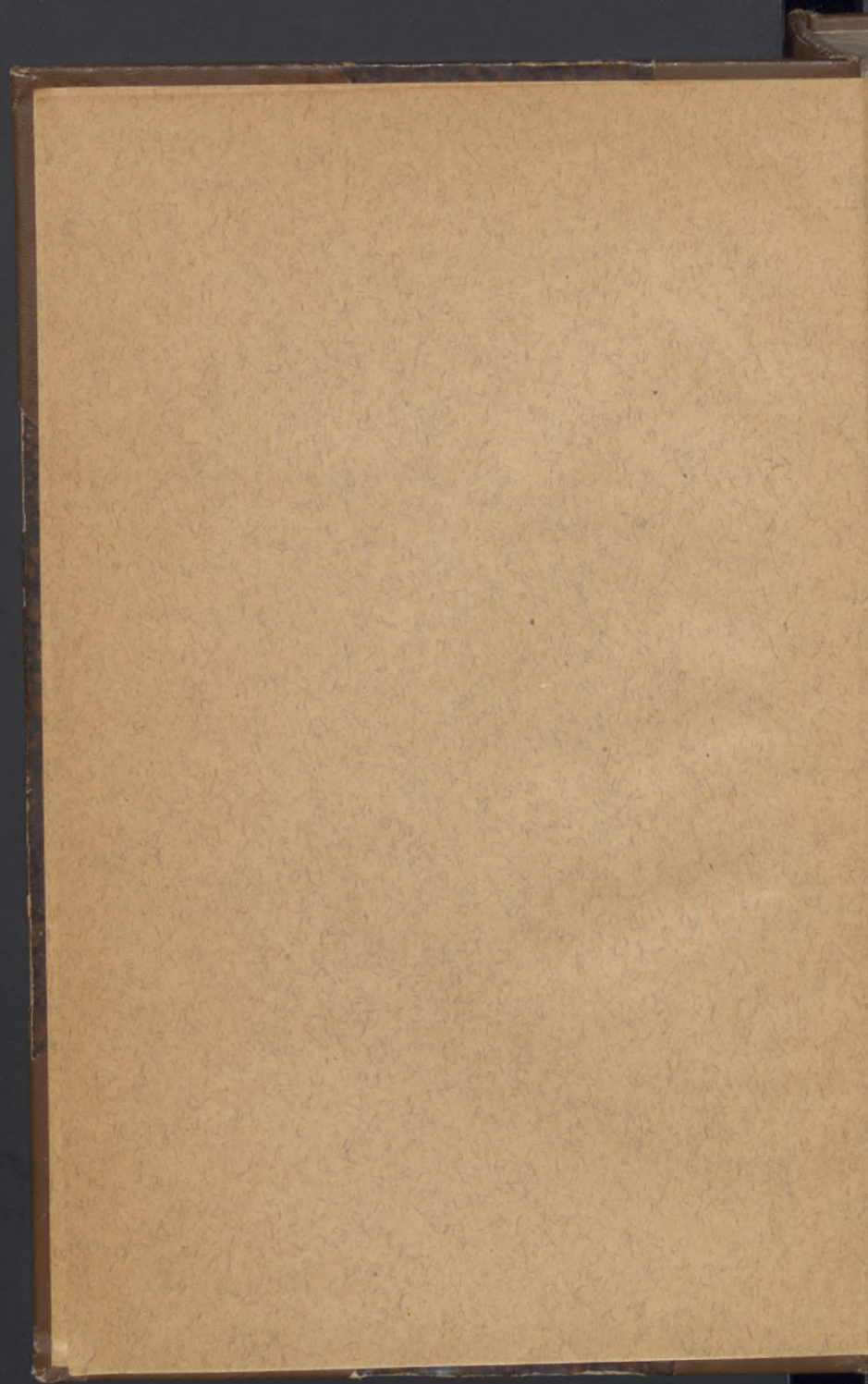
112
51

TILLHÖR

GÖTEBORGS
STADS-BIBLIOTEK

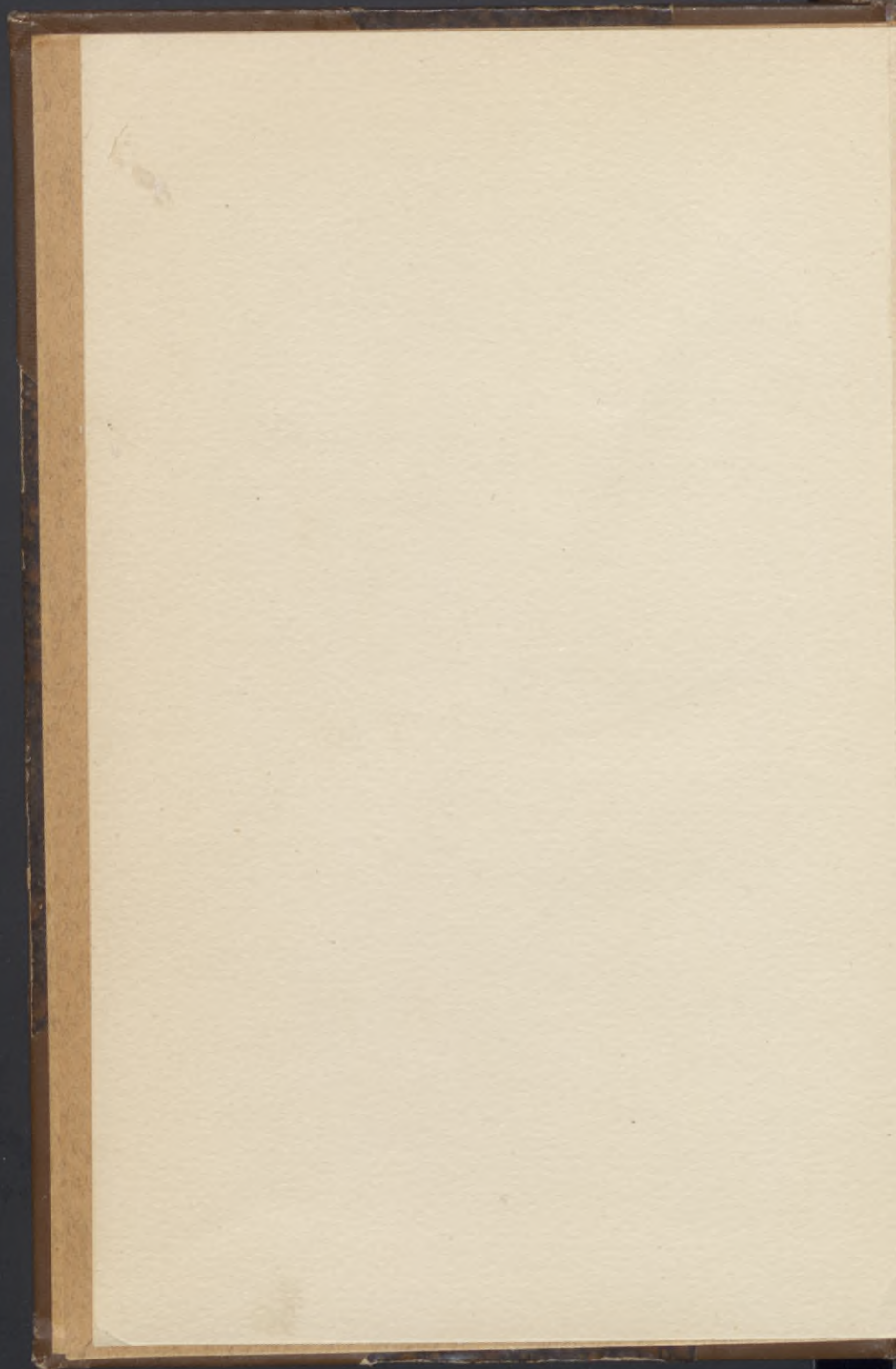
E L I N W Ä G N E R

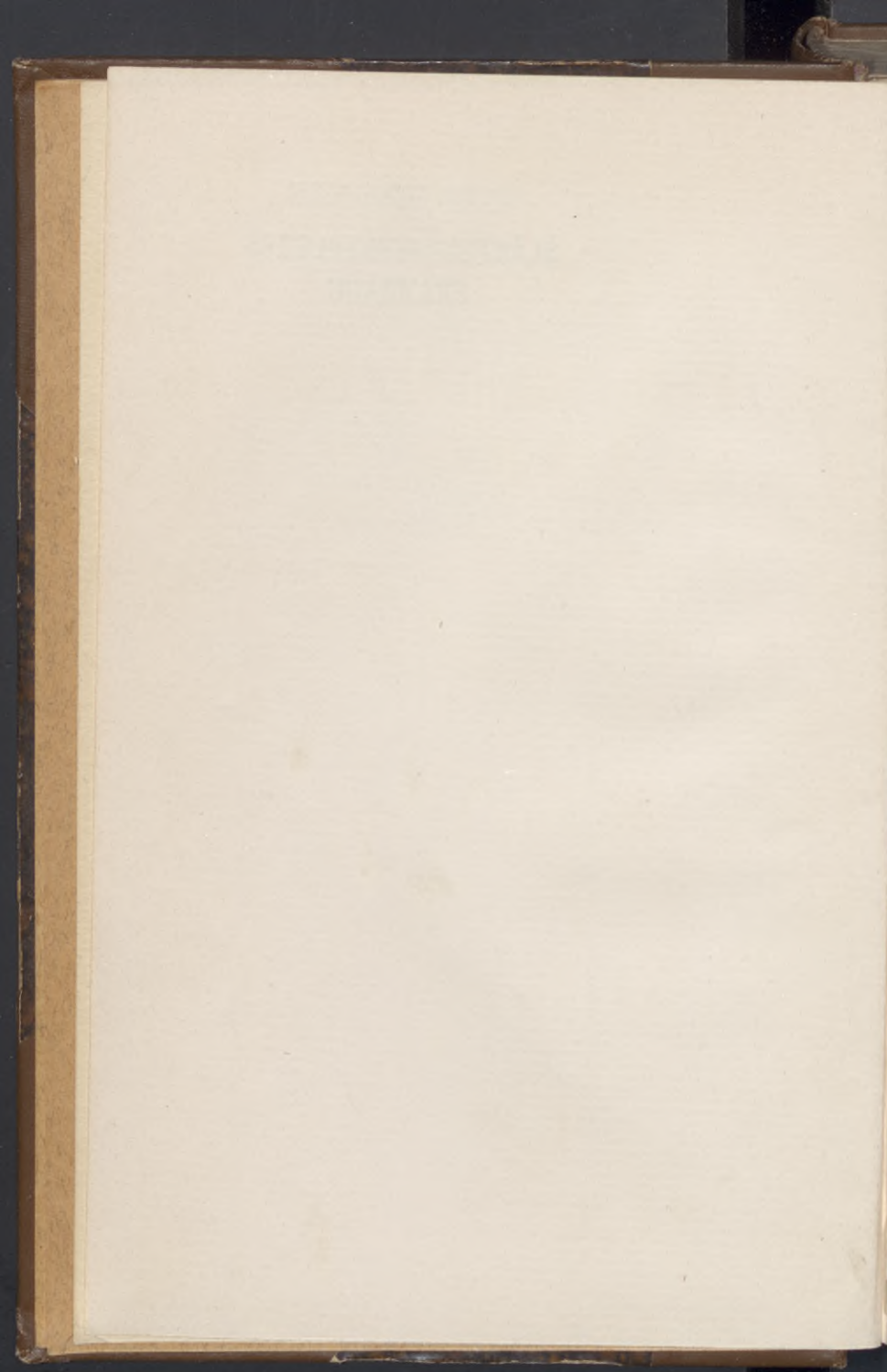
S L Ä K T E N J E R N E -
P L O O G S F R A M -
G Å N G

S T O C K H O L M

A L B E R T B O N N I E R S F Ö R L A G

ELIN WÄGNER
SLÄKTEN JERNEPLOGGS
FRAMGÅNG

ELIN WÄGNER

SLÄKTEN JERNEPLOOGS
FRAMGÅNG

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright. Albert Bonnier 1916.

STOCKHOLM 1916
A.-B. FAHLCRANTZ' BOKTRYCKERI

I.

Landshövdingenskan Jerneploog stod i en fönsternisch på residenset i Gustavsfors och såg ut över Stora torget, där dammet drev i skyar med vinden. Det var inte torgdag och mycket fanns inte att se: en bryggarvagn, stadsläkaren, som åkte till någon patient, skolbarn, ett kvarnlass, jungfrur och fruar, som voro ute och handlade och veko in till Gunnarsons, den stora speceriaffären, vars skylt man kunde se ner i Kungsgatan, om man ställde sig tätt invid rutan.

Landshövdingenskan såg detta och såg dock icke, hennes tankar voro på annat håll, och hon hade glömt, att hon egentligen gått till fönstret för att titta efter sin bil och sina döttrar. Då klockan i rådhuset slog en kvart över ett, höjde hon på axlarna till tecken att hon uppgav att vänta, och gick åter bort till bordet, där hennes handarbete låg.

Ännu två gånger slog rådhusklockan.

En betjänt blev synlig i dörren.

— Det är telefon från borgmästarinnan med förfrågan, när fröknarna väntas tillbaka?

— Hälsa och säg, att jag väntade dem senast klockan ett, svarade landshövdingen utan förskoning för borgmästarinnans moderliga oro.

Men nu dröjde det icke mer än en kvart till, så hördes en melodiös bilsignal och därpå ljudet av en motor. Landshövdingen reste sig och gick på nytt fram till fönstret. Nedanför porten stannade i samma ögonblick en stor, ljusgrå bil, prydd med flaggduk och nyutsprucket, nu lätt svartnat björklöv kring karosseriet. Inuti var den alldeles vit av flickor och flygblad.

Hon sökte med blicken först sina egna två döttrar bland de skrattande och högljudda flickorna, som viftade med näsdukarna och inte alls gjorde sig någon brådska med att stiga ned från sin bil och sin politiska plattform. Varför viftade de? En blick utåt torget gav genast svaret. Där kom borgmästarparet från rådhuset, medan rektorskan och landssekreterarns fru dök upp från ett annat håll. En ung man, vars utseende föreföll välbekant, var redan framme vid bilen och hälsade. Nu tog han en av flickorna med sig, och de gingo bort arm i arm. En skara småpojkar började svärma fram ur gatmyningar och portvalv, och i deras spår skulle följa den namnlösa massan. Landshövdingens min var på en gång road och missnöjd, och hon drog ihop ögonbrynen, ett ögonblick oviss. Därpå ringde hon och gav betjänten order att skynda ner och »be fröken Agneta från mig att låta bilen köra undan och komma upp så fort som möjligt tillsammans

med sina väninnor. Och Karlson hälsar och frågar om inte borgmästarns och rektorskan och den andra, fru — Karlson vet — också vill stiga upp.»

Medan hon omsorgsfullt pudrade över sitt ansikte och dämpade ner dess klara färg till en ton, som stämde med hennes blekt rödblonda hår, förorsakade hennes bud en hastig sänkning av högljuddheten nere vid porten. Flickorna fingo bråttom, samlade ihop sina papper och skyndade med dem in i valvet, de fyra äldre följde dem efter på landshövdingkans bud, bilen körde undan och folkmassan, som efter Gustavsfors villkor redan hunnit bli ganska stor, skingrades.

När de främmande trädde in i landshövdingkans arbetsrum dit betjänten visat dem, stod hon mitt under kronan för att ta emot. Hennes klänning var av samma lugna blå färg som hennes ögon. Över hennes väsen vilade denna utomordentliga jämvikt, som länet ständigt fann hos henne, nu liksom för fem år sedan, då hon kom till Gustavsfors efter en kort statsrådsamtid. Hon gick ett par steg emot sina gäster, skakade hand och öppade samtalet med ett par ord om, att hon hade trott »att det kunde roa att höra våra barn gemensamt berätta om den märkliga färden». Ordet märklig uttalades med ett ringa stänk av ironi, som dock gick förlorat för de andra mödrarna. Borgmästaren däremot, som den icke undgick, trodde sig genast förstå att hennes avsikt med denna gästfrihet var att få färden

värderad och stämplad häruppe, innan dess deltagare spredos omkring i staden.

— Nå, var är de unga damerna? frågade landshövdingenskan. Det rådde ingen förtrolig vänskap mellan henne och dessa fruar, hon var — och ville vara — dem för förnäm, för utsökt i all sin färdsel. Själv gjorde hon sig ingalunda besvär med att hjälpa dem över den osynliga mur, som skilde dem åt. Hon gav middagar för dem, och satt på sammanträden med dem, lade bort titlarna jämnt så mycket som var nödvändigt. Men sina vänner hade hon på de stora adelsgodsen runt omkring i länet.

Det upplystes att de unga damerna gjorde en välbehövlig toalett inne hos fröken Agneta.

Borgmästarinnan ursäktade sig, emedan hon telefonerat. Hon hade inte tyckt sig kunna stå ut längre med sin oro. Detta kunde landshövdingenskan mycket väl förstå, hon hade för sin del känt hela tyngden av det ansvar hon och hennes man åtagit sig, när de tillåtit sina döttrar att värva deltagare på färden bland sina väninnor.

De omtalade kommo i detsamma, en flock flickor i 18-årsåldern, alla blossande av den starka vinden och med uppspelthet glimmande under den vid tröskeln antagna korrekta hållningen. Landshövdingenskan kysste lätt sina båda döttrar, som vem som helst genast skulle kunnat utpeka bland de andra, och bjöd så hela skaran med en gest att slå sig ner. Hon väntade inte på, att de skulle börja berätta, hon hade den suveräna

vanan — och drömde inte om att det fanns gustavsforsbor, som smått skrattade åt henne därför — att föra alla samtal med frågor. Voro de trötta? hade de följt det utstakade programmet? hade de haft några missöden? och: hade de gjort fosterlandet mycken nytta?

Svaret kom inte så beredvilligt på denna sista fråga som på de andra. De unga hade mycket väl märkt bitonen av skepsis och skyggade litet. Ett par logo generade leenden, andra nekade att le. Alla sågo de på Agneta, den älsta av frökerna Jerneploog, hon var självskrivnen att svara.

— Ja, vet mamma, sade hon med en nästan fientlig udd i rösten, det är många som sagt så mycket och tackat för att vi kom.

— Det var ju uppmuntrande.

— Jag vill inte påstå, att nyttan vi kunnat göra är så stor, fortsatte flickan, men en sak vet jag i alla fall: jag är glad för min egen skull, att jag har fått göra den här färden, för jag har haft stor behållning av den.

— Ja, vi tycker precis som Agneta allihop, hördes en ivrig kör av röster.

— Hur så, menar fröken? frågade borgmästaren. Hans ton var mycket aktningsfull, ty han glömde inte, att han talade med en förmans dotter, men han brydde sig inte om att dölja, att han stod fullkomligt oförstående. Innerst inne tyckte han, att det var ett levande spektakel, att landshövdingedöttrarnas stadskotteri skulle lägga sig i de politiska valen. Hans egen dotter hade

ej kunnat utverka tillåtelse att följa med förrän landshövdingen, barnsligt ivrig på denna färd, personligen bett för henne.

— Jo, därför, svarade Agneta och såg frimodigt på borgmästaren, att det givit oss så många nya erfarenheter och en vidgad blick på livet. Hon smålog lite. Så präktigt folket är, fortsatte hon, såna hedersmän man träffar på, och så mycken trohjärtad hängivenhet för kung och fosterland. Man anar inte, förrän man riktigt lär känna dem, hur bra de förstår vad det gäller, och hur väl de vet att uttrycka sig. De tyckte inte det var dumt, att vi unga flickor var med och tog del i fosterlandets räddning. Alla var glada för våra flygblad och lovade att läsa dem samvetsgrant, när vårarbetet var över och sen låna ut dem till sina grannar.

— Men då är också valen över, inföll borgmästaren. Bönder är mycket bra, fröken Agneta, men man ska bara inte låta hänföra sig för mycket av deras trohjärtade uppsyn.

— Agneta har t a l a t en gång, upplyste stolt borgmästarens dotter, som just nu var mindre nöjd med sin far än någonsin.

Landshövdingenskan höjde litet på ögonbrynen, och Gudrun, hennes yngsta dotter, skyndade att försvara systemen mot detta välkända ogillande.

— Det var verkligen inte Agnetas fel, för som mamma vet, så hade vi bara tänkt driva personlig propaganda, medan vi delade ut våra

flygblan. Vet mamma vems det var? Fru Gunnarsons, hon i diversehandeln — —

— Det är visst bäst, att Agneta berättar själv, avbröt landshövdingen.

Agneta bemödade sig tydligen att välja sina ord och uttrycka sig klart, alldeles som när hon höll tal.

— När vi kom till Solåsa, sade hon, höll vi med bilen på planen utanför skolan. Där var en hel hop folk samlad, gubbar och gummor och ungdom. Vi tyckte, det var ett utmärkt tillfälle att dela ut våra skrifter och gjorde så med. Och folk tog dem och sa tack, men såg samtidigt lite förlägna ut, som om de väntade på någe mer. Jag såg också, hur de försökte knuffa fram en gubbe till oss, men han ville inte. Då sjöng vi »Sverige», men det var lika när. Alla flickorna tyckte då, att jag måste säga några ord, och jag tänkte, att så klart, som jag hade allting för mig, så skulle det väl inte vara omöjligt.

— Kan du upprepa vad du sa? frågade landshövdingen.

— Nej, mamma, svarade Agneta bestämt, det kan jag inte. Allt beror på vad man har för åhörare.

— Talet var rysligt bra, sade de andra.

— Var inte fröken Agneta rädd? frågade rektorskan.

— Åjo, sade hon, nog var jag det.

— Men det märktes inte på henne, försäkrade kamraterna stolt. Hon var så stilig och hördes

så bra, och folk sa, att det var alldeles som om de hört landshövdingen.

— Men vad hade allt detta att göra med fru Gunnarson? frågade borgmästaren, som fastnat vid det välkända namnet på hans kollega i stadsfullmäktige och i åtskilligt annat. Flickorna väntade åter på att Agneta skulle föra ordet.

Agneta smålog lite.

— Jo, sade hon, det har med fru Gunnarson att göra, så till vida att det hela var ett misstag av oss. Det var henne folk samlats att möta och inte oss. Jag såg henne inte, för resten skulle jag nog inte ha känt igen henne, men flickorna berättade sedan, att hon kom cyklande mitt under anförandet och steg av och lyssnade. Och när jag väl slutat, hade folk kommit sig så pass, att de kunde berätta sammanhanget, när Gudrun frågade. Vi reste genast vår väg, så vi vet inte, om hon talade sen, men nog var där en hel del, som gick sin väg samtidigt med oss. På kvällen, när vi kom till Boda — Prangens var för resten mycke vänliga och bad hälsa till mamma — så visade oss farbror Gustavsfors Dagblad, där det stod en redogörelse för hennes valturné. Och då lade vi om vårt program en smula, så att vi kunde komma före eller efter henne på flera håll med våra flygblan, men vi hann ju med mycket mer än hon. Vi tyckte det kunde vara behövt med lite motvikt.

Fruarna nickade gillande.

För flickorna Jerneploog var det tydligt, om

också för ingen annan, att deras mor fortfarande var en smula missnöjd, ehuru de inte kunde fatta varför.

— Och ni kom aldrig i någon ordväxling med henne eller så? frågade hon utan att kommentera deras valstrategi.

— Ånej, vet mamma, svarade Agneta litet högmodigt, det skulle bara fattats. En som reser omkring och söker locka valmännen till rena försvarsnihilismen, byter man inte ord med. Hon höll sig nog till dem, som hon trodde ingenting begrep och aktade sig för att komma i tal med oss.

— Men ska vi inte tala om för mamma, frågade Gudrun, som satt sig i sinnet att beveka modern, vad Signe hittat på? Ja säg det du själv, Signe, och hon nickade uppmuntrande åt rektorns dotter.

Allas blickar riktades mot den unga flickan, som med ett flytande föredrag, lärt uppe på högre lärarinneseminariet, förklarade att en sån människa som fru Gunnarson borde man inte uppmuntra med att handla hos. Alla bättre familjer i stan borde därför komma överens om att ta sina varor på annat håll. Detta skulle troligen ha en god och snabb verkan på hennes politiska åsikter.

När hon slutat, flyttades blickarna på en gång till landshövdingenskan i väntan på hennes gillande och bekräftelse.

Men landshövdingenskan teg länge, och flickorna Jerneploog sågo resignerade på varandra.

— Jag tror inte, att det skulle ha någon så fördelaktig verkan på hennes åsikter, vågade borgmästaren inskjuta.

— Nej, sade landshövdingen, det tror inte jag heller, men det var väl mera ämnat som straff, eller hur? Det ser ut, som om ni väntade, att jag skulle bestämma hur stan ska handla i det här fallet, men jag kan bara svara för residenset. Att öva ekonomiska repressalier skulle knappast vara lämpligt för oss, det vore olagligt, eller hur, herr borgmästare? Men alldeles oavsett det, så anser jag det obehövt att tillgripa sådana medel mot den sortens folk, de får den föreställningen, att vi är rysligt ängsliga för vad de åstadkommer med sin propaganda. Och jag är det åtminstone inte, slöt hon och kastade liksom händelsevis en blick på rådhusklockan.

Borgmästarinnan reste sig som något stuckit henne, och alla de övriga följde hennes exempel. I detsamma visade sig landshövdingens resliga och vördnadsbjudande gestalt på tröskeln. Hans döttrar skyndade emot honom med en lättnad, som var synbar för fler än deras mor.

Han bugade sig artigt för damerna, de äldre såväl som de yngre. Ett skimmer av glädje låg över hans anlete, och han började genast att berömma flickorna för vad de gjort, i så starka ordalag, att de sågo helt förvånade ut, ehuru de visserligen inte underskattat sin bragd förut.

— Tänk bara, sade han, det är inte länge sen jag hade nöjet att överlämna de sista skol-

premierna åt de unga damerna, och nu deltar de redan i partiets arbete!

— Jag tycker inte, att man kan kalla detta agitation för ett parti, när det är för Sverige, sade en av fruarna litet hett.

— Alldeles riktigt, svarade landshövdingen artigt, men förlåt en gammal politiker min nådiga, som använder gamla nötta termer. Hur som helst, så kan jag glädja samtliga, och han gjorde en gest, som svepte in även borgmästaren, med att jag nyss erhållit rapporter, som låter mycket lovande för fosterlandets och vår gemensamma sak, och däri ni, mina unga damer, omnämnas med de amplaste lovord.

Landshövdingenskan iakttog under de allmänna utropen av glädje sin äldsta dotter, som stod med sin arm under faderns, hon såg hennes ansikte lysa upp och förklaras och märkte, att hon viskade något för sig själv.

De främmande togo nu efter ömsesidiga tacksägelser och lyckönskningar avsked, och husets döttrar följde dem ut. Flickorna kommo överens om, att så gott samvete som de nu hade, måste de komma tillsammans och ha verkligt roligt en kväll.

— Låt det då bli hos oss, sade rektorskan ivrigt, så ska jag laga att ni blir jämna par.

— Har du tid ett ögonblick? frågade landshövdingenskan, när hon var ensam i rummet med sin man.

— Gudrun viskade något i mitt öra, sade han

och slog sig ner, om att hon trodde du var missnöjd med något. Men jag hoppas hon tog fel?

— Har du hört, att Agneta hållit tal? frågade hans hustru tillbaka.

— Jomän, svarade landshövdingen fryntligt, och jag vet också vad hon sagt i det där talet, vilket är kanske mer än du vet. Skollärarn i Solåsa är vårt ombud, och han har rapporterat. Han tog upp ett papper och räckte henne. Hon ögnade hastigt igenom det.

— Ja, sade hon med en nästan omärklig axelryckning, det är ju inget ont i och för sig. Men jag tycker inte om själva faktum. Det är att göra sig bemärkt, och det passar inte vår dotter.

Landshövdingen såg både sårad och förvånad ut.

— I vanliga fall, kära du, skulle jag tycka precis detsamma, du känner mina åsikter. Men detta är inte ett vanligt fall, det är en stor och ödesdiger tid, onda krafter driva sitt spel, det gäller vårt lands värnkraft, det vill säga dess vara eller icke vara, och då måste man mäta med andra mått. Då får var och en lov att göra sin insats, Beatrice, även med personliga uppoffringar.

— Du vill väl inte påstå att våra flickor är politiskt mogna, och om också våra vore det, så i alla fall inte borgmästarns och rektorns.

— Det behövs inte mycken mognad för att välja för eller emot Sverige.

— Må vara, men det är inte den rätta taktiken Victor. Folket gör sig bara inbillningar, när vi visar oss så angelägna, att vi skickar ut våra 18-åriga döttrar mot dem. De tror att allt avgörande ligger i deras hand.

— Ja, men kära Beatrice, innan vi fått bort den allmänna rösträtten så — —

— Det behöver jag väl inte påminna dig om, Victor, som är gammal politiker, hur mycket som ordnas med eller utan rösträtt och röstande.

— Du vet varifrån lösen kommit, sade landshövdingen och avstod från att diskutera vidare. Nu har de i alla fall varit ute, så det lönar sig inte att resonera mer om saken.

— Nej, men det lönar sig att komma överens om, att inte låta flickorna tro, att de räddat fosterlandet, och om att det ska stanna vid det som varit.

— Det är också min mening, svarade landshövdingen, a propos, jag ska ut och inviga den nya häradsvägen över Solåsa. Det tar en hel dag. Följer du med?

— Jag tror inte, jag tål vid att äta så mycket, svarade hon.

— Nej, det är nog inte värt, men vet du vad, det faller mig något in, det är så trist att fara ensam, jag tar Agneta med!

Landshövdingen såg småleende på honom och hans min av en, som just fått en idé.

— Ja, sade hon, det har jag ingenting emot, men låt henne bara inte hålla tal.

— Anej, skrattade han belåten, det behövs inte när jag är med.

— Nej, det vet jag, men jag kommer inte att vara lugn nu, sedan hon tydligen upptäckt att hon ärvt din lätthet för att tala. Vem vet vad hon kommer att slå sig på?

Landshövdingens för en stund sedan mödosamt bekämpade indignation blossade åter upp.

— Du har aldrig uppskattat Agnetas karaktär, som hon ärvt av dig — Beatrice!

De skrattade båda.

— A propos, sade hon, det var något jag tänkte fråga dig om. Hörde du vad hon sa för sig själv, när du berättade om framgången. Jag tyckte det lät som latin.

— Ja, det hörde jag: non frustra vixit, jag har inte levat förgäves.

— Hon är överspänd!

— Hon älskar sitt fosterland, och det har hon lärt av mig.

II.

Dagen efter den grå bilens över hela Gustavsfors omtalade hemkomst, satt fru Ingar Gunnarson ensam inne på kontoret sedan affären stängts och läste ett brev från sin son Allan.

Mitt samvete är olustigt, kära mor! Jag har svikit min eller rättare din övertygelse och även dina intressen för en vacker flickas skull, som dessutom är din fiende och söker skada din lovlige näring. Så här har det gått till. I lördags eftermiddag, då vi slutat på verkstan, var jag som vanligt på vandring hem till stan, men då mötte jag mitt öde, och fick vända. Ödet var en bil, som stod orörlig på landsvägen, medan chauffören låg inunder, och en hel hop flickor stod runt omkring, handfallna det var klart. Nu är man ju inte mekaniker för inte och blivande ingenjör. Jag hälsade och frågade, om jag inte fick stå till tjänst med att laga bilen. Du kan inte tro, så vacker den flickan var, som svarade, lång och smärt och fin och ljus som en prinsessa. Och jag var i arbetskläder och inte mer

än föga ren, för jag tänkte bada, när jag kom hem. Hon sade, att det var ingen vanlig nöjesresa, och att mycke berodde på att bilen blev lagad. Mycke berodde! var inte det bevekande? Jag klarade det förstås, och då var där en annan flicka, som frågade på skoj, om jag inte till tack ville följa med och åka en bit. Tacka för att jag ville! Fast jag fick sitta bredvid chauffören och med ryggen emot flickorna, var det lika roligt ändå. Jag frågade mannen så försiktigt vad det viktiga ärendet var och fick veta, att det var politiskt, har du hört på maken? Den vackra flickan var landshövdingens älsta dotter, och hela skocken var ute på valturné. Du skulle ha sett chaufförens min, när han gav denna upplysning, det låg avgrunder av tyst förakt i den. Jag måste bekänna för dig, att jag nog hade en dunkel aning om sammanhanget, redan då jag erbjöd mig att laga bilen, eftersom det var så mycket flaggduksrosetter på den, men jag tröstade mig med, att såna motståndare behövde väl inte du frukta, morsan, och att bönderna nog skulle ta dem med ro. Men nu kommer det, som jag, skämt åsido, verkligen har lite samvetsqual för, och som jag därför skyndar mig att berätta, för att skilja mig från obehaget. Om en stund började de tala, om vem? jo om fru Ingar Gunnarson! De var alla mycket upprörda över att du cyklade omkring och arbetade direkt mot fosterlandets intresse. De sade, att de försökt att förstå det, men de kunde det icke. Över-

huvud förstod de ingen annan åsikt än deras egen, den var ju så självklar. Så var det en, rektorns dotter, jag kände nog igen henne på farsan hennes, som kom upp med, att du borde bojkottas, det vore ett enkelt sätt att stuka dig. Man var väl inte tvungen att handla hos dig heller, fast alla människor gjorde det av gammal vana. Ingen opponerade sig mot denna lysande tanke. Alla skulle tvärtom tala med sina mödrar därom, de visste att där togs för hundratals kronor om året hos dig bara från borgmästarns till exempel. Nu kära mor, skulle det förstås varit jag, som ställt mig upp och avslöjat mig som din son och sagt dem vilka små gäss de var. Men jag gjorde det inte, jag öppnade inte mun, bara satt och sneglade på min själs härskarinna, när jag kom åt. Jag brydde mig inte om, att jag for bort från mitt hem i stället för till det. Jag ville i min yra inte träffa dig på söndan. — Sen hörde jag ju av deras tal, att du inte kommit hem än, så då gick den skammen åtminstone över. Emellertid så satt jag kvar mil efter mil. Man bjöd mig på kaffe, på kaffe köpt hos oss. Jag åt deras bullar, som skymfat dig. Jag visste, att det var skurkaktigt, men passionen för fröken Agneta — tycker du inte att det är ett vackert namn — dödade varje hederskänsla. När vi kom till en järnvägsstation frågade chauffören, om det inte var bäst, att jag steg av. Ja, där stod jag nu! Och inget tåg gick åt Gustavsfors mer på den kvällen. Och nu är jag åter på verkstan, en bild av sotig för-

tvivlan. Jag älskar en kvinna, som jag inte kan vinna utan mycke besvär, och jag har svikit min plikt som frisinnad, som son, som gentleman. Under andra förhållanden skulle jag ha bett dig skicka mig lite konserver igen, för maten är sämre än vanligt, men nu gör jag det inte.

Hälsa mormor! Hur mår gumman?

Mors förkrossade son Allan.

När fru Gunnarson läst igenom hans brev, lade hon ner det i sin skrivbordslåda och läste.

— Han ska heller inga konserver få den förkrossade Allan, mumlade hon med ett bistert leende.

Hon gick långsamt bort mot den dörr, som ledde ut till affären. När hon öppnade den, slog emot henne en doft, kryddrik, syrlig och söt på en gång, den doft, som hörde ihop med hennes tillvaro sedan runda tjugo år. Den var sammansatt av ett oräkneligt antal salter och tycktes icke finnas på något annat ställe än här, där hon fört tillhoppa teblad från Kina, frukter från Kalifornien och Sydafrika, kakao och kaffe från Java och Sydamerika, saffran och vanilj och fikon från Levanten, kryddor från Indien, engelska såser och cakes, amerikanska cerealer och patentsoppor, svensk marmelad och svenska torkade lingon och blåbär. Hon såg sig omkring i sin vackra butik, ett stilleben, som vem som helst kunde vara stolt över. De prydliga holländska, ostindiska och kinesiska krukorna stodo på vita hyllor, och röda,

gula, gröna och blå frukter lågo i flätade korgar.

Som hon stod där, mönstrande allting från golv till tak, liknade hon en husmor i en välförsedd visthusbod. Hennes gestalt något över medellängd var trygg och fast, hon hade händer, som kunde lyfta och bära. Håret av den mörka svenska bruna färgen var benat och mycket slätt över en ovanligt bred och klar panna. Hon hade stora, runda, allvarsamma mörkblå ögon över vilka kunde gå och komma en blink av gäckeri, så snabb, att folk trodde, att de sett fel när den var borta. Näsan var kort och lite trubbigt skuren, och munnen alldeles oerhört bestämd. Ansikte, kropp och rörelser och allt vad hon hade, var ett arv från två släkter av den svenska urgamla bondestammen, ur vilka hon sprungit.

Den som sett henne i detta ögonblick skulle överraskat den sällsynta glimten i hennes ögon, det var självgäckeri nu, ty hon hade plötsligt fattat det löjliga i att stå mitt i en affär, full från golv till tak av hållbara matvaror, och frukta för sitt levebröd. Men hon månede skratta åt sin oro aldrig så, hotet med bojkotten kunde bli en fara, om det sattes i verklighet, det gick inte att fördölja. Allt vad hon hade på sina hyllor av utsökta och långväga tropiska födoämnen det var för de rikas bord och endast för deras. Hon levde på det faktum, att det fanns så många rika familjer i staden och så många stora gods i trakten, som alla utan undantag gjorde grova årliga

rekvisitioner hos henne. Hittills hade hon aldrig ett ögonblick fruktat för att förlora sina kunder. Hon visste mycket väl att hon, som kammarherre Jerneplog på Brantarp uttryckt sig, hade en högre begåvning för specerihandel. Hennes affär var utan jämförelse den förnämsta i staden, och hon hade hört många säga, att dess make icke fanns i Stockholm. Förhållandet mellan säljare och köpare hade i hennes affär en särskild nyans. Hon lyckades ofta förmå sina kunder att finna hennes nyheter outhärliga, och så småningom lärde hon dem att bilda sina dietiska vanor efter de åsikter hon insupit, medan hon hade groceri i New Haven. Hon var den första i Sverige, som sålde yoghurt, och det hände sällan, att någon förändring i matsedelns sammansättning i stora världen undgick henne. Vem hade lärt alla bättre familjer i Gustavsfors att börja frukostarna med rå frukt alldeles som medborgarna i Förenta staterna? Fru Gunnarson visste nog vem, men hon aktade sig noga att tala om det.

Fruarna skulle säkert sakna henne, om de nödgades övergå till Mulander & Son, det tvivlade hon ej på. Men lika övertygad var hon, att om det fastslogs som en fosterländsk gärning så skulle hennes mest köpstarka och patriotiska kunder heroiskt fullborda denna gärning. Och hölle de ut därmed, vore hon förlorad.

Det skymde mer och mer, men hon stod alltjämt kvar i affären och funderade, lik en matmor nu, som mitt i grubbel över sitt livs

dagliga gärning glider in i grubbel över sitt livs verkliga mening. Utanför tändes lyktorna och de förbigående skuggor gled oöfver väggarna, stundom var en skugga mycket kort och tillhörde ett barn, som gick förbi vid handen av en vuxen och kastade blickar, fyllda av trånad dit in, där världens hela härlighet fanns bevarad. Också öfver hennes ansikte, under vars nyckel allt detta lydde, gled skuggor, som gävo det ett hemlighetsfullt utseende, förvandlat, föråldrat, svartnat.

Det är vidskepelse, sade hon slutligen till sig själv, att jag är fastlåst vid det här företaget, fast jag trodde det, ända tills i dag. Vill jag bli oberoende av dem, och det vill jag, så kan jag lämna öfver allt det här i andra händer — hon smålog när hon tänkte på med vilken girighet Mulander & Son skulle kasta sig öfver rovet — och börja på nytt bland arbetarna, ute på väster, och sälja ärter och sirap och kabiljo till mitt eget folk.

— — —

En trappa upp i fru Gunnarsons privata våning satt en gammal bondgumma i det bästa rummet, och det var hennes mor. Hon hade haft sitt hem hos dottern ända sen denna för snart tio år sedan öppnade affär i Gustavsfors. De första åren hade hon skött hushållet, stått i spisen, lappat Allans kläder, snutit honom och förhört hans läxor. På den tiden, då hennes arbetsbördan var tung, var hennes sinne lätt. Men med varje år som gick hade Ingar sett sig i stånd att lyfta från moderns axlar någon plikt,

och likväl blev hennes rygg mera krökt, och hennes sinne allt tyngre. På sistone, när hon intet förmådde uträtta och hade en sköterska utslutande för sin person, var det en källa till gruvlig grämelse, att dottern skulle i dessa dyra tider behöva kosta på den gamla onyttiga kroppen så mycket.

— Mor minns väl, fick Ingar lov att upprepa var dag, hur mor var tidigt uppe och flitig hela dagen, när vi inga tjänare hade. Då satte mor in goda gärningar på en bank och nu ger de ränta. Det är mors tur att vila nu, och en gång blir det min.

— Laga då du, att du inte har satt in bara gärningar utan femmor och tior, svarade mor Marit.

— Tror inte mor då, att det blir sörjt för mig, som jag sörjer för mor?

— Lita inte på det du tös. Guss välsignelse får du nog, men det är inte gott å sä, om den faller ut i detta livet.

Ingar försummade aldrig att säga godnatt och prata en liten stund med modern, innan denna somnade. I kväll kom hon in något sent, och hon antog, att det var detta, som gjorde moderns hälsning så snäv och hennes min bekymmerfullare än vanligt. Ty mor Marit hade sina pretentioner, fast hon skulle häftigt bestritt varje antydning därom. Hon frågade ingående efter affärerna, var det lika mycket folk i boden som annars?

— Ja, varför skulle det inte vara det, kunderna hade ju inte rest från stan än, mor lilla?

På denna motfråga svarade mor Marit inte, hon bara suckade.

— Akta dig för högmod, Ingar, sade hon i hemlighetsfull och varnande ton. Och går de galet för de i ditt övermod, så skylla inte Gud.

— Känner inte mor sig rask i dag?

— Nej, men gör jag ej. Men jag har varit rask i så mönna år, så det kan ingen begära, att de ska få vara.

— Då ska vi låta doktorn komma!

— Det kostar rakt för mö penga! Vad är det, säger Fina? Detta sista var riktat åt gummans vårdarinna, en för detta skolmoster, som läst Luthers lilla katekes med Ingar på sin tid och nu var i familjen på andra året som mor Marits allt i allo.

— Frun har besök, upprepade Fina.

— Adjö då, mor och godnatt.

— Nå talte frun om det för frun? frågade Fina ivrigt.

— Det var ju du, Fina, som avbröt mig själv så att jag inte kom åt. Hur ska de bli, hur ska det bara bli?

Besöket var Ingar välkommet och det inte endast emedan det avbröt ett pinsamt samtal med mor Marit. Ty flickskoleföreståndarinnan, fröken Wetter, var den av alla vänner, som Ingar helst pratade bort en stund med och den, med

vilken hon hade ett stort intresse gemensamt, deras sorgers och mödors och glädjes gemensamma barn, rösträttsföreningen.

Ingar hade aldrig själv haft stunder att skaffa sig beläsenhet och var därför redo att beundra fröken Wetters många citat och andra bevis på lärdom. Samtidigt fann hon lustigt och rörande den säkerhet varmed magistern i alla sina företag utgick ifrån att livet lät ordna sig som en jättelik samskola, där eleverna, det är människorna, kunde mätas efter stränga och upphöjda principer och deras uppförande värdesättas efter den vanliga betygskalan: berömlig, godkänd och underkänt, mest underkänt.

Det råde kanske inte någon djup överensstämmelse mellan fru Ingar Gunnarson och filosofie magister Stina Wetter. Deras erfarenhetsvärld och deras livsåskådning voro på stora områden fullkomligt olika. Det oaktat hade de arbetat gott tillsammans i flera år och haft mycken glädje därav. Det råde mellan dem det frimureri, som uppstår hos dem som mitt bland många oliktänkande och olikseende ha samma syn på ett brett fält av tillvaron, samma syften och samma verktyg för dessa syften, samma högmod och ambition och samma ämnen för glädje och vrede. Rösträttskvinnorna känna så mycket motstånd omkring sig, det slösas så mycken kvickhet på dem, de möta så sällan vilja att begripa än mindre att hjälpa, att det blott är helt naturligt, att de sluta sig tillsamman i vänskapsförbund,

som komma att betyda mycket för dem. Ofta bli människor vänner för mindre, ja slumpvis.

Fröken Wetter kom för att kalla till sammanträde i flickskolestyrelsen, sade hon. Kommittén, som fått i uppdrag att utreda frågan om ett gymnasium, hade sitt förslag färdigt och nu skulle det diskuteras. Landshövdingen hade tillkännagivit, att han tänkte vara närvarande och sitta som ordförande vid sammanträdet, och magistern var så orolig över vad detta kunde betyda, att hon måst söka tröst hos Ingar, fast det var sent på kvällen.

De talade länge och väl om saken, och Ingar genomdiskuterade alla möjligheter med ett aldrig svikande intresse. Men till slut fanns det ändå inte mer att säga och man övergick till valstriden.

— Det skall bli roligt att se deras min, när vi segrar, sade lilla magistern.

— Hur kan du vara så säker på att vi gör det då?

— Det säger sunda förnuftet.

— Och du tror att sunda förnuftet ska få sista ordet?

— Ja, men det är ju solklart. Ska inte folket vara herre i eget hus? Skall inte försvaret äga folkets förtroende?

— Kära magistern, det finns folk, som anser att försvar och förtroende intet har med varandra att göra eftersom man inte kan ladda kanoner därmed. Jag har väl varit ute i valarbetet, så

jag har hört det. Man får en viss färdighet, när man som jag hållit på år efter år, att bedöma vart vinden blåser. Och jag märkte snart, att det blåser helt nya och vassare vindar än förr.

— Vad menar du med vassare?

— Jo, det ligger något obeskrivligt i luften, här är oro och osäkerhet. Tillvarons trygghet är liksom försvunnen. Livets lycka eller olycka beror inte längre på, om man duger att gräva sin jord och bärga sin skörd, eller om man kan få vara frisk eller bli gift med den man älskar. Man har upptäckt att över ens öde ruvar en dunkel okänd makt, som med ett enda slag av sin vinge sopar ikull alla ens anordningar och skydd och mot vilken det är löjligt att sätta upp sin vilja, sin duglighet. Man är grundskrämd ser du, vettsskrämd, och så griper man till det som först erbjuder sig som trygghet och röstar med försvaret, som det heter. Man har inte tid och inte besinning att jämföra, att mäta, överväga och fatta beslut. Du kan aldrig tro, så märkvärdigt det är. Mina gamla pålitliga gubbar är tvehågsna, skamsna, vänder mig ryggen, vill ogärna resonera. Är det inte en lovlig sak, att agitera för sitt parti? Nej. Högern gör det, menar du? Det finns ingen höger mer. Det finns bara patrioter och fosterlandsförrädare. Det är lösen för hela valstriden. Och folk står inte rycken, du skall se, att de inte står rycken.

— Du har för låga tankar om folks kunskapsgrad och förmåga att behålla i skallen vad

man pluggat i den. Att en del bondgubbar och kringar kan bli vettskrämda tror jag nog, men inga bildade människor låta i våra dagar skrämman sig på allvar av krig. Sânt prat!

— Du är ingen psykolog, lilla magister — —

Magistern exploderade: är inte jag psykolog, som hade det till huvudämne!

— Du glömmmer ständigt, att människor inte är detsamma som summan av vad de lärt i skolan. Tänk på folks nerver och allmänna barnslighet och skräcken och såren de fått av livet. Det är tacksamt att skrämman dem.

— Nå lyckades du inte få folk att begripa att vi inte är förrädare?

— Jo, många nog. Men vad betydde de i jämförelse med den stora valmassan. Jag nådde inte så långt. Jag hade ingen bil — ja bil — hon smålog. Vet du vilka jag hade till motståndare, bland andra? Jo, kundkretsens döttrar, dina egna flickor. Hur har du skött dem, kära magister, vad har du lärt dem?

— Vad jag har lärt dem? Fröken Wetters lilla gulvita spetsiga ansikte blev plötsligt blodrött och hennes svarta ögon gnistrade.

— Inte har jag lärt dem att fara omkring och agitera vid valen åtminstone!

Nej, det misstänkte ingen människa. Alla visste vilken ordning och disciplin, som rådde i den skolan och vilka solida och grundliga kunskaper flickorna hade, när de slutade, tröstade Ingar.

— Men jag fick den tanken, lilla magister, när jag såg dina flickor ute på valagitation, att tänk om du skulle intressera dig litet mera för deras själar, medan du ännu har makt över dem? Själar är så roligt, jag har räknat in varenda själ, som är anställd hos mig, utom fröken Carlsons och lagerdrängens.

— Det är för tidigt, försvarade sig väninnan, de har inga själar än. Läxläsning och odygd och klänningar och lite halverotisk dyrkan för favoritlärarinnorna, det är vad deras värld innehåller.

— Där ser man igen, att du inte är psykolog, retades Ingar. Du har inte sett upp. Där finns mera, det har väl jag sett, som haft dem till politiska motståndare. Jag har till och med hört en av dem hålla tal; fröken Agneta Jerneploog.

Lilla magistern satt mållös.

Att Agneta Jerneploog, som aldrig hade högre än B i uppsatsskrivning, nu höll tal, var dock rågan på måttet. O, att hon nu skulle vara så fullständigt utom räckhåll, hon som mer än en gång under skoltiden stått darrande inför magistern för mindre synder än så!

— Nå hur lät det, när hon höll tal? frågade hon med en föraktfull fnysning.

— Å, inte illa alls, sade Ingar, hon var vacker och ståtlig som en Blenda eller något i den genren, och fullständigt omedveten om de avgrunder av okunnighet, som hon blottade. Du

vill veta vad hon sa? Hon påpekade det nya och oerhörda i att kvinnorna denna ödesvår lämnade sina hem för att delta i något sådant som valagitation, men det var ett offer de bragte fosterlandet i dess yttersta nöd. Hon lovade, att det inte skulle hända annat än vid utomordentliga tillfällen. Om männen nu ville uppträda som män och rädda fosterlandet, så skulle kvinnorna dra sig tillbaka och återgå till att bli kvinnor. Jag kunde inte låta bli att skratta för mig själv, när jag märkte, att hon redan föll för frestelsen att ödsla med stora vallöften. Till en början kunde jag inte begripa vem hon var, men så slog det mig att det måste vara fröken Jerneploog, hemkommen från Schweiz, och det var det.

— Jag skulle varit med, jag hade inte skrattat, sade lilla magistern med flammande ögon. Ingar smålog: tag det inte så häftigt, bad hon, de är ju bara dumma små flickor även i sin elakhet. Vad borde då jag säga, som fått höra, att de ämnar organisera en fullständig bojkott av min affär, för att få mig att komma på bättre tankar? — Jo, fortsatte hon, då magistern gjorde en åtbörd för att antyda, att hon ansåg detta otänkbart, jo, det är sant, Allan har hört det av deras egen mun.

— Men du tror väl inte ett ögonblick, att någon förnuftig och rättsinnig person här i stan skulle drömma om något sådant.

— Jo, det tror jag visst. För bara fjorton dagar sen, skulle jag inte ödslat tio minuter på

att begrunda sånt skvaller. Men du kan aldrig tro, vilken skillnad det gör att ha blivit kallad landsförrädare. Sen kan ju allting vara möjligt. Jag vet mycke väl att både landshövdingen och biskopen och de andra äro kända för en utpräglad rättskänsla, och det är farliga saker, för en stackars specerihandlare, som råkat komma på tvären.

— Du som har så många förtroendeuppdrag och dessutom åtnjuter så mycket förtroende!

— Så mycket värre.

— För resten, sade magistern, så beror alltihop på landshövdingenskan, och jag tror inte, att hon är så fanatisk.

— Ja, jag känner henne inte. Men detta är en tid av överraskningar.

— Nå om det nu blir av, vilket jag intet tror, vad ska du då göra, Ingar?

— Ja, det är just vad jag frågat mig själv. Jag måste medge, att min första tanke gällde mitt levebröd, när jag hörde Allans historia och först den andra gällde dess betydelse som ett utslag av tidsandan. Jag kan inte komma ifrån, att jag är beroende av landshövdingens och deras släkt och vänner på godsens här omkring och militärfamiljerna och ämbetsmännen och grosshandlarna, så länge jag har den här affären. Men däremot är det ju inte nödvändigt, att jag alltid har den. Lyckligtvis kan jag väl få mitt levebröd ändå.

— Du säger det så mystiskt.

— Ja, jag har också en hemlighet!

— Du tänker gifta dig! Magisterns röst uttryckte en sådan skräck och veklagan, att det blev en oemotståndlig frestelse för Ingar att gäckas litet med henne.

— Ja, det beror väl på, sade hon långsamt och höll med avsikt magistern på sträckbänken, det beror väl på om kammarherre Jerneploogs anbud står fortfarande, sen jag blivit landsförvärdare.

— Magistern stirrade på henne. Det är sant då, stammade hon, och jag som alltid försvarat dig.

— Försvarat mot vad? Du är dum du, lilla magistern, man ska aldrig förneka någonting för sina vänners räkning.

Plötsligt slog hon om.

— Dig lönar det sig då att skämta med, sade hon i en annan ton, inte har kammarherrn med min hemlighet det allra minsta att göra. Nej, jag har fått en idé, som skulle kunna bli till glädje för hela Gustavsfors, fast den föddes ur mina näringsbekymmer.

Lilla magistern väntade, att Ingar nu skulle göra noga reda för sig, men därav blev ingenting. Vännen satt tyst en lång stund, försjunken. Till slut måste hon få en påminnelse: nå, tänker du inte tala om dina planer för mig?

Ingar såg upp.

— Jag tänkte inte på mina planer nu, svarade hon, och för resten är det för tidigt att

tala än om dem. Jag tänkte på detta om fosterlandskärlek och landsförräderi.

— Varför skall du pina dig med det?

— Det är inte att pina. — Jag har bara kommit att tänka på vad det var, som gjorde att jag immigrerade till Sverige för tio år sen. Jag var gift, som bekant, och bodde i New Haven. Vi hade en liten affär, inte var den så lysande, men ett levebröd i alla fall. Han var belåten, han önskade ingen ändring i vårt liv. Men jag var full av ofrid och alltid rastlös. Jag längtade tillbaka till Sverige, så att det sved i bröstet natt och dag. Ingen, som inte känt den pinan, kan föreställa sig den. Jag drömde mig det gamla landet som allt vad härligt är — och jag kaxade ständigt på min man, att vi skulle flytta över och göra just vad jag gjorde sen ensam, börja affär och tillämpa de erfarenheter vi gjort däröver. Men han ville aldrig höra på det örat, han hade inga glada minnen av Sverige, han trivdes i Amerika, och han njöt av att vara var mans jämlike. Du ser ut, som om du trodde, att den där jämlikheten bara är en myt? Ja, det är inte i Sverige man lär sig vad jämlikhet vill säga, men i Amerika finns den. Därför så ville Gunnarson också, att Allan skulle bli amerikan och inte svensk, det kunde väl inte talas om på samma dag, sade han alltid. Har jag nånsin berättat, att jag hade en liten tös, som hette Marit? Hon dog, och så kom den sorgen till. När så far dog här hemma kort efter,

och mor fick det trassligt och svårt och måste sälja gården, så begrep ju Gunnarson, att han inte kunde neka mig att fara hem ett tag. Men stannar du, så gifter jag om mig, sade han, men jag trodde inte han menade allvar. Jag tog Allan med mig och for, och jag var fast besluten att försöka komma mig fram här. Kan jag skriva, att jag är bra i gång, så kommer han nog efter, så resonerade jag, ehuru det nu förefaller mig märkligt att jag trodde mig kunna ta upp tävlan med det stora landet Amerika. Första sommaren, innan jag fått butik och öppnat affären, skötte jag hushållet för kammarherre Jerneploog, när hans Lova låg på lasarettet. Han lånade mig ett litet startkapital, som han fått igen för länge sen. När jag dröjde och dröjde, blev min man förargad och gav mig till slut bara en månads betänketid. Antingen skulle jag resa inom den tiden eller också aldrig komma igen. Då hade jag just kommit så långt, att jag skulle öppna affären. Jag var villrådig och förtvivlad, och ena dan ville jag ett och nästa ett annat. Men till slut tog jag risken och försökte inbilla mig själv, att om jag bara lyckades riktigt storartat, så skulle han ändra sig och komma ändå. Nå, det gjorde han ju inte, det blev skilsmässa och han gifte om sig flux. Men bara beslutet var fattat och den första kunden expedierad, då var jag alldeles lugn. Du kan nog förstå vilka bekymmer och vilket arbete, innan man kommer i gång med en affär. Men ändå kände jag en sådan obe-

skrivlig ro. Jag hade kommit hem igen, och jag tyckte, att jag kommit på min rätta plats. Jag vill visst inte påstå, att detta var någon medveten patriotism, för jag lydde ju bara en våldsam drift inom mig. Men ändå kan jag inte hitta på något annat namn för den driften än fosterlandskärlek. Jag har alltid tagit för givet, att jag älskade mitt fosterland och jag tror det än, vad de säger, fast jag kanske gör det på mitt eget vis.

När jag köpte vårt lilla ställe, Maritsberg, så skulle vi förstås också ha flaggstång och flagga, och mor sa ju ingenting, fast jag förstod på henne, att hon tyckte det kunde vara det-samma. Men ett par dar efter det flaggan varit hissad för första gången, så kom jag ut från stan, och då hängde hela byken ute bländande vit och sken och blänkte i solen. Ja ser du, det här tycker jag är vackrare än flaggan, sa mor då. Och det är väl på pricken som jag känner det också. Men kan man kalla sånt folk fosterlandsvänner, som föredrar en ren tvätt på en gård framför flaggan?

Lilla magistern hade intet intresse för spörsmålet. Hon tyckte för sin del, att Dannebrog var så mycket vackrare som färg, än det blacka gula och blå.

— Fråga landshövdingen, svarade hon blott, ni träffas hos mig på tisdag.

Emellertid lämnade magistern Ingars hem med en tagg i hjärtat utan att märka den. Då

hon vaknade och tänkte sig om följande morgon, hade det bulnat kring taggen och värkte en smula. Hon gjorde en hastig undersökning men upptäckte inte taggen och sökte slå bort sina olustsensationer. Men med ens dök upp ur minnet en fras från samtalet kvällen förut: »du skulle sysselsätta dig med deras själar», och därtill fogade sig ett annat fragment, som tycktes passa samman med det första på ett förunderligt sätt: »en stark opinion bland de äldre eleverna vore säkert till stor nytta, ifall det är minsta fara för ditt gymnasium».

En opinion bland flickorna! Det hörde till de många solklara enkla saker, som Ingar av någon egendomlig slump brukade vara den första att påpeka. Och varför just alltid hon? Magistern hade nu kommit i närheten av taggen. Den hade trängt in på en ömtålig punkt, mitt i hennes feta självkänsla, som icke var van vid åverkan, eftersom lärarinnor och elever gingo försiktigt omkring den, medan en och annan till och med kallblodigt gödde den. Hon beslöt att befria sig från olusten genom en handling. Hon skulle minsann sysselsätta sig med sina själar likaväl som Ingar Gunnarson med sina, hon skulle överkrida svalget mellan sig och eleverna och tala till dem från hjärta till hjärta om gymnasiet. Hon stannade icke ett ögonblick för att betänka om beslutet var klokt, hon gick bara rätt på, driven av en inre osynlig upphetsning.

Alltså lät hon de fyra översta klasserna

stanna i hörsalen efter morgonbönen och höll dem där en halv timme, till stor glädje för dem som inte kunde första timmens läxa.

Medan detta samtal för lyckta dörrar pågick, hände att Ingar Gunnarson kom gående över skolplanen uppför trappan och direkt in i föreståndarinnans rum. Hon hade känt sig obehagligt berörd av samtalets försåtliga förtrolighet i går afton och resolut skyndat till skolan för att försäkra sig om att vännen inte missförstått något hon sagt. Hon väntade i tio minuter, fick besked, att fröken Wetter var upptagen av de översta klasserna, och det drar nog ut, sade en av lärarinnorna, som trodde, att det gällde ett förhör. Då slog sig Ingar ner vid skrivbordet och nedskrev efter en kort fundering följande:

Kära Wetter, vad hade du väl för tanke om specerihandlarfrun, när du lämnade henne i går kväll? Först anförtrodde hon dig, att hon övergivit sin man och ställde detta faktum i ett sentimentalt sammanhang, så att det kunde se ut, som om jag fiskade efter martyrkronan — kanske fanns det också innerst i mitt hjärta en skugga av detta uppsåt, så mycket värre. Sen vidrörde jag till på köpet lättsinnigt mitt mellanhavande med Jerneploog, och det var egentligen minnet av denna blunder, som kom mig att gå hit i dag, ty mina egna dårskaper må jag ju ha lov att anförtro en vän, men inte hans. Ja, det var en dårskap av honom att vilja gifta sig med en

kvinnan i min ställning, skild och allting och så mycket yngre, att jag kunnat vara hans dotter trots min stadiga ålder. Men, och detta är vad jag framför allt ville lägga dig på hjärtat, tro inte att kammarherrn är så tokig, som det kan se ut av detta. Hans svaghet ligger på det erotiska området, när kvinnan är med i spelet förmörkas nog hans omdöme, för resten är han kanske den mest begåvade i sin familj.

Jag binder nu ett lod vid alla mina förtroenden och sänker dem i ditt trofasta hjärta.

Ingar.

III.

Det var ett dramatiskt ögonblick, när hushållsfröken på residenset kom ut ur porten och såg sig omkring, medan hon spände upp paraplyen. Om hon sneddade över torget västeröver gick hon till Gunnarsons, om österöver till Mül-lander & Son. Vilken kurs skulle hon välja? Ingar var själv i butiken, och ehuru hennes värdighet naturligtvis inte tillät henne att likt älsta biträdet, fröken Carlson, ställa sig på utkik i dörren, var hon långt ifrån likgiltig och drog en oemotståndlig suck av lättnad, när det rapporterades: hon kommer hitåt! Det var ju gott och väl, men hur, ja hur, visste hela världen om detta anslag mot affären? Se nu bara på flickorna! Stodo de inte i en klunga borta hos kassörskan och viskade, och tillät sig inte lagerdrängen att sticka in huvudet och blinka? Nå när nu bråket var avstyrt, så kunde ju även denna offentlighet bäras med jämnmod.

Men affären var inte avvecklad än. Den förflugna idén hos en övermodig liten fröken flög inte spårlöst bort. Den hade groteska och tra-

giska följder, som födde lidanden och bekymmer, långt efter det rektorns dotter glömt hela saken uppe på seminariet i Stockholm.

Mor Marits Fina led av en sensationslystnad som lik en benikemask ständigt sög och krävde näring. Hon hade skyndat att berätta för den gamla om en överenskommelse fruarna emellan uppe på residenset, riktad mot affären, hon hade det från säkert håll, denna alla inkorrekta under rättelsers mystiska flödande källa, som Ingar först när det var för sent skulle lyckas upptäcka och tilltäppa. Och kära frun, hette det, vad ska unga frun nu ta sig till? Men så går det, när man sätter sig upp mot de mäktiga.

I början hade Ingar inte sett sammanhanget mellan moderns suckar och menande miner och skvallret om bojkotten. Men så småningom lärde hon förstå. Hon läxade upp Fina, och huj, denna flög genast till mor Marit: nu ska allting hållas hemligt för frun, och frun ska inte veta vad frun gör där nere.

Dessa komplikationer voro anledningen till att Ingar mot vanan sökte upp modern en stund samma förmiddag, som affären haft besök av hushållsmamsellen. Hon var övertygad om att denna betydelsefulla nyhet skulle lugna den gamla, men till hennes oerhörda häpnad gjorde den intet intryck, modern trodde helt enkelt inte på den.

— Gamla vill man alltid lura, sade hon. När du kommer och sär, att du ödmjukat dig inför dem, som makten hava och lovat att inte stå

dem emot, då ska jag tro, att det inte är någon fara längre för affärn. Nej se, det kan du inte, jag visste väl det. Akta de Ingar, Herren står emot de högmodiga. Tänk på din gamla mor och gör'na inte till skam på henna ålderdom.

Ingar prövade tåligt nya förklaringar och erbjöd bevis för sitt ord. Vilde mor se residensets nota? Men allt var förgäves. Då tystnade hon med ens, vände sig om utan ett ord vidare och gick åter till sitt arbete.

— Hon vart sinter, sade Fina.

Men Ingar kände sig stå inför ett mysterium. Modern hade alltid hyst en blind tillit till dottern även under de tider, då det verkligen varit bekymmersamt, och hon själv varit rädd för det ansvar hon tagit på sig. Skvallerhistorier hade väl dukit upp förr, det hade konkurrenterna sörjt för, som inte unnat henne den stora framgången. Men mor Marit hade aldrig lyssnat till dem, det hade inte varit värt att bära fram något om Ingar till henne, då hade gumman givit tiodubbelt tillbaka.

Det var ingenting annat att göra, än att vänta tåligt så skulle väl misstämningen gå över. Men den gick icke över, den ökades. All frid var borta ur hemmet, ständiga slitningar och uppträden ägde rum, husets goda tomte hade blivit dess orosande.

Ingar blev nästan lättad, när mor Marit började klaga över flygande smärtor, än i ryggen än i armar och ben. Så hade man ju fått något ont

att ta på och kunde tillkalla doktorn. Och doktorn kom och gick och kom tillbaka mer än en dag, innan han kunde säga något. Sista gången lämnade Ingar honom ensam med gumman, han blev länge därinne, och hon tyckte, att han såg lite generad ut, när han kom ut igen. Kanske berodde det på, att hans dotter också varit med i bilen.

— Hon är alldeles ur jämvikt, sade doktorn.

— Vad kan vi göra för att hon ska bli lugn igen? Jag kan ju inte göra o gjort vad som skett, och jag kan inte få henne att tro, när jag säger att alltsamman var lösa hugskott och att affärn inte är i fara.

Men doktorn halkade helst över den yttre anledningen till mor Marits tillstånd, han försökte förklara för Ingar, att detta måste komma, det var likgiltigt vad som blev den tillfälliga orsaken till utbrottet. Det är ålderdomen, fru Gunnarson, och den rör vi inte på. Jag anser att det är min plikt att säga er, att det här är senil demens, en allvarsam historia, och att den ännu blott är i sitt första stadium. Det blir att hålla fast vid, när hon kommer att uppträda besynnerligt och stötande, att det hela beror på en organisk förändring i hjärnan och så försöka ta det så lugnt som möjligt.

Ingar var inte beredd på detta, och det var ett hårt slag. Doktorn gick bort till skrivbordet och skrev ut ett recept, medan han gav henne tid att fatta sig.

— Går det fort, doktorn? frågade hon ängsligt, när hon tog receptet.

Han ryckte på axlarna, till tecken, att han ingenting visste.

— Det hade varit bättre, om hon fått en bråd död, en god bråd död.

— Otvivelaktigt, kära fru Gunnarson, men förlåt mig, jag måste gå. Jag tittar väl in lite längre fram i veckan. Mig tycks patienten i alla fall inte ha något emot.

Och detta var verkligen sant. Mor Marit hade plötsligt upphört att bekymra sig över att doktor och medicin voro så dyra och krävde nu bådadera titt och ofta.

Ingar var djupt bedrövad och undvek modern, då hon märkte att hennes besök endast retade upp henne. Men Fina hade en härlig tid, hon kände sig trygg och allenarådande. Hon och benikemasken fingo många givande besök av det säkra hållet utifrån staden.

IV.

Sedan fröknarna Jerneploog för två år sen slutade skolan, hade landshövdingens intresse för densamma synbart avtagit, och han hade ingen gång bevistat styrelsesammanträdena. Men när Ingar nu kom upp till skolan, såg hon hans bil utanför dörren.

Hon var en smula sen, och klubban föll, innan hon hunnit byta ett ord med fröken Wetter. Denna hade ett skarpt veck i pannan och nickade blott helt kort.

Landshövdingen brukade som ordförande vara älskvärdheten själv på stämmor, i dag var han väl förbindlig men det spårades en nyans i hans sätt, som lät förmoda, att något var honom emot, var det väl gymnasiet?

Ja, det var gymnasiet, det märkte man, under det han gav en resumé över frågans läge. Det var ingen entusiasm i hans ton, när han därpå bad lektor Suneson redogöra för gymnasiekommitténs förslag. Men lektorn såg ut att vara fullkomligt oberörd av landshövdingens humör, medan han i sakta mak ordnade sina papper. Ack, han var en rangerad man, ogift och lite för-

mögen, allt ovanliga egenskaper hos en läroverkslärare. Han behövde inte krusa någon, hans hållning gentemot gud, rektorn och eleverna var sarkastisk. Han ansågs vara en överlägsen man, en levnadsviis, blott helt få människor visste hur små de orsaker kunde vara, som rubbade hans jämvikt, ty med sin goda hälsa och ekonomi, sin statstjänst och sin frihet från anhöriga erbjöd han blott helt få angreppspunkter för ödet.

Hans framställning av gymnasiefrågan var klar och sammanträngd. Utvecklingen, tidsandan, stadens storlek och egenskap av länets centrum krävde ett flickgymnasium. Så och så mycket behövdes för inredning av lokaler, så och så mycket för undervisningsmateriel — detta var engångskostnader. Det årliga anslaget för studierektor och lärarepersonal — man kunde hoppas att få räkna på läroverkets krafter — tänktes delat så, att stadsfullmäktige på framställan från flickskolestyrelsen beviljade hälften, så finge man ansöka om statsanslag för det andra.

Landshövdingen tackade honom utan värme. Innan han förklarade diskussionen fri, bad han att få säga några ord. Lektor Suneson nämnde, att utvecklingen krävde ett gymnasium. Men det finns inte ett ord i språket, som är så lätt att ta till, som ordet »utveckling». Det verkar bestickande, men är ofta vilseledande. Om det tillåtes mig vill jag ge ett exempel? Han såg sig omkring på ansiktena i kretsen, och alla måste ju jakande böja sina huvuden.

— När man i lantushållningen, fortsatte han, förflyttade tyngdpunkten från sädesodlingen till ladugårdshanteringen och minskade sädesproduktionen, så kallade man det också för utveckling, lektor Suneson. Och det tycktes också vara så. Man fick fina ladugårdsbesättningar, man drev upp produktionen och kunde exportera mejeriprodukter och slaktdjur. Men under tiden blev brödsädesimporten allt större, vetet trängde ut rågen, och mjölet maldes allt finare och finare. Och nu — rösten höjdes en smula — nu mina damer och herrar, stå vi på den punkten, att vi är beroende av utlandet för vårt dagliga bröd. Om, det Gud förbjude, allvarstider skulle komma, och vi stode inför nödvändigheten att värja vår självständighet, så hade vi inte säd från egna åkrar i detta jordbruksland. Och folket, som tredskande inte vill baka bröd av vår egen säd utan att blanda det med det utländska mjölet, folket själv stode inför vanskligheter varom det nu i sitt bekymmerfria överflöd inte kan drömma. Jag ville med denna liknelse bara påvisa, att vad vi människor i vår kortsynthet kallar utveckling kanske endast är en tillfällig rubbning, ja en villfarelse som vi böra få upp ögonen för och överge i stället för att framhärda. Därför anser jag att vi bör diskutera gymnasiet ur andra synpunkter än de rent ekonomiska. Utskottet tycks ha resonerat som så, att kan man bara skaffa pengarna, så är saken klar. Men låtom oss stanna och betänka vilket inflytande ett gymnasium komme att ha på

generationer av unga kvinnor, deras livsriktning och ambitioner och genom dem på de hem, som skola bildas och på framtida släkten. Det är av en ofantlig vikt att inte den unga kvinnans uppfostran blir snedvriden. Låt oss tänka efter om inte utvecklingen egentligen är färdig med flickgymnasierna och om inte tiden gått om den lärda fröken och studentskan! Det låter ju fasligt hädiskt? — han smålog mot lilla magistern — men om så skulle vara, låt oss då vara tacksamma för vår efterblivenhet, som besparat oss det dyrbara experimentet.

Han tystnade och lutade sig välbehagligt tillbaka i den snidade ordförandestolen. Ingar såg sig omkring. Det var tydligt att landshövdingen överraskat sin styrelse med sitt snillrika drag att framställa gymnasiet som omodernt, och det var att frukta, att han i någras mening spelat rollen av barnet i kejsarens nya kläder. Lilla magistern satt blek med dystert rynkad panna och nedslagna ögon och snodde sin klockkedja om fingret. Ingar undrade, om hon också i landshövdingens ord märkt fläkten av samma nya ande, som varit verksam under valrörelsen, och som talade ur böcker, tidningar och från katedrar, eller om hon i landshövdingens argumentering blott såg en isolerad yttring av ett efterblivet ingenium. Hon var besluten att lämna åt gymnasieutskottet att börja bemötandet, men det förblev så länge tyst kring bordet, och landshövdingen såg så segerrik ut, att hon dock var nära att

begära ordet, när till slut lektor Suneson ordnat sina tankar och började tala.

Han måste säga att han hade sina tvivel om att landshövdingens intressanta parallell var fullkomligt genomförbar. Ty han trodde inte, att den kvinnliga ungdomens undervisning — sauf votre respect madame, till magistern — nått en fulländning, som i något avseende var jämförlig med den svenska ladugårdsskötselns — —

Landshövdingen vägrade att erkänna skämtet ens med skuggan av ett leende. Han hade en riddersmans aktning för kvinnan, och man skämtade inte om än så fint med henne i hans närvaro. Lektorn hade glömt det, men han tog sig inte illa vid av misstaget. Han var lyckligtvis en fullkomligt oberoende man, en frisinnad man, som sade sin mening även till de uppsatta.

— För övrigt, fortsatte han och sökte lägga bort sin insinuanta ton, men det gick inte, är detta en fråga, som det gäller att se praktiskt, utan känslobetoning. Här är inte fråga, om hur vi alla skulle helst vilja se den unga svenska kvinnan och hur vi skulle vilja ordna hennes liv och förbereda henne för hennes stora kall, om vi kunde det. Här är fråga om hur framtiden ter sig för henne i det verkliga livet. Hon behöver förtjäna sitt bröd inte sant, därifrån kunna vi inte förskona henne, sade lektorn och vände sig till doktorn och borgmästaren, som båda hade fullvuxna döttrar, det är något, som alla familjefäder numera räkna med. Men för att kunna det, måste

hon ha utbildning. Till en stor del av de för kvinnan tillgängliga yrkena och det de bästa ändå, fordras studentexamen. Alltså, det är fullkomligt logiskt, böra vi sörja för att hon får tillfälle att ta studentexamen. Varför ska era döttrar, mina herrar, hänvisas till ett trängre val av yrken och bland dem de sämre betalda?

Herrarna började åter att se litet betänksamma ut, de ville ju ändå sina flickors bästa.

Borgmästaren förklarade som sin mening, att man nog inte kunde komma ifrån saken.

Alltså är borgmästaren, lektorn och fruntim-merna, tänkte landshövdingen, för saken, medan konsul Petterson och doktorn är tvivelaktiga. Och han beslöt i sitt stilla sinne, att något avgörande inte skulle ske i dag.

Fru Gunnarson begärde nu ordet, men landshövdingen förklarade, att han antecknat sig själv ånyo som talare.

— Borgmästarens ord: man kan nog inte komma från saken, vittnar om en försagdhet, som, må det tillåtas mig att säga är ovärdig en svensk man, kanske kom den därav, att borgmästaren inte var riktigt orienterad i de allra nyaste tidsströmningarna och inte märkt att man numera ofta med framgång bekämpade den så kallade utvecklingen. Jag talar inte om uppfostran i fåvitsko, ty jag och min hustru ha själva uppfostrat våra döttrar efter egna åsikter, och jag tror inte att deras framtid, lektor Suneson, skall gestalta sig sämre, därför att de möjligtvis inte är kompe-

tenta att bli apotekare eller telegrafister. Jag kan säga det här i detta sammanhang, mina herrar och damer: de ha uppfostrats i gammaldags enkelhet, arbetsamhet och gudsfruktan. Inga herrar arbetare lära vilja ge sina barn den enkla kost, som vi gett våra, de ha fått sluta sin dag med mjölgröt och aftonbön och sen stiga upp med solen. De har lärt sig att karda och spinna och sticka strumpor, och det första min hustru nu ska ta itu med blir att lära dem sköta en slakt. Men de är också skickliga med nålen, och jag vågar säga att de lärt att skicka sig bland hög och låg. De ha också uppfostrats till att älska sitt fosterland (och driva valagitation, sade Ingars ögon så tydligt, att landshövdingen höll på att komma av sig) och om det gudförbjude, ofärden skulle komma, så skulle de utan klagan, ja med stolthet se sina bröder, och, om så vore, även sina män gå ut för att fylla sin plikt mot fosterlandet. Vikten av det ämne vi behandlar, må vara min ursäkt för att jag framdragit mina egna döttrar som ett exempel på hurusom enligt min mening den unga svenska kvinnan bör fostras för fosterlandets och sin egen skull.

Alla visste, att landshövdingen talade sanning. Hans döttrar voro friska, vackra, dugliga. De skulle göra goda partier, bli utmärkta husmödrar, tongivande societetsdamer. Konsul Peterson och doktorn drevo på nytt över till landshövdingens sida, och borgmästaren såg eftertänksam ut.

Men det lyste Ingar att ta upp striden.

— Eftersom landshövdingen själv dragit in i diskussionen de unga fröknarna Jerneploog, så kan det knappast vara ogrannlaga av mig att påpeka, sade hon, att de intaga en särställning i samhället, och att därför en uppfostran, som är utmärkt för dem, alls inte kan göras som norm för genomsnittsflickan, som måste ut i livet och förtjäna sitt bröd. Spinnrocken har vi stadsbor måst hänvisa till tablåerna, och de allra flesta flickor skulle få en bekymmersam och hård tillvaro, om de skulle förtjäna sitt uppehälle på färdigheten att sköta en slakt. Vår ordförande tror nu, att jag föraktar det husliga arbetet och hemslöjden. Det gör jag inte, men jag känner till hur tungt det arbetet är, och hur litet det ger. De små inkomstkällorna, som gärna rekommenderas åt kvinnorna, har jag också prövat. Jag fångade i dikena blodiglar åt apoteket med mina egna bara ben som liten tös, och jag vet att det är ekonomiskt bättre att vara apotekare själv. Och jag har också samlat och sålt ben och skrot, så att jag vet, att det är trevligare att sitta på ett benkvarnskontor, även om det inte kan kallas för kvinnans bestämmelse. Jag kan inte inse, att något nytt kommit till eller att landshövdingen kunnat ange något skäl, som gör det mindre modernt för flickor att existera. De måste därför ha kunskaper. Men de bör få det också för vetandets egen skull, för att kunna förstå sin tid och följa med den, och bli riktiga människor,

vilket är ett mycket slitet uttryck, men säger alltsamman. Och innan jag slutar, vill jag bara uttrycka min vissa förmodan, att om man frågade de unga flickorna själva, så skulle de vara mycket ivriga att få sitt gymnasium! Och deras uppfattning har väl också sitt värde.

Just som Ingar sade dessa ord, kände hon något bränna till, hon vände på huvudet och mötte lilla magistrerns ögon som sköto riktiga gnistor: tig, tig, tig!

Ingar var fullkomligt oförmögen att fatta vad som kunde givit anledningen i hennes anförande, som hon fann ganska gott, men konsul Petterson upplyste henne därom: jaa, skulle man fråga flickorna, sade han långsamt och med ett skenbart godmodigt leende, så tror jag knappt det blev någe gymnasium. Eller hur fröken Wetter? För jag har hört av min dotter, att fröken visst skulle haft någe förhör, och det skulle inte varit mer än en sju åtta, i alla de fyra högsta klasserna, som var hågade å fortsätta, var det inte så?

Fröken Wetter hade mycket svårt att tala inför män. Hon mumlade nu något otydligt om att hon talat vid flickorna mera i förbigående, innan de haft tillfälle att tänka på saken och rådfråga sina föräldrar, därför var den undersökning, som konsul Petterson häntydde på, alls ingenting att rätta sig efter.

Landshövdingen gav efter detta med ett småleende i munvinklarna ordet åt lektor Suneson, han såg med nöje att både han och magistrern voro

uppretade på den oskyldiga fru Gunnarson, som begått en så stor taktisk blunder utan att ana det. Lektorn förklarade också att han i motsats till fru Gunnarson inte kunde tillmäta flickornas eget omdöme så mycket värde, en flickhjärna vid den åldern — han ryckte på axlarna.

Ingar hade nu situationen fullt klar för sig. Hon insåg faran av att gymnasiets vara eller icke vara avgjordes i detta ögonblick och föreslog uppskov till dess man hunnit få en förnyad och grundlig utredning av hur flickorna och deras målsmän ställde sig till gymnasiet. Men hon ville också erinra om, att gymnasiet säkert kunde räkna på elever från de andra skolorna i länet. Så blev också beslutat. Ingen av grupperna vågade låta det gå till votering just nu.

När landshövdingen sade farväl, hände något ganska ovanligt: han visade tydligt sitt misshumör mot Ingar.

— Fru Gunnarson tror kanske, att vi inte gör annat än uppför tablåer på residenset? sade han och vände henne ryggen utan att vänta på hennes svar. Styrelsen avlägsnade sig, men Ingar stannade kvar, dock utan att bli ombedd. Då fröken Wetter dröjde minut efter minut ute i korridoren, blev hon otålig, gick ut och fick se henne stå och samtala ivrigt och lågt med lektor Sunesson. Då Ingar närmade sig dem, tog lektorn avsked och gick.

Utän att yttra ett ord gick lilla magistern före in i sitt mottagningsrum.

Ingar kom och ställde sig bredvid henne. Lektorn gick just nu ned över skolplanen.

— Jag kan undra, sade Ingar för att leda samtalet på den förklaring, som hon insåg måst komma, varför han är så intresserad av gymnasiet?

— Det tycker jag, att han har klargjort.

— Det måste vara något mera.

— Han hade åtagit sig att bli studierektor, sade lilla magistern i en ton, som när man talar om något förflutet.

— Men så titta då upp och bevärdiga mig med en blick, bad Ingar, du menar väl inte, att du kastat yxan i sjön. Nu har vi ju tid på oss till nästa sammanträde att lära flickorna och deras mammor att förstå, att de måste ta studenten. Låt göra en populär grafisk framställning av yrken och löneförmåner och pensioner och arbetstider, så att de ser vad de vinner på studenten. För resten kan man väl hålla ett diskussionsmöte — —

— För guds skull, Ingar, avbröt lilla magistern otåligt, ställ inte till med opinionsyttringar eller något i den vägen. Mitt gymnasium får inte bli mer partisak än det redan blivit.

— Menar du att — ditt gymnasium blivit partisak, genom att jag talat för eller genom att landshövdingen talade emot? frågade Ingar i en ton, som när man kelar med ett dumt och vresigt barn för att få det att skina upp.

— Alltnog, det har blivit partisak, upprepade

lilla magistern envist. För resten fördärvade du ju alltihop, när du började tala om flickornas brännande studiehåg. Hur kunde du vara så säker på den?

Ingar såg för sin del, att hon delade skulden till detta missgrepp med lilla magistern själv, som manövrerat så klumpigt tydligen — konsuln hade ju använt uttrycket förhör — och som sen inte haft förtroende nog att sätta in Ingar i vad som hänt. Men att klarlägga detta just nu, skulle bara få till följd att magistern bleve ännu mera sur och sårad.

— Vad har du gjort, lilla Wetter? frågade hon i en ton, som den tilltalade ansåg skamligt frivol, har du tagit mig på orden och praktiserat med flickornas själar?

— Det skulle aldrig ha fallit mig in, om inte du givit mig uppslaget.

Ingar försökte att få veta vad som egentligen tilldragit sig. Lilla magistern ville inte gärna ge besked, hon var alltför generad över den snöpliga utgången av sin gymnasiepropaganda. Hon hade inte alls förstått att göra flickorna intresserade, de hade visat sig ligkiltiga och, då hon blev het, trotsiga. De hade med få undantag när stegrat sig för gymnasiet i leda vid perspektivet att stå under magistrernas färla ännu i många år. Och att ett par ändrat sig, då hon omtalat, att lektor Suneson skulle bli studierektor, hade blott gjort henne ännu mera arg.

Ingar satt i soffan, betraktade sin lilla ursin-

niga väninna och såg rätt igenom henne. Hon visste precis vad som skulle till för att få henne god igen, och eftersom hon behövde henne snäll till i morgon, då det var rösträtt, gav hon henne sin dos av övertalning och smicker. En sådan tribut, som sällan bestods lilla magistern av den ledande i vänskapen, kändes ljuv och välgörande. Hon sken upp igen, och när Ingar lite trött tog avsked, erbjöd hon sig att följa med på vägen. Därunder berättade Ingar om de bekymmer, som gnagde henne för modern, så att du skulle egentligen vara snäll och ha överseende mot mig, tilllade hon.

Lilla magistern försökte vara så deltagande som stod i hennes makt. Men om det gällt hennes liv, hade hon inte kunnat låta bli att sticka litet efteråt.

— Det var synd, att dessa bekymmer skulle komma just nu, sade hon.

Ingar såg förvånad på henne.

— Jo, så att du skulle för den skull uppträda så obehärskat på sammanträdet och reta landshövdingen, men jag förstår ju nu så väl — —

Ingar kände hugget. Hon hade en inte så liten ärelystnad som talare och taktiker, och hon tyckte egentligen, att hon svarat landshövdingen, nåja, ganska bra. Hon höll på att bli förargad, men ville inte ha sitt arbete med magistern ogjort.

— Tänk att jag tycker landshövdingen kunde ha skäl att vara belåten med sin dag, sade hon

därför muntert, fick han inte tala fritt om sina döttrar och sin mjölgröt, utan att jag, som har äran att vara hans leverantör, andades om, att det ätes något annat på residenset. Jag hade verkligen på tungan att säga —

Magistern såg förfärad på henne.

— Att säga, att mjölgröt går lättare ner i slott än i koja, så du ser, att jag kunde varit värre. Jag undrar för resten, hur det kan komma sig, att alltid, när man stöter på mjölgröten i en mans liv, så är kvinnan näst intill. Det är kanske för att det är hon, som ska ätan.

— Jag förstår nu att du egentligen lade band på dig, sade lilla magistern.

— Men lektorn talade ju så mycket bättre, inföll Ingar med återvunnet gott humör. Till hennes förvåning tog lilla magistern det helt allvarsamt.

— Ja, han var utmärkt som alltid.

— Men var uppriktig, tror du han passar till studierektor?

— Ja, men naturligtvis, svarade magistern och rätade på sig, jag trodde inte att det kunde råda mer än en mening om den saken. En mycket kunnig man och därtill frisinnad.

— Jag betvivlar inte hans kunnighet, men jag betvivlar starkt hans frisinne!

Detta var för starkt, magistern fann icke ord.

— Han är ju känd frisinnad politiker!

— Observera, att jag aldrig förnekade hans

partisinne. Men så mycket har jag sett i stadsfullmäktige, att inte äger han den snabba osvikliga känslan för rättfärdighet.

— Redan? sade fröken Wetter ironiskt, syftande på att lektorn var tämligen ny bland stadens fäder.

— Tror du inte, att sånt märks snart? Och vad det angår, att han skulle bli flickornas studielezare, så tror jag inte, han skulle kunna lära dem något, därför att han inte tror, att de kan lära något. Jag tycker, att de skulle dra ihop sig under hans sarkasmer. Och jag har mer än en gång — redan — märkt, att han saknar varje verkligt intresse för kvinnornas synpunkter och ser ytterst överlägset på våra prestationer. Egentligen skäms han över, att partiet upplåtit ett litet hörn åt oss.

— Man kan väl vara frisinnad utan att stå på kvinnornas sida?

— Knappast, lilla magistern.

V.

Man kunde knappast tänka sig ett besynnerligare vänskapsförhållande än det, som rådde mellan kammarherre Jerneploog och fru Ingar Gunnarson. När det kom på tal, brydde folk förgäves sin hjärna för att finna en fullt tillfredsställande förklaring. Ty antag, att det var reflexen av en gammal kärleksförbindelse, var det därmed förklarat? Vad förband den gamle hovmannen och den medelålders hökarfrun? Vad var orsaken, att deras vänskap så stadigt höll i sig år efter år, och inte tycktes störas även nu, sedan så mycken annan vänskap stördes, och sedan alla fosterlandsvänner utspydde de ljumma? Vad kunde en man med tillgång till umgänge inom hela länets godsägar-klass ha för nöje — numera — av en hökarfru, låt vara att hon alltjämt skulle ha en grann figur? Och omvänt, hur kunde Ingar Gunnarson, frågade sig hennes vänner, vilja sätta bort tid på att prata med en sån gammal narr som Jerneploog på Brantarp?

Det hände en gång, och detta var en av

kammarherrens älsklingshistorier för blandat sällskap med damer, att kapten Prangen kom ridande till Brantarp, direkt från ett middagsbord för att avgöra ett vad och tillfredsställa den allmänna nyfikenheten.

— Det påstås, att du kallar hökarfrun för grevinnan, sade han, och det första vadet gäller om det är sant. Sen så har de, som höll på att det var sant, slagit vad sinsemellan om skälen till varför du gör det. Jaså det är sant? Då har jag förlorat. Man ska aldrig slå vad med folk, som bor närmare tvisten än en själv. Men nu så får du också slita tvisten mellan dem, som grälade om varför.

Prangen fick noga redogöra för de förklaringsförsök man provat under middagen. Kammarherrn hade förfärligt roligt. Sedan sade han:

— Tänk, att varken du eller någon annan var kvicka nog att erinra er den första Grevinnan, som jag uppkallat den andra efter?

Prangen såg ut som ett levande frågetecken.

— Hon var annars ett ädelt fruntimmer, stolt och vacker och klok och trofast. Jag kallar fru Gunnarson för Grevinnan i åminnelse av stoet, inte därför att hon är av så fin börd, men därför att hon är den kvinna av alla jag träffat, sen Grevinnan bröt nacken av sig, som har mest av hennes egenskaper. Nu vet du det.

Prangen drog sig tillbaka med godbiten, uttryckande den förhoppningen att det inte måtte vara något dåligt varsel för Grevinnan II i specerivara

boden, att den första bröt nacken vid en hinderhoppning. Därpå svarade Jerneploog snävt, att sämre död kunde hon få, fru Ingar Gunnarson.

En kylig sommardag sutto de båda i hallen på Brantarp, där några väldiga kubbar brunno i en svärtad spis. Ingar bjöds regelbundet en gång varje sommar på middag för att se på trädgården.

— Maka sig närmare värmén, grevinnan, sade kammarherrn, som själv placerat sin långa, magra lekamen, så att hans sulor vilade mot spiskanten, och tänk på, att när elden i sinnet slocknar så återstår alltid elden på härden. Han såg mycket väl, att Ingar var nedstämd, och hon hade uttalat sig i ganska besvikna ord om de senaste månadernas politiska händelser.

— Det var också en tröst, svarade hon, utan att åtlyda hans uppmaning.

— Ja, det är det, sade han. Grevinnan skall vara filosofisk, hur ofta har jag inte sagt henne det?

— Vad menar kammarherrn?

— Hon vet inte ens, vad som menas med att vara filosofisk! Grevinnan är allt mycke okunnig. Det betyder i grevinnans fall, att ta tillvaron sådan den är och betrakta fenomenen teoretiskt, med ett ord: att se, men inte rösta, om grevinnan begriper nu.

— Är det ett fel, att söka ingripa i världens gång, kammarherrn?

— Ja, när man har fått grevinnans ställning i livet.

— Det vet jag nog, att jag inte kan ingripa så mycket i världens gång — —

— Nå, äntligen ett erkännande — —

— Men lite.

Ingar satte sig kapprak upp i stolen.

När kammarherrn hade gäster, gick han helt upp i deras angelägenheter. Han grälade nu och vred sina händer medan han försökte lära sin väninna, att hålla sig till det område, där hon dugde något till och gjorde nytta, det vill säga begränsa sig till speceribranschen. Allt annat var högmod och missriktad pliktkänsla i förening.

Ingar hörde på en smula förströdd, ty hon kände det alltsammans förut, hade hört det, när hon blev stadsfullmäktig, och när hon gav sig ut på valagitation. Men om en stund förändrade hon uttryck och började lyssna uppmärksamt. Kammarherren märkte det med nöje.

— Tro mig, sade han, det som sker i den här stan och det här landet, det avgöres långt över grevinnans huvud. Grevinnan är väl inte dummare, än att hon vet, att det inte är hon och hennes meningsfränder som ha den verkliga, slutliga makten här i landet.

— Ja, det får vi väl se, sade grevinnan, om inte folkmeningen — —

— Tror grevinnan kanske, att de som makten hava tänker så här: vi måste ta hänsyn till folkmeningen, det är vår plikt, eller: denna mass-

petition är för oemotståndlig, detta demonstrationståg förändrar helt och hållet min uppfattning, denna resolution har givit mig nya synpunkter? Inte? Men varför handlar grevinnan då så, som om hon trodde det? Grevinnan tror sig i alla fall kunna uträtta något genom att upplysa och organisera folkmeningen. Men se däri ligger misstaget. De maktägande ger fan i folkmeningen. Varför? Emedan de kommit underfund med att den ingenting är att vara rädd för. Och av samma anledning är de inte längre rädda för kvinnorna. Grevinnan småler. Jag medger, att det var en tid, de de var osäkra och modlösa, men den tiden är nu förbi, för nu har de märkt, att folkviljan är beskedlig, att den kan antingen begagnas för deras syften, eller i annat fall negligeras. Och att det som kallas folkvilja så ofta är en bluff. Ja, ursäkta mig, om jag rör vid en sårbar punkt.

— Var så god, det känns inte alls, svarade Ingar lite trotsigt.

— Grevinnan vill kanske inte erkänna, att hon bluffat lite med folkviljan och den så kallade kvinnoviljan? Arrangerat opinionsyttringar utan vidare opinion bakom? Om rösträtt och så där? Jaså, inte det. Ja, det beror på vad man menar med opinionsyttring. Jag känner en sådan och det var franska revolutionen. Men våra beskedliga demonstrationer räknar jag inte dit. De tjänar mest till att lugna folks sinnen och inte att hetsa upp dem. När svenskarna svärvat lite, öser man

dem med skopa som bin. Och vem öser? Jo, det är min egen kast. Jag känner den, den kan ha sina ädla eller fega ögonblick, men bygg inte på dem! Dessemellan är den kall och nykter, och det är dårskap att tro att den låter dra sig ur sin kurs av sentimentala hänsyn. Därför är det synd om grevinnan. Tänk om hon gift sig med mig i stället — det var också fan att hon inte ville, utbrast han med ett plötsligt ryck av sin osläckliga förvåning — så hade hon kunnat styra och ställa från en annan plats i samhället och med helt annan framgång. Hon kunde associerat sig med välvilliga människor, till exempel min kära svägerska, Beatrice Jerneploog, som verkligen är villig att till en viss gräns ställa det bra för folk, om hon får göra det efter sitt huvud.

— Kammarherrn och jag är inte av samma ras, sade Ingar utan att låtsas om inpasset. Att tro på folket är för mig detsamma som att tro på mig själv. Och jag skulle alls inte tycka, att det vore trevligt att vara folk eller kvinna och få alla möjliga nådegåvor utan lov att säga ett knyst själv.

— Grevinnan misstar sig grundligt, om hon tror, att hon i det avseendet är typisk för folket. Hon har tvärtom många rasdrag, som är karaktäristiska för min kast och är det möjligt, att hon är omedveten om sin vilja att ordna för andra utan att fråga dem? Det finns en viss likhet till och med mellan grevinnan och landshöv-

dingskan Jerneploog, tillade han och sneglade från sidan på Ingar.

— Jag tror kammarherrn är bördsstolt, sade hon och kastade huvudet bakåt.

— Ja, men grevinnan knäcker mig! Han skrattade och steg upp.

Efter ett par slag över golvet ställde han sig framför sin gäst: grevinnan nekar alltså att söka vinna hjärtats ro genom den begränsning i sina strävanden, som jag föreslagit?

— Jag vet inte av någon särdeles oro, svarade hon, men just som hon sagt det, kom hon att tänka på hur förmätet det lät.

— Sisådärja, sade kammarherrn, det är resultatet av mina bemödanden! Nå fortsätt då för all del, som hon börjat, men när grevinnan till sist på yttersta dagen söker arrangera en opinionsyttring bland fåren till förmån för getterna, och så äntligen märker, att hon inte rubbar guds ordning med masspetitioner, så kom inte och säg, att inte jag varnade henne medan tid var.

— Tack för idén! sade Ingar och skrattade, jag kan ju alltid försöka.

— Jag kan ju alltid försöka, upprepade kammarherrn, nu verkligt ond, det är pinsamt att höra en förnuftig människa använda ett sånt otäckt slagord. Man ska inte alltid försöka, man ska tvärtom först se sig väl för, om man har tid och råd och några utsikter. Ty vad betyder det att försöka? Dagar, som aldrig kommer åter, krafter, som rinner bort, stunder som man kunde

använt till vila och nöje och kärlek eller sömn. I synnerhet fru Gunnarson — Ingar spärrade upp ögonen vid tilltalsordet — skall vara mycket försiktig i medvetande om, att hennes försök gå stick i stäv med tidsvågen i stället för att bäras upp av den.

— Det tror jag väl inte!

— Nej, det var klart!

— Men i så fall. Jag vet inte så förfärligt noga vad kammarherrn menar med tidsvågen. Men jag tror åtminstone att mina strävanden går ut på vad som är rätt. Och jag tror inte, att det rätta kan bli alldeles omodernt någonsin, eftersom Vår Herre är på den sidan. Se, jag ska säga bara det, så att kammarherrn inte gör sig besvär vidare med min omvändelse, att min livsåskådning vilar på den övertygelsen, att det finns en högre mening i allt som sker och att rätt alltid blir skipad mellan människorna förr eller senare, men att det också ingår i Vår Herres beräkning, att vi ska hjälpa till därmed.

— Kära grevinnan! Kammarherrns tonfall var en obeskrivlig blandning av beklagande, aktning och löje på en gång.

— När jag återvände till Sverige, fortsatte hon utan att låta sig bekomma, och sen stannade där trots allt, så beslöt jag, att det skulle bli en mening med att mitt liv slungades ur sin bana. Det är detta beslut jag har försökt förverkliga med min verksamhet så gott jag förstått, och därmed kommer jag att fortsätta. Jag har till

och med en ny stor plan i sinnet, som för var dag blir mera frestande att sätta i verket.

Kammarherrn slog avvärijande ifrån sig med båda händerna: nej nu orkar jag inte höra talas om grevinnans planer mer. Nu ska vi tala om sockerärter och remontantrosor!

Men nere i trädgården, mitt i samtalet om den nya rosengården, frågade han plötsligt:

— Vad är det grevinnan har i kikarn nu?

— Vi skulle ju inte tala om det, sade hon. Men annars så går min plan ut på att samman-sluta Gustavsfors arbetande kvinnor till en koope-rativ förening.

Han stod tyst en minut.

— Om grevinnan tycker hon har för lite att göra, sade han slutligen, och vill utvidga sin affär, sätta upp en filial eller något i den vägen, så ska jag med största trygghet placera de nödiga pengarna i företaget. För jag tror på grevinnan som specerihandlare, men inte längre.

— Skulle inte kammarherrn vilja hjälpa mig genom att placera pengar som andelar i ett koope-rativt företag?

— Lita inte på det, men berätta mig i stället, hur grevinnan kommit på denna fullkomligt van-sinniga idé?

Ingar berättade historien om speceribojkotten, vilken var alldeles ny för hennes åhörare och roade honom ganska mycket, inte minst då han hörde, att hans svägerska på residenset först avstyrt tilltaget och skickat sin hushållsmamsell

till affären, men därpå så småningom minskade sina inköp och fyllde i med rekvisitioner från Stockholm.

Han medgav att omsorgen om egen säkerhet vore motiv att ge sig in på nya äventyr, som han möjligen kunde gilla. Men han ansåg att dessa skäl vore bra svaga, och att grevinans rädsla var överdriven.

— Det är inte så mycket rädsla, sade Ingar, som stolthet och lust till oberoende. Jag vill inte krusa för fruarna. Tror kammarherrn att landshövdingkans stockholmsrekvisitioner är den enda varning jag fått? Men jag vill äntligen bli min egen! Och hon satte en bestämd punkt för sitt tal med paraplydoppskon i sanden.

— Att tro, att man nånsin här i livet kan bli sin egen, anmärkte kammarherrn medan de gingo vidare, och därmed återtog han den avbrutna trädgårdsdiskussionen.

— Är det bara en plan, eller är det ett beslut? frågade han därpå tvärt.

Ingar försäkrade, att det bara var en idé, men måste medge att det var den mest bestickande idé, hon någonsin burit på ända sen hon gick i Amerika och funderade på att återvända hem.

— Jag tycker nästan, sade hon, att det är som om den tiden kommit åter. Jag börjar känna mig lika hemlös på Kungsgatan bland mina fina kunder, som jag den gången var i New Haven. Jag längtar till mitt eget folk. Jag inbillar mig också

att kunna vara dem till lite nytta. Speceridiskan är en bra föreläsningsskateder, det är en sida av saken. Och för resten tycker jag, det ser ut på allt jag läser om kooperationen, att den är ett medel att överlista kapitalet och att för oss maktlösa, som kammarherrn talar så föraktligt om, att bli en liten makt i samhället och o s s själva nog.

— Aldrig mer skall jag tala förstånd med fru Gunnarson, det svär jag, sade kammarherrn arg. Är det inte syndigt, att inte vara nöjd med en så präktig affär och ett så tryggt levebröd? Jag önskar, att jag vore lite yngre, så skulle jag överta affären, för det tror jag, att jag skulle duga till. Högfärd, isolera sig, vara sig själva nog, att ni arbetande kvinnor, som vill ha rösträtt, kan vara så stora dårar — —

Det är inte gott att veta vad som kunde kommit mera, om inte i samma ögonblick Lova närmat sig med ett telegram till Ingar. De få orden övade en förödande verkan på henne. Hon stirrade skräckslagen på dem, blodet flydde till hjärtat som barn till sin mor i fasans ögonblick.

Hon väcktes först ur sin förflamning av Lovas nyfikna: vad står nu på?

— Tig Lova, snäste kammarherrn. Kan jag göra något för grevinnan?

— Nej, svarade hon, men ändrade sig strax: jo, en häst till stan.

— Är det Allan? frågade han med hennes

hand i sin för avskedet, sedan han uppgivit att få henne att stanna till middag.

— Nej, svarade hon, det är mor.

Ingar hade fått två hästar till staden. Hon satt inkrupen i ett hörn av droskan och grubblade över telegrammets innehåll. Det bestod endast av tre ord, gåtlika och skrämmande: »Er mor skadad». Hur skadad, farligt eller ofarligt? Och av vad anledning? Men den sista frågan gjorde sig Ingar egentligen blott därför, att hon inte ville tillstå för sig själv, att hon visste anledningen.

Hon försökte tänka igenom dag för dag sitt uppförande mot modern, sedan sjukdomen bröt ut. Skulle jag handlat annorlunda, sade hon vid varje punkt, har jag inte gjort vad jag trodde vara rätt och det bästa?

De två förflutna månaderna stodo upp igen. Maktlös hade hon måst åse, hur modern gled bort med allt som hos henne var välkänt och kärt, och hur i stället hennes jordiska hamn togs i besittning av en obekant själ, vars lösenord man inte kände, och som var omöjlig att komma nära, vädja till eller beveka. Åter tyckte sig dottern stå under samma hemska förtrollning som när hon lyssnat till denna okända kvinna, som icke tycktes ha någon egenskap gemensam med mor Marit, men som talade med hennes mun och såg på henne med de ögon hon varit van att möta under ett helt liv, som klagade en sorg varav

aldrig, så långt Ingar förstod, funnits en skugga i mor Marits själ, som vände sin förtröstan i misstro, undergivenhet i uppror, tacksamhet i förebråelser.

Till en början hade Ingar varit stum och overksam, men när hon kommit till den punkt, att hon förmådde inse och överblicka vad som hänt, hade hon vidtagit en rad åtgärder, och det var dessa hon nu rannsakade.

Först hade hon skilt modern ifrån sig, och detta även för sin egen skull. Hon hade ännu under den tidiga våren flyttat ut henne till Maritsberg och själv stannat i staden. Det är bättre för oss båda, tänkte hon. Då och då hade hon fått bud efter sig, men icke alltid hade hon kommit, det måste hon medge nu, och det gjorde ont att minnas, fast hon icke glömt hur pinsamma deras möten alltid varit.

— Olyckliga barn, hette det, vad har du gjort, eftersom bättre folk inte vill köpa dina varor mer?

— Mor, jag har ingenting gjort, och affären går som förr.

— Du nekar ockse för me. Har du bett landshövdingen om förlåtelse?

— Varför skulle jag det, hon är ju kund ändå.

Men mor Marit visste bättre besked, och detta, att hon skenbart resonerade förnuftigt och stödde sig på en vanställd men dock igenkännlig

verklighet förlänade en särskild hemskhet åt dessa utsiktslösa samtal.

— Du ljuger igen tös, tror du inte jag vet, att hon tar varer från Stockholm?

Mor Marit hade under alla år aldrig varit osams med dottern mer än en gång, och det var då hon inte kunnat förmås att sätta moderns tusen kronor in i affären utan föredragit att låna av kammarherrn. Och nu kunde även detta komma igen.

— Om du låtit mig sätta in mina pengar i affären, så kanske jag varit rik nu, om det är sant att den går så utmärkt, sade hon och grät.

Doktorn fick säga vad han ville, Ingar måste söka en yttre orsak till detta förändrade väsen. Och vad låg då så nära till hands som Fina? Fina som försedde mor Marit med alla hennes anfallsvapen och tydligen hetsade henne att begagna dem. I ett anfall av vrede körde så Ingar bort henne, obeveklig inför mor Marits jämmer och förebråelser.

Det var denna handling, som nu plågade henne värst, där hon satt i vagnen med telegrammet i handen. Ty från den stunden, det gick inte att förneka, blev mor Marit sämre, hennes lidande större. Rödakorssystemen var i alla avseenden en bättre vårdarinna, men modern misstrodde henne och kunde inte förmås att förlika sig med hennes närhet. Allt som kunde göras, gjordes för hennes ålderdom, men likväl var hennes själ bitter och fridlös. Sedan mor

Marit förbrukat Ingar som orsak till sina lidanden, vände hon anklagelserna mot sig själv och förtärde sig med dem. Det var hon som fött till världen denna dåliga dotter, som var en skam för staden, och hon hade tagit sig man mot sina föräldrars vilja. Om hon lytt dem hade det varit annorlunda. Och sedan hade hon heller inte förstått att tukta sitt barn, inte givit henne nog stryk, inte låtit henne svälta, frysa och gråta tillräckligt.

Ingar hade i sitt sovrum ett porträtt av modern från tidigare år, där hon satt i silkeschalett och guldbrosch, förlägen och förnöjd inför kameran. Med denna bild brukade hon stundom tala som med en död. Hon försökte kalla fram i sitt minne modern sådan hon varit och grät bittert, då hon märkte, att den andra, den nya, hon som inte var mor, förvirrade bilden och förvrängde den. Men hon lovade alltid att för mors skull vara tålig mot den andra och även försöka älska henne lika mycket.

Hon vände sig mot gud, för moderns räkning, som inte mera kunde bedja, och frågade honom, varför han lade denna nesliga hemsökelse på en människa, som levat stilla och arbetsamt och för andras väl i hela sitt liv. Är vi inte ringa nog, och fattiga nog, utan att du skall göra oss till skam och vanära?

Det dröjde inte länge, så kom det till en ny kris, och rödakorssystemen måste flytta. Lika

illa gick det med sofiasystemen, trots det, att denna gick in på den sjukas idéer.

— Ja, frun hade rätt, hon var säkerligen en stor synderska, som nu anfäktades av den onde och led sitt straff. Men då reste sig mor Marits självkänsla: Kom aldrig för mina ögon mer syster, jag vill inte höra henne! Hon ljuger på mig. Anfäktad kan tänka! Jag, som har levat oförvitligt i hela mitt liv.

Nu var doktorn utledsen på patienten och fann på att skicka henne till ett nervhem, några mil från Gustavsfors, ett dyrt, förstklassigt nervhem. Det var när mor Marit delgavs detta beslut, hon slungade Ingar i ansiktet det ord, som nu ringde i hennes öron, som det fjärde i telegrammet. Självmord, självmord!

— Om hon blott lever, sade Ingar för sig själv, så tar jag hem henne igen, och hon skall få tillbaka Fina, och jag skall låta allting ha sin gång. Inte mindes hon nu, att hon önskat modern en bråd död!

Ja, mor Marit levde, man hade överraskat henne medan hon laborerade med pennkniven för att skära upp pulsådern, och bandaget kring handleden dolde inte något farligt sår. När Ingar närmade sig bädden, darrande, låg hon där och såg på dottern med en stor oavlåtlig blick, och det föreföll Ingar, som om hennes riktiga själ satt i denna blick, stum och full av kval och blygsel, liksom bedjande om förlåtelse och befrielse.

— Min stackars lilla tös, sade hon.

Ingar grep ivrigt om hennes friska hand, liksom för att hålla henne kvar, i fåfängt hopp att hålla en själ med en hand. Men i nästa ögonblick var mor åter borta och den andra där på nytt, med skum och ångestfull blick. Hon var mycket ivrig, att Ingar skulle läsa ett brev, som kommit från Fina.

— Så förstår du, varför jag gjorde det, sade hon inte utan skadeglädje.

Brevet innehöll bland annat skvaller även den underrättelsen, att frun nu måste sluta med affären och ta sin tillflykt ut till väster bland arbetarkvarteren.

— Vad säger du nu? frågade mor Marit, när Ingar lät brevet sjunka i knät med en hemsk känsla av att på outrannsaktigt sätt vara bespejad och förrådd. Se, när jag läste det, så begrep jag att det var slut med allt hopp för me att få komma hem och få igen Fina, och då tyckte jag att jag inte längre orka leva. Och jag ska göra omet, lita du på det.

— Mor ska få komma hem och allt ska bli som förr och mor ska få igen Fina, svarade Ingar överlistad och avväpnad. Och därmed sköt hon upp förverkligandet av sina planer i en obestämmd framtid.

Ett par dar senare satt Allan inne på kontoret i den stol, där alla resande brukade slå sig ner, och som alltid var placerad på ett visst bestämt avstånd från skrivbordet. Han betraktade

sin mor, som var sysselsatt med att genomgå dagsposten, och det behagade honom inte, att hon såg gammal och grå ut i dag. Ej heller kunde han på en lång stund räkna ut varför, till dess det plötsligt klarnade för honom.

— Jag kan inte begripa, sade han i den beskyddande och myndiga ton han vanligen anslog, varför mor tar så illa vid sig av mormor. Guman är ju barn på nytt, och sen inte mer med det. Om jag vore mor, skulle jag vörja mig mycke mer för min son.

— Hur så, Allan? frågade Ingar och såg upp från posten med ett litet leende.

— Jo, jag älskar fortfarande fröken Jerneploog, och skratta inte, för jag vet inte vad det skall ta vägen. Jag kan inte glömma henne och får ingen ro natt eller dag.

— Skall jag fria för dig? frågade Ingar och betraktade sin son med ett uttryck, som skingrade skuggan över hennes ansikte och gjorde henne ung igen.

— Nej, sade han, jag tror vi aktar oss. När jag tänker efter, så kan du nog inte göra mer än du gjorde, när du gav mig mitt fördelaktiga utseende. Ja, jag vet, att du tycker att jag inte skall nämna det, men jag behöver uppmuntra mig själv i sådana här ögonblick, när inte mor gör det. Och varför då inte räkna med det enda faktum, som talar till min fördel? Vill mor veta en stor hemlighet?

Han gick bort till henne och viskade med

armen om hennes hals: Jag tänker slå mig ner på Plogstad.

— Ja, det är ju det enklaste, svarade Ingar.

— Det är allvar, mor, landshövdingens är borta, och fröken Agneta är där med en moster eller tant, har jag fått veta av Arvander, som umgås där.

— Nå då passar det ju utmärkt. Jaså, du har Arvander till förtrogen?

— Inte precis förtrogen.

De skrattade båda, och Ingar var nästan rörd, över vad hon antog vara ett försök av Allan att muntra upp henne.

Men fem dagar efter detta samtal fick hon brev från Allan, daterat Plogstad.

VI.

— Jag tycker inte om elektriskt ljus!

Detta och varken mer eller mindre var svaret på en hövlig anhållan från den unge montören, att fröken godhetsfullt behagade uttala sig om det inte berodde på ett misstag, när hon strukit ett av rummen på den förteckning, som landshövdingen lämnat innan han reste.

Montören lät emellertid inte avspisa sig med så litet. Han stod kvar och tittade jämlikt på henne.

— Det är mitt rum jag strukit, tillade hon och tog en tidning.

— Vi måste i alla fall be att få lägga in ledningar, sade montören, så att det kan sättas dit armatur, ifall det sedan skulle bli andra beställelser.

Den unga fröken satte ögonen i montören och undrade i detsamma var hon sett detta vackra, käcka ansikte förut. Hon tvekade ett ögonblick om svaret. Hon hatade att ha svettiga arbetare gående i sitt rum, i synnerhet som hon var besluten, att aldrig en elektrisk lampa skulle lysa där, så länge rummet var hennes. Men å

andra sidan hade naturligtvis karn rätt, och hon hade anledning att förmoda, att hennes far skulle tycka hon var egenmäktig, om hon vägrade dem att lägga in ledningar.

— Jag flyttar väl ner i flygeln då, sade hon, i östra flygeln, tillade hon med en flyktig rodnad.

— Jo, jag förstod det, svarade den unge mannen och bockade sig. Han bodde nämligen själv i västra. Vi skall göra frökens rum i ordning så fort som det står i vår makt, sade han och gick sin väg.

Hon satt stilla och lyssnade till hans klara genomträngande vissling, medan han gick över gårdsplanen.

— Hade han varit oförskämd? eller kanske han bara hade varit så vacker? Något var det, som berört henne.

Eftersom landshövdingen officiellt bemyndigat henne med husmoders värdighet under föräldrarnas frånvaro måste arbetarna vända sig till henne, när det gällde någon upplysning. Och Allan lagade, att det blev han som fick vara mellanhand. Så hade landshövdingenskan bestämt, att ljus skulle ledas in i de gamla kristallkronorna i salongen. Fröken Agneta ansåg inte utan skäl att detta var en vandalism och kom i en tvist med arbetsförmannen, som inte ville vänta, till dess hon fått beslutet ändrat genom brev. Då uppträdde den yngste montören, som egentligen inte var annat än hantlangare, med ett förslag att lösa tvisten. Han visade, hur de elektriska

lamporna kunde stickas in i kalkarna, så att ljuskällan blev fullkomligt dold. Det är ju att öda ljus, sade förmannen och det var så. Men fröken Agneta blev nöjd, hon avgjorde saken utan tvekan, hon tog hela ansvaret på sig. Och hon kunde inte låta bli att i förbigående säga nådigt till montören: det var ju en god idé.

— Ja, svarade han, jag tycker om elektriskt ljus, men inom vissa gränser, fröken.

— Såå? sade Agneta.

— Om jag nånsin sett maken till högfärdig jänta, tänkte Allan, för det man är arbetare, så får man ingenting tycka, förstås.

Agneta hade många plikter. Hon skötte räkenskaperna, gjorde uppköp, bestämde matsedeln i enlighet med de principer, i vilka hon uppfostrats.

En dag klagade hushållerskan för henne: jag vet inte vad det är för en slyngel, den där lille montörn.

— Vilken montör?

— Han som visslar. Han säger ingenting om maten, men han äter inte mycke av den, och han har massor av konservlådor därnere, som han värmer på eget spritkök kan tänka och sätter i sig och bjuder de andra och sätter upp dem.

Agneta rätade på sig. Det sårade henne, att matsedeln på Plogstad, patriotiskt kraftig och enkel, inte dugde åt den där spolingen. Pappa hade förstås alldeles rätt i vad han så många gånger sagt om arbetarnas granntyckhet.

Nästa gång hon stötte på montören, hejdade hon honom, och frågade var han var hemma.

— Jag trodde det hördes, att jag var från Gustavsfors, sade han, fullt medveten om det djärva i att anta, att hon skulle fäst sig vid hans dialekt. Men jag har fått min utbildning i yrket i Stockholm.

— Aha, tänkte Agneta, och sina pretentioner.

— Har montören sina föräldrar i Gustavsfors?

— Ja, mor har en liten handel där.

— Är det därifrån montören får sina konserver?

Allan brast i gapskratt.

— Det är jungfrurna, sade han, kunde jag inte tro det! Det är lögn att dom kan tiga.

Men Agneta bibehöll en mycket allvarsam min.

Allan förklarade för henne, att det var summa sex dosor, som han nappat i affären, innan han begav sig av.

— Folk hade skrämt mig för maten här, ser fröken. Men jag börjar tycka rätt bra om den, fast den är så olika allt man varit van vid.

Agneta var stött, över att han tog det så lätt och över att Plogstads mat hade dåligt rykte.

— Landshövdingen håller fast vid den gammaldags kosten, som svenska folket mått bra av och utfört stordåd av, genom, hon fann inte prepo-

sitionen och avbröt. Är det inte gräsligt, till exempel, att vi gör av med 40 millioner om året på kaffe?

Montören tycktes finna det helt i sin ordning.

— Fröken tycker förstås, att de där många millionerna borde användas till försvaret? sade han lätt. Men fröken kan ju inte sätta sig in i att folket måste ha lite roligt. Med bara kulsprutor och värnplikt och inget kaffe bleve det så trist, att folk inte skulle få någon kläm på försvaret.

När Agneta varit ute på valturné hade hon hört idel trohjärtade uttryck för offervilja. Hon hade därför allt sen dess alltid blivit eld och lågor, när någon angrep folket för bristande försvarslust. Maken till detta om försvar och kaffe hade hon aldrig hört i hela sitt liv. Hur man kunde uttrycka sig så, utan att blixten träffade en, var henne fullkomligt ofattligt. Hon såg på montören, som ratade maten och smädade kulsprutor. Det värsta var, att han icke blott var ovanligt grann med sin smärta, bredaxlade figur och ett ansikte, vars snitt vilken adelsman som helst kunde avundats honom. Hans blå ögon voro också intelligenta, och han såg fullkomligt fri-modig och obesvärad ut under hennes granskning. Denna brottsliga förhärdelse gjorde henne stum.

— Det där förstår ni inte, sade hon blott och vände honom ryggen.

Allan stod och såg efter henne. Han undrade

om han skött sig klokt vid detta deras första samtal om annat än elektriskt ljus. Han trodde så. Genom att uppföra sig och tala alldeles som vanligt hade han större utsikter att göra henne nyfiken, fångsla hennes tankar och få henne arg. Mera begärde han inte till en början.

Och på söndagen inträffade något, som gav honom rätt. Hon passade på honom, då han gick från middagen över gårdsplanen bort till flygeln, och frågade honom i tämligen onådig ton om han ville låna en bok. Ja, det ville han naturligtvis gärna.

— Vänta här, sade hon. Han blev stående mot en väldig lönn, som dolde honom från fönstren i huvudbyggningen. Vad för bok, tänkte han med spänning, men när hon sedan räckte honom Svenska folkets underbara öden, tyckte han, att han bort begripa vad valet skulle bli.

— Montören har nog inte läst så mycket svensk historia, sade hon och noterade mot sin vilja, att han varken hade söndagsblad eller färdigknuten halsduk. Att hans kulörta skjorta var av råsidan var upprörande, men den klädde honom.

— Inte sen jag sluta skolan, svarade han, tack så mycket.

— Svenska folket har haft underbara öden, som det kan vara nyttigt att läsa om, sade hon allvarsamt.

— Det nekar jag inte till fröken.

När han lämnade igen boken en kväll, kommo

de i diskussion om Sveriges historia och dess nuvarande politik.

Hon fann till sin häpnad, att han disputerade hennes självklara satser. Deras åskådning var olika från grunden upp till slutstenen. Hon var övertygad om att räddningen låg i återgång till forna tiders seder, så långt möjligt var. Hon ville att svenskarna skulle isolera sig bakom tullar, gynna svenska varor, göra turistresor i eget land, bygga fästningar, hata norrmännen och inte glömma danskarnas hållning 1905. Hittills hade det aldrig fallit henne in, att någon i sitt innersta hjärta kunde ha någon annan mening om det rätta än hon, även om man medvetet förfalskade den. Men denne montör förklarade helt framt, som sin djupaste övertygelse att svenskarna måste gå framåt och inte söka sig tillbaka. Svenska varor, sa han, inte ska man köpa dem förrn de blivit så bra, att de är bättre än andra. Det vore just rätta sättet att försumpa industrien. Och tullar, och förlängd värnplikt, ja varsågod, men då blir bara följden den, att vi stannar inte i landet, vi arbetare. Han var så inne i sin roll och i sin arbetsblus, att han glömde vem han var.

Agneta höll på att falla baklänges. Hon ansåg, att emigration var ett förräderi. Allan försvarade emigranterna, han unnade dem att leva i ett fritt land, han talade om den dryga överklassen, som ville skörda fosterlandskärlek utan att något ha sått, han kritiserade Agnetas farfar och hans jordpolitik som statsminister.

— Troligen kommer jag själv att skapa mig en framtid i Amerika, slöt han.

Agneta var förvirrad. Var inte Sverige ett ovanligt fritt land, där friheten nästan gränsade till självsvåld? Kunde inte alla, som ville redligen arbeta, få jord och sin redliga inkomst? Var inte hennes farfar en oförliknelig statsman?

Hon försvarade häftigt sin klass, men var inte så sprängd med fakta som den unge mannen och förstod inte att lägga fingret på hans överdrifter. Hon kunde Sveriges historia till och med Karl XIV Johans tronbestigning, men sedan hade det ju inte varit någon.

Under denna diskussion och en liknande för-rådde Allan graden av sin skolbildning. Agneta blev uppmärksam och började göra frågor.

— Ja, nu får fröken Agneta inte bli ond, svarade han, men jag har tagit studenten.

Agneta gjorde en liten högmodig min.

— Gärna för mig, sade hon, men jag trodde inte, att ni arbetare brukade det.

Han berättade nu, att han var teknolog, och att han ledde in elektriskt ljus för övnings skull.

— Men om ni inte är arbetare, sade Agneta, sedan hon funderat litet över denna upplysning, så har ni väl inte heller de där fåniga åsikterna i verkligheten?

Varpå hon fick sig till livs en lång föreläsning om, att det fanns människor utan klass-egoism, och det var de frisinnade.

Agneta förmådde inte svara ett ord. Hade hon inte i hela sitt liv hört en och samma visa: liberalerna, det skenheliga packet är tusen gånger värre än socialdemokraterna, för dem vet man då var man har.

Men hon hade inte förr slagen lämnat valplatsen innan Allan ångrade sig djupt. Och långt in på natten satt han på flygelns lilla förstukvist och sjöng med låg röst till gitarr de mest svärmodiga och ömma visor, som den svenska folkpoesien äger. Agneta somnade slutligen ifrån dem, men hennes tant Beat Jerneploog låg vaken och grät.

På söndagsmorgonen sade tant Beat: hör du Agneta, nämnde du inte, att den där mon-tören, som sjunger, är teknolog, som praktiserar?

— Jo. — Då tycker jag att vi bjuder honom på frukost.

Han kom, och han var nästan som en av dem. Han ansåg sig kunna föreslå fröken Agneta en promenad, ett parti tennis, sedan han sjungit om igen ett par visor dem den gamla fröken fäst sig vid. Agneta följde honom utan protest. Hon var tjusad av det hemska och djävulska i hans åsikter, förtrollad av den lediga munterhet var-med han uppbar sitt fördärv, betagen av hans sång, hans unga pojkskönhet. Men icke ett ögonblick glömde hon, att hon stod högt över honom.

Denna söndag var oerhört het, och när de hunnit ner till tennisplanen, märkte de, att det skulle bli omöjligt att spela. De slogo sig ner

i skuggan, han sträckte ut sig på gräset, och hon stödde ryggen mot ett träd. De orkade minsann inte tvista, sade endast då och då: Gud, så hett det är!

— Vill fröken ha något att dricka?

Han skyndade efter ett glas immande vatten och gav henne med en blick, som ilade igenom henne samtidigt med den iskalla drycken.

Hon tänkte: jag måste gå, vad är det här för dumheter? Men hon orkade inte.

Medan de sutto där ånyo tysta, började deras hjärtan nästan samtidigt att klappa fortare. Han låg med knutna händer och såg på henne, bekämpande sin vilda lust att ta henne till sig. Han visste att det var otänkbart, men han visste också, att om intet hände som hindrade honom skulle han mycket snart trycka sitt ansikte mot hennes bruna hand med den bleka safiren.

Plötsligt förde hon denna samma hand upp mot hjärtat.

— Vad är det? frågade han och önskade att vara hjärtat.

— Luften är så tryckande.

— Jag tror inte det är luften.

Hon vände sig häftigt mot honom, hans ton var så olik sig, låg och skygg och ändå berörde den henne som en djärvhet på ett helt annat sätt än hans vanliga näsvisheter.

— Vad är det då?

— Det är varandras närhet.

— Varandras närhet! Hon flög upp i en

enda snabb rörelse, som föreföll honom underbart spänstig och vacker, och det var den också, ty den var övad under många plastiktimmor. Vi har ingen närhet med varandra, åtminstone inte jag!

— Ja, damer har visst grövre nervsystem, svarade han. Han hade också rest sig men dock inte gått henne närmare, och iakttog nu med nöje, att hon, trots sin vrede, inte gick längre från honom, än att de kunde talas vid i vanlig samtalston.

— De är åtminstone inte så oförskämda, svarade hon kort.

— Eller också bara låtsar de okänslighet.

— Hur vågar ni? Det låg mera nyfikenhet på en förklaring av det oerhörda än vrede i hennes röst.

— Ja, inte vet jag. Förmodligen emedan jag ingenting har att förlora.

— Det är nog så riktigt, sade hon, att den som ingenting har, kan ingenting förlora.

— Minns ni, när jag lagade er bil? fortfor han.

Denna upplysning tycktes intressera henne. Var det ni? Då är det därifrån jag känner igen ert utseende!

— Ja, senast därifrån. Förmodligen har väl även eder blick någon gång snuddat över den ovärdige medan vi var skolbarn i Gustavsfors. I alla fall, så lagade jag er bil, fast jag visste att ni var ute och, kan tänka, arbetade mot det parti, som jag tillhör och mot min egen mor.

Men jag gjorde det, emedan jag genast blev kär i er, fröken Agneta. Som ni minns fick jag till tack åka med ett stycke åt galet håll. Inte var det för åkningen, jag har själv certifikat och tycker egentligen bara det är roligt, när jag får köra själv. Men det var för er skull alltjämt. Jag hörde då, fortfor han och spände ögonen i Agneta, hur ni och de andra unga damerna rådgjorde om att bojkotta vår affär, emedan mor vågade tillhöra ett annat parti. Ni var tanklösa och elaka, ni hade inget hjärta, ni skämdes inte ett dugg, och det kan jag tala om för er, att min mormor har blivit galen av det där och tror, att hon ska svälta ihjäl.

— Har er mormor blivit galen? upprepade Agneta mekaniskt.

— Jo. Men jag hörde alltihop och låtsade om ingenting, fortfarande därför, att ni var så förtjusande. Varför tror ni, att jag kom hit som montör? Inte var det för övning! Det var emedan jag dag och natt tänkte på er och ville till er närhet.

— Jaså, sade Agneta spakt, men varför talar ni om allt det här egentligen. Tror ni, och hon stramade plötsligt till, att jag intresserar mig det allra minsta för att höra på.

— Antingen ni intresserar er eller ej, svarade han, så ville jag i alla fall, att ni skulle veta, att jag begått tre dårskaper för er.

Hon svarade inte. Naturligtvis var hon intresserad. På tisdag slutade arbetet, och då skulle

han ge sig av. Hon visste, att det skulle bli tomt efter honom på Plogstad, och visst kände hon hans närhet i bröstet. Hon visste, att hon bara behövde se upp och småle, när hon mötte hans ögon, och han skulle i samma ögonblick vara hos henne. Hon undrade vad hon då skulle erfara, undrade kanske med ett snabbt beklagande, att hon inte kunde experimentera för att veta. Fanns det en tvekan, en längtan, en svaghet, någonstädes i hennes hjärta? Hon vägde snabbt: gifter man sig med ingenjörer? Kusin Charlotte hade begått något i den vägen, men han var disponent och rik, och förde mamma till bordet häromdagen. Hon ville just se montören och mamma — —

Och hon reste alltså icke sitt huvud.

— Ni har inte ett ord att säga. Nu kom han närmare av sig själv, och då rådde hon verkligen inte för det. — Törs ni inte se upp, en gång?

Hon försökte möta hans blick allvarligt. Jag begår inga dårskaper, började hon, men tystnade, då hon såg hans ögon, som först voro muntra och fräcka som vanligt, skifta uttryck och bli mycket allvarsamma. Orubblig och beslutsam stod han framför henne. Hon började förstå, att det kan finnas tillfällen, då en fröken Jerneploog begår dårskaper. Hennes hjärta slog hårt, en skälvning for över hennes ansikte, och komprometterad, generad vände hon sig hastigt om och skyndade upp mot byggningen.

De återsågo varandra inte förrän tisdagen, då kom han på avskedsvisit. Hon satt inne i biblioteket och läste och slängde hastigt undan boken, då han kom. Men på bordet låg ett par böcker med samma band, som den hon hållit i handen, och han såg, att det var Strindberg.

Hon hälsade honom lugnt och artigt, och frågade vart han skulle fara.

— Till Amerika, svarade han, det vill säga, nästa år, när jag tagit examen. Han kände sig ledsen och besviken på alltihop och det var en lisa att få säga detta.

— Det kan väl aldrig vara möjligt, det är bara bonddrängar som far till Amerika och såna, som misslyckats på något vis!

— Och de, som vill och skall lyckas också, svarade han. Det är väl inte så märkvärdigt. Jag undar över att inte varenda karl, som har ruter i sig, beger sig av. Vad är det här för ett land, där en hel klass skall förse sig, innan de andra kan komma till, och där de unga damerna — —

— Än så länge är ni i Sverige och uppför er hövligt i alla fall, sade hon bitande.

Han reste sig upp mycket stött: adjö, fröken Jerneploog.

— Men känner ni det inte ändå, som om ni deserterade, frågade hon och satt kvar på sin stol, när ni rymmer från ert land och värnplikten och det arbete, som väntade er? Ni har ju fått er utbildning gratis av svenska staten — —

I själva verket hade Allan endast helt flyktigt tänkt på att emigrera. Han hade goda möjligheter i sitt eget land, och därför föreföll det inte så lockande att resa till ett främmande land och bryta sig en bana. Han hade en hel del privilegier och förmåner i eget land till skänks, ehuru han inte kom ihåg det. Men medan han talade med Agneta blev han alltmer beslutsam. Han lät bedja sig att stanna, att åtminstone komma igen och göra fruktbarande sin erfarenhet i eget land. Han sade henne, att han beundrade den patriotism, som framlyste ur hennes bemödande att rädda en basse åt regementet, men han kunde ju inte undgå att ta något av hennes iver åt sig för egen räkning.

Till slut lovade han att tänka på saken.

— Men reser jag, sade han som slutkläm, och aldrig kommer igen, så har ni en rekryt på ert samvete, fröken Agneta.

Hon tog detta på fullt allvar, började gräla på honom, kalla honom omanlig, ovärdig att vara svensk. Varpå hans replik naturligtvis blev den, att då var det bäst att låta bli att vara det. Hon blev ursinnig på honom nästan som en syster, och han retade henne fullt kallblodigt till den punkt, då hon lämnade rummet och slog igen dörren.

Då tog han fram den bok hon läst och såg att det var »Fröken Julie».

Och han lämnade Plogstad försjunken i djupa och dystra funderingar.

VII.

Allan och Agneta träffades någon dag senare av en händelse på en gata i Gustavsfors. Han var vid ett muntert lynne, ty resten av sommaren låg ledig framför honom, och han välvde planer hur han på det mest angenäma sätt skulle kunna fördriva tiden, innan terminen började. I det ögonblick, då han blev Agneta varse, smal och vit och lång på den ensliga gatan, genomfors han av en fröjd, som alldeles utplånade minnet av den scen, som utspelats, när de skildes ute på Plogstad. Men han erinrade sig den, då han kom närmare och såg uttrycket i hennes ansikte. Hon föreföll mycket allvarsam och tycktes vilja gå förbi honom med en liten bekymrad, tankspridd nick, det vill säga han trodde inte på tankspriddhet i förbindelse med honom. Men han stannade mitt framför henne med sin studentmössa i handen: fröken Jerneploog, sade han, ni har orsak att vara förargad på mig — —

— Jag, sade hon otåligt, med en mycket högmodig tonvikt på jag, nej, för all del, men jag kan få, om ni inte släpper fram mig.

Han svängde behändigt och var vid hennes sida, när hon fortsatte vägen.

— Jag vet, att jag ur er synpunkt bar mig illa åt sist på Plogstad, fortsatte han, men — —

— Ja då så, kan väl den saken vara utklarerad — —

— Fröken Agneta, sade han plötsligt i sin allvarsamma ton, det är väl inte möjligt, att ni är allvarsamt ledsen på mig?

— På er, svarade hon i en obeskrivlig ton, som gjorde honom till mott och mal, om ni bara visste — —

— Ni vill inte tala om det?

— Jo, sade hon, varför inte, det angår er också, vi får krig.

Allan kände det som om hennes ord bränt hans hjärta med ett glödgat järn, men han svarade: Krig! Aldrig!

— Varför inte?

— Varför inte, säger ni alldeles som det vore en naturlig sak. Men krig brukas ju inte.

— Brukas inte!

— Jo, nere på Balkan, och där har de ju slagits förr, utan att det rört oss andra.

— Ni tar i så häftigt, jag tror ni blev rädd i alla fall, sade Agneta.

— Ja, svarade han retad, jag är verkligen i besittning av tillräckligt både huvud och hjärta för att bli rädd för en så förfärlig utsikt. I frökens kretsar kanske man gläder sig? Men jag kan inte tro er. Folken vill inte ha krig, och socialdemo-

kraterna i alla länder håller ihop som klass snarare än med sina nationer. Men allt det där vet ni litet om, fröken Jerneploog.

— Jag har fått brev från pappa, svarade hon utan att ens bry sig om att ta upp hans argument, och han skriver, att världskrig inte står att undvika, såvida det inte händer något underverk. Sverige kommer troligen att mobilisera, mina bröder vid generalstaben hade permission för att hälsa på pappa vid västkusten, och de vände vid Halsberg.

Hon talade i en ton av lugn självfallenhet. Mot sin vilja blev han imponerad, men ville inte visa det.

— Sånt händer inte! sade han.

— Vi får se en vecka härefter, vem som har rätt.

— Ni skulle visst bli glad, om ni finge rätt, sade han mot bättre vetande, ty han var ond.

— Om mitt fosterland reser sig i farans stund med sin gamla kraft, och dess unga män kämpar som hjältar, då, sade hon med mycken värdighet, då skall jag bli mycket glad, herr Gunnarson!

De veko av in på en annan gata, där sadelmakaren bodde, hon var på väg för att avsyna en ny ridsadel. I detsamma mötte de en bataljon infanterister, som tågade fram i en sky av damm, svettande som ostar. Officern gjorde honnör för henne, och hon böjde på huvudet med sitt ljuva småleende av ung kvinna mot en jämnbördig man — ett leende, som Allan ännu aldrig sett på hennes

läppar. När de gått förbi, vände hon sig mot Allan, och hennes min var nu åter densamma som förut.

— Vad gör ni, om det blir krig? Far ni till Amerika?

— Ja, det kan hända, sade han.

— Har ni exercerat? frågade hon.

Han bara stirrade på henne, var det möjligt, att hon kunde ha glömt, även inför hot om världskrig, hur de just grälat om hans värnplikt?

— Det vet ni väl, sade han, att jag har uppskov. Trodde ni kanske att jag var kronvrak? Och han rätade på sin spänstiga gestalt.

— Nej, det trodde jag ändå inte, medgav hon och mönstrade honom med minen av en bataljonsläkare. Men efter ni har uppskov, så får ni ändå stå överksam, när det klämtar i kyrkorna, och alla andra rycker in.

— Jag är ändå inte så säker på att gå fri, som fröken Jerneploog är, svarade han ond, och med en hälsning, som inte var vidare ödmjuk, tog han ut stegen och gick ifrån henne, helt enkelt.

Agneta stod ett ögonblick och såg efter honom, innan hon steg in till sadelmakaren och undrade, varför hon skulle möta just honom i dag, och varför hon sagt allt detta, i stället för att helt kyligt betacka sig för hans sällskap. Men han hade inte frågat om lov — —. Sadeln upptog sedan hennes tankar en stund. Men på

hemvägen återkom hon till de funderingar, som oroat henne före mötet med Allan. Hennes ställning var brydsam. Hon visste, att i denna tid var det residenset, som skulle ta ledningen, däriifrån skulle initiativ utgå till alla nödvändiga åtgärder, det skulle vara länets fasta punkt i den vilda oreda, som förestod. Men residenset var tomt, så när som på henne själv, som i dag flyttat in från Plogstad, och på grund av faderns klenhet kunde föräldrarna ännu icke resa hem. Det är alltså jag, tänkte hon, som får ta bördan uppå. Det föll henne inte in att föräldrarnas, framför allt moderns, plikter kunde övergå på någon annan än henne, de voro ju i hennes föreställning bundna vid namnet och residenset. Men vad skulle hon göra? Hon hade redan talat vid hushållsmamsellen att köpa hem förråder, och hon hade tagit så mycket pengar från banken hon kom åt. Hennes nästa tanke var Röda Korset, medan däremot landstormen inte föll henne in, den hade icke ingått i det allmänna medvetandet, när hon for till Schweiz för två år sen.

Det hela var alltså tämligen oklart, men historien hade lärt henne, att även unga kvinnor fordom visat mod och rådighet, när ansvaret lades på dem, och hon hyste en vidskeplig tro på att kraften skulle förlänas henne med ämbetet. Hon visste, att bättre vilja och varmare kärlek kunde ingen bära i sitt hjärta än hon.

Allan skyndade direkt hem, driven av någon återuppvaknad instinkt från barnaåren att ty sig

till mor. Hans ansikte bar honom ovetande något av samma uttryck han nyss sett hos Agneta, för var människa han mötte, kände han rent fysiskt, hur hans sinnesstämning skar mot de övriga stadsinvånarnas oskuldsfullt förnöjda. Allt framför honom och allt omkring honom syntes med ett slag förändrat. Perspektiv av fasa öppnade sig för hans syn.

Modern var inte inne, han slog sig ned och väntade otåligt, allt medan hans tankar ältade och vredde på det samtal han haft med Agneta: de vände om vid Halsberg! Så småningom lyckades han övervinna den första skräckbrytningen och bygga upp någon slags fattning.

Om det nu var ohjälpligt — men innerst inne hoppades han naturligtvis alltjämt på underverk — då återstod blott att inrätta sig efter bästa förmåga. Äntligen kom Ingar, och nu var det hans tur att driva det glödande järnet in mot hennes hjärta och vakta hur hon krympte sig därvid, höra henne förneka och bli het, alldeles som han nyss. Men han nedtystade henne snart. Han berättade, att han hade det av fröken Agneta, som hade en faster, gift i tyska generalstaben. Det är den sortens folk som vet. Och hennes bröder hade vänt om i Halsberg.

— Men om det är sant, Allan, vad ska vi ta oss till? Ingar såg upp på sin son med en fullkomligt hjälplös, brusten blick, och han tyckte, att han blev vid denna vädjan så full-

vuxen, att hans kläder borde blivit för trånga på ett ögonblick.

— Ställ om ditt hus, mor, och gör det snabbt, sade han affärsmässigt, skaffa dig varor så långt din kredit räcker, innan paniken kommer, men skriv inte dina order, telegrafera!

— Finns då ingen vån, ska vi alla förgås? sade Ingar för sig själv.

— Inte är det så säkert, lilla gumman, och han klappade henne på ryggen. I vilket fall som helst, så ska mor inte sitta och vänta på det, utan göra som jag säger och inrätta sig.

— Ja, men gode Gud, om alla inrättar sig, då blir det krig! Jag finner mig inte utan vidare!

— Nu får mor inte bli hysterisk! Tänk, om det skulle telegraferas ut till världspressen, att världskriget får lov att inställas, emedan fru Ingar Gunnarson i Gustavsfors vägrar att finna sig.

— Om alla mödrar, som hade unga söner —

— Vad har mödrarna med det här att göra!

— Jag kan inte tro på det, Allan, jag tror på kvinnorna och på folken.

— Vänta till om en vecka, får mor se.

Ingar satt hopsjunken och vaggade fram och tillbaka, medan Allan stod bredvid och försökte förgäves att vinna gehör. Till slut insåg han, att han måste ha tålmod till det värsta finge lägga sig. Men då minuterna gingo, utan att hon upphörde med den monotona vaggningen,

gick han fram och lade en stadig hand på hennes skuldra: Mor! sade han strängt.

— Ja.

— Jag känner det också lika djupt förbannat. Det är en helvetes missträkning, det nekar jag inte för. Och det kan gott hända, att det kullkastar alla mina personliga beräkningar, så det. Men, mor, vi få låsa in allt det där och ta fram det på söndan. Nu måste vi arbeta.

Och han förklarade för henne, att Gustavsfors med omnejd helt säkert skulle i första förskräckelsen rusa till matvaruaffärerna för att proviantera, och att alla grossörer skulle bli överhopade med rekvisitioner, och priserna stiga. Därför skulle modern skynda och begagna sig av den kunskap hon satt inne med, innan det blev försent.

— Först skrämmer du ihjäl mig, Allan, och sen vill du att jag ska lämna in order, sade Ingar och torkade svetten ur pannan.

— Nej, det skall jag åta mig. Om du bara ville rycka upp dig så mycket, att du kunde hjälpa mig litet på traven.

— Gå ut till fröken Carlson, Allan, jag kommer efter.

Agneta fick rätt, Allan fick rätt, alla fingo rätt, som spått kriget. Allans råd visade sig ha varit kloka, och det beredde honom en tillfredsställelse, som hjälpte honom att bära choc-

ken, när förutsägelserna gingo i uppfyllelse med en precision, som hade det varit en själlös mekanism, som beredde Europas öden.

— Detta är tack vare mig, din son, sade han varje gång varusändningarna kommo. Ingar hade följt Allans råd. Hon arbetade från morgon till kväll och stundom från kväll till morgon, hon sökte förblinda sig, gräva ner sig, trötta ut sig, att leva blott endels. I känslan av den maktlöshet, som Allan mycket riktigt påpekat, sökte hon hålla blicken stadigt fäst vid dagens handgripliga lilla uppgift och säga sig själv, att hon inte gagnade någon med att lägga bort verktygen och gå bort och strö aska på sitt huvud. Hela stan var i uppror. Den första instinktiiva känslan gällde fosterlandet, den andra skafferi. — Det är som vid jul, sade biträdena. De fingo arbeta i sitt anletes svett för alla de husmödrars och husfäders skull, som nu lade matsäck för den förmodade helvetesfärden. Världshändelserna tycktes ha skrämt det stackars året att komma ned med julen i förtid, men tänk vad det då skulle bli tomt den 24 december!

Kammarherre Jerneploog reste själv in till stan och hade en konferens med grevinnan, om hur han bäst skulle ställa det för sig och sitt folk, och vilka varor han borde förse sig med hos henne och hos andra. Han föreslog själv jättelika inköp, och Ingar sade: vad tror kammarherrn, att det på det viset blir kvar för dem,

som inte har råd att köpa så mycket som en kaka knäckebröd i förlag? — Ja, jag har aldrig låtsat att jag är ädel och osjälvisk, och jag har inte väntat av andra, att de ska vara det, svarade han.

Andra kunder nöjde sig inte heller att tala med biträdena, utan sökte råd hos chefen i affären. Då hon inte kunde personligen tala med alla, satte hon upp ett mycket måttligt tilltaget förslag till proviantering och lät anslå detta i fönstret. Hon lyckades också att få flertalet kunder att ta detta som norm och sålde inte heller större partier. Nu regnade det order på »Gunnarsons matsäck», och alla krafter sattes i gång för att expediera. Konkurrenterna avhånade idén, men togo genast efter den. Men då hade Ingar liksom avbördat sig omsorgen för sin gamla kundkrets och var djupt inne i nya planer.

Mor Marits självmordsförsök hade på sin tid haft avsedd verkan: att göra tvärt slut på alla Ingars planer på någon förändring. Men nu voro alla sådana hänsyn skingrade. De fattiga, som levde för dagen, och vilkas arbetsförtjänst var så osäker, som icke kunde lägga upp egna förråd och voro försvarslösa i affärs-männens händer, måste få ett eget stort gemensamt förråd, som sköttes med deras bästa för ögonen och intet annat. Kan jag inte göra något annat, så vill jag åtminstone försöka detta, jag förmår inte att sitta på Kungsgatan och blott ta in pengar.

I dessa tankar vandrade hon aftonen av första mobiliseringssöndagen ensam bortåt Väster, där arbetarkvarteren och fabrikerna lågo.

Stillhet rådde. Kyrkklockorna tego, de hade sagt sitt, och deras ord sjöngo ännu i öronen, liksom en fruktansvärd replik i ett drama tycktes upprepas av själva den tystnad, vilken följer därpå. Människorna gingo förbi varandra med den lilla fattning, man måste bära på gatan, deras ansikten voro strama och bleka, de tycktes ha åldrats med jorden. Likväl hade ingen blivit skrämmd från sina små plikter. Husmödrarna gingo till magasinen för att proviantera för landstormsmatsäcken, männen studerade plakaten och gingo, om uttagna, åstad för att rusta sig i ordning, en lätt sak i allmänhet, ty de hade så litet att komma med. Och Ingar strövade omkring för att finna en lämplig affärslokal.

Hon fann också en tom butik och lyckades få ägaren i tal. Då hon utvecklat sina planer, bad han henne ta lokalen utan penningar till första oktober.

— Vad frun kan göra för de fattiga, gör frun för Sverige i dessa dagar.

— Å, gör jag?

Ingar hade rådfört sig med en jurist om de nödvändiga formaliteterna för företaget och med fröken Carlson om praktiska detaljer och skaffat sig löfte om frivillig arbetskraft av ett par av sina vänner, men det hade inte fallit henne

in, att det lilla anspråkslösa företaget kunde bli föremål för intresse utom denna krets av invigda, än mindre, att det skulle bli omkring detsamma, som Gustavsfors kvinnor skulle fullborda sin svenska samling.

Men det hände på måndagsmorgonen, att överstinnan vid stadens regemente kom in i Gunnarsons affär och råkade på fröken Carlson. Sedan överstinnan en stund beklagat sig över den oreda, som kriget ställde till i hennes hemliv och hushållsbok, fann fröken Carlson det lämpligt att berätta vad chefen planlade därute på Väster, och hon dolde icke att hon var stolt över henne.

Då Ingar av en händelse tittade in i butiken, fann hon den unga temperamentsfulla överstinnan i eld och lågor. Vad hon hört, hade upplyst henne om, att hon själv burit på en oklar längtan att handla och hjälpa. Hon sträckte båda händerna mot Ingar över disken, och en disk är annars en oöverstiglig skiljemur kvinnor emellan.

— Kära fru Gunnarson, så storartat! Fröken här har berättat mig allt. Och så tyst och snabbt handlat och en sådan blick för vad som behövdes. Nu ber jag er riktigt av hjärtat: behåll inte detta för sig själv och sina vänner! Låt oss alla vara med och hjälpa till med vad vi kan, den ena har tid, den andra har pengar eller åtminstone tid att samla pengar. Det är verkligen på tiden, att vi enas nu, snälla fru Gunnarson, ack har ni hört om socialisternas tele-

gram till statsministern? Vi ska arbeta tillsammans och lägga bort allt partikäbbel och lära oss förstå och värdera varandra. Vi ha ju alla samma fosterland.

Ingar kunde inte riktigt förstå, att den där lilla butiken på Väster, där skurgummor nu som bäst höllo till, var värd så mycken entusiasm. Men hon insåg fullkomligt värdet av erbjudandet och uppslaget, och en liten glädjegnista, den första, tycktes springa upp i mörkret. Möjligen överskattade hon betydelsen av överstinnans händer över disken, eftersom hon inte visste, att den lilla damen gav dem lika frikostigt, som hon gav kyssar, löften, tårar och sympati överhuvud.

— Aldrig skulle det hända mig att avslå samarbete, svarade hon, men det var inte för mig att föreslå.

— Ack, jag vet, jag vet, sade överstinnan med en avvärjande rörelse, men låt oss glömma alltsamman nu.

— Ingenting hellre, sade Ingar.

Och överstinnan skyndade strålände ut, sedan de kommit överens om att tala var vid sina vänner och förbereda ett sammanträffande av kvinnor ur alla läger. Men ett stycke nere på Kungsgatan fastnagrades överstinnan plötsligt vid trottoaren av en fasans tanke: Om de andra inte vill nu! Hon vände blixtnabbt om och stack åter in huvudet genom butiksdörren.

— Hälsa fru Gunnarson, att hon ingenting gör, förrän hon hört av mig, ropade hon in.

— Vem ska framföra det? frågade sig flickorna.

— Jag, sade fröken Carlson.

Överstinnan hade emellertid framgång i sin mission över allt utom hos biskopinnan, som bestämt nekade att vara med. Alla de andra fruarna funno att tanken på samarbete i dessa tider mellan olika lager av kvinnor var vacker och riktig, och de ville gärna vara med och visa rådhighet och styrka. Men vad skulle man göra, den där lilla boden förslog väl inte långt! Skulle man ställa sig vid järnvägsspärren och klippa biljetter, köra skördemaskiner, bevaka broar eller sticka krigarstrumpor? Man hade en vag föreställning om, att alla män samtidigt skulle överge sitt arbete, och att kvinnorna borde rycka in. Och överstinnan förklarade för var och en, att allt det där finge man överlägga om gemensamt. Men så mycket vet jag då, genom min man, att en del karlar får vi tills vidare behålla. Du kommer alltså i kväll klockan sju? Ska du på middag? Då få vi ta det i morgon klockan tio, kära du. Kan du inte tio heller, se, senare går inte, för Lotten måste ut på landet senast halv tolv. Åja, försök skjuta lite på frukosten, är du rar.

Överstinnan kunde alltså mycket snart låta höra av sig i telefon. Hon öppnade sin salong och sitt hjärta och bad Ingar ta sina vänner med och möta de andra.

Översten hade dämpat henne litet vid frukosten: vad du gör, hade han sagt, så åtag dig ingenting, att vara ordförande eller sånt. Hade du frågat mig, men du gjorde mig inte den äran, så skulle jag bestämt ha rått dig att inte lägga dig i. Det finns ingenting för er att göra, annat än hålla er lugna, ni står utanför det stora maskineriet, min pulla.

Men det var för sent att dra sig tillbaka, och klockan tio stod hon mitt på salongsgolvet, möbelavdragen voro av, ty hon ville inte ha något på sitt samvete.

Hon drog en suck av lättnad, då Ingar kom, och prisade hennes taktfullhet att vara så tidig. Men ni har väl fått tag i några socialdemokrater? frågade hon ängsligt.

— Här är en till en början, svarade Ingar småleende och presenterade fröken Carlson.

— Ack, skulle inte fröken och jag känna varandra? sade överstinnan litet förnärmat. Och fröken är socialdemokrat? Tänk! Det var tydligt, att hon fått ett helt nytt värde i överstinnans ögon. Nå, se där kommer ju både Lotten och Maria! Riktigt ultra moderata båda två! Vad detta ändå är roligt, och vad jag är lycklig! Hon mötte fröken Carlsons ögon och tillade: Trots allt, i det hon skyndade ner mot dörren.

— Ja, viskade Greta Rudman, den frisinnade tidningens fru, till Ingar, det är hemtrevligt ur ren bjudningssynpunkt med ett litet världskrig.

Lotten och Maria voro borgmästarinnan och rektorskan, och de gingo nu fram mot den lilla gruppen, som stod längst upp i rummet. Överstinnan tittade litet ängsligt från den ena till den andra. Men det var det mest otvungna och älskliga möte man kunde tänka sig. Lugnad skyndade hon åter ner mot dörren och kastade en blick ut i tamburen. Den var full av folk, men där talades icke ett ord.

När alla voro komna, skedde en omsorgsfull presentation, ehuru man kände varandra till utseendet sedan många år. Stolar placerades i halvcirkel, man tog plats, och det var alltjämt mycket tyst. Alla voro mycket fattade och stilla, det var som om man lyssnade efter något, som om man väntat att höra det mullra i fjärran. Rege-mentsintendentens unga fru var vitblå i ansiktet, hon hade börjat må illa av ångest, när klämtningen började på söndagen, ty så roar sig naturen stundom med människan, att hon låter henne spy i sin ödestimma.

Överstinnan sade några välkomstord, och det var alltsamman hjärta. Men så mycket hade överstens varning verkat, att hon vägrade bestämt att bli ordförande. Borgmästarinnan mottog då förtroendet och hade efter fem minuter trasslat till alltsamman. Fröken Carlson och fru Rudman knuffade på Ingar, och hon grep in.

Hon ville, att något skulle vinnas ur detta sammanträffande, det hade hänt mycket sedan hon förklarar, att hon och hennes vänner ville vara

sig själva nog. Och hon utvecklade all den klokhet och snabbhet varav hon var mäktig för att nå sitt mål. Hon tvang diskussionen att gå de vägar hon ville, att dela upp ämnet, att följa en plan. Ofta hände att missförstånd uppkommo, därigenom att den ena utgick från något som bekant och självklart mot vilka andra protesterade häftigt och häpet. Men Ingar hade ett sätt, som ingen kunde motstå, att utlägga den enas mening för den andra. Hon utgick alltid från en sak som självfallen, att alla voro fulla av god vilja.

Då det blivit fastslaget, att man ville samarbeta, blev frågan: varmed ska vi börja? En grupp ansåg, att det inte kunde bli tal om annat än att man skulle börja med landstormens utrustning; och överstinnan, som visste att inte ens översten kunde neka till att här var något, där intendenturen måste vara tacksam för kvinnoinblandning, talade vackert för att den skulle få något på fötterna och något att byta med. Men en annan grupp — fröken Carlson företrädde denna — ansåg, att staten borde sörja för deras fötter, som den kommenderade ut mot fienden. Här blevo de mera sakkunniga oroliga, varvid fröken Carlson anmärkte, att inte förstod hon sig på försvarsväsendet, men väl på speceribranschen, varför hon ansåg, att principalen och hon nog skulle reda ut det där förrådet för nödlidande familjer ensamma, utan att ta någon tid från landstormen. Överstinnan önskade i

detta ögonblick verkligen att hon lytt översten. Men innan man visste hur det gick till, hade Ingar funnit en tillfredsställande syntes mellan de två stridande meningarna, fröken Carlson bad om ursäkt, och alla enades om, att var och en skulle bruka sina krafter på det, som låg henne närmast om hjärtat, men därjämte alltid vara redo att stå de andra bi.

Ingar tillät aldrig, att majoriteten avgjorde en fråga i denna sin egenskap i strid mot en icke övertygad minoritet. Denna skulle vinnas — och blev vunnen — eller också lirkade hon med flertalet, så att det avstod sin seger åt mindretalet eller gick med på en jämkning. Så småningom fick hon i gång en tävlan i ädelmod. Och då kunde hon dra sig tillbaka och höra på.

Man skildes åt i bästa stämning. Linjerna för arbetet voro uppdragna, de närvarande hade konstituerat sig och delat upp sig i sektioner med uppdrag fördelade allt efter patriotiska, filantropiska, ekonomiska eller husmoderliga intressen. Det var nu fullkomligt klart vad var och en hade att göra till nästa dag, och alla trodde, att de skulle göra det.

Överstinnan omfamnade Ingar, nu åter tackande Gud i sitt sinne, att hon inte rådfrågat översten.

— Nu går jag ut och samlar pengar, och jag kan tryggt lova, att Gustavsfors kvinnor skall bestå ögonblicket med heder!

När borgmästarinnan och rektorskan prome-

nerade hem tillsammans, fingo de på långt håll syn på Agneta Jerneploog, som skyndade över gatan dem till mötes. Deras ögon möttes, och de sade på en gång, i en ton av bävan och triumf: Beatrice!

De hade glömt Beatrice!

Men Ingar, fröken Carlson och Greta Rudman skildes med någon lättnad från de andra utanför överstinnans port. De måste ner på Väster för att se till den nya affären och upphunno på vägen Gunnarsons kusk, som var på väg dit från Kungsgatan med ett väldigt varulass.

— Jag undrar om de begrep vad det betydde, att chefen avstod till deras kristidsförråd så mycket av de varor vi har inne till fredspriser? anmärkte fröken Carlson.

— Det tror jag inte, men man kan väl säga dem det, sade Greta Rudman.

— Du säger dem ingenting! förklarade Ingar avgörande.

— Jag förstår egentligen inte vinsten med hela den här tillställningen, envisades fröken Carlson. Det är nog mycket vackert, men följden blir den, att de får äran av uppslaget, och chefen får stå i skymundan.

— Det är just det hon vill, sade Greta Rudman. Hon är alldeles för orimligt ädel, ser fröken Carlson.

Ingar var uppriktigt ledsen. Det är inte ädelhet, försvarade hon sig, det är att jag trivs med att vara i fred och sköta en sak genom andra.

Kan ni inte begripa, att vi på detta sätt får mycket större utvecklingsmöjligheter för vår bod och att verksamheten kan bli mer omfattande, än om vi tre till exempel plåstrat ensamma med den. Och så förbinder det oss alla att ha detta gemensamma intresse.

— Ja, om det vore så väl.

— Ni måste komma ihåg, att det hänt något, som gjort oss till andra människor.

— Vi får se.

— Ja, vi får se.

— Tänk, att de utsåg mig i alla fall till föreståndarinna för deras kristidsförråd, sade fröken Carlson bistert.

— Ja, svarade Ingar småleende, när jag föreslog er, kände jag mig lik Mose syster, när hon fick i uppdrag av Faraos dotter att skaffa en amma: »och hon hämtade hans moder.»

Dörren till den nya affären stod på vid gavel, och Allan sjöng så det skallade därinne. Han hade förmått sin vän Arvander att följa med för att leka lagerdräng och var något otålig över att mor dröjt så länge.

Men Ingar satte dem genast i arbete så, som de väl aldrig arbetat förr, och kroppsarbetet kvävde varje ansats till reflexion hos dem. De fingo ingen rast förrän dagen var långt liden, och då voro de så i tagen, att de inte ville lämna boden utan beslöto hämta middag.

Ännu varade den korta skräckperiod, då svenska folket inte var kinkigt på maten.

Allan var nyfiken att höra, om tanterna varit hövliga mot mor, som han uttryckte det, och vände sig för upplysning till fröken Carlson, vars förklarade gunstling han var. Hon var högst upplivad, som hon alltid blev i Allans närhet, och återgav sin syn på förloppet. Allan knuffade stolt sin vän Arvander i sidan; sade jag dig inte, att mor skulle köra raka fåror med dem!

Det dröjde litet, innan Ingar avbröt den animerade konversationen, men när hon så gjorde, blev det alldeles tyst.

— Jag ska be er, sade hon, att inte använda den tonen i min närvaro. Jag tror nog att de där fruarna är tacksamma att skämta över, som vi medelålders fruntimmer alltid är här i Sverige. Ni skulle våga i Amerika! Men det var i alla fall överstinnan och hennes vänner, som tog första steget, och det ska vi ha i minne.

— Jag visste inte, att du tog det så allvarligt, mor, försvarade sig Allan.

— Jo, det gör jag, svarade modern. Inte för att vi är några märkliga kvinnor, det ska Gud veta. Men det har ändå sin betydelse, att vi drivits tillsammans i en förut okänd solidaritetskänsla inför en gemensam fiende, nämligen kriget. Det är något jag letat efter i tidningarna ända sen eländet började — —

— Vad då, mor?

— Jo, kvinnornas veto. Och när detta upp-

slag kom, så tänkte jag, att kanske något kan komma ur detta, och att det kanske börjar överallt så här med arbete för praktiska uppgifter. Jag har slutat nu, men jag ger herrarna lov att sitta kvar i en kvart och röka sina cigarretter.

— Vad du gör, mor, ropade Allan efter henne, så nämn inte ordet fred i den där kommittén, förr än du vill, att den ska spricka.

— Du talar då om det du inte begriper, Allan!

— Inte begriper! Jag följer med och läser tidningar av alla färger, och jag läser också damupprop och damreferat. Därför vet jag, att minst hälften av dina fruar skulle betrakta fredsarbete som något skamligt och osedligt. Och då åker valkampanjen upp igen och speceribojkotten, och sen är det färdigt. Du kan väl åtminstone lova mig en sak: att inte göra någonting utan att rådgöra med mig, din son.

Fröken Carlson tyckte, att han hade rätt, men hon kunde ändå inte låta bli att ge honom en vänskaplig gliring för att han ville lära chefen hur hon skulle uppföra sig.

Modern svarade ingenting.

— Tycker inte du, frågade Allan sin vän, när de voro ensamma, att chefen förefaller att vara en klok människa?

— Ja, Arvander medgav, att hon i det avseendet fördelaktigt skilde sig från majoriteten av sitt kön och särskilt från hans faster, biskopinnan.

— Hon är det också, ska jag säga dig, hon har arbetat sig upp och försörjer oss allihop, men hon har en ådra av vanvett. Du kan inte tro, vad jag är rädd, att den ska ge sig till att flöda upp och översvämma vid den här jordbävningen.

— Skriver hon? frågade Arvander försiktigt. För det kunde mycket väl hända, att Allan flöge på honom, om han alltför beredvilligt ginge med på hans mors vanvettsådra.

— Om det vore så väl, då vore det ju oskadligt. Eller om den där ådran vore sån som en massa människors kristendom eller sedlighet och fosterlandskärlek, att den runne genom isoleringsrör av stadig egoism. Men i stället så, vad ska jag säga, så genomdränker den hela hennes väsen. Det farliga med henne är, att hon lever som hon drömmer. Allt hos henne föder handling: glädje, medlidande, kärlek, vad du vill. Du vet, att hon är rösträttspamp! Såg du så envist och oberört hon smålog, när jag varnade henne. Du skulle sett, hur hon bröts ner och bara blev en våt fläck vid första stormvarningen. Vet du vad jag tror, att den här förändringen betyder?

Arvander förstod inte riktigt vart Allan ville komma med sina psykologiska forskningar.

— Jo, sade Allan, jag kan ju säga det till dig, för du pratar inte. Och jag är tvungen att utgjuta mig, för jag känner det förbannat olustigt. Jag tror, att det betyder, att hon inte stått ut med att se verkligheten i ögonen, och att

hon därför skaffat sig nya illusioner i stället för de gamla.

— Ja, svarade Arvander, det är synd i dessa tider om hela den generationen, för den är egentligen mycket yngre än vår.

VIII.

Landshövdingen satt och väntade på sin middag vid ett bord i restaurantvagnen. Tåget var överfullt av folk, som alla hade kastat sig på för att hals över huvud bege sig hem. Luften var laddad, pinade och sträckta nerver darrade. Vid ett bord slog någon ikull en flaska rödvin och skrattade fånigt däråt, vid ett annat tappades knivar och gafflar med skrammel mot tallriken, över allt pratades, än högljutt, än i viskningar. Endast landshövdingen satt tyst och skar med stadig hand sin stek. Hon var försjunken i sin egen värld, över vilken låg utbredd en stämning av allvarsam oro och dröjde ekot av ett dyrbart minne. Med anlitande av all sin viljekraft stängde hon ute människornas sorl, deras förmodanden, förnekanden, bedyranden och motsägelser, som för henne, en invigd, ofta tedde sig fåvitska. Hon återupplevde ögonblicket i Victors sjukrum, då telegram anlände från sönerna vid generalstaben. Han hade varit nersjunken förut i en sjukdoms alla små indelikata processer, hans tankar hade sysslat kring kroppens många obehag och plågor

och medlen att lindra dem. Men hur förvandlades inte allt inom ett ögonblick. Efter dessa sekunder av dödstystnad, då själen bereder sig att förstå och att samla sig att möta vad som är den berett — hur reste sig icke som en låga ur den gråa askan hans själ! Hon hörde ännu klangen av hans röst, när han kallade henne till sin sida, kände trycket av hans hand, som som gav henne den trygghet, ingen skräck kan nalkas. När hon läst telegrammet möttes deras ögon i en lång fast blick.

— Nu har det alltså blivit verklighet, det som vi så länge väntat och ändå knappast trott på. Gud beskydde konungen och landet! Nu är inte tid att vara sjuk, hjälp mig upp, Beatrice!

Nå, det hade nu inte lyckats. Men hon hade rest honom mot kuddarna, en bibel hade anskaffats från värdinnan, och han hade läst en psalm, Davids, när han gick emot fienden. Så vacker han var då, så värdig sitt ädla blod. Längre hade de sedan samtalat om det, som låg framför. Hon hade frågat honom, om han ändå inte var rädd, att det svenska folket skulle svikta i provet. Och han hade öppnat för henne sitt hjärta, lagt klara sina bekymmer men också sin tillförsikt, att det skulle finnas malm i botten på folkdjupet, och att den nu skulle komma i dagen. Det var hans fasta tro, att den moderna rötan inte gått så djupt, att den skulle brännas bort i prövningen.

Dessa människor vid borden omkring henne

talade nu om möjligheterna för Sverige att slippa ifrån. Det var ju mänskligt, men Victor hade inte gjort det.

— Må det ske, Beatrice, om det så är Guds vilja, hade han sagt.

En av herrarna vid bordet intill var, det upptäckte hon nu, lektor Suneson från Gustavsfors. Han reste sig upp högtidligt och hälsade, när han fann, att han ådragit sig hennes uppmärksamhet — och hon hörde honom berätta, hur han vid krigsutbrottet legat vid en tysk Östersjöbadort mitt i en svältkur, av vilken han lovat sig underverk av hälsa och förnyring. Nu var allt förgäves. Han hade måst ställa sig på sina darrande ben efter tio dagars fasta och springa som en galning efter pass och båtlägenhet. Till råga på allt hade hans bagage blivit bortslarvat i den vilda oredan, och han beklagade sig mycket över hur svårt det varit att vinna myndigheternas gehör för hans neutrala koffert. För honom var krigsutbrottet en kedja av personliga vidrigheter, intet hade han att berätta om ett ögonblick, då en hel väldig nation skälver in i hjärterötterna och extasens rysning följer på fasans. I alla fall hade han trots allt lärt sig en god sak i Tyskland. Solbad, mitt herrskap, blir dubbelt så nyttiga om man täcker över kroppen med rabarberblad, emedan dessa endast genomsläpper de för huden nyttiga strålarna. Och så är det så sedesamt, fru Hildur, skål!

Victor hade inte tänkt på solbad — — Han

hade blott anbefallt i Guds händer sig och sitt hus, sin syster och sin svåger vid tyska generalstaben.

— Vi skola alla göra vår plikt, Beatrice, och sen ske Guds vilja.

Landshövdingen sade sig, att hon inte kunde begära att återfinna Victors sinne-lag hos dessa människor, men det gjorde henne ändå ont att se dem så små. Stackars Victor med sitt malm i botten. Hon var glad, när hon kunde få resa sig och gå.

Inne i sin förstaklasskupé låg landshövdingen på en soffa, och Gudrun satt på kanten och läste telegram ur tidningarna. Nu var det hennes tur att gå och äta middag, och makarna blevo ensamma.

— Hur var det, fick du nånsin svar från Agneta? frågade landshövdingen.

Beatrice skakade på huvudet.

— Flickan har nog för bråttom. Det skall bli intressant att höra, hur hon rett sig med stadens damer. Där är ju en del, som under vanliga förhållanden inte kan tåla varandra — —

— Agneta klarar nog upp det, svarade landshövdingen tillitsfullt. Det skadar för resten inte, att hon får öva sig, ty om jag inte spår fel, så kommer det inte att dröja så länge, innan hon intar en ställning, där det fordras av henne, att kunna ta ledning och sköta människor.

— Ja, jag för min del, svarade Beatrice med en lätt skuggning av sarkasm, spanar förgäves

efter mannen, som skulle ge henne den ställningen.

— De har ju inte sett henne än, hon kom ju hem från Schweiz för ett par månader sen, men jag är övertygad om, att hon just är hustrun för en man i framskjuten ställning, och att de genast ska märka det.

Han tänker ta henne med till Stockholm, tänkte Beatrice.

— För att tala rent ut, Victor, sade hon högt, så fruktar jag, att saken inte blir så lätt att ordna. Det händer inte ofta att männen i ledande ställning är ungar, och framtidsmän, ja ingen kan veta, om de får någon framtid. För resten, för att passa dig och Agneta, Victor, så måste en friare ha en ganska ovanlig läggning. Jag känner ju något till de unga männen, och det gör inte du, emedan de sällan är sig själva i din närvaro och det av pur respekt. Jag vet väl hur mina systrar och kusiner uppfostrat sina söner eller, rättare sagt, hur dessa behagat uppfostra sig själva.

— Hur menar du?

— Ja, sade hon och drog på munnen, inte är det efter samma metod, som vi följt med våra barn. De flesta är bortskämda, i synnerhet om de har pengar, och de har tagit livet enkelt och lätt. Hela världen är deras askkopp, ett ställe att sköta sina nöjen, ja sin tjänst med, på tid som blir över, det är klart. Har det verkligen aldrig fallit dig in, att de anser Jerne-

plogs för trista och gammaldags människor, och att de kan dra sig för att komma i vårt hus och underkasta sig den examen, de måste undergå innan de kan uppträda och accepteras som svärsöner? De tror nog, att de måste fria hos dig, innan de vågar tala till flickorna! För resten är Agneta själv en allvarsam flicka, i sin tur olik jämnåriga av sin klass, detta sagt som ett beröm förstås.

Landshövdingen fingrade otåligt på resplädens fransar, medan hon talade. Han kunde ju inte förneka, att det låg något i vad hon sagt, men tyckte inte om att medge det. Att inte de män, som innehade eller voro självskrivna till ledningen, till ämbetena och pengarna, skulle tävla om Agneta, låg egentligen utanför hans fattningsförmåga. Beatrices karaktäristik var kanhända riktig förr, kan hända att en del av de män, ur vilkas krets Agnetas make borde komma, varit sorglösa och frivola, men han var övertygad, att de hädanefter skulle bli helt annorlunda, ja att de redan blivit det. Med den nya tid, som nu brutit in, måste komma ett nytt sätt att möta livet, och det skulle förundra mig mycket, tänkte han för sig själv, om det inte blir just den unga kvinnan av Agnetas typ, som männen helst komma att söka som sin livsledsagerska. Hon kommer att väljas ur andra synpunkter nu — och även däri har jag visat mig förutseende. I denna järnhårda tid kommer plikt-känsla, duglighet och mod att bli högre

skattade egenskaper än världslystnad och överförfining. Det föll honom inte in, att den som försynen utsett till Agnetas make i stället kunde dö för sitt land. Omedvetet tänkte han sig älsklingsdotterns framtid vid sidan av en man ur värnpliktsåldern, som skulle tjäna staten på en ansvarsfull post, dock icke vid armén.

Landshövdingen hade inte sagt något mera, hon förstod att han ville avbryta diskussionen. Annars kunde hon påmint om det faktum, att Agneta icke ägde förmögenhet. Hon uppskattade fullkomligt de unga männens syn på hemgiftsfrågan, ty hon hade själv under sitt äktenskap känt det som en förödmjukelse, att icke äga den fulla ekonomiska frihet, till vilken hon var född och uppfostrad. Sönerna hade icke varit billiga, de kunde icke ha varit det, men det hade märkts i hemmet. När det blev fråga om deras giftermål, men den saken intresserar sig Victor minsann inte för, tänkte hon, då var det hon, som höll på, att de vid val av maka helst skulle ha i minnet vikten av förmögenhet. Den äldste sonen var för övrigt redan förlovad och hade gjort ett idealiskt val.

Hon kastade en forskande blick på Victor, och då hon övertygat sig om, att han slumrat till, tog hon fram en läderram ur sin resväska, som innehöll båda gossarnas porträtt. De vora felfritt vackra och ståtliga unga män, dugliga, ärelystna, vissa om en lysande framtid. Så vida — — så vida icke — — Hon fällde hastigt

ihop ramen och lade ner den igen. Den tanken vågade hon icke tänka till slut. Skulle det hända gossarna något, så betydde det för henne slutet på allting, ja på familjen. Men hon var inte van att ge sig över, och när Victor vaknade, och Gudrun kom tillbaka, hade hon redan återvunnit frid vid tanken på, att de stodo under Guds beskydd och vid generalstaben.

Agneta mötte föräldrarna vid järnvägsstationen. Hon kunde egentligen inte säga, vad det var hon väntat sig, men det beredde henne en viss missräkning att finna, att fadern med allt detta, som hänt sedan de reste, dock såg friskare ut än förr, att han genast märkte, att bilkarosseriet inte var alldeles så blankt, som det borde vara — — Hon kastade sig dock häftigt i hans armar och frågade mycket oroligt efter hans hälsa. Modern tycktes hon snarast undvika, och denna tänkte nu som många gånger förr: så litet hon bryr sig om mig jämförelsevis! Men efter vanan hade hon inte tytt rätt Agnetas uppförande. Agnetas oro, hennes skygghet inför modern hade sina särskilda skäl.

Och efter som dessa ändå måste fram, samlade Agneta sitt mod och sökte modern i hennes arbetsrum senare på aftonen, när fadern kommit i ro. Hon ville inte ha en natt lik de tre fyra sista, om hon kunde slippa det. Landshövdingens satt vid skrivbordet, och när dottern kom in, anvisade hon henne en plats med en gest, tänkte

Agneta, som om jag varit vilken besökande som helst.

— Nu skall det bli riktigt roligt att höra vad du har att berätta, Agneta!

— Har mamma redan hört något då? frågade Agneta, som tog moderns ord för en spetsighet.

— Nej, vem skulle ha talat om något för mig? Har det inte gått bra, Agneta, du ser så konstig ut?

Agneta suckade djupt.

— Nåå?

— Jag rådde inte för det, mamma, jag följde till punkt och pricka dina föreskrifter.

— I så fall är ju ansvaret mitt, tala nu om alltsamman, vad har de gjort, har de varit besvärliga? Och hon kunde inte undgå att tänka på sitt samtal med mannen samma dag.

— Jag vet inte vad de har gjort, svarade Agneta, för jag har stått alldeles utanför.

Landshövdingenskan började bli intresserad. Hon böjde sig framåt och klappade Agneta uppmuntrande på armen. Talade du aldrig med borgmästarinnan?

— Jo, svarade Agneta, jag sökte henne, så fort jag fick mammas brev, hon var inte hemma, men jag mötte henne strax därefter på gatan. Jag gick fram och hälsade, rektorskan var också med. Jag sa, att mamma var mycke ledsen, att hon inte kunde komma hem än på en tid, men att de inte borde dröja med att sätta saker i gång

för det, och att mamma föreslagit, att några av stans damer, de, som brukade gå i spetsen, skulle samlas på residenset så fort som möjligt. Om de gillade den planen, sa jag, så skulle jag försöka kalla alla, som mamma föreslagit, redan till i kväll, och så talade jag om, att mamma skrivit ett utförligt brev, som jag då kunde läsa upp.

— Ja, det var ju ingenting att anmärka på, sade landshövdingen, vad sa de om förslaget?

— Jo, svarade Agneta, mamma kan tro, att jag blev häpen, när borgmästarinnan sa, att det kunde hon inte svara på så här på rak arm, men att hon skulle låta höra av sig före middag, och bad mig att inte tala vid någon innan dess. Och sen så utgöt de sig länge och väl över mammans plikttrohet och pappas sjukdom och var så ljuvliga mot mig, som de kunde. Inte begrep jag att det var något de dolde, och att de bara ville vinna tid.

— Dolde, vad då? frågade landshövdingen.

— Jo, kan mamma tänka, på förmiddan kom överstinnan och borgmästarinnan upp och berättade, att de redan bildat en sammanslutning just den morgonen.

— Nå, då så — —

— Å, mamma ska inte tro, att den såg ut som mamma tänkt sig. De räknade upp namnen för mig. De flesta hade jag aldrig hört, det var bokstavligen alla sorters folk.

— Ja, sade landshövdingen lugnt, jag hade

nog också tänkt på, att man sedan lite längre fram skulle ta med lite av varje. Charlotte och Petronella brukar inte vara nödbedda, och konsulinnan Petterson är fullkomligt oförarglig. Så det var ju inget att ta vid sig för, Agneta lilla.

— Det är inte alls som mamma tror, Charlotte och Petronella säger ju bara ja till allt. De här är med och bestämmer, ja jag fick det intrycket, att det är de som styr. Överstinnan höll långa haranger om, att alla nu skulle vara som ett, och vet du, vem hon särskilt skröt med, jo, den där fru Gunnarson, som vi hade till motståndare vid valstriden, och som du räddade sen från bojkott, mamma. Det var så stort, att hon redan satt sig i gång med att öppna en depå, där de fattiga skulle få köpa livsmedel till låga priser och inte bli uppskörtade, och alla understöd till de mobiliserades familjer skulle ske i form av polletter till den där affärn, och genom den skulle priserna hållas nere, och jag minns inte allt hon sa. De hade redan satt i gång med allt möjligt, de skulle skaffa arbete åt arbetslösa och rädda hela stan, och de bad mig hjälpa till på deras blivande byrå.

— Nå, vad sade du?

Agneta hade suttit och sett förbi sin mor, nu fäste hon sina ögon rakt på moderns.

— Jag svarade, att jag skulle arbeta på Röda korset.

— Visade du humör?

— Nej, mamma, svarade flickan stolt.

— Jag behövde inte ha frågat, Agneta. Nå, vad sade de om förslaget i mitt brev?

— De frågade aldrig efter mammas brev.

Landshövdingenskan hade hittills varit fullkomligt lugn och likgiltig. Nu såg Agneta hur en djup rodnad spred sig över hennes ansikte. Hon fruktade, att moderns vrede skulle vända sig mot henne och började förklara sig. Men landshövdingenskan tystade henne.

— Jag har ingenting att anmärka på dig, Agneta. Det är mitt eget fel alltihop. Jag beräknade inte att de skulle vara så snabba. Jag hade alldeles glömt den där fru Gunnarson, annars skulle jag ju ha insett, att en sån person skulle använda sig av det gynnsamma tillfället att komma bland folk. För resten oavsett den lilla kränkningen av dig och mig personligen, så har ju ingen skada skett. Kära du, den där boden kanske inte är så dum, och det var ju bra, att de tog itu med den genast, innan statens understöd hinner falla ut. Och har de hittat på någonting, så går det väl alltid att ändra det nu, när jag är hemma och pappa lyckligtvis så mycke bättre.

Agneta gapade: detta var så helt annat än vad hon tänkt sig.

— Tänker mamma be att få vara med?

— Anej, inte just be.

— Tänker mamma sitta i kommitté med fru Gunnarson?

— Nej, henne lämnar vi ute!

— Hur ska det gå till att utesluta henne ensam.

— Så låter vi väl henne få sällskap med några fler. Landshövdingen drog på munnen åt Agnetas obeskrivliga förvåning.

— Hur tänker mamma ordna det där? frågade hon med en aning av misstro i rösten.

— Hur skulle du själv bära dig åt?

— Jag skulle låta dem ha det, och hålla mig ifrån dem, och under åratal låta dem känna att de förolämpat mig.

— Än skulle du inte duga till landshövdingen, sade Beatrice skrattande, fast pappa tror det. Hör nu på vad jag säger. Det är dumt att visa sig förolämpad och inte rätt heller. Har någon brustit i respekt mot dig, så skall du söka felet uteslutande hos en, och det är hos dig själv. För det är där det ligger. I vår ställning visar folk en aldrig mindre respekt än man är värd, det kan du utgå ifrån.

— Vill inte mamma inviga mig i, hur mamma tänker göra, bad Agneta förbryllad.

— Är du inte trött då, och behöver sova?

— Jag är ingen barnunge.

— Nej, kan så vara. Men säg mig först en sak: är biskopinnan med dem?

— Nej, det tror jag inte. Hon arbetar som en slav på Röda korset, det är i elfte timmen, säger hon.

— Så mycket bättre. Jag tror nog, att det ska lyckas mig att få henne med, fast det inte

lyckades för överstinnan, som är lite dum. Går det, så reser jag i morgon dag till Bogetorp, till tant Louise Alarik. Du kan ju alltid sköta pappa. Tant Alarik nekar inte mig någonting, och då är vi ju de två ledande i stan och den förnämsta på landsbygden. Tror du, att en människa kan säga ett ord, om vi tre utfärdar en kallelse till damer från hela länet, att samlas här på residenset och bilda en sammanslutning för att enhetligt organisera det nödvändiga kristidsarbetet bland kvinnorna i länet? Det måste ju var och en inse, att saken gagnas på detta sätt. Till det sammanträdet inbjuder jag de av stadens damer, som jag anser kunna bli nyttiga för sakens egen skull. Och de kommer med, både borgmästarinnan, rektorskan och överstinnan, ska du se. Men fru Gunnarson och så vidare, de får behålla sin bod, inte ska vi ta den ifrån dem. Det kan till och med kanske få någe lite anslag. Ty nu kommer pengarna att gå till oss.

— Jag begriper inte, hur de vågade gå förbi mamma, sade Agneta nästan andäktigt.

IX.

Beatrice Jerneploog satte i varje punkt sin vilja igenom, och hon hade aldrig tänkt sig någon annan möjlighet. Hon var en bättre diplomat än den lilla överstinnan och lockade lätt biskopinnan med en eller annan kulspruta. Grevinnan Alarik, lite slö på sin ålderdom och halvt ihjälskrämd av världskriget, sade ja till allt. Två dar efter det landshövdingparet kommit hem, gingo brev ut med posten, undertecknade med dessa tre bärande namn, och var de hamnade, gjorde de en effekt, som överflyglade intresset för krigstelegrammen. Världskriget hade blivit läsning nu och översikter av vår militära medarbetare. Men detta hände mitti stan.

Borgmästarinnan förrådde vid middagsbordet en upphetsning, som föranledde mannen att fråga, om de händelsevis blivit bjudna på middag till residenset. Hon räckte honom brevet: Jag undrar vad hon menar? sade hon.

— Kan du ett ögonblick tvivla på det? frågade borgmästaren med sin mest sarkastiska min.

— Det beror ju alldeles på, vilka som är kallade.

— Brevet ger ingen antydan, sade borgmästaren, men det är något, som säger mig, att fru Gunnarson och fru Rudman inte är med bland dem.

Borgmästarinnan var också ganska viss därom, men protesterade likafullt häftigt.

— Antag, att så är i alla fall, sade han, vad gör du då? Det bör du ha klart för dig, innan du går upp.

— Vad skulle jag göra åt det? frågade hon i en ton av oändlig häpnad. Det är ju inte jag, som utfärdat kallelsebrevet!

— Jo, det skall jag säga dig, svarade mannen. Du kan ställa till en scen — —

— Jag ställa till en scen!

— Nå, vore det så märkvärdigt i och för sig? Du kan också uppträda med fasthet och yrka på opartiskhet och på de uteslutnas inkallande. Du kan till och med ställa det som villkor för din egen medverkan.

— Vore det rätt i en stund som denna, att ställa några villkor för att hjälpa sitt land? Borgmästarinnan var nu mycket värdig. Jag tycker, rätt bra om fru Gunnarson, hon har praktiskt förstånd, fast hon är utan bildning, och har visat sig mycket villig. Men så mycket begriper jag ju, att det för själva sakens skull är ofantligt mycket viktigare att ha i spetsen sådana namn

som grevinnan Alarik, Beatrice och Maria Arvander.

— Ja, du är ovanligt förståndig, Lotten, sade borgmästaren och reste sig från bordet.

Medan detta korta samtal ägde rum, satt den lilla överstinnan hopsjunken på en stol bredvid telefon. Hon hade inte sin man hemma att råd göra med, men hon var lika nöjd. Ty hon visste ju, att han bara skulle säga: lägg dig inte i. Och hon ville inte bli hindrad att lägga sig i.

Då hon fått kallelsebrevet från residenset hade hennes första åtgärd varit att ringa upp fru Gunnarson, för att, som hon sade sig själv, bringa ur världen en ovärdig misstanke. När Ingar svarat, blev det för några ögonblick tyst i telefon, därpå fattade överstinnan sig: det är bara glömska, kära snälla fru Gunnarson, försökte hon, därför att ni inte annars brukat vara med oss, och Beatrice inte känner er så väl. Kom ändå, gör sällskap med mig, vi kan ju helt enkelt i en massa saker inte reda oss utan er.

— Jag tror inte det är glömska, hade Ingar svarat.

— I så fall är det oförlåtligt.

— Det ska inte jag yttra mig om.

— Fru Gunnarson ska få se, att när tisdagskommittén får veta det, kommer den att ställa

sig solidarisk. Jag tror inte det blir någon av oss, som går dit.

Men Ingar bad överstinnan att inte stanna hemma.

— Jag tycker det kan vara bra att veta, att jag har en vän däruppe.

Överstinnan var bedrövad. — En vän? Och vi som var vänner alla ännu i går. Men det kan jag försäkra, att nog ska jag hålla på våra radikala vänner.

Det var ett löfte. Det skulle hållas. Men ack så svårt det syntes henne ju närmare stunden kom för sammanträdet på residenset! Att säga emot var något oerhört för den, som var van att vara så obegripligt sympatisk. Och att resa sig mot Beatrice och Maria Arvander, som hon hade så stor respekt för — vid blotta tanken krympte hennes ömma lilla hjärta ihop. Ett ögonblick önskade hon att det funnits någon av de andra, som kunde tänkas vilja framföra synpunkterna, så att hon själv blott behövt instämma. Men å andra sidan, hennes stolthet förkastade utvägen att be någon om hjälp. Hon var en krigares hustru, och det var ju hon själv, som åstadkommit samlingen den där oförgätliga tisdagen och dragit in fru Gunnarson. Det var helt enkelt hennes verk, som nu skulle sprängas! Beatrices uppförande verkade som en ren och osminkad förolämpning mot henne själv, och därför också ytterst mot regementet. För resten, varför hade hon inte blivit ombedd att underteckna

inbjudan likaväl som biskopinnan? Den sista skuggan av tvekan försvann ur hennes själ.

Följande morgon stod landshövdingen vid det utsatta klockslaget i sitt fönster och räknade sammanträdet, där det i spridd ordning kom gående mot porten. Hon vände sig inåt mot en gammal dam i spetsmössa.

— De är punktliga allesamma, tant Alarik, sade hon.

Men vid den tiden på dagen hade Ingar redan ett par timmar arbetat i depån. Hon hade gått dit tidigt, ville inte diskutera residensets kupp med någon och riskerade inga frågor eller antydningar av sina fattiga kunder, som hade andra och allvarsammare saker att intressera sig för.

Hon började känna igen dem nu, hustrurna, barnen, som första gången följde med och sedan kommo ensamma. De voro där alla! Den tomma, grå utsugna modern, som liknade en sättpotatis omgiven av små trinda nypotäter, den unga blott lätt vissnade hustrun med sin förstfödda, den resignerade, den motspänstiga, den stolta och välgörenhetskunden, den arma slarvan och den makalöst dugliga. Det var roligt att tala med dem, att råda dem vid deras inköp, att leta ut deras förhållanden, ge dem en vink om hur de skulle komma ur sina trångmål ibland.

Under dessa samtal glömde hon den törn

hon fått vid samtalet med överstinnan. Det var endast fröken Carlsons obeskrivliga min, som åter och åter påminde henne därom. Fröken Carlson var vild, och ville ha krig, sade hon till Allan, som vek inom dörren. Han åhörde vad hon hade att berätta med stigande olust. Svärmor Capulet visar sig i all sin glans, tänkte han. Hon gör processen kort, och är högmodig som den onde. Om det varit möjligt, att något kunde vara hopplost, som gällde honom, så skulle han i detta ögonblick ansett, att hans kärlek var det.

Han var egentligen inte så ledsen för moderns skull. Det skadade inte, att hon redan i begynnelsen blev tagen ur sina illusioner om kvinnornas veto och Gud vet allt. Om detta bara ville ha den hälsosamma verkan, tänkte han, att hon återvände med sitt intresse till sina egna affärer. Tiden inbjöd till stora företag, han hade bekanta, vilkas fäder, långt dummare än hans morsa, redan voro på väg att bli smått förmögna. Tänk, att hon skulle vara så omöjlig att få att förstå sin egen fördel och hans! Hon var sentimental, som Arvander sade, det var precis vad hon var. I alla fall så skulle han tala allvarligt vid henne och se vad det kunde hjälpa.

Inför den oöverstigliga svårigheten att vinna Agneta, övergav han verkligheten och begav sig ut i de sjuttonårsblåa drömmarnas rymd. De voro med ens förmögna, mor och han, nästa dag millionärer. Svärfar och svärmor bytte om sätt, Agneta bjöd honom till residenset. De förlovade

sig, och han gav henne oförlikneliga smycken, som han köpt av förnäma flyktingar. Landshövdingen lade bort titlarna med mor och bad henne inte räkna så noga med det förgångna. Och på bröllopsdagen, han genomförs av en rysning bara vid tanken på en bröllopsdag, bekände Agneta, att hon älskat honom ända sen han lagade bilen, och att hon skulle gift sig med honom, även om han ägt intet. Tack, min egen älskade hustru, för de orden!

Ur dessa sköna fantasier stupade han så rakt ner i tomma mörkret, där ingen framtid var. Han var ett nummer i en armé. En kort vild kamp, ett ryck, avslitna trådar, en skärande smärta, intet. Det syntes honom orimligt, där han gick på den fredliga Kungsgatan, och dock i detta ögonblick ofrånkomligt. Det hjälpte inte, att han sade sig: vi får nog vara i fred. Han var en skolpojke, som skulle dö. Han skulle lämna efter sig minnet av en valp, intet mer. Han önskade, att han kunnat se in i deras hjärtan, som nu gingo mot döden, och lära hur man hurrande avstår från sitt liv. Man sade, att de var alla hjältar. Han kunde bli otålig mot dessa bassar, fuxar, kontorister och så vidare för deras hjältemod. Och i nästa ögonblick tyckte han, att han var lika feg som skamlig. Han var i ett tillstånd, att han inte tålde sig själv. Plötsligt erinrade han sig att Arvander kommit hem, han hade varit uppe i Uppsala och tenterat. Ändå en tröst!

Men på biskopsgården möttes Allan av en ny stor missräkning. Arvander hade sett kungen hålla revy på Gärdet, själv hade han sjungit på borggården. Han ville inte lyssna till Allans kärlekssorger med det deltagande som fordom. Var det väl tider för sådana barnsligheter? Vi kommer med till våren. Jag tänker exercera nu i höst för att vara färdig, när det gäller.

— Hur gick tentamen? frågade Allan spakt.

Arvander rodnade. Här gäller annat än tentera! Vi ska befria Finland. Han hade inte fått sitt laudatur.

Allan tog avsked fortare än han tänkt sig och cyklade ut till Maritsberg.

Det dröjde inte länge, innan han från verandan, där han satt och rökte, såg sin mor komma gående på vägen. Han reste sig och gick emot henne.

— Nå har du hört sen, hur Agnetas mamma klarade sitt sammanträde?

— Nej.

— Gå då in till mormor.

Det var något fullkomligt förhäxat med mor Marit. Intet undgick henne, som rörde Ingar, Det nådde henne i flygande viskningar, i flisor och trasor, och den helhetsbild hon satte ihop av materialet var fantastisk och ohygglig i sin vrånge likhet med verkligheten.

Det var något hetsat över henne i dag, där hon skrumpen och jämmerlig satt i sin rullstol. Hon visade sig nu mycket förvånad, över att

Ingar ännu var på fri fot. I rummet gick Fina och hade gripit till dammtrasan för att få vara inne. Hon hade visserligen inte varit utan sensationer i dag, men en mätt benikemask är något, som inte existerar.

— God dag, hur har mor haft det?

— Och det frågar hon som om ingenting hade hänt! Mor Marit vände sig till Fina, och Fina himlade sig. Vill du kanske neka till, olyckliga barn, att alla fina damer i länet varit samlade på residenset i dag, för att hålla dom och rannsakning över dig?

— Det var ett underligt förhör, svarade Ingar, där den anklagade inte var med.

— Nekar du till att du hämtades dit och fördes in bakvägen?

Ingar drog på munnen utan att svara.

— Du kanske också vill påstå, att du varit i din affär i dag?

Ingar vände hastigt på huvudet och överraskade Fina, som tappat dammtrasan och lyssnade, gapande.

— Annars så tycker jag allt, fortfor mor Marit, att du kunde tala om för mig, vad du blev dömd till.

— Fråga Fina, sade Ingar.

— Nej, ser du, Fina fick aldrig veta det, det ska ha varit rent omöjligt att höra. Men nån var det, som gick strax i början. Vem var det, Fina?

— Bara överstinnan, sade Fina.

— Och strax därpå hörde de, hur biskopinnan tog upp Vår Gud är oss en väldig borg, så de var säkra på, att det varit någe upptråde. Arma barn, vad du ställer till. Nästa gång tar de väl mig också, som är skulden till alltihop.

Förtvivlan fyllde den gamlas ögon. Ingen kunde misstaga sig på dess verklighet, ehuru den steg ur dimma och dårskap.

Ingar stod inte ut längre.

— Jag ska be Allan komma in och säga godnatt, sade hon hastigt. Sov så gott, mor.

Hon stängde dörren om moderns försäkringar, att hon inte skulle sova en blund, och var så vit, när hon kom ut till Allan, att han för ett ögonblick rycktes ur sig själv.

— Är du nu ledsen igen, mor?

Ingar svarade inte strax. Hon sjönk ner på närmaste stol.

— Jag tänker på, sade hon, att det sägs, att krig behövs för att rycka upp oss ur vår försoffning och välmåga. Och jag undrar, om de, som säger så, känt några riktigt bittra och hjärtslitande sorger?

— Menar du gumman? frågade Allan. Men man skulle också kunna använda henne till att bevisa, att kriget har sina goda sidor, som Arvander säger, svarade han. För hade det inte varit tusen gånger bättre för gumman att stupa i ett bajonettanfall!

— Arvander? Det låg förvåning i Ingars stämma, men också oro.

— Ja, han tycker det är storslaget, han anser, att det vore fejt att stå utanför, han ska exercera redan nu i höst i stället för att ta sitt uppskov. Han har gjort upp sin räkning med livet. Absolut.

— Hans räkning är väl inte så lång, sade Ingar. Säg, Allan, skulle du vilja titta in till mormor ett litet tag, jag har lust att gå en stund.

Det var skönt att vara ensam, det var lätt att vandra.

Dagen hade domnat, hettan sjunkit, luften var lätt blådisig. Sommaren bar väl ett och annat grått hår, men dess ymnighet och rikedom var oberörd.

— Jaså, Arvander! Hon försökte tänka sig in i vad denna omvändelse skulle göra för intryck på Allan, och hon uppfattade i ett ögonblick möjligheten av att även han skulle göra upp sin räkning och exercera. Det förvånade henne, att hon inte reflekterat förut över att gossen höll på att dragas över till en annan värld, till deras värld, som enligt hennes sätt att se voro översittarna i tillvaron. Ja, kanske är hans hjärta där redan! Allt passar ihop. Hans bästa vän är av en högre samhällsklass, biskopens brorson. Hans ungdoms passion är ägnad fröken Agneta Jerneploog, och hur föraktligt hade han inte uttalat sig om fröken Mulander och andra flickor av handelskåren! I fråga om smak och vanor och behov har han inte så mycket att lära. Och det som håller honom kvar är så ringa:

en mor! Men, tänkte hon, lämnade jag inte själv jorden och lagårn och blev handlande? Kanske är det inte mer än rätt åt mig, att jag blir mellanledet mellan bonden och herremannen, som i sin tur ska få barn med nedärvda privilegier.

Och här gick det henne som förut Allan. Hon hejdade sig plötsligt.

Man räknar ut framtiden, och vet inte om man har mark för foten nästa steg, tänkte hon. Det reder sig nog med pojken, bara han får leva, bara han får leva.

Och hon vände åter till dagens problem.

Hon förstod fullkomligt, att när överstinnan lämnat sammanträdet strax i början, så betydde det, att hon varit ensam och maktlös. Vad hon gjort var mycket rörande och vackert, men det förändrade inte situationen. Som blodkropparna stöta ut ett främmande element, när det kommit in i cirkulationen, så hade de däruppe, de representativa så kallade, stött ut henne och hennes vänner. Kvinnornas enighet under världskrigets provokation hade varit en affär på en vecka jämnt i Gustavsfors!

En kort tid, men tillräcklig för dåraktiga drömmar att slå rot och växa. Efter det sista sammanträdet, som visat hur det ändå gick allt drägligare att arbeta ihop, hade hon redan tyckt sig skymta den tid, då man till och med skulle förstå varandras språk i de stora gränsskiljande spörsmålen och så vara redo att våga något

större, att räcka ut sina händer över stadsgräns och statsgräns. Det fanns händer att fatta och hjärtan att tala till, överallt hade ju uppstått likadana sammanslutningar.

Men alla drömmar voro skingrade som ett fågelmoln för ett bösskott, nu var rymden åter tom, och vid fötterna låg endast en hjärtskjuten fågel till tecken på, att det dock inte alltsamman endast varit tomma inbillningar.

Ingar undrade, om de visste vad de gjort, och tänkte, att hon visste det nog, hon, däruppe på residenset. Hon andades kort med sammanpressade läppar. Ur hjärtat bubblade upp vrede, bitterhet och gammalt groll. Allt det som varit glömt och bortbränt, se, det fanns ju kvar eller föddes på nytt i detta ögonblick och befolkade hjärtat, härjade och pinade det.

Det gick en stöt igenom vandrerskan, då hon såg taket på Brantarp sticka upp mellan träden. Här fanns ju vad hon omedvetet längtat efter: någon att tala ut inför, att ställa mot väggen och be om en förklaring, att disputeras med. Det hade aldrig förr hänt henne att besöka kammarherrn utan att vara formligt inviterad. Ty hon lät inte bedraga sig av det faktum, att han gick så helt upp i hennes intressen, när hon var hans gäst. Hon visste, att han dessemellan glömde henne fullkomligt för andra saker, vari hon inte hade någon del. Men i dag frestades hon svårligen att göra ett undantag. Hon sade sig visserligen, att hon endast ämnade sig in

till Lova för att fråga efter hans hälsa, efter som han inte sedan svarta veckan syntes i staden, men hennes hopp var att Lova inte skulle låta henne gå utan att ha underrättat kammarherrn om besöket. Denna beräkning slog heller inte fel, ty Lova hade ett gott hjärta och tyckte synd om kammarherrens ensamhet. Hon hyste en medelålders kvinnas välvilliga och något överseende moderlighet mot den gamle husbonden och älskaren genom många år och snedsprång. Fru Gunnarson, som endast vikarierat för henne själv ett par månader, hedrade hon inte med den minsta svartsjuka. I vilket förhållande hon än under denna tid stått till kammarherren — och Lovas fantasi räckte endast till att utmåla sig ett — så hade det varit korti jämförelse med hennes egen av åren om också ej av troheten helgade förbindelse.

Alltså, hon gick upp till kammarherren, som satt i biblioteket med balkongdörrarna öppna och knappt fattade vad hon sade, så perplex var han över den franska roman han nyligen rekvirerat och nu avslutat. Han var fullkomligt desorienterad. Vad ville detta säga! Intet lättsinne, ingen hemlig amour, ingen skepsis, men en blek plikt och stränga seder, lasten bestraffad utan ett småleende, moral från början till slut. Pure et chaste, chaste et pure, ta mig fan, om jag begriper ett enda dugg. Och femtionde upplagan! Hur fan har det kunnat gå så fort!

— Vem, sa Lova? Jaså, fru Gunnarson?

Då har hon väl något särskilt ärende. Be henne komma upp, men säg åt henne, så där av sig själv, att inte stanna länge, för jag orkar inte gräla så mycket, då sover jag inte i natt.

Det gjorde Ingar ont att se, att han tagit av rätt mycket, sedan hon sist var hans gäst. När var det, en dag på andra sidan, längesen, längesen i den sjunkna tiden, som man nu kallade den goda, ehuru man i själva verket länge levat i en världsdels frossbrytningar före utbrottet av en livsfarlig sjukdom.

Men när hon frågade etter hans hälsa, slog han bort det med skämt, och sin hosta ville han inte låtsas om. Hon sade något om hans goda humör.

— Ja, sade han, se jag försöker i det längsta, grevinnan. Jag ska ge henne ett ord för det, som människornas moraliska ansträngningar bör gå ut på genom livet: att hålla god min.

Ingar ställde sig ögonblickligen i opposition, hon hade ju blott väntat på ett tillfälle. Och nu grälade de efter andra repliken, alldeles som vanligt.

— Jag tycker inte att man ska hålla god min, sade hon och märkte ej att hon vände om ordets betydelse. Anser kammarherrn till exempel att jag ska hålla god min efter det, som landshövdingenskan gjort i dag?

Kammarherrn såg förvånad ut.

— Jag visste inte att de var hemma, sade han, och jag trodde att det var grevinnan, som

var landshövdingenska just nu i staden och åstadkom samling bland kvinnorna och alla möjliga andra underverk. Se jag vet det, för jag har tagit mig till att läsa hennes vän Rudmans tidning, vilket jag inte annars gör, i en känsla av att även jag bör offra något på enighetens altare.

— Kammarherrn har inte hört det senaste. Nu är den rätta hemma igen och har gjort om alltsamman.

— Nej, kors, sade kammarherrn upplivad, tala om hur hon bar sig åt med det?

— Å, mycket klokt. Och Ingar berättade hela historien.

— Och hur är den nya föreningen sammansatt?

— Utsökt, svarade Ingar.

— Är inte grevinnan med då? Ja, förlåt, det var inte ohövligt menat.

— Nej, det är bara de, inte vi.

Han märkte vilket avstånd hon upprättade mellan detta de — vi.

— Hon smeker då inte folket, min goda svägerska, sade han. Det är ändå en viss stil på hennes handlingssätt.

— Kan så tyckas. Men jag har följt hennes offentliga uppträdande ända sen hon kom hit och lagt märke till att hon förr hade ett knep, som jag tyckte var lite barnsligt. Men det kan hända, vad vet jag, att det blott var ett uttryck för hennes utomordentligt låga tankar om

vårt förstånd. Hon begagnade samma par tre obetydliga fruntimmer ideligen som folk på sina upprop. En sömmerska, som sitter och syr hela året om på residenset, och andra i samma stil. Folk, vars namn vi inte fäste det bittersta avseende vid, men inte tänkte hon, att det var någon skillnad mellan oss.

— Hon serverade dem ut och in som konstgjorda smörgåsar till nubben! Kammarherrn var road, men då han märkte, att hans gäst inte just nu var hågad ta Beatrice humoristiskt, frågade han helt allvarsamt och deltagande, vad det här betydde för hennes påbegynta företag, som han läst om i Rudmans tidning.

— Det betyder, att vi blir färre om dem, svarade hon, men det gör i och för sig inte så mycket. Det vi börjat, hoppas jag att vi ska kunna fortsätta. Men jag hade tänkt vi skulle bygga högt på enighetens grund, och nu ser jag att den ingenting var att bygga på.

— Jag vill minnas, att grevinnan i våras planerade någe företag, kooperativt eller hur, och att ni, kooperativa kvinnor, skulle bli er själva nog.

— Ja, sade hon, jag får väl återgå till det idealet nu. Bara jag kan få pengar att starta med. Men det var inte om det jag drömt den sista tiden.

Kammarherrn ville veta vad det då var, om det inte var Kooperationen, hon tänkt sig, för den händelse att enigheten fått fortfara.

— Fred! Hon sade det halvt självironiskt,

halvt trotsigt, som för att låta förstå, att hon inte tänkte ta emot varken kritik eller skämt.

— Ja, ja, sade han resignerad, jag trodde just det. Grevinnan har alltid varit som en lax, som vandrat uppför forsen. Och inte för jag tänker förmana henne mera, för det har jag föresatt mig, men det finns fall, uppför vilket inga laxar går, om de är aldrig så många och eniga. Men vi ska inte gå in på saken. Berätta i stället hur grevinnan har det för resten, och hur det är med den gamla? Jag intresserar mig fortfarande för min personliga kurva och mina vänners, trots världskurvans hastiga fall.

Men Ingar reste sig förskräckt, ty klockan slog åtta.

— Lova förmanade mig, sade hon, att inte stanna länge, även om kammarherrn bad mig, och nu har jag stannat ändå.

— Smyg ut stora vägen, så att inte Lova märker det, tillrådde kammarherrn allvarsamt.

Hon gjorde så och mötte på trappan Agneta Jerneploog.

— Jaså, Agneta? sade kammarherrn, när besöket anmälades, hon hälsade aldrig på, när hon kom från Schweiz. Jag tar inte emot, jag är för trött, men hälsa och säg att jag är annars mycke bättre.

— Det är för sent, Beatrice, sade han för sig själv, att komma nu, när jag är sjuk och bereder mig på döden. Du tror, att du ligger för arvu, men det blir vad vi får se. Numera finns

det intet, inte du kan göra, som kan vinna åt dig och dina barn en enda liten gnista av den tillgivenhet, jag hyser för specerihandlarfrun, som du förolämpat i dag. Och än mindre vinna mina pengar. Vänta du bara, svägerska, till dess du öppnar testamentet, så får du se!

När Ingar kom hem igen, fann hon två cyklar stående innanför grinden. Hon raskade på stegen, inte utan en viss spänning. Hon var bekant med dem, visste att de betydde nyheter. Och så mycket hade hon vunnit på sin promenad, att hon nu hade mod att lyssna och att tala.

Det upplystes, att de främmande gått neråt sjön. Hon gick rakt genom huset och kom ut på den anspråkslösa lilla terrass, som hon låtit anlägga åt sjösidan. Nere på båtbyggnen sutto två gestalter, hon hörde dem samtala ivrigt. Så fort de fingo syn på henne, reste de sig och började springa upp mot byggnaden.

En hälsning växlades, och mannen tog ur fickan ett papper, som han räckte Ingar. Hans vänliga ögon spelade, när han följde Ingars utefter raderna. Hans hustru stod med sin arm under hans, och huvudet låg med en nygift lutning mot hans axel. De voro båda rätt små och bleka, men han var blond och blåögd, och hon gick i brunt.

Papperet innehöll ett maskinskrivet upprop. Ingar såg först på undertecknarna, som voro många, där fanns, och där saknades just dem hon väntat. Därpå övergick hon till själva texten,

något otålig, emedan inledningen var så lång och hennes gäster tydligen hade så brännande bråttom. Den räckte i själva verket ända fram till den korta slutklämmen: stöd oss, skänk oss pengar, skänk oss vad ni vill, det är vi, som ska stödas framför andra.

— Det var ett vackert upprop, sade hon och sänkte papperet, det begär att vi ska offra alla hänsyn och små personliga intressen för fosterlandets skull.

— Just det tog Greta särskilt åt sig, sade redaktör Rudman. Hon trodde, att det var ditsatt för att beveka henne att inte skriva sitt hjärtas mening i Gustavsfors Dagblad om den nya sammanlutningen.

— Nå, tänker du offra dina personliga små intressen, Greta? frågade Ingar småleende.

— Men varför tar du inte vid dig? Greta var besviken. Sten och jag har varit alldeles ifrån oss, vi visste ingenting, förrän borgmästarinnan kom upp i kväll personligen med uppropet. Tycker du inte, att det är höjden?

— Kära Greta, jag fruktar att vi inte nått höjden än. Talade du med borgmästarinnan?

— Ja, en lång stund. Du har väl aldrig ett ögonblick känt någon misstämning, Ingar, för det ville hon för ingen del att du eller jag eller de andra uteslutna skulle göra. Alltsamman är fullt lojalt och korrekt, och tisdagskommittén ska bestå som förut, och hon hoppades att samarbetet alltjämt skulle gå gott, även om det kunde

hända, att hon för sin del inte kunde ge fullt så mycken tid.

— Greta frågade henne, hur det skulle gå med ekonomien och underhållet av boden och pollettutdelningen, fortsatte Rudman. Men då föll hon ur rollen, för det hade hon inte läst över. »Jag skulle vilja råda er», sa hon, »att ansöka hos oss i länskommittén. Vi kommer säkert att få mycket pengar, och Beatrice Jerneploog antydde till och med om något anslag, när överstinnan frågade samma sak.» Ni! var det. Hon har redan bytt om tåg och är långt borta. Det är egentligen en blommande skandal, men hur ska man ta den och vad ska man göra åt den? Och han såg lite nervöst på klockan.

— Om ni säger som det är? frågade Ingar, blir det mycket obehag för er då? Blir ni mycket utskäld?

Han försökte, driven av sin medfödda generositet, att förklara, att, asch, det bleve nog inte så farligt, men Greta avbröt honom.

— Varför svarar du inte sanningsenligt på Ingars fråga? sade hon. Visst får du obehag, det är ju borgfred. Och jag för min del tycker inte, att det lönar sig att utsätta sig för obehag, man vinner ingenting, det är ju som det är. Tänk, att de har panna! och efter allt som hänt! Men det är som skriften säger: »Om man stötte en däre med en stötare i en mortel såsom gryn, så ginge hans galenskap inte ifrån honom.» Du kan lika gärna dra in tidningen, Sten.

— Greta är lika pessimistisk som Predikaren i dag, sade han, men det ger sig väl. Och kom ihåg, att han predikade ändå!

De resonerade litet fram och tillbaka om hur Gustavsfors Dagblad skulle ställa sig, och så småningom kom det fram, att han tänkt sig en intervju med Ingar, och att han redan gjort den.

— Och ni ämnar alltså gå ut ur tisdagskommittén och bilda »de icke hälsades klubb»? frågade han. Men hans hustru blev förargad. Du kan väl begripa, att du ingenting får skriva om det, förrän vi vet, hur vi ska handla. När sammankallar du de icke hälsade, Ingar?

— I morgon.

— Ja, vi måste gå nu, sade redaktören och såg ånyo på klockan. Jag kan i alla fall lova er, att så snart ni konstituerat er och fått ett bra program, ska vi starta en insamling, och göra vad vi kan. Jag hoppas, tillade han och skakade hjärtligt hand, att folk ska bli så förargade över den här manövern, att de skänker mycke pengar bara för det.

Men den unge redaktören tog fel däri, som han ofta gjorde, emedan han dömde människorna efter sig själv och trodde dem snara och eldiga. Folk brydde sig efter ett par dar bra lite om hela saken. Vad betydde i denna uppropsfulla tid en förening, ett upprop mer eller mindre?

— Kan du begripa hur folk är skapta? frågade han Greta.

De utstöttas sammanträde blev mycket animerat, och De icke hälsades klubb blev bildad, men arbetslusten, entusiasmen och modet att ta itu med svårigheter — allt detta var brutet hos de flesta av medlemmarna. Ständigt stötte Ingar under sina bemödanden på samma invändning: det gör nog länskommittén, eller: det har vi inte tid och krafter med. När det visade sig, att tidningsinsamlingen gav så klen resultat, att projektet måste begravas i tysthet, medan guldet i stället av naturlig instinkt sökte sig till landshövdingskans kassaförvaltare, så ökades missmodigheten ytterligare.

Till och med fröken Carlson greps därav. Då byrån stängdes, och pollettutdelningen måste upphöra, minskades naturligtvis omsättningen i depån, hon fann det trist och bad att få bli förflyttad igen till sin gamla post.

— Då byter jag med fröken, sade Ingar, det var min bod ensam från början, och jag ska hålla den öppen för mina fattiga kunder, så länge jag kan, utan hjälp av en människa.

— Ja, om chefen bara aldrig — —

— Det var rätt att försöka, och det ska vi inte ångra. Vi har fått en nyttig lärdom, fröken Carlson.

Men Ingars straff för den illojala utbrytningen ur tisdagskommittén, trots det att borgmästarinnan allvarligt påmint om de vackra föresatserna att hålla samman, blev att hon förbigicks vid valet

till livsmedelsnämnd. Det var lektor Sunesons verk, och som den oundvikliga kvinnan insattes på hans förslag fröken Stina Wetter, filosofie magister och psykolog, utan en aning om huslig ekonomi.

X.

På himlen gå grova, trasiga moln, och svarta skuggor löpa under dem över höjder och vatten. En nipa, en ljus liten äng, är inskuren i bergets mörka sida. Plötsligt lägges denna fläck under solljus, och den strålar, den ensam, i ett förklarar skimmer. En minut, två minuter står solen stilla över den.

Ägaren sitter där under solen. Skuggorna ha varit och skola komma på nytt, de stå och vänta runt om, och man är fullt medveten om dem. Man vet, att man snart åter skall isas till benen, och att dessa skuggor skola förefalla lika eviga, orubbliga och ändlösa som de förut gjorde. Men just nu vet man, att skuggor äro rörliga och ändliga, tar hämnd och föraktar dem. Vinden ur det förgångna har lagt sig till ro, och den ännu mera fruktade vinden ur framtiden blåser icke.

Hjärtat vet icke av sina sår, det har frid.

Ingar satt på Maritsbergs veranda en söndagsförmiddag i september. Hon hade sett om sin äring, som hon för första gången under alla

år något försummat, och undrade mycket om det kunde anses orätt att ta ledigt från affärerna en hel dag och själv ta upp potatisen, hämta med hacka jordens frukt ur jorden.

I hela villan hördes inte ett ljud.

Mor Marit sov, Fina hade vandrat till stan för att i kyrkan offra den gångna veckans uppförande åt sin gud och för resten söka spana upp något nytt. Allan var redan i Stockholm.

I denna frid kom nu fröken Carlson gående uppför sandgången med ofrid i sitt ansikte.

Innan hon satte sig ned, förhörde hon sig, om någon lyssnare vore i närheten.

Därpå framförde hon sitt ärende. Hon ville anmäla, att hon skulle ha ett barn på nyåret. När detta var sagt, teg hon. Hon tycktes ha tänkt så långt som att hon skulle gå till chefen, där tog hennes latin slut.

Även med en mycket klar uppfattning av att det groteska i tillvaron övergår allt förstånd, blev Ingar dock vid denna nyhet mållös av överraskning.

Fröken Carlson! Hon var den trubbigaste och kavataste flicka Ingar någonsin haft i sin bod. Sedan hon avancerat till älsta biträde, höll hon en självvilligt åtagen vakt över de yngre kamraternas seder. Inga fästmän tillätos att slå sina lovar utanför Gunnarsons vid stängningsdags, intet flickprat om kärlek hördes i hennes närhet. Hon, om någon, föreföll att gå helt upp i sitt

yrke och att ha ägnat affären alla de kvinnliga känslor, som bodde i hennes barm.

Ingar såg på henne som man ser på en okänd människa, och letade i hennes ansikte efter det, som kunde röja denna nyupptäckta sida av karaktären. Nu tyckte hon, att hon med ens såg alltsamman där: undergivenheten, vekheten, osäkerheten. Hon satt lite hopsjunket och hade tydligtvis kopplat av alla egna tankar i väntan på att Ingar skulle få färdigt det ord, som måste ge klarhet i situationen. Det tycktes som om hon var långt mer perplex än chefen.

— Nå, sade Ingar, hur har fröken tänkt ordna det för sig?

— Ordna? upprepade hon.

Det var som om något högst sällsamt och enastående hänt med henne utan hennes förskyllan, något aldrig annat eller förutsett.

Ingar frågade litet försiktigt, om hon aldrig reflekterat över att barn var en naturlig konsekvens av sammanlevnad och aldrig tänkt sig in i den möjligheten, när hon ingick en förbindelse?

Men fröken Carlson var fortfarande bara blanka förvåningen, ett offer för ödets grymhet.

Det blev alltså nödvändigt att övergå till mera praktiska frågor. Kunde giftermål eller något annat handtag väntas av barnets far?

— Han säger, berättade fröken Carlson med en uttryckslös stämma, att så snål som jag alltid varit, är han säker på, att jag har vad jag behöver för egen del. Men barnet ska han ge upp-

fostran efter mina — inte efter hans — stånd och villkor, det har han lovat. Ja, jag talte med honom så fort han kom hem från Tyskland. Hela lovet medan han varit borta, har jag varit så övertygad, att han skulle gifta sig med mig utan vidare. Kunde jag väl vänta annat av en bildad person, när vi hållit ihop i sex hela år?

Ingar tänkte, att det kanske inte behövs något särdeles skarpsinne för att förutse något annat, men det sade hon inte.

— Och jag kunde mycket väl ha blivit gift, för jag har haft anbud, om jag velat överge honom!

Här bröt den stackars övergivna ut i tvära, sågande snyftningar, man skulle trott, när man hörde dem, att hennes tårar voro fyrkantiga.

Men Ingar hade fått en ledtråd fram till barnafadern. Fröken Carlson hade talat om Tyskland, och hon bodde med sin mor i en vindslägenhet i samma hus som lektor Suneson. Hon gjorde en försiktig häntydan åt det hållet, och det märktes genast, att fröken Carlson var ganska belåten med att hemligheten var känd, utan att hon själv behövt förråda den.

— Eftersom nu chefen ändå vet det, skulle inte chefen vilja tala med honom?

Ingar svarade inte strax, ty hon ville inte alls tala med lektor Suneson.

— Snälla ni, sade hon, försök att bli lite lugn, vi ska väl finna någon utväg. Nu ska jag gå efter ett glas vin.

Medan hon gick in i huset, försökte hon att föreställa sig, hur det skulle ta sig ut, om hon komme till lektor Suneson för att å fröken Carlsons vägnar pressa honom till ånger och gottgörelse. Hon kunde sätta sig in i hans känslor, här kommer man intet ont anande hem från semestern och tror att man åtminstone ska få lugn hemma, men så möts man av bråk redan innan terminen är börjad. När man så ger klart besked, så nöjer sig inte människan med det, utan skickar på en just denna diversehandlarfru, som man alltid haft motvilja mot!

Och när bönemannen framför sitt ärende, vad skulle han svara? Detta skulle han svara: 1) fröken Carlson är gammal nog att veta vad hon gör och stå för det, 2) han hade inte tvingat henne till något lika litet som han lovat henne någonting, och ergo, det är uteslutande hennes eget fel, om hon nu känner sig avstjälpt och ur stånd att finna sig. Som avrundning på samtalet skulle han ge på köpet den allmänna levnadsregeln, att innan man ger sig i leken, bör man beräkna, om man har råd och lust att betala vad leken kostar.

Och detta skulle vara ovedersägligt som alla visdomsord, endast med den inskränkningen, att så resonliga äro inga fröknar Carlson, och att det var vad han i sin tur bort beräkna, innan han gav sig i leken. Det kunde tyckas önskvärt att städerskans dotter kunnat räkna rätt på öret det värde hon hade i hans ögon, och vad han

vore hågad att kosta på sig för att behålla henne.

Men om man tänker lite nogare efter, herr lektor, så är det nog ganska ovisst, om mannen förlorade eller vunne till sist på att alla flickor vore kloka och nyktra med en fullkomligt riktig självvärdering och klar blick för sin betydelse och sina möjligheter fram genom en kärleksaffär. Varje historia har också en början, inte bara en upplösning — flickor äro som skapade för denna början, man får inte begära att de skola vara lika skapade för slutet.

Det fanns tusen ting, som lektorn just nu kunde göra för att lindra hennes övergivenhet, som nu satt och grät därute, alla dessa kärlekens överloppsgärningar, som äro misslyckade i samma ögonblick de föreslås av en tredje person. Man kunde ju uppmana honom att älska henne! Man kunde krama hans betonghjärta och hålla sig redo att samla upp de droppar av kärlek, som runne därur! Men bönemannen hade så ont om tid!

Ingar var av den uppfattningen, att ingen okonstlad karl — och hon betraktade lektorn som en sådan — kan bringas till att känna ånger över att ha lämnat en kvinna, även om han bestått henne med barn, eller till att röras över hennes vidare öden. Hyser han ånger, så är det något främmande, sjukligt element, som insmugit sig i hans natur. Man ser män behålla dessa kvinnor, gifta sig med dem. Men

då är det därför att de älska dem och vilja för egen skull behålla dem.

Fröken Carlson drack sitt vin och upphörde att snyfta.

— Det är samma märke, som han har, sade hon. Och hon började berätta några små drag ur deras husliga liv, som hon trodde, att chefen kunde behöva veta vid ett blivande samtal med honom. Hon berättade hur förstklassigt hon alltid skött hans tvätt, och om han skulle säga, att jag slarvat bort en duk för honom, så är det en evig lögn, för han hade aldrig mer än sju, om det så är mitt sista ord. Lika väl hade hon också skött hans anseende, och intet prat hade det blivit i gården. Men hon gav ingen förklaring på sitt handlingssätt, försökte inte motivera det. Hon hade inga ord för sina drifter eller för det hos honom, som besegrat henne. Se, mor ser ju inte så bra, och därför hjälpte jag henne från första stund med att dammtorka.

Men med ett tvärt ryck slutade hon, och innan Ingar hunnit förbereda ett svar, kom frågan på nytt: och då vill kanske chefen tala med honom?

Ingar kände sig brydd.

— Vet fröken, sade hon, jag har tänkt på det, och jag tror inte det tjänar det minsta till utan bara blir till förödmjukelse för fröken. Ska inte vi två försöka hjälpas åt med att klara upp den här historien? Med det svåraste kan han ändå aldrig hjälpa er. Platsen ska förstås stå

öppen för er, och behöver ni förskott på lönen, så ska det inte möta några hinder.

— Nej, gudskelov, svarade den blivande modern, pengar har jag i byrålådan. Jag tog ut fem hundra i guldthor, när jag märkte, att chefen började telegraferade order till Göteborg då i juli. Så ekonomien är nog klar, men jag tänkte, att om han kanske skulle upprätta min ära?

— Själv är bästa dräng, sade Ingar, i det fallet också.

— Jaså, så att chefen säger det?

— Det är förstås en annan sak, om fröken tycker det blir svårt att leva utan honom?

— Svårt att leva? Jag har aldrig fått ett öre av honom förut, så ska jag väl reda mig sen också. Det var riktigt skönt att få tala med chefen, det känns liksom lättare i bröstet.

Ingar lovade att stå sitt äldsta biträde bi med råd och dåd, när så behövdes och såg så, hur hon, i någon mån tröstad, försvann neråt landsvägen.

— Nästa fröken, sade hon resignerad till sig själv med tanke på, att lilla magistern var bjuden till middag i dag.

Fröken Wetter var känd bland sina vänner för sitt hat mot erotik. Avhållsamhet från varje beröring därmed i dess fysiska form ansåg hon som ett kännetecken på den verkligt moderna kvinnan och ställde det som en högre utvecklings slutmål. Pressad, medgav hon på sin höjd det som en pinsam plikt att någon gång för

släktets uppehållande nedstiga däri. Men sannerligen, om lilla magistern i dag kommit och bekämt ett fall från sina principer, skulle Ingar blivit vida mindre förvånad än hon blev vid fröken Carlsons ankomst. Hon hade nämligen alltid i sitt stilla sinne misstänkt lilla magistern. Att uppställa kärleksinstinktens dödande som ett livsmål ansåg hon i själva verket vara en oerhörd komplimang åt Eros, en förstucken hyllning åt den kraft man smädade.

En annan sak var, att lilla magistern knappast skulle komma till Ingar med några sådana förtroenden. Hon hade för länge sedan upphört att diskutera dessa frågor med Ingar, sedan hon funnit att vännen icke hade något sedligt patos.

Och varifrån skulle hon fått det? Hon var den mest renhjärtade människa. Hon förnam sig nu för egen del långt bortom hjärtats nycker, hunger och besvikelser. Ingen nämnvärd frestelse hade nått henne under dessa år, och ingen hade hon sökt. Ty hon räknade varken någon handelsresandes eller framåtsträvande yngre konkurrens närmanden eller kammarherrens först ohederliga, sedan hederliga anbud. Hon ansåg sig därför inte behöva befara någon för framtiden.

— Men skulle frestelsen komma och jag göra någon dumhet, kunde hon säga, så får väl det gå, det med.

Hon hade alltså väl mycken älskvärd och godmodig förståelse för förälskade, men ingen brinnande medkänsla, ingen inbillning, och de, som

älskade, kände det. Allan talade i halvt skämtsamma ord med henne om en smärta, som han i grunden fann mycket allvarsam. Fröken Carlson talade endast om linne och dammtorkning, och lilla magistern, om hon fick räknas med till denna grupp, valde sig en annan vän att utveckla sina synpunkter inför. Det hade funnits ögonblick, då Ingar misstänkt, att hon via någon bok, låt oss säga lärobok, nalkades ämnet i sällskap med lektor Suneson.

— Jag har skrivit till dig, och du har bemött mig med vykort. Ingars ton var vänskapligt förebrående.

— Ja, kära du, lilla magistern lät lite generad, det har ju varit ferie.

— Också från vänskapen! Ja, ni lärarinnor!

Fröken Wetter visste inte vad hon skulle svara, hon såg ner i sin tallrik och teg. Hon kunde ju inte förklara sitt beteende med att avslöja de känslor, som uppstått hos henne i vänskapens ställe. Inte kan man säga folk, hur man på en gång saknar dem, och tycker det är skönt att icke vara under deras inflytande, hur man längtar efter brev och blir obehagligt berörd, när de kommer, hur man tar intryck av deras innehåll, och blir ond för att man tar intryck, hur man önskar svara på en gång tacksamt och småförargligt, så att man slutligen måste nöja sig med en formell hälsning på vykort, alla dårars tillflykt. Och inte kan man heller antyda, att man

medan man ännu var på avstånd beslutat sig för att så sakta länka av det mera förtroliga förhållandet, och så på nytt knotande faller tillföga för den gamla dragningskraften, när man kommer i vännens närhet.

När hon svarat ja på Ingars middagsbjudning, var det, emedan hon väntat att finna henne slagen och förödmjukad sedan residenshistorien, och berett sig på en roll av tröstare och docens. Hon visste ju genom lektor Suneson, att Ingar var komprometterad i alla läger.

Men Ingar överraskade henne. Vad hon än förut kunnat känna, det märktes nu icke spår hos henne av förödmjukelse, och hon yttrade inte ett ord för att beklaga sig. Det var en iver och spänning hos henne, som kom magistern själv att vid jämförelse känna sig torr och apatisk.

Hennes första fråga var: har du någon budkavle med dig?

— Hur så?

— Ja, du kommer ju från huvudstaden. Är inte något i görningen? Har ledningen inte hunnit samla sig nu efter den första skräcken och tänkt ut något för oss alla, som sitter var i vår lilla vrå och längtar efter att få något annat att göra än att slita våra hår? Hur länge ska vi vara overksammas?

— Du menar väl aldrig, frågade magistern och stirrade, att vi ska börja krig?

— Jo, det menar jag, ett moraliskt krig! Du har naturligtvis också grubblat över, hur en

moralisk styrka ska kunna resas, stark nog att hejda kriget. Och för sådana som dig och mig ligger det ju så nära till hands, att det då blir kvinnorna, som börjar, inte sant?

Lilla magistern hade blivit oerhört perplex över världskriget, men hennes osäkerhet hade endast varat något över en vecka. Nu hade hon allting klart för sig, hon visste hur allt gått till, hon hade placerat ansvaret, och hon hade förutsagt utgången. Hon sade: om vi hade haft rösträtt, hade detta aldrig hänt. Men det hade aldrig fallit henne in att kvinnor utan röst kunde göra annat än samla argument för rösträtten ur allt det elände, som världen nu skådade. Och hon kände det, som om hon ville slå ned Ingar på något sätt, för att hon nu återigen kom med något, som magistern aldrig skulle tänkt ut på egen hand.

— Jag var bara i Stockholm på genomresa, sade hon, men så vitt jag kunde se, var sig människorna lika, där som här. Stockholmarna var stukade, och de var rädda, alldeles som i Gustavsfors. Och minst av allt talade de om någon moralisk resning.

— Inte ser man sånt på genomresa, sade Ingar. Stäm inte ner mig. Jag finner min enda räddning i att tänka, att världen är full av oändliga möjligheter och att drömma om vad som förberedes därute. Det finns ingenting tröstlösare än att tro, att människorna är sig lika överallt, eller att de inte kan förändras, och gripas,

och få nya ögon och nya hjärtan. Inte är världen ett enda stort Gustavsfors, o nej. Finns det inte höjder lika höga, tror du, som det finns djupa djup? Det ser vi ju, att där finns dårskap och ondska. Men där finns också kärlek och förnuft. Därför att inte Guds redskap till världens räddning finns i Gustavsfors, får man inte tvivla på att det inte finns alls! Jag är övertygad om, att Gud aldrig skulle tillstätt, att vi skulle lida detta utan att se till, att medel till vår räddning funnes inom oss själva.

— Gud? sade lilla magistern. Hon var religiös analfabet, döv och dumb, för henne hade livet intet mysterium, ingen ande. Vad var för henne det onämnbare? Ett par byxor. Hon levde utan en fråga, men kunde en mängd svar. Ingar trasslade blott till resonemanget, när hon däri inblandade denna okända faktor: Gud. Och i sådana ögonblick kände lilla magistern dock den sociala klyftan mellan dem.

— Till dig kan jag ju säga, fortfor Ingar, att jag först trodde, att Gustavsfors skulle visa ett ädlare ansikte, sedan draget av småtrevnad blåstes bort vid katastrofen. Men sen tyckte jag mig märka, att, nå ja, att småsintheten nog fanns kvar ändå. Jag trodde ett slag på enighet, ja, titta du, och på att jag skulle få vara med och förbereda marken för den moraliska resningen. Men jag inser ju nu mycket väl, att då skulle det varit någon med större auktoritet än jag och större allt möjligt, som börjat. I vilken vrå

dröjer nu de, som ska rädda oss? Många gånger,, vet du, ber jag om nätterna för dem, att de ska övervinna tvekan och misstro och rädsla för att gå under personligen. Och jag ber att de ska få mod att lida så djupt, att de tvingas fram över vilka hinder som helst. Jag ber förresten också, att vi alla skall få mod att lida i stället för att krypa undan, så att vi också tvingas att följa ledarna.

Ingars öppenhet var bevekande, men lilla magistern kunde inte hjälpa, att hon fann henne överspänd. Hon trodde inte på att krig slutade med under, det slutade med seger och nederlag och därpå en fredskongress.

— Jag är rädd, att vi människor lider inte mer än vi är tvungna, sade hon. Och den lilla förtreten i förstun är nog än så länge mig närmare än den stora olyckan utanför min grind.

Ingar visste, att magistern alltid behövde tid att smälta nya tankar, men när hon väl gjort det, skulle hon aldrig minnas annat än att hon tänkt dem själv. Och hon föreslog därför, att man skulle ta itu med vad man hade i förstun. Börja du med gymnasiet, sade hon, så skall jag sedan dra tisdagskommittén.

Magistern hade mycket att säga om gymnasiet. Hon hade först under ferien kommit till beslutet att inte ge sig, vid krigsutbrottet åter givit saken förlorad, sen på nytt beslutat att sätta till alla krafter för att få ett beslut i den riktning hon önskade. Svårigheterna voro nu natur-

ligtvis dubbelt större, men det skulle inte avskräcka henne. Det har blivit en livssak för mig, sade hon.

Ännu när det var tid att bryta upp, hade hon inte kommit till punkt i ämnet. Ingar måste följa henne ett stycke till vägs, och de skildes åt, utan att lilla magistern ens med den flyktigaste fråga visat intresse för Ingars angelägenheter. Hon hade tydligen glömt av alltihop.

Och med ens, som när man drar bort en ridå, såg Ingar vad hon inte velat se: att vänskapen var död.

Det var en upptäckt, som gav en häftig smärta, och smärtan drog med sig mera. Hennes sinne fylldes av bitterhet. Allan och mor Marit blevo två röda sår på hennes själ. Solen stod inte längre över hennes lilla nipa, det var åter skuggor, och åter storm, buller och gny. Men hon tänkte: det gör ingenting, inte så mycket, så länge jag bara ser en strimma av solen bortåt horisonten.

XI.

Det var en olustig dag på Plogstad. Efter regnet under natten kändes det fuktigt och rått under de stora träden, från vilka löven föllo tätt, och i ekonomiavdelningen var det så mörkt att det nya elektriska ljuset måste tändas framåt dagen. Landshövdingenskan hade varit nere vid frukosten men gått upp till sig strax därefter utan att tala med någon. När hushållsmamsellen kom upp med någon fråga, blev hon utanför dörren hejdad av fröken Agneta.

— Knacka inte på mammas dörr, sade hon, jag har sett utifrån, att hon rullat ner. Är de inte något, som jag kan bestämma lika bra? Jag kan inte förstå, att hon kunnat bli så sjuk, i går var hon som vanligt, men med en gång såg hon riktigt eländig ut i morse.

Hushållsmamsellen tänkte i sitt stilla sinne, att hon mycket väl kunde förstå, att ett sådant samtal som herrskapet enligt sömmerskan Charlotte haft i går kväll, måste komma efter. Men hon sade ingenting.

Inne i sitt sovrum gick Beatrice Jerneploog

fram och åter på golvet. Hon hade inte sovit i natt och försökt att ta igen det efter frukosten men drivits upp igen.

Träffad på de två punkter, där hon var ömtåligast, hade hon kastats ur jämvikten och kämpade nu för att återvinna den.

Kan man tänka sig något mera löjligt, enfaldigt och perverst än detta testamente! Hon hade aldrig hyst någon vidare stor tilltro till svågerns känsla för sin och namnets värdighet, men något liknande detta hade varken hon eller Victor drömt om. Han hade också, trots juristens närvaro, sett en smula besynnerlig ut, när han i går kväll berättat innehållet för Beatrice efter hemkomsten från Brantarp.

— Ett flickgymnasium! Vad i hela världen, så många flickor hade han väl inte, trots sitt lättfärdiga liv. Hur var det nu igen: »hundrafemtio-tusen till ett flickgymnasium, i hopp att genom makarnas likställighet i bildning bidra till de framtida äktenskapens lycka». Det var ju rent och skärt nonsens, men det villkor, som ställts för att dessa pengar skulle tillfalla gymnasiet, var väl nästan ännu värre. Donationen skulle placeras i ett kooperativt företag, som förbereddes av fru Ingar Gunnarson, och, om detta kom till stånd under hennes ledning, stå där utan ränta i fem år och sedan mot särdeles liberala villkor. Vad var det för företag? Hade inte människan sin bod redan? Hade hon inte till på köpet förtjänat en mängd pengar på kriget, därigenom att hon

på något outrannsaktligt sätt blivit varskodd en vecka före andra affärsmän om vad som förestod? Och nu skulle hon därtill vräka sig med pengar, som rätteligen skulle tillhört familjen! Lovas 25,000 ville Beatrice inte säga något om, en gift Lova skulle ju haft alltihop, men när även de drogos från, så återstod åt Victor inte stort mer än Brantarp med det visserligen värdefulla gamla boet och, hur var det juristen hade sagt: en 35 à 40,000 kronor! Hon ryckte på axlarna åt denna summa, inte som skulle hon velat gå miste om även den, men den var för liten att bereda familjen den lättnad och frihet i hushållningen, som den saknade, trots sin mönstergillt ordnade ekonomi.

— Det går ju ingen nöd på oss, hade Victor sagt, men Victor med sin evinnerliga enkelhet frågade inte efter, att hon inte kunde hålla uppe sina vanor, eller att gossarna tvungos att göra skulder. Han tänkte ju för resten bara på Agneta, han skulle nog gärna vilja ge henne Brantarp i hemgift!

Och här nalkades hon den sjuka och värkande punkten nummer två. Det var inte testamentet, som gjort Victor så utom sig i går, att Charlotte blivit i stånd att konstatera det. Nej, det var något dumt löst prat, som kusin Beat tillfälligtvis kommit med rörande en liten sommarflirt Agneta skulle haft med en montör, som lagt in det elektriska ljuset. Beat hade berättat, att hon spelat tennis med honom, lånat

honom böcker och gråtit samma dag han for, efter det de haft ett långt samtal i salongen. Förmodligen var det Beats vanliga viktiga prat utan någon grund, i varje fall en bagatell. Han skulle ha varit så vacker, och en liten flicka kan väl gråta en förmiddag. Ingen hade en aning, svor Beat, mer än hon. Beatrice erinrade sig nu, hur hon och Agneta en gång mött en ung man som tagit av hatten, han såg verkligen frappant bra ut, och hon hade frågat vem det var. Agneta hade svarat utan rodnad, utan darrning: å, bara en montör. Beatrice var säker för Agneta. Men Victor hade tappat tyglarna fullkomligt. — En sån hund, en sån lymmel, röt han, om jag bara hade honom här! Och vet du vem det är? En son till arvtagerskan på Brantarp, fru Ingar Gunnarson! Passar det inte!

Hustrun hade knappt sett sin man sådan sedan Agneta en gång råkat ut för en slarvig tandläkare och fått en inflammation. Något, som rört de andra familjemedlemmarna, skulle aldrig tagit honom så. Ett ögonblick tänkte hon: Jag skulle unnat honom att Agneta varit verkligen kär! Djupast i hennes själs gömma satt en dunkel svartsjuka. Agneta, alltid Agneta, aldrig de andra barnen, aldrig hon själv. Allan hade fått en bundsförvant, där han minst anade det.

Hon hade försökt i går kväll att vinna Victors öra för möjligheten att få testamentet förklarad ogiltigt och pengarna tillbaka. Men han hade varit så ointresserad.

— Är du inte moraliskt övertygad om att Bengt var rubbad, i synnerhet på slutet?

— Jo, hur så?

— Men behöver man då göra sig samvete av att överklaga?

— Nej, kanske inte, men har du nånsin hört en sådan fräckhet, att våga tala till Agneta och slå sällskap med henne! Tänk, om lagårdskarn kom upp för att få en liten pratstund! — Om det är någon utsikt att lyckas att upphäva testamentet? Det blir en senare fråga, men ska inte det lyckas mig att få gunstig herrn avskedad från Ludvigsons elektriska, så förmår jag bra litet.

— Hur ska du då bära dig åt? hade Beatrice frågat en smula spetsigt, och då Viktor insett att det var omöjligt att gå till direktör Ludvigson i denna angelägenhet, hade han blott blivit än mera förbittrad och hade börjat grubbla på nya utvägar för hämnd: han skulle skriva ett brev till slyngelns mor. Då hade Beatrice gått ifrån honom, inseende att han behövde lugna sig ensam. Därefter hade de inte träffats.

På egen hand hade hon grubblat över testamentet. Hon var ju ingen jurist men ändå inte alldeles bortkommen, och det skulle förvåna henne bra mycket, om det testamentet inte var lätt att få omkull. Att alla möjligheter skulle begagnas, vilka stodo landshövding Jerneploog och hans fru, född grevinna de Besche, till buds, det hade hon beslutat.

— Agneta! ropade hon.

Inom ett ögonblick stod Agneta i dörren. Modern avbröt kort hennes frågor om huvudvärken.

— Det var en sak jag ville veta, Agneta, sade hon. Minns jag fel, eller berättade du inte för mig i förbigående, att du mötte fru Gunnarson på trappan den dagen du kom upp till farbror Bengt, och han var för trött att ta emot dig.

— Jo, sade Agneta och rodnade en smula, det måste ha varit hon, för jag såg samma människa vid begravningen.

— Du menar hon som grät? Ja, det var fru Gunnarson.

Saken var klar då, ty endast en människa hade gråtit på kyrkogården.

— Men varför frågar mamma det?

Beatrice gav henne en kort redogörelse för testamentet, hon ville dra in Agneta i sin intressesfär.

— Specerihandlarfrun hade naturligtvis varit och ordnat testamentet, den gången, sade hon. Snygga fasoner när det gäller en sjuk och lite besynnerlig gammal herre.

— Men mamma, hon får ju inte pengarna!

— Nej, ser du, det är just det finurliga. Den form hon funnit är inte illa uttänkt, det ser ju ofantligt socialt och allmänintresserat ut, och hon trodde väl inte att man skulle upptäcka, att det hela är ordnat för att ge henne en tillflykt över i ett nytt företag. Hon känner väl ställ-

ningen osäker på Kungsgatan. A propos, Agneta, tillade hon och tog flickan med övrraskning, du lär ju ha stiftat bekantskap med sonen. Det har du inte talat om.

— Nej, svarade Agneta mycket lugnt, det har jag verkligen inte tänkt på. När modern såg hennes lugn ångrade hon, att hon inte sparat detta till ett tillfälle, då Viktor varit närvarande. Om han ett ögonblick fruktat, att Agneta kände lust till en galenskap, så borde han ha blivit lugnad nu.

— Mamma minns kanske, att vi mötte honom en gång, fortsatte Agneta. Man skulle kunna ha blivit kär i honom, så vacker som han är, om han inte hade så otrevligt sätt.

— Det förvånar mig, svarade modern, att du kom i tillfälle att döma om hans sätt.

— Å, mamma vet väl hur de går i rummen, när de ska leda in ljus. Och förmannen skickade honom till mig med alla frågor. För resten var det inte otrevligt, så som mamma menar. Han har ju tagit studenten och är teknolog, de praktiserar på somrarna. Han är Karl Gustav Arvanders bästa vän.

Underrättelsen tycktes intressera Beatrice.

— Nå hur slutade den lilla bekantskapen? För jag förmodar att den är slut?

Agneta förstod, att hon borde berätta jämnt så mycket, som tant Beat kunde tänkas veta.

— Jo, sade hon, det slutade så, att han

retade mig, till dess jag grät av förargelse. Jag tål inte, när man smädar fosterlandet.

Beatrice behövde inte veta mer. Hon hade annoterat varje ord för Victors räkning, ty hon visste, att hur ond han var, skulle han dock vara för feg att själv tala vid dottern.

— Hör du, sade hon och återgick till sitt huvudintresse, din montör lät väl aldrig fälla något ord om sin mor och kammarherrn på Brantarp?

— Nej, sade Agneta, fast jo, jag undrar om han inte sa nån gång, att morsan var stor favorit på Brantarp, ja säkert minns jag det inte.

— Å, det sa han nog, han ville väl skryta. Men nu behöver du inte sitta här längre, Agneta, jag ska försöka att få sova lite till lunch.

Sömn kom dock inte i fråga. Hon hade genast återgått till spørsmålet om Bengts motiv till att formulera testamentet så, som han gjort.

Hon försökte minnas allt skvaller, som på sin tid gått om honom och hans erotiska affärer, och det började så småningom klarna för henne, att namnet Gunnarson varit inblandat däri, ehuru hon inte mindes de närmare omständigheterna. Men kunde det bevisas att hon i egenskap av gammal mätress legat efter honom och begagnat sig av hans senila böjelser, då måste detta göra testamentet vacklande. I detta sammanhang var ju Agnetas möte med människan av intresse, därmed konstaterades, att hon plågat honom in i det sista. Fjorton dar därefter var han ju

död. Hade det inte gått någon historia om att han kallat henne grevinnan? Hade han inte själv tillstått, att han satte henne lika högt som sitt favoritsto? Han kan inte ha varit vid sina sinnens bruk, i synnerhet inte under sina sista dagar, och testamentet hade tillkommit blott helt kort före hans död. Låt se, hade inte Victor sagt, att det var daterat den 12 september? Men det var ju, hon reste sig och hämtade almanackan, det var blott två dar efter Agneta mött fru Gunnarson. Det hela blev ju allt klarare och tydligare. Att låta ett sådant testamente träda i kraft, vore en ömklig feghet, varken mer eller mindre.

Medan Beatrice lade samman och kombinerade omkring testamentet, slog det henne, att det borde finnas ännu en person, som hade anledning att vara förargad, och det var skolans föreståndarinna, fröken Wetter. Beatrice visste genom Victor hur fanatisk denna människa var i allt som gällde gymnasiet. Det var därför lätt att sätta sig in i hennes känslor, när hon först liksom fick det till skänks och sen upptäckte, att givaren satt villkor som till stor del föringade gåvans värde. Ty att i dessa tider placera pengar i ett kooperativt företag borde vara ganska tvivelaktigt och att under fem års tid inte få något gott av dem borde dämpa glädjen. Fem år är en lång tid för alla och framför allt för en sådan person som fröken Wetter.

Landshövdingenskan smålog lite, medan hon gick omkring i rummet och gjorde toalett till lunchen. Det hade fallit henne in, att man skulle kunna spela ut denna lilla hetlevrade fröken mot fru Gunnarson. Inte för att det var meningen att gymnasiet skulle få ett öre, om hon kunde hjälpa det. Men om dessa två kvinnor kunde komma i strid om testamentets bestämmelser, då var det troligt, att arvet skulle lättare falla i deras händer, som det rätteligen tillhörde.

— Jag måste, tänkte hon som avslutning, när hon gick ner för trappan, nu åter sig själv igen, jag måste ha tag i skollärarynnan.

Landshövdingen hade ridit till staden i en dov sinnesstämning och kom inte ut till lunch. Beatrice försäkrade flickorna, att hon var alldeles bra nu och ville inte höra talas om att skicka återbud till sammanträdet i länskommitténs arbetsutskott. Klockan 2 körde bilen in med med henne till staden.

Hennes företag hade haft en triumferande framgång, som fick relief genom den s. k. tisdagskommitténs sönderfallande. Anslutningen var så fullständig hon kunde önska sig, och överstinnans lilla tårfyllda fronderi hade inte ens hindrat hennes officersfruar att mangrant vara med. Kapitalet var välvilligt, och det fanns tillräckligt med dugliga och pålitliga krafter, som höllo arbetet uppe, även om majoriteten började sacka av och skylldes på sin syltning. På en månads tid hade kommittén uppnått vackra resultat av sitt

arbete att ordna Gustavsfors län för en blivande krigsfot. En hel mobiliseringsplan var utarbetad att sättas i gång det ögonblick, det behövdes. En agitation hade satts i gång för att mana till klok hushållning och försakelse, för att hålla uppe oron och mana till besinning. Inom arbetsutskottet arbetades så som om var dag vore den sista av fred. Det var som i en dröm, när man är oklädd och ser främmande komma upp mot huset. Ska jag hinna att skyla min nakenhet nödortftligen? Hinner jag knäppa korsetten? Nå, det var ändå något! Hinner jag få på mig kängor och kjol? Det var för väl. Kanske jag till och med hinner kamma mitt hår? Nu är jag färdig och börjar nästan tycka, att de främmande dröjer.

Dock, denna kommitté var ännu icke färdig. På sista sammanträdet hade den beslutat att skaffa Gustavsfors ett luftförsvar, och arbetskommittén hade fått i uppdrag att ordna den ekonomiska frågan. Det hade varit mycket lätt att besluta och att ge i uppdrag, men nu gällde det för arbetsutskottet att starta den nödvändiga insamlingen.

Under natten hade Beatrice med förskräckelse tänkt på, att hon skulle bli tvungen att sitta ordförande vid detta kinkiga sammanträde, men nu var hon rent av glad, att på detta sätt nödgas komma ifrån sina personliga intressen.

— Det kan dock aldrig i längden tillfredsställa att blott tänka på sitt eget! Hon blygdes

vid lugnare sinnesstämning nästan över att ha låtit överrumpla sig så som hon gjort. Och hon beslöt sig för den uppoffringen att som inledning till insamlingen ge ett té på residenset, dit alla skulle få komma, som ville kosta på en tia. Och fröken Wetter skulle få hålla ett litet föredrag, hon var ju medlem av livsmedelsnämnden! Så långt kommen, förlät hon sig själv på stället och vände sina tankar mot det, som låg närmast framför.

I hennes rum låg en liten biljett från Victor. Han bad henne att ta honom och en ung herre med ut till Plogstad i bilen på eftermiddagen. Han hade blivit glatt överraskad, när han ringt dit ut och hört, att hon nu var kry igen och rest in till staden.

Hon sände genast bud ner till kansliet att landshövdingen blott hade att låta henne veta sina önskningar i fråga om middagen.

— Jag kan undra, om det är någon framtidsman för Agneta? tänkte hon med en suck. Men jag tar också ut en gäst, och det ska bli fröken Wetter.

Så satte hon sig att genomse sin föredragslista i väntan på arbetsutskottet. När detta inträdde, hade hon ökat på med en hel del nya förslag, ett var att välja in fröken Stina Wetter i luftförsvarskommittén.

— Nå, fröken Wetter, sade Beatrice, sedan hon fått in magistern i ett hörn för sig efter

middagen, hade ni någon aning om, att min svåger, Bengt Jerneploog, testamenterat 150,000 kronor till ert gymnasium?

— Till mitt gymnasium?

Fröken Wetters beteende talade för att hon var fullkomligt oskyldig till några förhandsintriger. Det var otänkbart, att denna gapande förvåning kunde vara förställning.

— Jag har aldrig haft en aning, fortsatte hon, kan det verkligen, är det sant? Hennes läppar darrade. Tänk att det hände, alldeles som i sagan eller drömmen, att en önskan fylldes helt oväntat och underbart, att man fick ett gymnasium från himlen!

— Ja, nog är det sant, sade Beatrice. Men där är ett villkor, som bör kyla av er hänförelse något. Enligt testamentsföreskrifterna måste ni placera pengarna hos fru Ingar Gunnarson, och ni får ingen ränta de första fem åren. Och den behöver inte vara större än hon vill sedan heller.

Hur litet Beatrice än intresserade sig för fröken Wetters förhållande till fru Gunnarson i och för sig, så blev hon dock uppmärksam, när hon märkte den verkan, som detta namn hade. Det var intet tvivel om, att inte här låg en historia förut, vari den nu bestod. Här funnos brännbara ämnen uppsparade nog, för att bålet skulle bli stort, sedan hon väl tänt på det.

Fröken Wetter, som vanligen var blek som sparris, blev som en rödbeta i ansiktet.

— Nej, det hade jag ändå inte trott, fast

jag sett mycket, sade hon. På det här sättet blir ju hela donationen bara ett skoj.

Beatrice höll med henne därom, hon sade inte direkt, att hon var upprörd för gymnasiets skull, men fröken Wetter tog det för givet.

Landshövdingen betraktade dem på avstånd oerhört förvånad, där de körde huvudena samman och pratade ivrigt. Tänk vad Beatrice nu var intresserad av luftförsvaret. Han gjorde henne i sina tankar avbön för i går afton, då han trott, att arvet varit hennes enda intresse i denna ödesdigra tid.

— Tror ni, frågade landshövdingen, att hela testamentet är fru Gunnarsons verk?

— Ja, det tror jag, svarade fröken Wetter, vem skulle ha talat om för honom om kooperationen och intresserat honom för gymnasiet om inte hon. Hon har sagt så där att hon nog skulle hjälpa mig med gymnasiet. Och hon hade ett mycket stort inflytande på honom.

— Jaså, sade landshövdingen, det förvånar mig.

— Det skulle det inte göra, om landshövdingen kände hela historien, sade fröken Wetter förtroligt. Hon är en mycket begåvad och maktlysten människa, och hon har haft god tid att snärja honom i sina garn. Ännu när lilla magistern sade detta, kände hon med förödmjukelse, att det i alla fall var bra styvt gjort, och att hon själv aldrig presterat något dylikt.

— God tid, hur så? frågade landshövdingen.

— Jo, bekantskapen har varat i tio år, och upprinnelsen var, att hon skötte hans hus en sommar, när hans vanliga hushållerska var sjuk.

— Å, har hon vikarierat för Lova? Landshövdingkans ton fick en skiftning av skandalintresse, svag men dock tillräcklig att leda lilla magistern in på djupare vatten.

— Han blev kär i henne, förrådde hon ivrigt.

— Ja, det blev han ju i alla möjliga, men varför han just skulle placera 150,000 hos den här —

— Det var väl ändå någe särskilt, fortsatte magistern, eftersom han till och med erbjudit henne äktenskap, ja hon har sagt helt nyligen, inte senare än i våras, att anbudet var stående.

— Det hade han aldrig vågat för Lova, sade Beatrice och skrattade. Så det får hon kanske förlåta, att man inte tror. Men väl att hon, som sagt, vikarierat för Lova.

— Jag tror inte, hon ljuger i sådana saker, sade lilla magistern, som inte tyckte om att hennes upplysningar bagatelliserades, och hon hade nog i så fall klarat av Lova.

— Ja, men snälla fröken Wetter, varför vägrade hon då, att göra ett för hennes villkor så lysande parti?

— Jo, det ska jag säga landshövdingkan: hon ansåg inte, att han var riktigt klok.

Beatrice spratt till.

— Har hon sagt det? Till er själv? Har hon kanske brukat gå omkring och säga det?

— Hon har till och med skrivit det, sade lilla Wetter stolt och löpte nu obekymrad linan ut. Beatrice böjde sig ner och tog upp sin näsduk.

— Har ni gömt det brevet? frågade hon. Ja, jag frågar bara därför, att det kanske kan ha sin betydelse, ifall ni skulle vilja söka få villkoren ändrade.

En alldeles ny möjlighet öppnade sig nu för den juridiskt okonstlade lilla magistern: att få de hundrafemtiotusen kalla i handen.

— Får jag kanske besvara landshövdingenskan med att se på brevet? frågade hon ivrigt. Ja, visst har jag det kvar. Tänk, om det kunde ha något värde juridiskt? Och jag vore bra tacksam om landshövdingenskan ville ge mig en vink, hur jag ska bära mig åt för att överklaga testamentet.

— Jag ska tala med min man, svarade Beatrice tillmötesgående, men kom ihåg, snälla fröken, att det här är tills vidare fullkomligt oss emellan. Ja, och så var det brevet. Om fröken så tycker, så ta det med, när ni kommer med föredraget. Eller också skicka upp det, hur ni vill. Ingen-ting att tacka för, kära fröken Wetter.

Men lilla magistern måste tacka, hon var sådan. Så snart hon kom hem, ilade hon direkt till skrivbordet och tog fram Ingars brev. Hon befann sig i ett tillstånd av upphetsning, både ledsen och glad, triumferande och nedslagen. Landshövdingenskans älskvärdhet och intresse hade

smickrat henne, en sådan människas umgänge ger dock, tänkte hon, en helt annan behållning. Det var till exempel så verkligen fint av henne, att inte med en min eller ett ord antyda, att hon missunnade gymnasiet dessa pengar. Troligen hade kammarherren varit så rik, att den summan inte betydde så mycket för hans arvingar, men ändå. Hur ofta ser man inte, att de som får mest ändå vilja ha mer?

Det föll henne aldrig in, att hon genom att dra donaters sinnesbeskaffenhet i tvivelsmål begick en otacksamhet eller hotade hela donationen. Hur skulle hon ha tid att tänka så långt, uppfylld som hon var av indignation mot sin forna väninna? Äntligen hade hon sak mot henne, äntligen en förklaring på det obestämda agg hon hyst och den kyla hon känt.

Ingar Gunnarson var en falsk vän, och det var förklaringen på henne.

XII.

Biskopshuset åtnjöt ett utomordentligt anseende i stiftet. Själva biskopsgården, där den låg inne i sin vida trädgård och park, bar prägel av soliditet och välmåga. Det flerhundraåriga bostället var kort före den nye biskopens tillträde och till stor bedrövelse för honom nedrivet, och på dess tomt uppfört ett nytt, en stor, tung tvåvåningsbyggnad med skiffertak. Den nedre våningen var fodrad med granit uppöver fönstren, den övre rappad i stenens färg. Det hela var stilrent och ledsamt. Men den mossiga grå stenvuren stod kvar sen gamla tider, för den hade biskopen stritt som ett lejon. Den omgärdade parken på tre håll, den fjärde gränsen utgjordes av Gustavså, som just här flöt snabbt och virvlande förbi mellan två vattenfall. Bruset från fallen var för biskopen stället största behag, det och så pilarna, som släpade sina gröna armar i vattnet.

Ett av dessa fall drev nu som i urminnes tider Sanct Annæ kvarn, men Sanct Anna själv stod numera i biskopsgårdens grandiosa entré.

Biskopinnan hade funnit henne bakom en dörr i kvarnen i en nisch, där hon bad för god mäld. Hon hade köpt henne för två kronor, hemfört henne och torkat bort ett par århundradens mjöldamm. Men ännu satt något mjöl kvar i ögonvrårna och mantelvecken, och hon såg så pittoresk ut, att hon genast gav första repliken åt besökande. Husets älsste son, fem år gammal, brukade ibland ställa sig bakom främmande men inom fullt synhåll för sin mor och högljutt viska: så originellt i ett lutherskt biskopshus. Men för dem, som lade tonvikten på lutherskt, hade biskopinnan alltid ett svar till hands. Hon hade intet otalt med katolicismen, tvärtom, hon ansåg att de båda huvudkyrkorna kunde och borde närma sig i striden mot gemensamma fiender. För resten ska vi inte förakta våra förfäders tro.

Biskop Arvander och hans biskopinna voro unga människor i betraktande av den ställning de nått. Han hade haft stort rykte för lärdom, vältalighet och karaktär, innan han kom till stiftet, och han hade befest det under dessa fyra år. Biskopinnan hade väl ingen lärdom, men dess mera vältalighet och karaktär. Somliga ansågo henne vara den egentliga biskopen. Hon var enda barnet från en stor bosättningsaffär i Stockholm, och därifrån kom alltså förmögenheten, som gav huset dess solida välmåga och möjliggjorde dess gästfrihet. Svårare var att förstå varifrån hon fått sitt kyrkliga intresse. Redan vid aderton års ålder beslöt hon sig för att gifta

sig med en biskop. Hon hade benhårt ortodoxa åsikter och starka hierarkiska passioner. Hon tog en intensiv del i alla kyrkopolitiska strider, både de, som utkämpades inom statskyrkan självt och mellan denna och de världsliga myndigheterna eller tidsandan. Hon befann sig alltid ytterst på högra flygeln, tillsammans med de mest brinnande av stiftets prästmän. Hon skrev artiklar i Svensk kyrkotidning, och när hon träffade meningsfränder, uppmuntrade hon dem alltid att sätta hårt mot hårt och föra obstruktionspolitik, så snart de icke fingo sin vilja fram. En gång hade biskopen kommit på henne med att egga dem till uppenbart lagbrott, men hon kunde alls inte förstå de fåniga jämförelser han då gjorde.

— Om du blivit född i en annan samhällsställning, så hade du blivit syndikalist, och om du varit född i en annan tid, hade du blivit tricoteuse.

Emellertid, hon tillämpade sina åsikter i sitt eget personliga liv. Såsom nybliven moder hade hon fyra gånger låtit kyrktaga sig strax innanför domkyrkoporten.

Biskopen var inte på långt när så rättrogen. Hon hade alltid hoppats, att hans mycket illusionsfria syn på en biskops ställning och värdighet i ett modernt samhälle skulle förändras, när han själv blev biskop, men det gjorde den inte. I dagens kyrkopolitik följde han oftast de lärdomar han inhämtat i riksdagen, vid kyrkomötet

och i biskoparnas eget koncilium. Han spände icke bågen för högt och hade klart för sig, att en man inte bör låta strängen brista mer än en gång.

Han var en sökande människa. Hon föraktade, efter som allt är klart, dem, som fortsatte att söka. Det fanns frågor, som han inte var färdig med. Det kunde hända honom att säga: den saken har jag ingen mening om. — Men jag har, sade biskopinnan.

Biskopen var inte lycklig, men hon.

Som människa att tala med hade han i huset sin brorson, Karl Gustav Arvander. Många voro de visa och vemodiga monologer biskopen höll inför gymnasisten och studenten, medan han experimenterade med sin egen legering av tro och förnuft och stavade på läxan att se Gud i allt som skedde och dock prisa honom. Och många lärdomar gav han pojken i konsten att leda människor — i domkapitel, på stämmor, i kungliga kommittéer, var som helst utom i äktenskapet. Han visade, hur man med tålmod och fyndighet får sin vilja igenom och når sitt mål, om inte andra resan så den tredje eller fjärde, blott man tar människorna mänskligt, aldrig väntar för mycket av dem och följaktligen aldrig retar sig på dem. Dessutom läste han Novum med Karl Gustav, ty han skulle också bli biskop, var meningen. Mycket av sin kraft offrade han på att leda gossens hjärta, men lyfte aldrig ett finger för att inverka på sin hustru. De levde

i en fullständig andlig avspärning, en isande tystnad — och så gott är det, tänkte biskopen.

Karl Gustav avgudade sin farbror och ville gärna gå i hans fotspår, även däri, att han före de prästerliga studierna skulle ta graden i båda filosofierna. Biskopinnan förargade sig inte litet över denna tidsutdräkt och detta slöseri.

— Kan du säga mig, vad han får för nytta av det som präst? sade hon. Varpå biskopen skämtade litet med henne. Det var en gång, sade han, en frikyrkopredikant, som predikade mot den prästerliga utbildningen. Han retade sig över att de blivande prästerna studerade latin och grekiska i stället för att lära av livet. Se på Paulus! Var inte han den störste predikant, som någonsin funnits, och tro ni, mina åhörare, att han kunde någon grekiska?

Det hade därför rått ett spänt förhållande mellan faster Maria och Karl Gustav under de två åren efter hans studentexamen.

Men denna höst hade stämningen slagit om fullständigt. Och det var världskriget, som förenat de två. Karl Gustav blev efter sin Stockholmsresa för biskopinnan människan att tala med, och så fick biskopen en aning om vad det ville säga att stå utanför. De gissade över det antal undervattensbåtar, kulsprutor och tunga artilleripjäser, som armén och flottan kunde tänkas förfoga över, de sträckte sig i rörande och oegennyttigt intresse mot den dag, då Sverige skulle bli färdigt, de kappades i försakelser av små

nöjen och njutningsmedel för att kunna ge till olika försvarsändamål, och de gladdes sig, när de lade sitt huvud ner på kvällen, över att generalstaben haft ännu en dag på sig, en dyrbar nådatid. De tillhörde båda de optimistiska fosterlandsvännerna, de som sade vänta bara!

Biskopen däremot var plågad, tyst och sömlös. Kriget hade kastat in honom i en mängd av nya problem. Till sin hustrus bestörtning sade han offentligt, att han bedrövades för alla folk lika.

När hon hörde detta, beslöt hon att visa Karl Gustav en särdeles uppmärksamhet. Hon erbjöd honom att få ha en liten fest nere i flygeln, där han bodde, och få bjuda vilka han ville.

Karl Gustavs första tanke var: så fånigt att inte Allan är hemma! Men, tänkte han där-efter, han måtte väl kunna komma, om man telegraferar efter honom. Jag kan ta det på en söndag, och han får resa på nätterna. Karl Gustav visste nog, hur han skulle stilisera telegrammet, och han fick också jakande svar. Där-efter redde han sig till att bjuda de övriga gästerna. Det var ingen svårighet att träffa flickorna Jerneploog, de kommo ofta till biskops-gården, där Röda korset hade sitt huvudkvarter.

— Blir det många, Karl Gustav, sade de, ska vi vara fina?

— Var så fina ni har hjärta till.

Och han sände Allan ett extra telegram: Vi tar smoking.

Faster Maria var en person, som kunde arrangera, när hon ville. Bordet, dukat för fyra i Karl Gustavs yttre rum, var särdeles vackert. Vid varje kuvert stod ett litet glas med höstens hårdpackade, blekskära och lite vissnade rosenknoppar. Silvret antydde många rätter och glasen två sorters vin. Karl Gustav var nöjd. När tiden nalkades, klappade hans hjärta av spänning. Den sista halvtimmen kunde han inte sitta stilla, och han speglade sig ideligen. Måtte nu inte Allan glömma gitarren! Hur skulle mötet bli mellan Allan och Agneta? Och hur skulle han kunna mäta sig med Allan? Skulle Gudrun väl vara på gott humör eller så där otrevlig, som hon var ibland? Hur kunde det för resten komma sig, att han, ehuru en allvarlig och tänkande yngling, avgjort tyckte bäst om Gudrun av de två, medan Allan, som var så kvickställd och munter, älskade den allvarsamma Agneta? Han hade så fördjupat sig i dessa funderingar, att klockans slag, som angav att tiden var inne, överraskade honom. I samma ögonblick kom Allan och ställde gitarren ifrån sig innanför dörren.

Det var inte Karl Gustavs vana att reflektera över vännens utseende, men nu slog det honom, att Allan var vacker som en ung grekisk gud.

— Snygg smoking, är den ny? frågade han,

och det retade honom i detta ögonblick, att han själv offrat sin nya smoking för försvaret.

— Ja, den är på för första gången, svarade Allan. Jag mötte biskopen, han tittade på mig som om han trott, att han själv skulle ha stor galamiddag, fast han glömt av det.

Karl Gustav svarade helt kort och frånvarande, och Allan satte sig avvaktande vid fönstret. Med ens spred sig en häftig rodnad över hans ansikte, och han gjorde en rörelse, så att en bok föll i golvet. Han visste ju vilka sön skulle komma, men lika fullt.

— Vet dom att jag är här.

— Nej, det är överraskning, sade värden litet nervöst och gick ut på farstubron för att möta damerna.

Allan blev stående kvar mitt i rummet.

Jesus Maria, vad han var glad.

Han grep gitarren och började knäppa några ackord:

Och i mitt hjärta bor

En ljuv och öm amour. —

— Vem är det? frågade Agneta.

— Fy, så du rodnar, Agneta!

De sutto vid middagsbordet, de fyra unga människorna och gitarren.

Ett ögonblick hade Agneta känt förstämning vid tanken på Allans mor och allt, som hänt och skulle hända. Men då hon såg, att Allan platt förgätit alla ledsamheter, lät hon dem också sjunka. Hon tänkte: nu bryr jag mig inte om

Sveriges framtid mera i dag. Allan gav henne också annat att tänka på. Han var storartad. Han talade mer än han åt, han skämtade, han sjöng mellan varje rätt en visa. Han var under kärlekens inspiration. Avståndet mitt i närheten, det oväntade återseendet, tvekan och den unga smärtan drev den upp i höjden. Hennes konstanta känsla av överlägsenhet gent emot honom i börd, i ställning och i ädla tänkesätt föll bort. Hon betraktade honom, lyssnande förtrollad. Han såg det, men han gjorde intet försök att dra fördel därav, han vände sig inte uteslutande till henne, han sjöng för alla, och hon tänkte ett ögonblick: o, har det gått över?

Men Karl Gustav ville inte låta Allan råda, även han hade en kvinna att imponera på.

Vid älgsteken reste han sig och höll tal.

— Liksom skogarnas stolta och ensliga konung, sade han, här förvandlats till stek på deras fat, så skulle nu hans kärlek till fosterlandet, hans stolthet och vilja att tjäna det till döden förvandlas i exercisfältets trista och plumpa rutin. Men ur denna förnedring skulle hans kärlek uppstå — älgen kunde nu inte längre följa med — uppstå i en mans tränade kraft och i en försvarsduglighet, som kunde mäta sig med hans vilja.

Karl Gustav fullkomligt berusade sig i framtiden. Han gav en definition på försvar: det betydde att göra sitt fosterland större. När stunden kom, och den skulle komma, då skulle han

vara med bland de unga, de första, han skulle aldrig hinna ångra, bli rädd eller led och likgiltig. Skönt skulle han slumra. Han tog från skålen ett äpple i sin hand, det var hans liv. Han vägde det och bjöd det och lade det ifrån sig, och flickorna sågo på honom som en hjälte.

— Nej, låt bli Karl Gustav, ska du ha oss att gråta? Lägg tillbaka äpplet igen. Eller vänta, sade Agneta, ge mig det!

I det ämne som Karl Gustav vidrört, visste Agneta så mycket, som hon måste berätta. För henne hade kejsarens hemliga rådslut inte så stora hemligheter, hon kände diplomaternas schackdrag, hon visste rätt väl vad som skulle komma att inträffa. Hon visste vad som var Sveriges skyldighet och ära att göra, och hon lade ut det. Allan, som nu icke mera sjöng, lyssnade med en underlig känsla. Hon hade haft fullkomligt rätt mot honom en gång, och detta gjorde att han mot sin vilja måste lägga vikt vid hennes ord. Hon märkte hans uppmärksamhet och fick ett infall. Jag ska minsann ha honom att tjäna fosterlandet! Jag ska pröva, om jag inte kan få honom att exercera i år, han med. Hon skötte uppgiften som en verklig rekryteringsofficer. Allan satt och betraktade hennes lilla hand med samma safir på ringfingret. Den liknade en snäcka, den lilla handen, vit utanpå, skär inuti. Han förstod gott vad det var hon ville, fast hon inte sade det rent ut. Han tänkte: du behövde inte tala så mycket, om du bara sade: gör det för min skull.

Karl Gustav kom Agneta till hjälp, och Allan lät sig så småningom ryckas med. Det är något galet, viskade en röst inom honom, i deras resone-mang. Är det inte förlegat att slåss! Finns det inget annat att göra? Men de förklarade ju för honom, att man måste tjuta med ulvarna. Om vi vore för fina och utvecklade, så skulle vi dö. Och vill du att vi ska dö, Allan?

— Nej, Allan ville att vi till varje pris skulle leva.

Men nu gjorde Gudrun uppror. Hon grälade på Agneta och Karl Gustav, som bråkade med Allan, så att han kom av sig, han som varit så rolig och sjungit så vackert i början. För sin del ville hon dansa nu, och hon kunde aldrig tänka annat, än att Karl Gustav sörjt för dans-musik.

— Det behövs ingen, sade Allan, jag kan vissla. Och han flyttade visslande undan bordet och lade visslande armen om Gudruns liv.

Men medan han dansade, tänkte han oupp-hörligt på detta, som samtalet gällt, fast det inte sagts ut i tydliga ord. Han förstod, att det för Agneta betydde mycket mera än en basse till i kasernen: en seger över en ung man, över just denne unge man. Han trodde, att hon skulle mäta hans kärlek efter hans handling just nu. Och när hon mätt dess storlek, skulle hon våga att gå in till sig själv och mäta sin egen. Hans tankar sträckte sig i detta ögonblick långt bortom värnplikten. Han prålade inte som Arvander med

döden bara för det. Han älskade Agneta. Hans kärlek var ren, vild och öm. Det var orimligt, att den skulle stickas ner eller skjutas utan att ha mött hennes och nått sin fullkomning. Nej, han trodde det inte! Om de femhundra dagarna, av skäl som han inte gitte reda, eller röja bort, vore ett steg på vägen mot henne, så skulle de vara honom som en dag!

När Karl Gustav och Gudrun gingo upp till stora huset för att hämta stearinljus, följde han dem blott långsamt med Agneta.

— Han frågade: vill Ni, att jag skall göra det?

— Ja, svarade hon.

Han fann hennes mun, och hans kyss var lätt och skygg.

Strax innan de skulle bryta upp, ställde han sig mitt på golvet och svängde sin gitarr över huvudet, så att det sang i luften som kyrkklockor.

— Jag följer med dig Arvander!

Agneta blev blossande röd.

Men i dörren stod biskopen och såg på dem.

När Allan kom hem från biskopsgården, satt hans mor ännu uppe. Hon hade varit kallad till borgmästarn samma dag och fått del av testamentet. Det hade överraskat henne och gripit henne. Särskilt kände hon sig tacksam mot kammarherrn för den taktfulla form han givit gåvan.

På detta sätt kunde ju ingen ondgöras över henne, att hon fick några fördelar. Och hon kände en till visshet gränsande förhoppning, att detta dock skulle komma lilla magistern att skämmas. Och om än det ömtåligaste och dyrbaraste i Ingars känslor för henne var fruset bort, så skulle de ändå vara vänner och goda arbetskamrater som förr.

Hon var glad, att hon, redan innan testamentet blev bekant, hade haft ett litet förberedande möte angående det kooperativa företaget. Folk hade bara sett svårigheter då, men när man träffades nästa gång, måste alla ju medge att de voro övervunna. Nu hade man kapital och hela fem år på sig att skjuta fart. Man behövde inte börja så ynkligt smått. Det skulle inte bara bli en bod nu. Man skulle kunna tillverka en del av det man ämnade försälja. Bröd till exempel och konserver. Här skulle bli arbete åt alla de kvinnor, som i början på augusti blevo huvudstupa avskedade från ett par rika bolag och hittills levat på poletter eller sin kropp. Nu kunde man med pengarna i hand passa på, när tillfälle gavs till goda inköp och inte låta dem gå sig ur händerna. Hon lovade sig själv, att över kammarherre Jerneploogs minne många välsignelser skulle blomma redan den vinter som nu kom.

Men två personer hade redan denna dag givit henne en varning, såsom unnade de henne icke en enda dag. Den första var advokaten

Rudman, redaktörens bror; det blir strid, fru Gunnarson, sade han, när de möttes uppe i rådhuset. — Vill ni hjälpa mig då? frågade hon mera på skämt. Den andra var mor Marit, och då blev hon rädd.

— Lämna åter det orättfångna godset, olyckliga barn, sade modern. Det lönar sig inte att vara stursker, för du får ändå aldrig behålla det.

Ingar gick Allan till mötes i tamburen. Hon ville gärna tala med honom om alla dessa saker, fast det var sent. Nog borde han väl ha någon mening om, vad det kunde kosta att inreda en konservfabrik.

Men Allan förekom henne.

— Vet mor vad, sade han genast, jag funderar starkt på att exercera i höst, så har jag det undangjort, och så får jag sällskap med Arvander.

— Hur har du kommit på den idén? frågade Ingar, men hon ansåg, att hon visste det.

— Ja, idén har jag nog haft förr, men vi kom att tala om det nu på biskopsgården.

— Ja, svarade hon, jag förmodar att du tänkt noga över vad det betyder för dina studier och så vidare, så det behöver jag inte dra fram. Men du har väl starkare skäl för än emot.

— Det är delvis en hederssak, så som ställningen nu är, sade Allan, och rätade litet på sig. Man får ta livet sådant det är, mor, och inte låtsa att det är sådant man ville att det skulle vara.

— Ska inte människan betvinga livet och neka

att låta det betvinga sig! Ska jag inte opponera mot det jag anser barbariskt och vidrigt även med risk att anses en dåre!

— Men mor, du vill väl inte opponera bara för gestens skull? Du vill väl också utträtta något. Och då måste man väl också ta hänsyn till vad som har någon utsikt att lyckas. Du vill ha fred, ja det var klart, vem vill inte det? Men om man först måste slå sin fiende riktigt grundligt för att få fred, är inte den då den största fredsvännen, som övervinner all tvekan och begagnar de säkraste medlen?

Ingar vände sig bort. Hon iddes inte svara Allan, hon tyckte, att hon visste, var hon hade honom nu. Som revolutionärer och vägfinnare hade hon velat tänka sig ungdomen, inte som slavar under gamla föreställningar, inte så lätt försonade med vanvettet!

Det gjorde Allan lite ont att se henne.

— Men jag ska ju inte gå ut i krig än, sade han.

— Men ditt hjärta har redan gått ut i krig. Jag önskar att jag aldrig tagit dig över till Sverige.

— Du är då ingen Graccernas moder, precis, fru Gunnarson!

— Hurdan var hon då?

Han berättade det för henne.

Hon såg på honom genomträngande, och han fick en obehaglig känsla av att blicken var lik mormors.

— Graccerna av i dag, sade hon, är för länge sen skjutna på alla fronter för vägran att gå mot sina bröder.

— Nej, vet mor vad, nu blir mor hysterisk. Lugna sig lite, så ska jag berätta för dig något annat, som är roligt och som du väl inte kan säga emot. Agneta var hos Arvander! Och hon har börjat älska mig!

Mor och son sågo på varandra, och Ingars ansikte klarnade så småningom.

— Det är hon som övertalat dig till exercisen, sade hon, Gud ske lov!

— Är du inte svartsjuk, mor, frågade Allan och lade armen om hennes liv.

— Jo, sade hon, och lade lätt sin kind mot hans, det är jag. Mitt välde över dig är slut, och jag ogillar bestämt din förflugna idé med värnplikten. Men mycket hellre förlorar jag dig i alla fall till en ung kvinna än till —

— Till vad? till fosterlandet?

— Detta är inte fosterlandet för mig Allan, tro mig. Tror du inte jag tänkt över fosterlandet? Tror du inte jag ser dess fara? Men jag ser inte hjälpen, där du ser den. Endast rätten är vår räddning. Kommer inte en ny åskådning in i världen, som sätter rätten över allt annat, då är vi sålda.

— Ja, men du kan väl begripa, mor, att det skall övning till för att åtminstone sälja sig dyrt.

XIII.

Det blev strid, och den utkämpades inför en road allmänhet, som med nyfikenhet avvaktade utgången. Sten Rudman försökte att få stadsborna att tänka på annat. Han införde en fruktansvärd skildring från Belgien och var besluten att på grundvalen därav börja en insamling. Men hans bror, advokaten, avrådde honom. Vänta, sade han, tills processen är över, nu har folk så mycket annat att tänka på. Och Belgien fick vänta.

En söndagskväll hade advokaten bjudit hem sin bror och svägerska och sin klient, fru Gunnarson.

— Jag har resignerat som ungtjänstman nu, och vill försöka om man inte kan se folk hos sig för det, hade han sagt till Greta. Men det verkliga skälet var ett annat. Han ville se fru Ingar Gunnarson i sina rum, och varför han återigen ville det, kunde han på detta känslostadium knappast utreda för sig själv.

De dröjde alla tre. Han ringde på hem till brodern och fick veta, att herrskapet var på valmöte. Valmöte? Ja visst, stadsfullmäktige-

valen stodo för dörren, och fru Gunnarson var i tur att omväljas. Varför hade de inte sagt till honom, så skulle han gått med ehuru han hatade valmöten.

När minuterna gingo, och det började bli sent, blev han otålig. Han hade en ledsam nyhet att berätta sin klient och den brände honom. Han visste precis vilket uttryck hennes blå ögon skulle få, medan han talade, hur frågan i dem skulle förvandlas i smärtsam besvikelse med blixtar av vrede, men över vreden skulle hon sluta ögonlocken, och när de öppnades på nytt, skulle tålmodet sitta där ointagligt och lysa på sin vanda plats.

Han tänkte på de tre kvinnor, som här stodo emot varandra i den Jernploogska arvstivsten, ty det var tre kvinnor, även om det inte direkt framgick av handlingarna.

— Hade det varit två män vi haft emot oss, så hade de bestämt insett, att testator egentligen delat ganska rättvist, och de hade kanske haft någon pietet för hans vilja, någon hänsyn till vad som var billigt.

Det var en aldeles ny upptäckt för den unge advokaten, att kvinnor kunde vara så mycket hårdare än män, och han lovade sig, att inte glömma det. När han tänkte på vad som rört upp i människorna, när han för två månader sedan bröt sin förlovning, så fann han det hela likna en dans av några vissna rosenblad över en gräsmatta i jämförelse med den sky av damm

och stickor och strån, som virvlat upp likt en pelare och förmörkat Gustavsfors himmel, när dessa tre kvinnor drabbade tillsamman. Han ville inte säga något om fru Gunnarson, han ansåg, att hon uppfört sig fullt värdigt, och han hade lärt att beundra henne. Men medan hon höll sig på defensiven, hade hon visat en stålhård obehaglighet i fråga om alla hans förslag till kompromisser, varigenom man kunnat vinna fröken Wetter och hennes kommitté över på sin sida. En enda gång hade han varit osams med fru Gunnarson, och det var, då han på eget bevåg preliminärt talat med lektor Suneson om, att hans klient möjligen kunde låta pruta med sig angående de villkor, på vilka hon skulle få pengarna.

— Testamentet ska följas bokstavligen, hade hon sagt, att pruta, vore att erkänna, att man böjer sig för deras skamliga påståenden om kammarherrns sunda förnuft. Genom Greta visste han dessutom, att här spelade ännu ett motiv in: Ingar räckte inte ut sin hand till den, som brutit och skändat en vänskap. Hade hon för övrigt någonsin gjort det? Ja, svägerskan svarade, att det var vad hon gjort — bokstavligen. Det hade varit sammanträde i deras rösträttsförening strax efter det testamentet offentliggjorts, och hon, Greta, hade varit vittne till hur fru Gunnarson hälsat den inträdande fröken Wetter med en vänlig och skämtsam anspelning på testamentet: nå nu glömmer du väl inte att jag har min del i de där hundrafemtio tusen?

Men fröken Wetter hade vänt om hennes ord: jag glömmer inte din del, men jag erkänner den inte.

Ingar hade inte svarat eller frågat, endast hennes ögon hade mött lilla magistrernas, som voro svarta, fientliga. Sen hade de inte sett på varandra mera under sammanträdet, men lilla Wetter hade svarat på ordförandens hänvändelser med iskall röst, och så fort hon kunnat komma loss, hade hon försvunnit, och inför allas ögon tagit med sig några småting, som hon haft under årtal förvarade på lokalen. Hon ville tydligt visa, att hon inte tänkte komma igen, förrän valet skulle stå mellan dem vid årsmötet. Fru Ingar hade varit mycket vit då, och tagit Gretas arm på hemvägen, men icke ett ord hade hon sagt.

Själv hade han en gång talat med fröken Wetter under sina bemödanden att få henne att göra gemensam sak med hans klient i hennes strävan att hålla testamentet uppe mot släkten, som hotat att överklaga det. Han påvisade, hur uppåt väggarna det var, att fröken Wetter arbetade släkten i händerna, och han trodde, att hans skäl varit sådana att de kunnat beveka en hygglig karl och övertyga en förståndig. Men denna lilla person, mångårig vän till fru Gunnarson och hennes arbetskamrat i den kvinnliga solidaritetens tecken, hade lyssnat med en förhärdelse och svarat med en grymhet, som gjort honom fullkomligt perplex. Hon ville ha mer än ett gymnasium, hon ville ha

hämnd, för vad? Hon sade det inte, ingen visste det. Varför skulle en kvinna söka hämnd mot en kvinna? Ingen man var med i spelet, Ingar hade skrattat åt honom, när han framställde den möjligheten.

— Det behövs inte, sade hon, och därmed fick han låta sig nöja.

Han spratt till vid steg ute i förstun, och han skyndade ut för att öppna, full av spänning och glädje. När han tog Ingar i hand, fick han en underlig förnimmelse av, att han gjort henne orättvisa i sitt minne, att hon var rikare, starkare och yngre än den bild hans minne bevarat.

De voro alla tre mycket upplivade, redaktörn hade den rodnad han drog på, när han stred för sanning och rätt.

— Om jag inte tar mycket fel, sade advokaten, sedan han placerat dem precis så som han tänkt ut det för sig på förhand, så står fru Gunnarson säkert på listan nu!

— Ja, svarade hon, tack vare er bror, men så har han också stött sig med lektor Suneson som har så många aktier.

— Betyder ingenting! sade redaktörn generöst, men Greta suckade.

— Ni försvarar mig båda, sade Ingar och tog brödernas händer med fullkomligt lika vänlighet. Varför gör ni det? Tänk om min sida är fel sida?

— Ja, jag måste säga, inföll advokaten, som önskade skynda sig att komma fram med sitt led samma meddelande, för att så fort som möjligt

ha det överstökad, att er sak är otacksam fast den inte är fel. Det har hänt något, ifall jag är riktigt underrättad av borgmästaren, som gör, att er sak står betydligt sämre nu, än då vi träffades sist. Det hela utvecklar sig verkligen så konstigt, att det inte har något precedensfall. Fröken Wetter har tillhoppa med sin kommitté, det vill säga lektor Suneson, och borgmästaren, vilken senare går landshövdingens ärenden, fattat ett högst egendomligt beslut.

Han såg Ingars ansikte hårdna.

— Jag har hunnit bereda mig, så säg ut ni, kära advokaten.

Greta kom in i detsamma med en kaffebrička och advokaten avbröt sig. Hittade du inte likören? sade han.

— Jo, men vad skulle vi med den? Det är ju ingen, som vill ha.

— Å, säg inte det, inföll Ingar, i dessa tider. Ja ni får gärna ge mig ett glas. Tack, nu kan ni få berätta fröken Wetters beslut.

— Jo, jag träffade som sagt borgmästarn, och han påstod att gymnasiekommittén avstår från hela arvet!

Det blev en allmän rörelse, och Sten och Greta överhopade Olov med frågor.

Ingar sade ingenting genast. Hon tänkte på, hur lilla Wetter rasat som en vederdöpare för att misstänkliggöra den forna vännens förhållande till kammarherrn. Hon hade berättat till höger och vänster om hur hans slapphet

och gamla och skamlösa lusta blivit missbrukad av en härsklysten kvinna, hur hon haft detta i kikaren under tio hela år, och köpt sin makt över honom genom att lyssna till hans ohederliga anbud att dela lott med hela det blandade sällskap av kvinnor, som han tog upp till sin gård.

— Jag önskar, att hon beslutat sig för att avstå med detsamma, sade hon slutligen, när Greta ivrigt krävde hennes mening. Jag förstår inte riktigt hennes handlingssätt.

— Ja, jag måste bekänna, sade advokaten, att jag har nog min skuld i hennes beteende. Ty det var jag som klargjorde för henne, borgmästarn hade aktat sig, varhän hennes beteende skulle leda, och det var jag som lät henne titta litet i landshövdingenskan Jerneploogs kort. Wetter trodde att hon skulle kunna hålla på hans förnuft så långt som själva donationen och förneka att han varit normal, när han bestämde villkoren. Jag märkte nog, att hon blev lite betänksam, men det föll henne förstås inte in, att gå in på mitt förslag att ta testamentet sådant det var. Och när så landshövdingenskan kom med sitt förlikningsförslag, efter det hon låtit henne löpa linan ut och sköta allt det smutsiga görat med att svärta honom, då var hon skrämmd och mogen att anta det. Hon började nu inse att hon annars genom sin egen dårskap riskerade att förlora alltihop.

— Nå och hur lydde förslaget?

— Å helt enkelt, att om hon avstod från arvet, så skulle landshövdingen skaffa henne ett

gymnasium ändå. Det är ju en mycket smal sak för honom, enligt vad borgmästaren förklarade för mig.

Han är ordförande i flickskolestyrelsen, har mycket att säga hos de moderata stadsfullmäktige, och han räcker med lätthet upp i ecklesiastikdepartementet. Och när han förklarade allt detta för fröken Wetter, måste hon ju förstå hur stort det inflytande är, som skulle kunna vändas mot henne, om hon vägrade.

— Kammarherrn sade en gång till mig: överklassen är inte laglydig, sade Ingar långsamt.

— Och en man, som säger en sån sak, vill man förklara sinnessjuk! Redaktören skrattade kort.

— Nå, men tänker sig inte fröken Wetter och landshövdingenskan Jerneploog, att jag kan tredskas likafullt och hålla på testamentet i den mån det rör mig? Mig gör det inte så mycket, om det blir Jerneploogs pengar jag ska förvalta eller gymnasiets. Men förvalta dem ska jag, om det finns någon möjlighet.

Advokaten såg lite förlägen ut. Vi kanske ska resonera om det här en annan gång, när vi är ensamma, sade han.

Men Ingar menade, att om det var något nytt spektakel, så kunde så gärna Rudmans få veta det med ens.

— Jo, sade han litet tveksamt, fröken Wetter har låtit hälsa, att hon har i sin ägo ett brev från er, där ni själv betygar att kammarherrn

inte var fullt normal, när hans svaghet för kvinnan kom i fråga, och det anses ju att den gjorde det här. Och hon tror inte, att ni skulle tycka om att bli så flagrant beträdd med tvetalan.

Ingar greps av en plötslig förskräckelse.

— Men hon ljuger förstås? sade advokaten.

— Nej, sade Ingar, nej, hon har verkligen —

Ingar hade först varit alldeles oförstående, men så småningom klarnade för henne alltsamman, hon mindes deras samtal strax efter hon kommit från valturnén, sin veka stämning, sitt förtroende, sin ånger och det olycksaliga brevet, som kom till just ur ångern över brist på grannlagenhet!

— Ja, sade Ingar, ljuger, det gör hon i sak. Men det finns ett brev, som med lite ond vilja och det fattas ju inte i Gustavsfors, säkert kan tolkas så, som att jag ansåg honom rubbad. Du ser ut Greta, som om du undrade, hur jag kunde skriva ett sådant brev.

Greta nekade inte till att så var förhållandet.

Ingar berättade det förflugna ordet om kammarherrns frieri, och hur hon ångrat det, vad hon gjort för att gottgöra. Om jag kunnat ana då, att min vänskap för kammarherrn skulle bli kaffeskvaller och inte mer! jag som varit så rädd om vår vänskap. Vi har kommit långt sen dess, och jag ska aldrig förlåta mig.

— Å, det var ju så förklarligt! — —

— Kanske. Jag skall aldrig förlåta mig ändå,

men så mycket kan jag åtminstone göra, att jag kan offra donationen för att tysta Wetters tunga och få brevet tillbaka. Vi får talas vid om hur det ska gå till närmare i morgon. Man kan väl avtvinga dem en upprättelse av hans minne.

— Kan ni lita på hennes hedersord, om hon lämnar igen brevet?

Ingar funderade litet.

— Ja, sade hon, det kan vi, för nu har hon förödmjukat mig tillräckligt, och hon är hederlig, när hon tillfredsställt sina passioner.

Det blev tyst en stund. Advokaten tänkte vid sig själv, att så snöpligt borde inte hela denna affär få sluta, och det gjorde honom ont, att fru Gunnarson plötsligt sviktat. Men han trodde nog, att hon vid lugnare sinnesstämning skulle se på saken på annat sätt.

— Men tänk, sade fru Greta, jag har inte lust att låta fröken Wetter segra. Det pinar mig, att det onda ska ha framgång, och jag tycker inte hon bör ha sitt gymnasium. Ska verkliga landshövdingen bestämma allting, först sätta sig emot och sen plötsligt, när det passar, driva det igenom? Kan inte ni, som sitter i stadsfullmäktige, få upp en opinion mot gymnasiet? Vad är det för sätt, att stan ska betala dryga årliga anslag, när den kunnat få gymnasiet gratis? Det är ju som om stan skänkte landshövdingen 150,000 kronor, eller hur Olle?

— Jo, men det står förstås inte i förlikningen, att landshövdingen ska skaffa gymnasiet.

Den saken ska han ordna diskret utan att det ens märks, att han är för den. Förmodligen ska han rösta emot. Sånt är de vana att ordna fint. Släkten Jerneploog är stor och håller ihop. Den sitter med överallt, där saker bestämmas.

— Men de beräknade inte, att borgmästaren hatar landshövdingen och förrådde sammanhanget.

— Nej, de gjorde inte det!

— Nå Sten, ivrade Greta, vad säger du? Kan man inte få stadsfullmäktige att vägra anslaget? Jag tror det, om sammanhanget blir bekant. Han når väl inte alla högergubbar. Och vänstern kan ni väl sköta.

Sten Rudman försökte med en gest lugna sin lilla ivriga fru.

— Vad säger ni, fru Gunnarson? frågade han.

— Ja, ja sade hon, jag tror nog, det ginge jämförelsevis lätt. Men det finns ett stort hinder, och det är att vi bör ha ett gymnasium. Eller hur, Greta?

— Men det retar mig att sånt ska få lyckas.

— Varför ska du reta dig över det ingen annan bryr sig om? Hennes ton lät lite bitter.

— Det är inte sant, att ingen bryr sig om, fru Gunnarson, sade Sten Rudman ivrigt. Så sant jag ännu är redaktör för Gustavsfors Dagblad, så ska ni inte behöva ge upp ert kooperativa företag av brist på kapital, nu när ni ändå kommit så pass långt. Ja, jag vet nog, Greta har talt om det, att ingen har velat bestämma sig att

gå med, innan arvstvisten blev avgjord. Men om den nu blir avgjord och på detta sätt, då ska vi släppa ut indignationen som agitator, och andelarna ska komma, det svarar jag för.

— Jag menade inte er, sade Ingar, när jag sa att ingen bryr sig om. Ni bryr er om, det vet jag. Men folk bryr sig inte om, de är kalla och nyfikna bara. När Allan var liten uttryckte han det så, att folk är så oförskämda, när man är svullen. Minns ni hur det var, när vår tisdagskommitté sprängdes, och vad ni då väntade er!

— Sten lär sig aldrig någonting, sade Greta beklagande.

— Och det är just hans charm, inföll Olov. Tumma inte för mycket på honom.

— Och det säger du åt mig! Kan inte tillvaron tumma på honom, så inte lär väl jag göra det!

— Ja, men det är ju du, som tyder tillvarons fenomen för honom, svarade svågern artigt.

— Jag tror inte att folk nånsin förstod vad som verkligen hände den gången ni blev avkörda, bet Sten Rudman av lite förargad. Den här gången är det annorlunda.

— Och ni tror inte heller, att folk fattade vad som hände i världen den första augusti?

— Nej, sade han allvarsamt, jag tror inte det.

— Det märks åtminstone inte på oss, sade Ingar. »Dansa långsamt, August, jag har sorg.» Men kan man egentligen påstå, att August har ens så mycket takt, att han dansar långsamt?

Det blev en liten paus.

— Skyll inte allt på August, sade Olov Rudman till slut, för hans dam är inte bättre än han. Och ändå skulle man väntat det, det vill säga, om jag inte haft den här arvshistorien, hade jag gjort det. För den har lärt mig mycket om kvinnan, förlåt mig, fru Gunnarson!

Men redaktören lät henne inte svara. Han var optimist i kvinnofrågan, liksom han var det över huvud taget, och nu mer än någonsin, sedan han kommit ur äktenskapet med en hustru, som endast hade sarkasmer för honom, och funnit en ny, som tills vidare såg upp till honom. Dock måste man säga, att han även under sina värsta år stod på kvinnornas sida, han hade styrka nog att försvara sin övertygelse mot sin personliga erfarenhet.

Mot broderns övertänkta och ofta upprepade uppfattning hade advokaten ingen bestämd egen att sätta. Som student eller så hade han väl varit fullt klar över kvinnofrågan och sagt: låt oss gifta oss med dem! Men nu ville han inte neka, efter Sten höll så ivrigt på det, att här låg ett problem, inte en nyck. Och han ansåg, att han kunde alltid ha nytta av att sätta sig in i detta problem, som han satte sig in i andra. Intet mänskligt bör vara en advokat främmande. Han hade den principen, att man alltid bör gå till källan för att få veta saker. Och Ingar och Greta var här källan för honom. Han retade sig över att de inte sade ett ord, bara lyssnade,

kanske kritiserade. Han kunde inte förstå, hur lustigt de tyckte det var att ha någon, som försvarade dem, och att inte behöva stå i själva.

— Ja, skyndade han sig att säga, när Sten förklarar att tanken på ett orörligt kvinnosläkte, medan allt annat förvandlades, gav honom en fullkomlig skräcksyn, ja, herre gud, det må så vara, att ett nytt samhälle fordrar en ny ekonomisk orientering av kvinnorna, och det är kanske dumt, att vi har så svårt att vänja oss vid det, men —

— Det är något mer än en ekonomisk orientering, förklarade Sten. Det är det, förstår du, och så något nytt. Jag föreslår, att vi kallar det civilisation, trots allt. Du kan väl inte neka till att det vore rätt bra, om kvinnan lärde sig medarbeta vid kulturbyggandet på ett annat sätt än hittills. I närvarande stund förefaller kulturen ju bra ensidig, se världskriget.

— Ja, sade advokaten, det där låter försvarligt. Men —

— Men? inföll Ingar.

Han böjde sig fram emot henne och smålog.

— Kvinnan är nu en gång ett irrationellt begrepp, sade han blott. Han hade inte lust att reda ut för de andra, vari hans motstånd låg. Han hade dyrkat sin döda mor, som inte varit märklig på annat sätt, än att hennes moderliga ömhet varit ett intill döden fullkomligt outsinligt kapital att ta av. Han hade nog hört talas om samhällsmoderlighet och så vidare, men kunde

inte frigöra begreppet moderlighet från denna koncentration på ett älskat föremål och denna självuppgivelse, som inte ens varit medveten om sin egen storhet. Varför var mor för honom oändligt ljuvare och mera älskat än far? Var inte far förståndigare och hade mer urskillning i sin behandling av barnen? Jo, men far hade så mycket annat, just samhället och det allmänna. Men mor levde och andades bara i pojkarna, och begärde inte ett ögonblick en känsla av samma intensitet av dem. Och detta fordrade man ju av moderligheten för att det skulle vara bra. För mindre köpte inte gärna mödrarna sina barns kärlek. Han hade haft skolkamrater med mera likgiltiga mödrar och varit vittne till, hur i kritiska ögonblick dessa mödrar krävt pojkarnas tillgivenhet och klagat och pockat, men fullkomligt förgäves. Barn kräver allt, för att ge något litet tillbaka.

— Jag önskar, ni ville förklara vad ni menar med att kvinnan är ett irrationellt begrepp, sade Ingar, som inte vårdade sig att dölja, att hon hade så svårt för termer.

— Jag menar det, sade han uppfordrad, att man inte bara kan ta för givet, att hon kan omplantera sina familjedygder i samhället. När hon, låt oss säga nedstiger bland oss, så vändes till självförsvar själva hennes känslighet i hårdhet, det är åtminstone så jag förklarar fröken Wetter. För resten, alla barn kommer att bli svartsjuka och förbannade, om de ska dela med

samhället. Och så får vi en barnrörelse som slutet på alltihop.

Han såg bortåt Ingar, och hon nickade litet åt honom, tänkande, att hon skulle haft mindre tid för sin son, om hon som husmor i gamla tider skulle varit sin egen diversehandel, än nu när hon hade affär själv.

— Om jag vore ni, sade Sten och vände sig med en impulsiv gest till de båda kvinnorna, så skulle jag visa alla sådana som Olle, att kvinnan har kärlek nog och till övers för hela mänskligheten. Och jag skulle göra det mycket snart! Ifall jag hade något intresse av att inte bli utan män i Europa!

Olle gjorde en åtbörd, som för att antyda tankens okändhet och orimlighet.

De, som mottagit handsken, sutto tysta. Ingar tyckte, att hon aldrig mottagit något värre rapp, än när hennes under allehanda små ömkliga bekymmer halvt förgätna tankar kastades emot henne av denne man, låt vara att han ansågs lite egendomlig. Det var en mördande skam, att kvinnorna sågo snett på varandra, försjönko i vardagen, läto sig söndras av klasser, av gränser, av politik och krigsförklaringar, i stället för att gripa efter varandras händer och stå upp och gå till sin plikt. För Sten Rudman hade rätt, hade hon inte känt det själv instinktivt i den första skräcken! Men de kände inte sin plikt, och ingen sade dem den!

Hon hörde liksom långt borta, hur Greta, som nu fattat sig, svarade:

— Varför begär du så orimliga saker av oss? Är inte vi stackars vanliga dödliga, vi med, ja dödligare? Varför ska vi plötsligt vara visare än ni alla tillhopa och mera höjda över hat och lögn och hämnd och alltihop?

Och hon hörde honom svara:

— Jag hade hellre hört att du sagt: varför ska vi inte. Jag kan finna på många fler ursäkter åt er än du, som duger, gubevars, men så var det heller intet under med er! Ni behöver inte vara så skarpsinniga precis, ni ska bara älska mänskligheten så pass mycket, att ni får mod till en stor handling. Gör ni inte det, så mycket värre för er och för oss.

Ater hörde hon Greta, och hon tyckte plötsligt, att det var något kallt och torrt över henne, som hon aldrig märkt förr:

— Vi har inte kommit nog långt till det. Vi är ju bara i vår frigörelses barndom, var god kom ihåg det. Vi vet inte alls om vår styrka, vi känner oss inte som enhet. Vi tänker som medlemmar av vår stam och vår kast. De, som tänker som kvinnor, ack, de kan räknas, de är inte en på tusen! Inte sant, Ingar?

— Jag är inte så lycklig som du, svarade Ingar bedrövad, jag ser inte så många ursäkter för oss!

XIV.

I månader efter tisdagskommitténs upplösning hade överstinnan undvikit att besöka Gunnarsons affär. Det väckte blott pinsamma minnen att träffa dess ägare, och man hade det ledsamt nog ändå. Den uppseendeväckande testaments-historien gjorde inte saken bättre. Till slut visste man ju inte, vad man skulle tro. Folk envisades nu också alltid att låtsa, som om fru Gunnarsson vore hennes speciella personliga vän och inlade därför alltid i hennes närhet en särskild tonvikt i sina utläggningar om kammarherre Jerneploog, hans grevinna och övriga sociala intressen så att säga. Det kunde inte undgå överstinnan, att detta beredde folk en viss glädje, men det var henne annars ofattligt. Själv undvek hon ängsligt att föra ämnen på tal, som hon kunde räkna ut voro folk obehagliga. Till exempel, hon låtsade aldrig om för översten, att någon dog, eller för jungfruarna, att hon märkte, när de slogo sönder en karott.

Man ville gärna avtvinga henne en mening i testamentsfrågan. Behövde hon då nödvändigt

ha en mening? Men hon kände ju kammarherrn, hade han inte lagt an på att tjusa även henne? Nej, han hade lagt an på att få henne att säga dumheter. De hade träffats en enda gång på en middag, då hon var nybliven överstinna. Som hennes kavaljer hade han med sin älskvärdhet, sin beundran och sina täta skålar lockat henne vidare och vidare på farliga stigar och visat sig så uppskatta hennes pikanta antimilitarism, att han till sist provocerat fram det berömda yttrandet apropos officersfruarnas sista patriotiska företag: jag tycker att regementet bättre behövde ett w c än en fana. När hon tänkte på att kammarherrn lyckats få henne att säga en paradox, som kostat henne hennes auktoritet, insåg hon, att det egentligen vore ursäktligt, om fru Ingar Gunnarson några år tidigare blivit lockad från dygdens stig, och att somliga fruar på regementet borde ha vissa förutsättningar att förstå felsteg just i denna genre.

Hon förklarade något av detta på landshövdingskans charmanta at home, som ägde rum ungefär vid den tidpunkt, då testamentshistorien började bli allmänt samtalsämne i Gustavsfors. Hon hade placerat sig med sin tekopp i ett hörn tillsamman med borgmästarparet. Av goda skäl hörde hon inte till dem, som märktes eller ville märkas på denna lysande tillställning. Om inte det förflutna varit, kunde hon väl ha varit självskriven att i sällskap med feodaladelns damer

betjäna Gustavsfors plutokrati med te. Hon kunde väl ha behövt, ty fröken Beat Jerneploog hade dragit dit massor av borgerlighet mot någon liten provision för egen räkning och mycket dryga offer för luftförsvaret. Det behövdes mycket sympati vid ett sådant tillfälle, och det hade ju överstinnan.

— Det är inte det, jag klandrar hos fru Gunnarson, sade borgmästarinnan, som hade en ny klänning, att hon kunnat ha en förbindelse med honom, men att hon utnyttjat den ekonomiskt.

Borgmästarens min blev något förvånad.

— Men hur vet vi, snälla Lotten, att hon haft inflytande på testamentet? frågade överstinnan litet hett tillbaka, i så fall tycker jag, att hon borde sett sig bättre till godo.

— Ja, men snälla Adèle, just däri visar sig ju hennes goda huvud och hennes överlägsenhet framför Lova och liknande. Eller hur, Gustav, är det inte fint uträknat?

— Om hon har påverkat honom alls, och gjort det för egen fördel, så är det tvärtom opraktiskt och ovärdigt en affärskvinna, svarade borgmästaren bestämt. Vad har hon i så fall vunnit med att ge det en sådan form? Ni tar ju heder och ära av henne ändå, att inte tala om att hon fått gymnasiekommittén till fiende. Om hon fått alltihop själv till att köpa karameller för, så hade vi i kommittén ju inte alls

haft med det att göra. Och jag är rädd att släkten vinner, tack vare vår hjälp.

— Jag begriper mig inte på det, sade överstinnan.

— Nej, det är mycket konstigt, varför får till exempel fröken Wetter behålla sitt goda namn? Hur är det möjligt, att man inte för länge sen upptäckt, att gymnasiet egentligen är avsett för kammarherrns och skolföreståndarinnans gemensamma döttrar? Det är ju ändå hon, som fått pengarna? Men nej, hon står bättre till boks än någonsin, och när vi druckit ur den här te-koppen, så måste vi höra henne hålla föredrag och betala 25 kronor för det, eller 20 om man räknar 5 för teet, som om hon vore Sarah Bernard.

— Ja, men det var ju fru Gunnarson, som var grevinnan i gubbens liv, det vet var människa och du med, avklippte borgmästarinnan. Hela saken är för resten, hon sänkte rösten, mycket otrevlig för Beatrice. Så pinsamt det måste vara i alla fall att förtjäna 150,000 på att en nära släkting blir förklarad otillräknelig. Men det får man säga till hennes heder, att när man hänskjutit frågan till henne vid något tillfälle, så har hon alltid vägrat att yttra sig över om han var klok eller ej. Och det har ändå hänt, sedan både Lova och doktorn avgivit intyg mot honom.

Ingen svarade på detta, och då tystnaden började bli borgmästarinnan för het, steg hon upp och lämnade de andra. Vårdinnan nalkades näm-

ligen långsamt detta håll, älskvärt konverserande med varenda en av de närvarande, men somliga behandlade hon som sina gäster, andra som luftförsvarets. Hon talade så mycket vanilj att det stod en lätt sky omkring henne, tyckte borgmästaren, en sky som blandade sig med doften av kamfer från nedpepprad och i hast upptagen patriotism.

Överstinnan hade redan hälsat på henne och var inte angelägen om vidare samtal.

— Hör nu, borgmästaren, sade hon, följ med mig in i kabinettet. Jag skulle gärna vilja visa borgmästaren en sak. Hon tog upp ett brev ur sin väska och räckte honom. Borgmästaren, som är inne i sånt, kan det här brevet ha något värde i testamentshistorien? De bråkar så mycke om intyg och viskar om komprometterande brev, men det här tycker jag är bara rörande.

— Överstinnan kommer visst inte ihåg, att jag såsom medlem av gymnasiekommittén på grund av ödets outranssakliga skickelse är motståndare till donationen? sade han och tog brevet.

Det var från kammarherren till överstinnan och daterat — han såg det genast — från samma tid, som testamentet varit inför rådhusrätten. Det var helt kort och innehöll blott en tacksägelse från en gammal man till den enda, som varit modig nog att stå upp för fru Ingar Gunnarson gent emot residenset. Fru Gunnarson är en fin och oegennyttig människa, hade han tillagt, och

jag vill hoppas, att jag ska ha lyckats göra något för att hon inte ska gå under för det.

Borgmästaren stirrade på bokstäverna, sedan han läst brevet. Han hade själv lytt en vink från landshövdingen, när han tagit den position i arvstvist, som han nu måste behålla, men han hade ett starkt ehuru övergående intryck, att ett sådant vittnesbörd om en modig handling som detta brev, var ungefär det enda, ja det enda, som kunde varit värt att leva för att äga.

— Juridiskt tror jag knappt, att det har någon betydelse, svarade han, fru Gunnarson förlorar säkerligen ändå, men dess större värde har det, antar jag, för överstinnan och fru Gunnarson personligen. Jag anser, att hon bör få se det. Om överstinnan tycker, går det ju an att säga, att jag är av samma mening som kammarherrn i hans omdöme. Nej, för resten, säg ingenting.

Det var överstinnans mening att redan följande dag gå till fru Gunnarson. Men nästa dag blev det inte av, och sedan var hon under flera veckor hindrad genom sjukdom. Då hon blivit frisk framme i februari, skulle hon ge ett par uppskjutna middagar och vandrade alltså en morgon till Gunnarsons. Fröken Carlson var som bäst sysselsatt med vad som kallades studier i Kooperation — aldrig har en lögn blivit mera beredvilligt trodd — och av denna anledning måste Ingar själv vara mera ute i affären än annars. Hon stod bakom disken vid överstinnans inträde och väntade först för

att se hur denna skulle bete sig, men när hon kom fram som bekant och inte bara som kund, lyste Ingars ansikte upp: det var rätt eget, sade hon, för jag tänkte just på överstinnan.

— Och jag har ett litet privat ärende till fru Gunnarson utom mina andra, svarade överstinnan. Ingar visade vägen in på kontoret, något förvånad. Överstinnan sade ingenting, hon tog blott upp brevet och följde Ingars ansiktsuttryck noga, under det hon läste det.

— Han var sådan, sade Ingar med någon möda. Sista gången jag var hos honom, ja, jag behöver väl inte säga överstinnan, att det inte är sant, att jag då ordnade med testamentet? — då talade vi mest om den här historien med residenset, inte för att det var så viktigt i och för sig, men det hade hänt samma dag, så jag var ju helt uppfylld därav. Han var alltid så intresserad för det, som angick hans vänner. Jag nämnde då med tacksamhet, vad överstinnan gjort för mig, och han sa, det minns jag så väl: det kunde jag tänka mig.

Nu var överstinnan för länge sedan i tårar. Ingar läste igenom det korta brevet igen för att inpräglade det i sitt minne. Och därvid överfölls hon av en stingande blygsel, en bitter skuld-känsla över ett annat brev, det som fröken Wetter för ett par dagar sen genom advokaten skickat henne tillbaka, sedan affären blivit uppgjord, landshövdingen fått sina penningar och kammarherren sin moraliska upprättelse. Aldrig

skulle hon glömma eller förlåta sig detta. Av allt hon gjort, och det hade dock varit mycket gott och förnuftigt däribland, skulle hon bäst minnas denna dårskap, och hon tyckte att den skulle väga tyngst.

— Jag måste väl ut i boden och göra mina uppköp nu, sade överstinnan och torkade sig i ögonen med näsduken, under det hon klappade Ingar med den lediga handen. Men det var sant, fru Gunnarson nämnde något om, att ni tänkt på mig?

— Ja, det var i sammanhang med min son. Han gör sin värnplikt här på regementet, och jag är orolig för honom. Han går och har feber, och det brukar han annars aldrig ha, men läkaren vill inte ta någon notis om det. Han är inte klemig annars, fast befälet måtte tro det, för att hans mor har såna åsikter. Och rädd brukar han vara minst av allt, men den här vintermanövern, som ska bli nu uppe i Norrland, den är han rädd för, och det går inte an att övertyga dem om, att han är sjuk. Doktorn påstår att friska luften ska göra honom gott. Det ska vara en 40 grader däruppe. Jag har skrivit en begäran om sjukpermission, men om ett par dagar de sig av, och han har inte sett till något resultat av sin anhållan.

— Ja, men sånt går ju inte an, sade överstinnan, hur många grader har han? 38, 39? Vill fru Gunnarson, att jag ska tala med min man?

Ingar tvekade ett ögonblick. Det passade sig

ju inte att ta överstinnan i anspråk, och gå kjolvägen, men det gällde Allan, och man fick inte vara så taktfull då.

— Det är visst överstinnans lott att alltid hjälpa mig, sade hon tacksamt. Och jag tänker, att de inte skulle misstro honom, om de fick veta, att han exerceerade frivilligt av patriotiska skäl, i stället för att vänta tills han slutat sina studier.

Överstinnan lovade att göra vad hon kunde, och hon höll också sitt löfte, men hon kunde så litet.

— Har jag inte sagt dig, att du inte jämt ska lägga dig i? sade översten, som var strängt upptagen. Han hade naturligtvis rätt, man ska inte jämt lägga sig i, ty så har det ingen verkan, när hjälp hade behövts.

Till stor misräkning för Ingar, som känt sig nästan lugn efter samtalet med överstinnan, måste Allan dock följa med på vintermanövern. Han var olustig, ond och sjuk, när modern såg honom för sista gången, och hon upplevde efter hans resa ett par dagar av en ohygglig ångest, som förlamade hennes handlingskraft. Hon hade utlyst sammanträde, där det skulle beslutas, om den kooperativa föreningen skulle komma till stånd eller ej, men var betänkt på att ursäktas sig och be Greta Rudman ta hand om mötet. Men då anlände i sista minuten från Allan ett telegram, avsänt från järnvägsresans ändpunkt i Norrland. Det innehöll orden: Allt väl.

Allt väl! Det var som om Ingar vid dessa ord genomströmmats av nytt liv, som om hennes själs krafter stegrats och höjts till ett annat plan. Nu, sedan hon inte längre behövde vara orolig för Allan, skulle hon segra vid mötet! Det betydde ingenting, att hon mötte butterhet och kyla, ja, att hon märkte, att en och annan påverkad av atmosfären i Gustavsfors, såg snett på henne som om hon bedragit dem alla på 150,000 kronor. Hon skulle vinna dem, besegra dem, elda dem, tvinga dem med sig!

Olov Rudman, som var närvarande i egenkap av juridisk sakkunnig, kom sedan överens med sin svägerska om, att det varit ett grant stycke arbete Ingar utförde den kvällen, och att hon var fullkomligt inspirerad. Hon hade alls inte vädjat till medlidandet hos dessa arbetarhustrur och arbeterskor eller uppfordrat dem till indignation. Hon hade blott utlagt för dem deras eget bästa, som hon såg det, och hon hade hållit en formlig predikan över ämnet: oss själva nog! Också hade den kooperativa föreningen Visthuset blivit konstituerad och en interimstyrelse tillsatt, som skulle utfärda inbjudan till aktieteckning. Ingar var så självskriven, ansågs det, till dess ordförande, att man höll på att glömma att välja henne, och det juridiska biträdet måste påminna dem därom. Vilket skratt det blev! Det låg nu något ljust och förtroendefullt över allas ansikten. Man kände sig vara inom sig själva, man hade ingen ibland sig, som

inte var att lita på. Vilken skillnad mot tisdagskommittén! sade till varandra de, som varit medlemmar i densamma.

Ingar kände sig så lycklig som inte på länge.

Men i detta ögonblick, under dessa timmar hände något däruppe i Norrbotten.

En rissla ilade över en enslig vit, oändlig myrvidd. I släden låg nerpackad en febersjuk ung man. Det var hans dödsfärd.

När marschen skulle begynna, dagen efter det Allan sänt av telegrammet, kunde inte underbefälet få åttiotre att stiga upp. Han anmäldes för doktorn, som kom arg som ett bi, men när han fick syn på Allan, klack det till i honom. Temperaturen var 41 grader nu. Symtomen tydde på scharlakansfeber. Närmaste lasarett fanns på tre mils avstånd. Han lades i en rissla.

— Kör dit för brinnande livet, så han inte dör på vägen!

Tre timmar efter framkomsten dog han.

Ingar hade redan dagen efter mötet i sällskap med Greta Rudman börjat arbetet att utfärda inbjudan till medlemskap och aktieteckning.

Men då telegrammet nådde henne om Allans död, var hon ensam.

Under hela den långa resan norrut ringde för hennes öron, ringde i hennes hjärta fyra ord: Allan död, allt väl. Allt väl! Dessa hans sista ord till henne fingo nu den högtidliga klangen av ett avsked, hon ville tro, att han i dem in-

lagt en mening, som modern skulle förstå att tyda först vid hans död.

— Du ville då säga mig, att du var stilla, min gosse, inför döden och besinnad och nöjd? Du var då i alla fall en man, du blev en man, fast jag alltid såg dig som en pojke i min kortsynthet. Hon försökte med en slags halvblind envishet att suggerera fram denna stämning av allt väl. Jag får inte vara sämre än han, det skall göra honom ont. Attiotre var död, han låg i en likkammare på ett lasarett, men den Allan, som funnits i hennes liv, fanns ännu, hade önskemål i fråga om sin mor, skulle känna besvikethet, om de icke uppfylldes och upprepade ständigt, långt bort från andra sidan av den stora klyftan sitt envisa: allt väl. Ja, sade hon, men trodde det icke, han är färdig, fri, oåtkomlig, därför är allt väl. Han gläder sig att han slapp att mörda i sin sista stund som andra unga män måste.

För första gången i sitt liv erfor den olyckliga modern en hittills fördold gemenskap: den med dem, som lida mycket. Hon fick millioner vänner med ens. Hon kände sig i samklang med världens melodi, en ton i dess eviga sång. Hittills hade kvinnorna där borta i de stridande länderna varit henne så fjärran, en besvikelse, en gåta. Nu försonades hon med dem. Hon kände, att alla dessa mödrar hade lidandets ursäkt för vad de gjorde eller underlät. Endast för de få stora undantagsmänniskorna blir lidandet en sporre, för oss andra dödliga är det en ursäkt, tänkte hon.

Men detta var så länge den första natten ännu var mörk.

När det grydde mot en gnistrande vit och vacker vinterdag, och hon såg ungdom med slädar eller skidor vid stationerna, föll hon tillbaka för en våldsam chock av sorg. Han hade icke längre någon del i årets rund, i farten, ansträngningen, vilan. Hon satt åter på en idrottsläktare och såg honom i ett fotbollslag, i en löpning, men hur vindsnabbt än han rörde sig, alltid följdes han av en besynnerlig skugga, som hon aldrig hade märkt förr, vad kunde det vara? Hon tänkte på alla hans små och stora sportbragder, på den sista sportdräkten hon var med honom och köpte, på vantarna hon stickade själv. Han var annars så ytterst noga att allt skulle vara korrekt, och vantarna fyllde väl inte måttet, men dem hade han likväl burit. Hon tänkte på hur många tillhörigheter han samlat under sitt korta liv, halsdukar — —

Varför grät hon just över hans halsdukar? Å, att man ska behöva visa sin sorg och sina sår! Hon tog upp ett par blå glasögon, det sista hon köpt för Allans räkning men aldrig hunnit skicka, och satte på dem som en mask.

Det var en fråga, fick inte nalkas under dagen: hurudan var hans sista stund? Tog han medvetet farväl av livet? var var han, vem var med honom? led han mycket?

Ack, vad ljuset var skarpt och naket i kupén, vad de resande sutto tysta och forskande och

räknade ens tårar, som runno fram under de blå glasögonen.

— Låt mig försöka att tänka på något annat!

Hon kallade på minnet av den lille bytingen, vars första språk var amerikansk förstads slang, han kom och han levde om sina år inför hennes ögon. Han blev svensk gosse, han blev skolpojke och lärde sig genast svenska och allt som behövdes, men tyvärr glömde han inte de fula ord han haft med från andra sidan Atlanten. Han mindes dem så väl, att han fick nedsatt sedebetyg, emedan han litat på att magistern skulle begripa honom lika litet som kamraterna! Hur han skämdes och var arg och ångrade i hemlighet! Hon såg honom läsa läxorna för mor Marit, som knappt begrep vad han sade, emedan han bröt så starkt, i början oavsiktligt, sedan avsiktligt. Men hur många sirapssmörgåsar fick han inte i alla fall och hur mången förmaning därtill att vara tacksam över att ha en mor, som hade kryddbod.

Det ljusaste minnet var i alla fall Allan på landsstället, den första sommaren de ägde det. Det var salighet för honom, detta fria obundna lantliv. En kväll var han så sömnig att han absolut inte kunde orka att borsta tänderna. Jag har ju läst aftonbön! Men i alla fall hade han, strax innan han somnade, förklarat att så här roligt hade han aldrig i New Haven. Den kvällen mindes hon som omfluten av lycka. Den sista skuggan hade för-

svunnit ur hennes själ av tvivel på att hon handlat rätt, när hon tog honom med till Sverige.

Följande vinter började han sin inställsamma och lyckade uppvaktning av fröken Carlson — tänk vad hon skulle bli utom sig av bedrövelse — fröken Carlson, som han med lycklig instinkt utvalde bland alla biträdena i boden. Men den gången nådde hans längtan inte högre än till torkad frukt och desslikes. Sen blev det annorlunda, han sade: mor, varför för du inte tobak? Han blev student, han knöt sitt vänskapsband med Arvander, han blev teknolog, levde mest i huvudstaden, en fullvuxen ung herre med vänner och bekanta, en vacker ung man, som talade litet vårdslöst om flickor, som inte hade någon stolthet och inte lät en vara i fred. Och så kom till slut hans stora kärlek, som var lek först men blev allvar sen utan att därför upphöra att vara lek och dröm. Och han blev värnpliktig —

Nu var hon framme vid nuet, som han inte längre delade med henne, där endast hans många planer och beslut togo vid och bjödo sällskap, men inte muntra och kavata mer, utan bleka och vissnade, dömda att alltid vara drömmar, att aldrig uppgå i verkligheten och få ro.

När det äntligen åter blev natt och mörkt, och tåget ilade fram så fort att dånet av dess gång överröstade — trodde hon — en städad människas snyftningar, då vågade hon äntligen ta i sin famn den döende gossen och gråta med

honom, över honom. Fastän allt var väl och allt var gånget, stungo de lidanden han måste ha utstått lika djupt, tyckte hon, som om hon verkligen sett honom lida, hört honom flämta och hållit hans hand i stället för att vara på sammanträde. Sådana äro de döda, deras plågor, deras ångest leva i de överlevande ännu sedan deras kroppar ligga orörliga, som en orättvisa, som skall försonas, ehuru de efterlevande, rådlösa, inte veta hur.

Tanken på hans ensamhet var svårast att uthärda. På människors vanliga sätt sade hon: om han bara inte varit så ensam, hade jag kunnat uthärda det, om åtminstone Arvander eller någon annan pojke från Gustavsfors varit hos honom och inte bara norrlänningar, så hade det varit lättare att bära.

På morgonen skulle hon vara framme och få veta det, men natten var lång.

När hon steg av tåget — med svårighet, ty kroppen var livlös och tung — kom en beväring fram och gjorde honnör. Det var Arvander, han hade skaffat sig permission för detta ändamål, ty nu var befälet mjukt.

— Jag tänkte be att få följa fru Gunnarson — dit, sade han.

— Ack, berätta, bad hon, allt vad kandidaten vet.

Arvander var inte mycket meddelsam, så mycket visste han just inte, och en del förteg han. Han uppehöll sig vid smittan och hade

åtskilliga teorier om den och ville inte så gärna gå in på att Allan fått den i kronans tjänst, ehuru han ju måste medge, att Allan var sjuk, när han reste.

Ingar sade: men han måste ha blivit bättre i början av resan, han sände mig ett telegram.

— Nej, svarade Arvander, han mådde illa som fan. Men han skrev »allt väl», för morsan, sa han, måste vara klar i knoppen, när hon ska bilda sin förening. Han var alltid så mån om fru Gunnarsons affärer.

Hur mycket närmare och kärare blev henne inte detta telegram, sedan hon fått dess rätta förklaring! Men så var hon då åter lika oviss om hur han mött sin snara död.

— När träffade kandidaten honom sist?

— Det var ett par dar — innan — innan —

— Trodde han själv, att han skulle gå bort? frågade hon ängsligt.

— Nej, jag knappast tror det ändå. För han sa också, att så fort han blev bra, så skulle han sätta ihop en skrivelse till M. O., som han aldrig läst maken till.

— Och nu, frågade hon, när han är död, vem gör det då?

Det var en alldeles ny tanke för Arvander.

— Ja, kanske borde man det, sade han något tveksamt och såg skyggt på henne från sidan. Tänk, att hon bryr sig om, när grabben är död, tänkte han.

Men Ingar undrade vid sig själv, hur mycket hon skulle behöva uppleva för att lära sig, att människor är kalla och tröga, även i ungdomen, och låter sina vänner ligga i sitt blod.

— Är någon mer insjuknad? frågade hon, ty hon hade i detta sammanhang kommit att tänka på att hon förut alls icke ägnat någon oro åt den saken.

— Ja, upplyste Arvander, hans båda sidokamrater. Men de fick ju vård tidigare. Doktorn insåg, att det var farligt nu. Och han var nog riktigt rädd, för skulle de dö med, så råkade han väl ut.

— Är det inte nog med en?

— Nu är vi framme, fru Gunnarson.

— Tack för att kandidaten följde med.

Han tvekade litet, och började knäppa upp sin vita päls, medan Ingar darrande stödde sig mot lasarettsmuren.

— Jag har en blomma här, sade han och drog fram ett silkespapper, som jag ville be, han var min allra bästa vän — —

— Kanske kandidaten vill följa med in?

— Ja, om jag inte stör — —

Så stodo de båda inför honom: en ung krigare, som aldrig nalkats en död, och en kvinna, som hade många dödsbäddar bakom sig i sitt liv och som nu för andra gången stod vid ett barns kista. Men båda med samma känsla av att stå vid gränsen, muren, vid det som män-

niskan fattar och förlåter, mindre i dag än för årtusenden sedan.

Arvander skulle inte, om man velat ge honom aldrig det, vågat blotta Allans ansikte, men modern gjorde det lugnt. Hans ansikte bar denna min av överseende, han kunde få, när han, vilket inte så sällan hände, visste något bättre än mor, men den var inte pojkkattig utan erfaren, vänligt medlidsam och likgiltig. Hans småleende var skilt från de efterlevande genom djupa, långa ensamma vägar. Hur fjärran var han nu!

Arvander grät och bölade, han var så ovan. Han hade glömt, att han tillhörde den generation, som var så mycket äldre än den näst föregående. Han ville begripa, han tyckte det var hans rättighet, och han började med något försök till utläggning.

— Ack, kandidaten, avbröt Ingar, vad tjänar det till?

— Jag tycker jag vill förstå — —

— Ja, jag tror väl. Är det inte bäst, att kandidaten går nu, ni blir bara så upprörd. Jag stannar ännu litet.

Arvander torkade sig i ögonen.

— Jag ska försöka göra det, sade han.

— Göra vad?

Ingar hade glömt M. O.

Hon blev stående ensam vid Allans huvudgärd.

Vad tänkte du den långa slädfärden i den kalla kvällen, när döden stod på medarna? Vredgades du över den blinda dåraktiga tillfällighet, som tog ditt liv? Frös du? Grät du. Var det töcken och syner omkring dig, eller såg dina ögon modigt och klart in mot mörkret?

XV.

Nu var Allan kommen på sitt rum, och när hans mor drog upp gardinen på morgnarna, såg hon från fönstret det trädets krona, vid vars rot han blivit lagd. Men närmare henne än kyrkogården låg diversehandeln, en dag gick hon åter dit ner, och allt var som vanligt. Ett och annat hade trasslat till sig under hennes frånvaro, och hon fann, att hon måste gå ner i tullen. Vid dörren till affären hejdades hon av instinktiv motvilja att visa sig, att möta staden. Efter som det ändå måste ske, satte hon foten på tröskeln men drog den i samma ögonblick tillbaka. Två långa smärta gestalter kommo ut ur residensets port och styrde neråt gatan, de skulle gå förbi henne om också på motsatt trottoar. När de kommo närmare, bekräftades hennes antagande, det var landshövdingenskan, som hade i sällskap — en sjuksyster? Nej, det var fröken Agneta, klädd för att gå till sin frivilliga sjukvårdskurs. Hon gick där, blommande och vacker, ivrigt samtalande med sin mor.

— För denna unga kvinna är min son död,

tänkte Ingar och tänkte det utan vrede, blott med förundran över den vilja, som valde ett sådant verktyg till den människas fördärv, som hon märkt sig, för att sedan kanske en gång skulle ställa verktyget till rätta därför. För henne fanns det en vilja i allt som skedde, fordom hade hon litat förtroendefullt till den, nu var hon uppfylld av skräck och trots, men utom denna föreställning kom hon inte. När hon såg den unga fröken och hennes mor och jämförde dem till exempel med sig själv, så betraktade hon det även som samma viljas verk, att livets skänker av ont och gott blivit så olika fördelade mellan dem. På den ena människan staplas sorg över sorg, och alla vägar stängas, där hon söker sig fram, som om hatade denna vilja hennes strävan och ville se henne brusten och orörlig. För den andra jämnar den vägen och tillåter henne att göra nytta och vara outhärlig och allt det, som är ljuvt för det mänskliga sinnet. Kanske skulle den nu gå så långt i älskvardhet mot fröken Jerneploog som att ge henne sårade att vårda!

Det föreföll Ingar som om de båda damerna raskat på stegen, då de gingo förbi boddörren, men hon ryckte genast på axlarna åt denna möjlighet. Oavsett att hon stod så långt i skymundan, hur kunde hon inbilla sig, att de kunde ha någon som helst känsla av obehag över närheten av henne, en specerihandlarfru.

Hon visste ju inte, där hon stod svart och förtvivlad i skuggan och stirrade på dem, som

gingo förbi i klara dagern, att den unga fröken måste med all sin styrka trycka muffen mot sitt hjärtas slag, att hon inte visste vad hon sade, allt medan hon talade ivrigt och oavbrutet, att Allans dödskyss brände på hennes mun, att hon var fullt medveten om gestalten i boddörren, ehuru hon inte vågade se dit bort.

Först när de voro långt nere på gatan, kom Ingar ut och vandrade långsamt neråt samma väg. Men just som hon skulle gå förbi den port de försvunnit igenom, kom landshövdingen åter ut. En sekund möttes deras blickar, när de snudade vid varandra.

— Om jag träffade henne, skulle jag ha en hel del på hjärtat att säga, tänkte Ingar, medan hon fortsatte neråt. Men varför händer det inte och kan inte hända? Inte beror det bara på det sociala avståndet mellan oss, det kunde jag väl överskrida. Snarare på, att jag aldrig skulle få upp min vilja till att göra en ansträngning för något så fullkomligt lönlöst. Inte vill hon veta mina tankar, inte jag mer av hennes än jag redan vet. Hon har sin värld och jag har min. Hon tror att hon alltid skall segra, som hon gjort det över mig. Det finns inte ett ögonblicks tvivel hos henne därom. Och jag vet, att just ur hennes visshet skall gro hennes nederlag, en gång, kanske inte förrän hon är död, och jag är död och våra barn — o Gud, våra barn —

Men landshövdingen hade, när Ingar gått förbi, mottagit ett intryck, som hon inte kunde

klassificera. Nånstans på en tavla, en gammal tavla, hade hon sett ett sådant ansikte i ett svart dok, med just detta slag av lysande vithet och dessa skuggor, grovt och ändå i sitt slag ädelt. Och hon beslöt att titta igenom sin gravyrportfölj vid hemkomsten, för att finna någon ledtråd.

— Hade jag antagits känna henne, tänkte hon vidare, så skulle jag beklagat sorgen, stackars människa.

Besöket i tullen tvang Ingar ut ur sig själv, tvang henne att gripa fatt i och övervinna motigheter och oginhet. Kanske detta gjorde, att hon utan darrning på handen kunde ta upp ett brev, som låg hemma i våningen och var adresserat till Allan. Men hon hade inte förr känt igen stilen än en alldeles ny tanke slog henne: jag borde ju ha underrättat hans far! Det var klart att han måste dela med henne denna död, hon hade blott helt och hållet glömt det. Det var onaturligt, men så fjärran hade blivit henne den man, som var Allans far.

Men hon ville inte gärna låta honom förstå, att hon först genom hans brev kommit på tanken att skriva och satte sig alltså ned att formulera underrättelsen, innan hon öppnade brevet till Allan.

Hon kände sig tafatt efter alla dessa år, visste knappt vad hon skulle kalla honom. Ju mer hon tänkte över sin uppgift, dess tyngre föreföll den henne. Det slog henne att adressaten kunde

rikta samma anklagelse mot henne, modern, som hon själv nyss mot fröken Jerneploog: för din skull är min son död. Ty det var hon som drog honom över till Europa, från hem och far, från det land, där ingen värnplikt fanns och inga kaserner eller fältmanövrer. Hon kunde ju försvara sig med, att hon inte kunde veta, vad öde som låg över Europa och Allan, men fröken Jerneploog kunde anföra samma ursäkt, och hon, modern, hade inte velat godtaga den.

— Vad har jag gjort? tänkte hon och rannsakade sitt liv för första gången med utgångspunkten av skuld. Kunde det verkligen vara så orätt att bryta upp äktenskapet och återvända hem, att Allans död, om det är straffet, kan stå i något slags rimligt förhållande därtill? Jag ska ta skulden och ångern, blott jag får någon mening i det hela därigenom, någon mening och någon rätt. Men det går inte ändå, ty jag, som begick orätten, jag lever, jag är osårad, och Allan, som icke fick välja och är fullkomligt oskyldig, det är han, som ligger där borta vid lönnens fot. Nej, det är inte så enkelt.

Ett yttrande av kammarherren kom för henne: Vår herre är åtskilligt komplicerad, hade han sagt, och grevinnan ska inte misstaga sin egen humana men något snäva läggning för hans.

Hon ruskade tankarna av sig och skrev: Kära Gunnarson. Vår son är död.

Var det kanske för oförmedlat? Hon tänkte på det telegram hon själv mottagit. Kunde han

inte tåla vad hon fått tåla, han med sina nya barn? Hennes sinne nyss ödmjukt, hårdnade, hon hade icke förlåtit honom dem lika lätt som hon förlät honom för den nya kvinnan han tog.

Hon skrev en kort redogörelse för omständigheterna vid Allans död, men om sig själv och sin egen sorg intet. Ej ett ord.

Därpå bröt hon hans brev till Allan. Det föll henne aldrig in, att det kunde brännas oläst. Hon ville läsa det. Ty där fanns ju en möjlighet att få veta något om sonen som hon inte visste förut. Hon hade aldrig frågat Allan vad hans brevväxling med fadern rörde sig om. När han ibland nämnde lite motsträvt, att han fått brev från far, hade hon gjort någon likgiltig fråga om hans hälsa eller hans affär och därmed lagt saken åsido. Plötsligt, innan hon ännu läst en rad av brevet, såg hon denna likgiltighet i en fullständigt ny belysning, i detta ljus som likt en strålkastare kan falla över människans mest självfallna handlingar, så att de bli oigenkännliga och oförklarliga, och hon säger till dem: är ni verkligen mina, hur blev ni till, hur kunde jag?

När hon nu såg på sina egna handlingar, insåg hon tydligt och klart, att hon måste ha gjort Allan ont genom att visa sig så absolut ointresserad och avvisande. Hur fullkomligt hon än lämnat sitt förra liv bakom sig, gav detta henne ingen rätt att tro, att Allan hade glömt sin barndom eller ville isolera sig från sin far. Varför hade hon tagit så för givet, att hon var

honom själv nog? Det var henne ofattligt, att hon inte insett allt detta förrän det var för sent.

Brevet uppenbarade en förtrolighet mellan far och son, som hon aldrig drömt om och som sårade henne, hur mycket hon än sade sig, att det var skönt att veta att de icke genom hennes förvållande blivit helt och hållet skilda. Han tackade för en present som Allan sänt sin minsta syster på födelsedagen, för kortet han själv fått. Han gladdde sig åt hans löfte att komma och hälsa på, när han blev färdig med sina studier. Kanske har du en ung sonhustru med dig åt mig? Var det möjligt, att Allan även anförtrött fadern Agneta?

Hade han varit en annan i sitt förhållande till fadern än den han visade sig inför henne? Hade han känt sig mera hemma med honom och mera förstådd? Kände hon kanske inte alls sin son! Var det minne hon ägde inte hela hans minne? Hade Gunnarson däröver i New Haven ett annat, ett rikare?

En del av brevet innehöll svar på frågor, dem Allan tydligen gjort. Det framgick, att han anförtrött fadern de planer på att förtjäna pengar, som han aldrig vunnit något gehör för hos modern. Men denna affärskorrespondens slutade med en mening, som kom hennes hjärta att slå.

— Kanske har du rätt i att det vore ett sätt att komma i förbindelse med henne. Gemensamma affärer förbinder ju alltid folk. Mig gör det samma hur det går till, om jag bara lyckas,

jag menar, lyckas att återknyta med henne. Jag har inte glömt, att du jämt varnar mig för att göra mig några förhoppningar. Men hon är ju en rättskaffens människa i grunden, och bara hon lär sig begripa, att hon gjorde en stor välgärning och försonade sina förhastade steg genom att komma och ta hand om mina moderlösa små, så börjar hon nog fundera på saken. Och blir det sen så, att du kommer att stanna här, som jag så livligt önskar — —

Ingar blev fullkomligt överraskad och till en början rörd, ja så rörd, att ingen vet hur hennes öde kunnat gestalta sig, om icke Gunnarson aningslöst suttit vid sin pulpet borta i New Haven för fjorton dar sen och tillagt: och blir det sen så, att du kommer att stanna här, som jag så livligt önskar — —

— Han ville locka Allan från mig, varför skall jag då vara rättskaffens? tänkte hon. Aldrig kan det fordras av mig att göra ett så stort offer? Han är ensam, sådant händer. Men en karl behöver i alla fall inte vara ensam en kvart längre än han har lust till. En änkring i sina bästa år har bara att välja. Inte gör det väl honom i grunden så stor skillnad vem det är. Han vill ha mig över för att han tror, att jag skulle vara snäll mot barnen. Behöver han gå till Sverige för det? Jag kanske kunde sända honom fröken Carlson, som säkert också skulle vara som en mor mot hans affär.

Och hon avslutade för säkerhets skull brevet

med följande ord: »Jag är övertygad, kära Gunnarson, att om han fått leva, hade han säkert varit och hälsat på sin far, som han hyste mycken tillgivenhet för. För en ung människa är ju en sådan resa endast ett nöje, ehuru den för äldre personer, sådana som jag till exempel, synes avskräckande nog. Jag har ju heller intet ärende över. Visserligen har jag inte mycket som binder mig vid jorden över huvud taget, nu sedan Allan gick bort. Men de tre ting jag har finnas dock här: mor, Allans grav och affären.»

— — —

Medan Ingar läste Gunnarsons brev, satt biskopen i sitt arbetsrum över ett annat, som även rörde Allan. Det hade kommit på morgonen, men då han igenkände Karl Gustavs stil på kuvertet, lade han det åsido tills efter domkapitlet. Och biskopinnan sade:

— Jaså, Karl Gustav skriver till dig också. Då är det väl om pengar! Det var ju ovänligt och sårande, men hon var så nere, för att det inte blivit krig, att man fick förlåta henne.

Det var ett upprört brev från en yngling, som upptäckt en liten flik av sorgen. Hans vän var död och han — även han — måste ge sig skuld däri.

»Han ville inte själv göra sin värnplikt i år, men Agneta Jerneploog och jag hade honom till det. Om vi inte tvingat honom, så hade han väl levat nu och varit i Stockholm och arbetat och sjungit och älskat Agneta, nu som förr. Jag

kan inte förlika mig med att han är borta, farbror, fast jag verkligen försökt. Hur ska man kunna se Gud i allt, när allt är meningslöst? Till exempel: Allans mormor har blivit rubbad på gamla dar och nästan plågar ihjäl hans mamma, Allan talte om det många gånger. Inte dör hon! Men han som var så glad och hade så briljanta utsikter! Och tänk på hans mamma, hon hade ju bara honom, eftersom hon är änka eller skild eller något i den stilen. Och så ska hon mista det enda hon har.

Jag vill nu anförtro farbror något, som på sätt och vis rör henne, och som jag ber om farbrors råd i. Vi träffades där uppe, när hon hämtade Allan, ja det skrev jag visst om, och då berättade jag att Allan sagt, att han skulle klaga hos M. O. över den behandling han fått. Fru Gunnarson frågade mig då, mera i förbigående, vem som skulle klaga nu. Det svarade jag inget på, för jag hade sanningen att säga inte tänkt mig den möjligheten. Men när vi sen stod inför hans ansikte, då tänkte jag, att det kanske vore min plikt att klaga i Allans ställe, så att läkaren skulle bli straffad för hans död. Och jag lovade henne alltså det självmant, men jag tror inte, att hon fäste så stor vikt vid det, ty hon frågade vad jag menade. I alla fall, farbror, så har jag tänkt mycket på saken sen. Antag, att jag klagar, då blir detta missförhållande offentligt och inte bara det utan all smutsen i kasern och — — — ja, jag vet inte allt vad det kunde riva upp. Och så

får alla försvarsljumma och de, som knotar över försvarsbördorna, vatten på sin kvarn och kommer naturligtvis att försöka göra det till att vara än värre än det är. Och alla de, som drar sig för värnplikten bara för att de är lata, de får då en utmärkt förevändning. Det kunde vara, om det inte vore världskrig, men nu ska vi väl framför allt vara lojala mot krigsmakten, så att dess anseende ökas i stället för att minskas. Tycker inte farbror som jag, att det är bäst att tysta ner saken, åtminstone tills vidare? Att överlämna läkaren åt hans samvete är naturligtvis det värsta straffet. Men farbror förstår, att om fru Gunnarson inte frivilligt ger mig löftet tillbaka, så måste jag som gentleman göra det, trots mina betänkligheter. Jag tror som sagt inte, att hon fäster så stor vikt vid det, det lät inte så. Skulle det falla sig mycket olägligt för farbror att be henne komma upp och tala med henne? Jag tror, att det skulle vara mindre svårt för henne än att brevväxla med mig. Farbror är ju en människokännare och tröstare som ingen och kunde väl samtidigt fälla ett ord, som kunde hjälpa henne. Allt detta förstås om farbror annars är av min åsikt.»

Biskopen läste mycket noga igenom Karl Gustavs brev. Vid ett ställe drog han något på munnen, det var, då han märkte, att Karl Gustav, som svalt världskriget utan att erfara några obehag för sin tro, nu kände det så svårt att förlika den med Allans död. En enda ung

man bland millioner och åter millioner, en enda, men hans vän.

Så kom han till frågan om åtgärden med anledning av Allans död. Han kände omständigheterna något och insåg mycket väl svagheten i Karl Gustavs resonemang och den hemliga bevekelsegrunden därtill. Det hade varit mycket lätt att få Karl Gustav till att böja sig för biskopens synpunkter, men när nu gossen själv inte ville, vad skulle då hans handling egentligen ha för moraliskt värde? Farbrodern var rädd att genom stränghet driva honom längre ifrån sig och — man finner alltid en form för sin svaghet — därmed försvåra utsikten till att återfå våldet över honom igen, något som i sin tur var mycket viktigt, om han skulle kunna leda gossen vidare mot det mål han utstakat för honom.

Han beslöt att göra Karl Gustav till viljes och tala med Allans mor. Om hon började fara ut om löftesbrott, skulle han nog förstå att hålla henne stången. Han skulle i så fall inte ingå i resonemang utan vara kort och avmätt.

Han överlade med sig själv om sättet att nalkas henne och valde att skriva ett artigt brev för att be henne komma upp, alldeles som Karl Gustav föreslagit. Det föll honom aldrig in, att han möjligen kunde söka upp henne. Han var en ödmjuk man, men hans ställning hade vant honom vid många privilegier, dem han knappt märkte själv.

Han hade sagt så mycket i sitt brev, att Ingar

ansåg sig kunna sluta till vad saken gällde, och hon i sin ordning intog genast försvarsställning. Hon trodde, att Arvander prompt ville gå till M. O., och att biskopen önskade hennes medverkan för att avstyra det. På utsatt tid gick hon upp till biskopsgården, besluten att hålla på Arvanders löfte och inte ge med sig. Skulle man vika blott därför att en av dessa tillvarons översittare gav en vink? Kunde han inte få lära sig, att en annan också hade ett hjärta, en vilja, ett krav på rättvisa att tillfredsställa?

Hon hade aldrig träffat biskopen förr, men i samma stund hon mötte hans blick och hörde tonfallet av hans röst, började hon tvivla på, att hon bedömt honom rätt. Hon greps av samma sympati för honom som han i detta ögonblick för henne, trots de fördomar de båda hyst en kvart tidigare. En känsla av frändskap förband dem, som egentligen var oförklarlig, om det inte gällde för något, att också han var av bondesläkt.

Han rörde vid hennes smärta, vant men icke slentrianmässigt. Det finns till slut, en tröst, sade han, som jag tror skulle ha hjälpt mig i samma olycka: och det är — nu börjar han med återscendet i en bättre värld tänkte hon — och det är, att nu slipper ni att sända honom till skyttegravarna.

Hon kunde inte dölja sin förvåning, och det kom en skymt av ett leende i hans munvinklar,

han förstod orsaken: hon hade väntat att finna en militarist.

— Ja, sade hon, det är en verklig tröst, och den enda jag har. Den hjälper en. Men det förefaller mig, som om det vore något allvarsam i olag, när kvinnor alltför fullständigt försöna sig med att inte äga några söner.

— Nog är något i olag, svarade han, men jag tror inte, nej, var så god och sitt, fru Gunnarson, jag tror inte, att det nämnvärt kommer att betaga kvinnorna lusten till söner. Gud har nedlagt en alltför stark drift till släktets uppehållelse hos dem. Och att kunna lita på den, det kan vi ju endast lyckönska mänskligheten till.

— Jag anser, att mänskligheten vore mer att lyckönska, om kvinnorna inte dreve fram alltför blint på sina instinkter, utan stode upp, och sökte ställa om att deras söner finge leva.

— Ja, ja, sade biskopen vänligt, jag vet, att ni är rösträttskvinna. Och hon förstod att han tyckte, att det var en smula barnsligt, men inte direkt orätt. Efter ett ögonblicks paus fortsatte han: det är en mycket grannlaga sak, som vi måste avhandla, fru Gunnarson, och han tog fram Karl Gustavs brev. Han hade först ämnat ge henne det, men ändrade sig och läste själv upp den del därav, som handlade om militieombudsmannen. När han slutat, sade hon: och biskopens mening? Ja, jag behöver kanske inte fråga efter den.

Han missförstod henne.

— Nej, sade han lite stramt, inte om ni inte vill.

— Jag menade inte så, sade hon, utan att det var självklart, eftersom biskopen skickat efter mig att det var för att få mig att återge den unge mannen hans löfte.

— Det var för att vi skulle resonera om saken i all vänskaplighet, svarade biskopen milt.

— Jag kan inte godkänna kandidatens skäl, hon såg lite trotsigt upp.

— Inte jag heller, svarade biskopen. Men fru Gunnarson förstår, tillade han med en älskvärd öppenhet, som han omedvetet beräknade skulle inta henne, han är mig kär som min egen son, och jag ser naturligtvis inte gärna, att han får svårigheter utöver dem som alltid tillhör exercisen. Jag vill inte tala om hur rädd jag var för hans räkning, när detta hände med er son. Och han har ännu ett helt år kvar på sin värnplikt.

Mycket riktigt, Ingar blev bevekt av denna öppenhet hos en man som han, just inför henne.

— Inte tvingar jag den unge herrn, sade hon. Han erbjöd sig själv. Hans skäl att ta tillbaka får gälla vad de kan för honom.

Biskopen sökte, en liten smula generad över den snabba segern, att påvisa för henne, att samma resultat kunde uppnås, om hon talade vid en advokat, och att han skulle i så fall söka förmå Karl Gustav att bistå med upplysningar, så långt han kunde.

Hon lyssnade med ett halvt öra och tänkte på, att om det varit tvärtom och Arvander död, så skulle hon ha hållit Allan till hans löfte som till en helig plikt. Men vad som är heligt för en biskop är inte alltid heligt för mig och tvärtom.

Biskopen fortfor att uppmuntra henne att göra något åt saken. Inte för att hämnas, sade han, men för att vinna en rättelse på beklagliga missförhållanden. Han hade stränga ord för den liknöjdhet, som gör värnplikten för de unga till en börda. Och det är ändå så tacksamt att göra något för manskapet. Det kunde behövas en förändring.

— Ja, sade hon, ja.

Det for en skugga av ytterlig trötthet över hennes ansikte.

Biskopen kände sig fylld av medlidande.

— Jag förstår, sade han, att ni tycker, att jag ingen rätt har att föreslå er att göra det som kanske är pinsamt för er.

— Jag vet ännu inte vad jag kommer att göra, svarade hon och reste sig, om jag kan samla ihop nog energi —

Men han ville nu gottgöra, om han på något sätt sårat henne.

— Gå inte riktigt ännu, sade han, det dröjer kanske länge, innan jag får se den här församlingsbon.

— Biskopen menar, att jag skulle delta i församlingslivet? Men jag förstår mig inte på kyrkan.

— Har ni verkligen försökt? frågade han.

— Ja, sade hon allvarsamt, naturligtvis. Tror biskop Arvander, att en bondmänniska som jag lämnar kyrkan utan att märka det?

— Då har jag tagit fel, och ber om förlåtelse, sade biskopen intresserad. Men vi präster gör ju oftast den erfarenheten att avståndstagande från kyrkan kommer av likgiltighet för religionen och de andliga spörsmålen över huvud.

— Vi bondfolk är religiösa, svarade Ingar, stundom även sedan vi flyttat in till stan. Men jag kunde aldrig trivas i kyrkan, sen jag kom till Gustavsfors. Jag hade aldrig något behov efter den.

— Ja, men säg mig, på vad sätt tillfredsställde ni då era religiösa behov?

Hon tänkte sig litet om.

— Jag hade en nedärvd förtröstan på försynens vishet och rättskipning, och den förökade jag med exempel ur mitt eget liv och andras. Ja och sen behövde jag inte mer.

— Ni hade? upprepade biskopen.

— Ja, den är död nu. Hon sade det i en ton, som om hon talat om en krukväxt som gått ut. Det är inte så enkelt som jag trodde, och jag får väl finna mig i att inte förstå.

Själavård var en gammal älskad sysselsättning, som han mera sällan fick öva, sedan han blev biskop. Nu befann han sig åter mitt uppe däri.

— Jag undrar ändå, sade han, och nu på-

minde han henne något om kammarherrn, om inte fru Gunnarson sammanblandar vad Gud gör med vad människorna. Jag för min del vill just inte stå upp för de kristna, men för kristendomen. Om vi går in i oss själva och söker, så skall vi till slut finna skulden där, och inse vari den består.

— Kan biskopen säga mig den skuld då, som motsvarar vad vi har att lida?

— Jag sade inte, att jag ännu funnit, vad jag sökte.

— Jag tror inte på, att vi finner den och jag tror för resten inte på, att det blir det vi kommer att söka. Jag tror, att vi kommer att söka tvekamp med Gud. Det finns en berättelse, som för mig bäst klargör vårt förhållande till Honom, och det är den, när Jacob brottas med Gud intill soluppgången, medan han väntar Esau, som han har gjort orätt mot, och som han fruktar skall hämnas på honom och hans barn och kvinnor. Jacob gick ur tvekampen, haltande, men segerande. Det är mera mänskligt, om kampen kommer att tas upp på nytt. Gud har en enorm räkning att göra upp med oss. Om nu ondskan och våldet segrar över hela linjen, om orätt har framgång och rättvisa inte blir skipad mellan folk och mellan människor, då kommer vi inte bara att anklaga oss själva, vi kommer att gå högre upp. Vi kommer att förklara, att sådan världen en gång är, kan vi inte leva efter eller mäta vårt uppförande efter den orimligt höga

morallag vi fått. För så länge vi gjorde det var det under förutsättningen, att vi också skulle få hjälp. I stället för »allt vad I viljen människorna skola göra eder, det gören I ock dem» får vi säga: »var och en är sig själv närmast», det blir det enda möjliga.

— Ja, men då, sade biskopen, vore det först riktigt synd om oss, om vi vore så feqa och lumpna. Är jag ursäktad från att inte göra vad rätt är, därför att det onda har framgång? Behövs inte alltid det goda och det godas tjänare, för att livet inte ska stelna och falla? Ni skulle inte bara läsa moseböcker, ni skulle ta evangelierna, och se att människorna blivit varnade i tydliga ord, att de inte förgör varandra av okunnighet om vad som är rätt.

— Ja, sade hon, evangelierna, men sedan? Vad har kyrkan gjort? För fred t. ex.? Det var därför jag sade, att jag inte förstod mig på kyrkan.

— Kyrkan, förklarade han, har haft den svåra ställningen att stå mitt emellan läran och människorna, som ännu har en mycket blek aning om, att det verkligen kunde menas allvar med tillämpningen. En del människor har mycket stora fordringar på kyrkan utan att röra ett finger för att hjälpa den att fylla dem. Men visst har kyrkan sin skuld, tro inte att jag förnekar det. Hon har böjt sig för förhållandena och bortförklarat Guds budskap. Men kanske skall hon lära sig att inse nu vart det leder. Ni fäller så hastiga domar. Ni vill inte vänta och ha tålmod.

— Vi har inte tid till tålmod. Det finns för gott om ammunition och tungt artilleri. Hon reste sig.

— Jag ber om ursäkt, sade hon, som talat så länge och öppet. Men biskopen fick mig till det, jag vet inte hur.

— Ja, det är min hemlighet, tänkte han.

— Det är mycket intressant att tala med er, sade han vänligt. Det är redan mycket, att dock inte vara likgiltig för de högsta spörsmålen. Det kan föra till klarhet. Och så får jag då skriva till gossen?

Hon böjde på huvudet. — Farväl, sade hon. Efter detta skall jag gå i domkyrkan, när biskopen predikar.

— Det torde dröja, sade han. På grund av fullkomlig sömnlöshet är jag ålagd vila, och jag predikar inte nu.

Och i hans ögon läste hon hemligheten om hans sömnlöshet.

XVI.

— Man kan väl göra det utan att tala om det för henne? frågade redaktör Rudman och tände en cigarrett, sedan han skickat ner på sätteriet den sista matsedeln av dagens ledare.

— Göra vad? Hans fru såg upp från sin artikel, där hon satt mitt emot mannen.

— Sak av Allan Gunnarsons död. Jag har satt mig i sinnet på att sanningen om den ska ut i världen.

— Du menar ut till de 5,000 prenumeranterna?

— Ska nu du också bli spydig?

— Vad menar du med också? frågade hon, men i detsamma hon sagt det, blev hon mörkröd, ty hon visste, att han tänkt på sin förra fru. Vår för skulle man göra det bakom ryggen på henne? fortsatte hon utan att avvakta svar på sin fråga.

— Jo, sade han, du förstår, då har hon den fördelen, att hon kan svära sig fri från någon del i angreppet.

— Det vet du väl, att det är ingen som tror henne, om hon gör. Greta sköt undan blocket

mitt i en mening, satte sig med armbågarna på bordet och stödde hakan i händerna. Hon kanske för resten skulle bli ledsn, om man skriver. Stackars Allan, han blir ju en partisak i samma ögonblick du rör vid honom — och — ja, jag tror inte, att jag skulle vilja det i hennes ställe.

— Det vet jag förut, att scharlakansfeber är partisak och att dö på fältmanöver en form för försvarsnihilism. Vi får alltså utgå ifrån, att doktors felgrepp och Allans död kommer att bedömas ur partisynpunkt, eftersom vi inte kan komma ur förtrollningen. Men man kan inte lägga ner sin penna för det, i synnerhet inte om man är tidningsredaktör. Och jag tror på att hålla ut, Greta.

— Det är väl så länge man kan det, sade hon och suckade litet. Men i detta särskilda fall tycker jag att Ingars önskningar är det viktigaste. Och har du tänkt på det, överstinnan var den enda som försökte hålla henne om ryggen i historien med residenset. Och hon vill kanske inte såra henne.

— Du har så små synpunkter! Det viktigaste är visst inte fru Gunnarsons känslor, som lägger sig ändå så småningom, utan att åstadkomma en ändring till det bättre i förhållandena, så att andra gossar räddas från Allans öde. Överstinnan — vem fan bryr sig om den, sade han, förargad över att röna motsägelser — när jag ville skriva och blotta residensets små manövrer den ena och den andra gången, då förmådde ni mig att låta bli.

Du är alltid så feg. Men det kommer att gå åt skogen på det här viset. Vi kommer att dö fin-känslighetsdöden, jag och hela partiet, det blir vad vi gör.

— Ja, det är svårt att hålla måttan. Men tror du på att åstadkomma något, då? Det blir ju bara det att Gustavsfors Nyheter kommer att ta den bristande hygienen och den skandalösa läkarvården i försvar, som gällde det regementets stoltaste traditioner och de värnpliktigas heligaste privilegier.

— Så mycket bättre, Greta. För även högern är föräldrar med söner i kasernen, och kan inte tänkas motsätta sig att de få leva, bara för att vi håller på att de ska. Det är inte ofta man hittar på en så allmänmänsklig partisak. Och tidningen behöver vid gud något som kan göra att den tränger in i kasernen och i de tusen hemmen. Du hånade mig ju nyss för vårt ringa prenumerantantal.

Greta vek genast för denna sista synpunkt.

— Nå, gör som du vill då, sade hon och återtog sin artikel, men lät mig äntligen se korrekturet. Men en sak lovar jag inte, nämligen att låtsas om ingenting, ifall hon själv börjar tala om det i kväll.

Rudman tog ett par tidningar och Greta fortsatte sitt arbete. Men hon hade tydligen kommit ur tagen, och åter sköt hon bort manuskriptet.

— Giv mig en cigarrett, Sten, sade hon, och

prata med mig mens den varar, så får det undermedvetna sköta artikeln ett tag.

— Har du inte märkt något särskilt med Olov? frågade hon och hennes tonfall var mycket mystiskt.

— Nej, om jag det har, sade Sten och gjorde ett långt klipp i Svenska Dagbladet.

— Att han är kär i henne.

— Sånt prat, sade han och smällde saxen i bordet.

— Jo, så sant jag har sett en förälskad karl förr, och det har jag.

— Det är ju alldeles orimligt.

— Som om det skulle vara något motbevis.

— Hon är mer än tio år äldre.

Gretas åtbörd antydde, att hon icke glömt det.

— Och så saknar hon så fullkomligt erotiska intressen och ärelstnad, som endast —

— Men så saknar då inte Olle —

— Kan jag inte få tala till punkt, som endast en kvinna med hennes härkomst och historia kan göra det. Hon vet inte om alla de choser, som ni andra — nej, jag ska inte fortsätta. Men medge det, hon har ingen aura av trånad, intet som säger en man, att han varit saknad och är välkommen. Det är avgörande ur manlig synpunkt, vilket inte de 40 åren är. Du tycker, att Olle verkar lite sökande, men det är därför att han bröt av sin erotiska bana, just som han kommit i gång —

— Och just därför har han blivit kär i henne,

som han på sista tiden träffat nästan dagligen och som, aura eller icke aura — som om jag skulle haft någon sån för resten — dock är Ingar Gunnarson, en kvinna för sig, en rik och stark människa, som han sade härom dagen.

— Jag tycker, det vore nästan sakrilegium att nalkas en sörjande mor med begär och anspråk.

— Är inte det anspråk då att begära, att hon ska släppa till sin son. För resten är livet bara en kedja av helgerån.

— Jag tror du citerar dig själv? Han skrattade.

— Ja, än sen då. Nu är cigaretten slut, så du får inte störa mig längre. Jag måste se hur det undermedvetna skött sig under tiden. Går du?

— Bara ner på sätteriet. I alla fall, så önskar jag, att du måtte ha misstagit dig. Men skulle du ha rätt, så är det skönt att veta, att fru Ingar är en människa, som varken kommer att bruka eller missbruka hans känslor.

— A, vad det vore snopet!

Det var första gången efter Allans död, som Ingar besökte sina vänner. Hon skulle inte ha gjort det nu heller, om hon inte varit tvungen att återupptaga sitt arbete på Visthuset, och tillsammans med Greta Rudman gå igenom de svar, som kommit på interimstyrelsens inbjudan till aktieteckning och medlemskap. Men hela företaget låg nu i en annan belysning. Visthuset var

icke längre det, varigenom hennes själ sträckte sig mot framtiden. Sill var nu åter endast sill och såpa endast såpa och knappt det.

Det visade sig, att anslutningen just inte var vidare lysande, men i alla fall inte sämre, än att det kunde löna sig att börja. En del små andelar hade tecknats villkorligt: »om fru Gunnarson blir föreståndarinna, tecknar jag 20 kronor, annars inte.»

— Ska vi räkna med de här andelarna? frågade Greta Rudman.

— Ja, sade Ingar, fråga inte mig om det. Det är inte jag, som ska utse mig själv att förestå boden.

— Men är det inte att lägga för mycket på dig, som har så fullt upp förut? Jag har hela tiden trott, att eftersom fröken Carlson är ute och studerar kooperation, hon skulle bli föreståndarinna under ditt ordförandeskap.

— Hennes studier kan nog bli till nytta i framtiden ändå, sade Ingar, och drog litet på munnen. Hon ska få överta min affär vid Kungsgatan, har jag tänkt. Jag tror, att jag ska må bättre ute på väster, jag trivs inte mera i min våning.

De gingo vidare i arbetet.

— Här är ändå många rörande brev, sade Greta Rudman. Läs det här, det är från en arbetarhustru, som ber att fru Gunnarson för allt i världen ska sätta upp en bageriförening,

»för vi har bara primuskök i vår lägenhet. Med utmärkt högaktning Eva Lind».

— Henne minns jag gott, sade Ingar in-tresserad. En bageriförening, jag har nog tänkt på det med, men sen lade jag tanken åsido med mycket annat. Men att jag blev påmind, tar jag som ett tecken. Jag ska räkna över det. Vad säger du själv?

När de slutat arbetet och kommit in i Sten Rudmans arbetsrum, funno de båda bröderna där. Hur Olov fått veta, att Ingar skulle komma, visste inte Rudmans, och Greta bytte en blick med Sten, då Olov sprang upp för att hälsa.

De två hade inte träffats sedan hennes stora sorg, och han kysste hennes hand i stället för ord. Hon tycktes förstå vad han menade, ty hon svarade tack.

Greta gick ut i köket och det blev alldeles tyst, fem minuter, tio. Bröderna voro inte uppfostrade att konversera blott för att hålla talandet i gång, och Ingar tänkte över bageriet. Ingen av dem hade någon världsvana.

Plötsligt sade Ingar:

— Ja, det blev ingen anmälan av.

De andra sågo litet osäkra på henne. Sten undrade, om hon verkligen tänkte på samma sak som han.

— Å, har jag inte berättat det? Nej, vi har ju inte råkats på mycket länge. Det var så att Allan — Känner ni kandidat Arvander, biskopens brorson? Han hade lovat mig att göra en anmälan

till M. O. Men när han fick tänka sig om, så vågade han inte, dels ansåg han det illojalt mot krigsmakten och dels fruktade han trasskasserier, med vilken rätt vet jag inte. I dag har jag befriat honom ur hans pliktcollisioner genom att ge honom hans löfte åter.

Sten Rudman hade blivit mycket uppmärksam. Han började göra henne detaljerade frågor och tänkte, när han överskred det smärtsammas gräns, att Ingar måste begripa vart han syftade — —

Olle Rudman ansåg sig dock behöva ge henne en vink: märker ni vad han gör, fru Gunnarson?

— Jo, sade hon, jo.

— Och han får?

— Ja, det är väl ingen annan råd. Jag tror inte det tjänar till mycket, eftersom Allan kom från ett så ringa hem. Men även för den minsta möjlighet att göra någon nytta måste det ju ske. Men ett ber jag er bara om: inte hans porträtt.

Sten Rudman hade redan tagit ut ett porträtt för klichering, men gjorde ingen invändning.

— Vad hon talar stilla om det, tänkte Olov Rudman och föreställde sig sin egen mor i samma belägenhet. Hon skulle aldrig kunnat röra vid ett sådant sår, och hon skulle vridit sig inför en enda av de frågor, som Sten nu kommit med. Hon skulle vägrat att böja sig för samhällsnyttan. Och för första gången gav han företrädet åt en annan kvinnas typ av moderskärlek.

När Greta kom in igen, låg åter samma tystnad över sällskapet. Värden hade till och

med gått ut i ett annat rum och satt och skrev.

Hon trodde, att tystnaden varat hela tiden hon varit borta, och blev helt förskräckt över att man hade till den grad tråkigt i hennes hus.

— Var så goda, sade hon, det blir bara te. Kom genast Sten, vad är det för ett sätt?

Hennes tankar sökte blixtnabbt efter något att tala om och fastnade olyckligtvis vid lilla magistern. Hon kunde berätta, att denna kommit till insikt om att hon varit begagnad av landshövdingskan för hennes syften. Hon ångrade nu gränslöst, att hon inte tagit donationen, hon kunde ju ha sökt anslag i stadsfullmäktige för de olyckliga fem åren som kommit henne att tappa huvudet, det hade varit lättare att få. Men nu var det så dags.

— Och därav följer, fortsatte Greta, och hennes hand, som höll tekannan, darrade litet, att hennes känslor mot dig förändrats. Hon har till och med bett mig fråga, om det inte är någon möjlighet för, att ni kan sitta kvar båda i F. K. P. R:s styrelse. Hon vill inte gärna att du ska gå, säger hon. Seså, nu har jag sagt det.

— Det kunde du ha besparat dig, svarade Ingar kort.

— Du är obeveklig då?

— Ja.

— Då håller vi dig kvar, och hon får gå, sade Greta bestämt. Jag är övertygad om, att vi är tillräckligt många ententevänner till det.

— Det skulle jag inte göra, om jag var ni. För då mister ni bara båda. Och du vet själv bäst hur duktig hon är. Om jag inte till fullo uppskattade hennes värde för föreningen, så är det klart att jag inte skulle vika, trots att jag annars har goda skäl i mitt nya arbete. Tänk, om vi startar en bageriförening också! A propos det, advokat Rudman, så skulle jag gärna vilja höra litet med er om den juridiska sidan av en bageriförening.

— Det får ni tala om sedan, sade Greta, nu måste jag fram med mitt andra ärende, och du inser väl, att du inte får eller kan ge mig avslag två gånger på en kväll. Ser du, det är så, att vi är några stycken, som tänkt ut, att det som just nu ska göras är att organisera en kvinnodeputation till landshövdingen för att be honom om spritförbud under kristiden. Något måste man göra, och vi tror, att det ska samla många. Det är ju självklart, att du ska anförä den och tala.

Till allas förvåning blev Ingar långsamt blodröd i ansiktet.

— Jag har inte hört talas om detta, sade hon.

— Å, det har hänt åtskilligt den här veckan, som vi inte velat störa dig med. Om du bara åtar dig, så ska vi nog mata dig med fakta. Vi har två hustrumisshandel, fem utkörningar och ett kvinnofridsbrott, allt i fyllan och dessutom all nöd och all arbetslöshet. Vi vet ju, att du inte är förbudsmänniska, men naturligtvis anser du

som vi, att spritförbud under nuvarande förhållanden vore en stor välsignelse?

— Men det förefaller mig så besynnerligt, att just jag ska anföra deputationen. Ni vet ju allesamman lika bra som jag, att det långt ifrån att hjälpa saken på residenset, endast gör, att den kommer att ligga ännu sämre.

— Du tar alldeles fel, svarade Greta ivrigt. För det första, så får vi många flera med oss, om du går i spetsen. För det andra är det ingen annan, som vill. Och för det tredje — — Hon avbröt tvärt. Sten stod i dörren och gav henne ett varnande tecken.

Ingar såg det och lystrade. För det tredje?

— Jag förstår inte, varför jag inte ska säga som det är, fortfor Greta, och Sten fick en plötslig förskräckt aning om att det måtte vara något hos honom själv, något förklenande, som gjorde att hans hustrur trotsade honom.

— Jo, ser Ingar, vi vet från säkert håll, att sen landshövdingen fått hela arvet, och du därtill drabbats av en så stor sorg, så liksom skäms han litet. Han är ju visst inte utan hjärta, den mannen.

— Skall jag alltså blöda för totalförbudet?

Sten Rudman rynkade ögonbrynen åt Greta. Hon hade varit så finkänslig för hans räkning, när det gällde artikeln om Allan, nu tyckte han, att hon var obegripligt taktlös.

Olle Rudman betraktade oavvänt Ingars ansikte. Men Greta fortfor utan att låta sig hindra:

— Ja, rent ut, Ingar, vi tyckte på det förberedande sammanträdet, att du borde blöda. Det finns, som sagt, ingen mer än du. Vi vet, hur stark du är, och hur mycke hjärta du har för arbetarhustrurna, och det är ju dem det närmast gäller.

— Jag förstår nu, sade Ingar. Kommittén vill, att min sorg ska ställas ut — bara för att avslaget ska få en något artigare form — ifall det förhåller sig med landshövdingen som du säger, jag har så svårt att tro det. Har ni hjärta för landshövdingen också? Tycker ni inte det vore bra synd om honom, om han ginge miste om detta tillfälle att offentligen lätta sitt samvete genom att presentera kryddbofrun för landshövdingenskan? Förlåt mig, kära Greta, att jag säger det, men blyga är ni inte.

— Du får inte lämna svar i dag, sade Greta hastigt. Men när du tänker efter, så skall det nog också glädja dig en smula, att vi helt enkelt inte kan reda oss med alltför många nej från dig, som vi varit vana att få ja ifrån.

— Jag ska lämna svar i morgon, sade Ingar.

— Hon gör det inte, försäkrade Sten Rudman, då han blev ensam med sin hustru.

— Hon gör det, sade Greta.

Olov Rudman började tala bageriförening under den korta vandringen till Gunnarsons affär. Han lagade så, att han var mitt i ett resonemang, då de kommo till porten, och så föll det liksom

av sig själv, att han följde med upp, det var kallt att stå nere på gatan och klockan var ännu inte tio.

— Vill ni ha något att dricka? frågade hon, då Olle Rudman slagit sig ner i hennes amerikanska gungstol, ni fick ingenting hos Rudmans? Visky?

Han ville gärna ha, men svarade varken ja eller nej.

— Jag har själv ingenting emot att bli en smula stimulerad, sade hon. Nyss när vi satt hos Rudmans och de hyggliga människorna sårade mig noggrant på varje punkt, så trodde jag att grämselse och förtvivlan skulle spränga mitt förnuft. Jag höll ju smärtans bordskick, men ni anar inte hur nära jag kände mig en katastrof. Men nu är det för ett ögonblick lite drägligare. Och tror ni inte att jag behöver det?

Han svarade inte, men såg forskande in i hennes ansikte, eftersom hon liksom uppmanat honom till det. Det var skulpterat och vitnat, men icke uppfrätt, nej, och när han såg på henne blev han viss, att hon skulle gå igenom detta, eller om icke gå, så dock kräla eller krypa, men icke fastna, komma igenom, övervinna.

— Jag läser i ert ansikte, att det ska gå bra, sade han i en låg ton.

— Gör ni? Då är det kanske onödigt, att jag förbereder mig på att det ska bli värre — — Men jag beklagar mig inte. Jag är fyrtio år

fyllda, och har varit så skonad. Ända till den sista tiden.

— Ni som levat ensam — —

— Än sen, sade hon. Ensam, på sätt och vis, men människor har varit nog älskvärda att behöva mig. Min son och min mor hade bara mig att lita till.

— Jag förstår, att det skall ha varit en gruvlig sorg, Allans död. Men den bleks med åren även om förlusten i och för sig är oersättlig.

— Jag sörjer redan nu icke gossen så mycket. Men jag sörjer över att det ingenting är att sörja över, när en ung präktig man dör. Jag är också glad och nöjd över min lilla dotters död, för länge sen. Ett barn är ingenting att glädjas över. »Ve den kved, som fött haver.» Men låt oss tala om någon annan än mig, jag har ju intet monopol på att sörja, eftersom vi alla står inför samma verklighet.

— Det finns inte ett världskrig, om det är det ni syftar på, det finns millioner, ett för varje art av människa. För jobbare och vrakplundrare är det ett välsignat krig, för brinnande patrioter är det ett heligt krig. Ni ser det som ett allmänt fall av mänskligheten, och för er har det ett särskilt besvikelsemoment, efter vad jag kan förstå, ni har misräknat er på kvinnornas solidaritet; ni nöjer er inte med de små prov på den, som dock enligt Greta har förefallit. Ni skulle velat underverk.

— Jo, det är nog riktigt vad ni säger. Hon

var glad att komma från den alltför personliga diskussionen. Och hurudant ser ert världskrig ut?

— Det är fullbordandet av ett öde, som vår dårskap har gjort oundvikligt. Det är ett oerhört studium, det kläder människorna nakna. Det kläder dem nakna, som slåss, och det kläder oss nakna som är neutrala. Svenskarna tror, att de inte är med — — Dårar, de är med varje dag, i allt vad de gör och all snikenhet de visar, all kärlekstjänst de underlåter, allt skäll och skrävel och —

— Och all den stora likgiltigheten. Den tycker jag är det värsta. Min son blev genom påverkan av sina vänner krigsbeundrare. Jag var så bedrövad då, jag tyckte att han borde ha slutit sig till nya idéer och inte till förlegade. Men jag är ändå glad nu, att han inte var likgiltig, att han förändrades och inte var densamme.

— Ja, det förstår jag, sade han. Och på så sätt skall också ni förändras och gå vidare. Det skall bli nya tider och människorna glada och naiva som förr. I väntan därpå, gör som jag, lev dagvis, bruka livet så, som brukade ni det inte.

— Glada och naiva, säger ni? Kanske. Men några i detta land skall aldrig glömma, att vi blivit sökta och icke känt den tid, i vilken vi sökte voro. Och den generation jag tillhör, och som inte är densamma som er, den kommer att ge ut som sin lösen: aldrig mer. Den kan av-

sluta sitt liv mer eller mindre värdigt, men den kan inte förnya det.

— Jag skall säga er, svarade han ivrigt, att mycket av vad ni gör tyder på ett förstucket hopp och på en livskraft, som ni inte vet om. Själva ert trots är liv. Och ni sätter i gång en kooperativ förening — ni småler? nå, det kanske en bruten människa kan, men när ni dessutom tar på er ett kooperativt bageri, då får ni mig inte att tro på: aldrig mer. Och när ni sen också anför en deputation till landshövdingen och går där med, vi ska hoppas, tusende kvinnor bakom er, då ska ni märka att ni har eld i ert bröst, och ni ska känna enhetens ljuvlighet i stället för splittringens smärta.

— Och det säger ni, fast ni ser för edra ögon klara bevis på att jag inte är nykterist.

— Ja, det törs jag, för att jag vet, att ni kan bli det, om ni vill.

— Men om jag inte vill då?

— Ni vill, det är jag säker om, så fort ni får klart för er, att ni hjälper andra därmed.

— Jag tror minsann ni vill rädda mig från alkoholen. Hon smålog lite. Men det är inte så farligt som ni tror, det försäkrar jag er. Det kunde vara farligt, om jag inte hade en ärelystnad ännu: den att intill döden få hålla mig själv i min hand. Och om inte vår Herre tar även detta och tvingar mig med sina skickelser till det, som nesligt är, så tror jag inte, att jag kommer att göra något direkt ovärdigt.

— Det skulle inte falla mig in att spela nykterhetspredikant mot er, han reste sig ur gungstolen och tog ett par steg mot henne, där hon satt i soffan. Jag ville bara råda er till något, som kunde strama upp er. Vi gör gärna våra egna handlingar till symboler, och ni skulle bestämt få en något ljusare syn på världens slutliga öde, om ni vunne en seger över er själv. Och jag vill att ni skall bli glad. Och han satte sig på soffkanten och lade sin arm bakom henne på soffryggen. Hon drog sig en aning tillbaka.

— Är det er motbudande, att jag håller av er? frågade han uppbrusande och glömde, att hon knappast kunde veta det.

— Nej, hur så? sade hon. Jag tycker ju också bra om er. Varför skulle jag annars sitta här och prata så fritt?

Han kunde inte hjälpa det, men för honom hade hon blivit liksom yngre, sedan hon inte mer hade en fullvuxen son, yngre och liksom mera gripbar, värnlös — —

— Ni förstår mycket väl, att jag menar något annat än tycka bra om, fortsatte han. Varför gör ni så stora ögon?

— Därför, sade hon, att jag känner det just nu, ungefär som jag föreställer mig att en krigsinvalid, ett stympat knyte, skulle känna det — ursäktade den något förmättna jämförelsen — om någon kom och talade om kärlek med honom: kära goa, finns sånt än?

Han gjorde en liten min, och de brusto båda i skratt.

— Ja, sade han halvt skämtsamt, halvt allvarligt, sånt finns, fru Gunnarson. Just därför att ni är så bedrövad, känner ni inte lust att ty er till en annan människa — en stund?

— Ja, men Herre Gud, vad gör jag annat, när jag låter er sitta kvar, fast klockan är över elva, och jag kommer att få höra de förfärligaste saker i morgon. Hon hade med ens kommit att till sin fasa tänka på Fina.

— Ni envisas att missförstå mig. Jag är mycket tacksam för att få sitta kvar — över elva, men jag är kär i er, och jag — —

— Jag vet. Men jag är inte nog gammal för att lägga beslag på en så ung man inte ens med den tidsbegränsning, som ni antydde själv. En stund! Man vet aldrig hur lång en kort kärlekshistoria blir.

— Jag står gärna mitt kast, sade han och rodnade litet.

— Säg inte det, varnade hon. Det är en nyck av er nu, mycket älskvärd, men vad vet ni om följderna för er eller mig, om vi tillåte oss att drivas ihop av vår övergivenhet och ensamhet och vår allmänna beklämning?

— Det kan inte vara för att lugna mig, ni säger detta, sade han, och hon såg, att han hade rätt.

— Å, sade hon, är det risken, som lockar er?

Jag tror inte precis på den, jag menar bara att man inte ska vara överdådig i onödan.

— Och ni kan tala om att inte vara överdådig i onödan, sade han och drog nytta av sin fördel, ni, som leker med alkoholen.

— Det är lättare att hålla spriten än passionen i sin hand, vad det angår. Men för resten, hon sökte efter orden, för resten är det så långt ifrån mig. Jag känner mig på något sätt bortom mitt kön och min ålder och utanför all gemenskap. Jag hade en mor och en son och vänner, arbete och en förträfflig livsåskådning, där jag själv var fint placerad någonstans i mitten. Men Gud rakade mig ren från allt detta. Han slog min mor med dårskap, så att hon hatar mig, han dödade min son, han vände vänskapen i förföljelse, han tog mitt rykte bland människorna, och mitt kommunala förtroende, han tog också framtiden från mig, och han sade till mig: Stått ena! Och sedan jag hörde den rösten, vill jag också visa, att jag duger till att stå ensam. Nu vill jag inte ha några band mera på jorden.

Han hade aldrig trott, att han skulle få se henne i en sådan upphetsning.

— Jag är inte säker på, att ni tyder rätt vad som hänt er.

— Kanhända, men låt mig ha min tydning i fred! Låt mig vara! Varför behöll ni inte flickan ni hade? Till henne hade nog Gud aldrig sagt: stått ena.

— Nej, hon hade inga röster alls hört, det kan ni ha rätt i.

— Jag menade inte så. Jag menade att Gud sagt till henne: mitt barn, bry dig inte om att livet är villervalla och dårskap och fasa. Följ den man, som vill ha dig, och var hos honom, och var glad som en fågel med dina barn, älska dem och vårda dem och tänk aldrig på att de bara är nya kalkar för mig att hälla mitt överflöd av smärta i. Om Allan hade levat, så tror jag, att jag önskat — varje ord kom med stor möda — att han — — — Allan var kär i en ung flicka, knöt hon vid efter att ha stramat upp sig — jag önskar att hon varit en av dem, som älska okonstlat och är rädd om dem de älska. Men hon frågade inte efter honom, bara hon fick honom dit, där hans död väntade, och han gick —

— Vem var det? frågade han utan att tänka sig för.

— Han är död nu, svarade hon blott, men förlåt mig, det är sent nu, och vi är väl så tämligen på det klara med varandra?

— Ja, jag ska gå, men på det klara? Nej, därtill är det för mycket motsägelse i era skäl. Jag skall be om uppskov för vidare bevisning. Än talar ni om det lidande en förbindelse mellan oss kunde komma att medföra, alltså förutsätter ni något djupare, kärlek, än understryker ni att ni är bortom all erotik.

— Ja, lös den gåtan, herr Olle Rudman, så

har ni löst ganska mycket, sade Ingar och bjöd honom med ett småleende handen till godnatt. I alla fall, för att få ett resultat av samtalet, ni åtar er alltså att bli Visthusets jurist?

— Ja, sade han, och även bageriföreningens.

XVII.

— Vårt mellanhavande med fru Gunnarson tycks inte vara slut, sade landshövdingen, där han satt vid frukostbordet med sin hustru och sina döttrar.

Damerna sågo förskräckta på honom, och Gudrun, som nu var förlovad, sade sedan till Agneta, att hon i hela sitt liv aldrig blivit så förskräckt. — Vad skulle Göran ha sagt, om vi inte hade fått pengarna till slut?

— Det är omöjligt, hon har ju av sagt sig alla anspråk, tog Beatrice i litet hett.

— För pengarna behöver du inte oroa dig mera, svarade landshövdingen sarkastiskt. Min reflexion framkallades av två brev, som jag mot tagit från fru Gunnarson. I det första anhåller hon att bli befriad från sitt uppdrag i flickskolestyrelsen — skada för resten, för hon var en dugande kraft. Landshövdingen talade med största högaktning om fru Gunnarson, sedan han berövat henne 150,000 kronor.

— Ja, men Victor, ligger det inte nära till hands för personer med hennes bildningsgrad att

överdriva och spela martyr, när de blir sårade? Hon stannar nog, om du ber henne.

— Och i det andra, fortfor landshövdingen, anhåller hon att i spetsen för en kvinnodeputation få uppvakta mig om söndag i förbudssyfte.

— Om söndag? Då är jag i Stockholm. Jag behöver väl inte stanna? frågade Beatrice.

Landshövdingen visste mycket väl, att hon brann av iver att få komma upp till Stockholm, och han roade sig med att skrämma henne.

— Ja, sade han allvarsamt och funderade länge, jag vet inte vad jag ska säga. Skulle det göra dig mycket att stanna hemma över söndag? Sen kunde du ju få sällskap med mig på måndag kväll.

— Om det är nödvändigt, så stannar jag förstås, svarade hon med ett försök att låtsas lika glad. Men jag kan inte begripa, vad jag har med saken att göra.

— Nå, så res då, eftersom du vill, sade han, så får jag väl vänja mig att sköta mitt ämbetes enklare göromål på egen hand.

— Och så har du ju landshövding Agneta, svarade Beatrice lättad.

Flickorna sågo förvånade på varandra och på sina föräldrar. Ett skämt hade inte hörts i detta frukostrum och över huvud inte på residenset på mången god dag. Som ett tryck över familjen vilade husfaderns djupa bekymmer över sitt lands och dess sorglösa folks framtid. Detta folk, som endast sparsamt och fläckvis gav prov

på malm i botten, men vrok upp dy, där man skolat vänta ädel och hård metall. Familjens damer, Agneta ej undantagen, förmådde inte hålla sig på höjden av denna stämning, när det drog ut så länge. Deras liv hade sina egna små kurvor, som stego eller föllo under inflytande av det alldagliga livets förhållanden. För närvarande kunde ingen politisk oro distrahera Gudruns tankar från bosättningen eller nämnvärt dämpa Beatrices glädje över att familjen nu, tack vare svågerns arv, inte behövde fundera, om den hade råd att tillbringa hela riksdagssesongen i Stockholm. Victor hade varit uppe vid öppnandet, men kommit ner för några angelägna bolagsstämmor, och nu ämnade hon resa upp ett par dar före honom och flickorna. Hon skulle för intet i världen vilja mista dessa få dar ensam med gossarna, gå förlustig nöjet att ha dem en på var sida så långt deras tid tillät, äta middag med dem, gå på Auditorium och operan med dem. Hon njöt i förväg av tanken på hur de skulle vara ömma och ridderliga mot henne och skämma bort henne, lika stolta över sin ståtliga, dyrkade mor som hon över dem. Hon skulle få beröm för att hon stått på familjens ekonomiska bästa. Hon skulle säga till dem: finn mig en man, som är värdig att bli gift med Agneta. De skulle svara: hurdan önskar du honom? Hon skulle ge en beskrivning, som till punkt och pricka passade in på dem själva. De skulle förstå artigheten och lova att göra sitt allra bästa. — — Det

skulle bli mycket trevligt sen, när hela familjen var samlad, men inte så ljuvligt. Hon smålog som en ung flicka vid dessa tankar, där hon satt. Då flög hon till vid att någon lätt rörde vid hennes arm. Det var Gudrun, och hon pekade tyst på Agneta, som bakom sin morgontidning skakade av gråt.

Beatrice tackade Gudrun med en nick och fann utan svårighet någon förevändning att snabbt bryta frukosten och få landshövdingen ut ur rummet. Hon såg hur Agneta, så snart vägen var fri, ilade upp till sig.

— Gudrun lilla, bad hon, ge mig Gustavsfors Dagblad. Och hon tänkte, att en sådan takt skulle Gudrun aldrig visat innan hon blev förlovad. Tänk om Victor fått se, att Agneta, själva Agneta fällde tårar!

— Den tog Agneta med sig. Skall jag skaffa en annan? Och Gudrun skyndade ut.

— Jag tycker, att Gudrun har vunnit på sin förlovning, sade landshövdingenskan, för att säga något.

— Vad skulle hon ha vunnit? En trygg framtid, menar du? Ja, vi ska hoppas det. Den blivande svärsonen, en ung löjtnant vid stadens regemente, stod inte alltför högt hos landshövdingen, trots ett vinnande sätt och stor militär duglighet. Men han skulle aldrig äta mjölgröt.

— God morgon så länge, jag ska gå och svara fru Gunnarson.

— Ett ögonblick, Victor, tänker du ta emot dem?

— Hur skulle jag kunna komma ifrån det, även om jag ville, när hela stan vet, att jag ska vara här om måndag i alla fall.

— Jag tänkte att det kunde ordnas så, att polismästaren förbjöd, och så kunde du till exempel under beklagande härav ta emot en tie stycken nere på kansliet.

— Jag vet inte, varför jag inte skulle ta emot dem?

— För det första, därför att du ju ändå måste svara nej. För det andra därför, att det är fara för att det groteska i ett kvinnotåg kommer att kasta sitt skimmer även över dig.

— Å, sade han, det tror jag inte. Och han gjorde en min som betydde: intet kan göra mig löjlig. Värre blir att räkna ut vad man ska svara dem. Man kan ju alltid och med en viss rätt säga, att det ligger utom mitt maktområde att skänka dem totalförbud, eftersom endast utskänkingsbestämmelserna angår landshövdingämbetet. Men å andra sidan kunde jag naturligtvis uträtta mycket, om jag lade mig vinn om det. Jag kan inte neka, att jag finner det på sitt sätt rörande med denna vädjan till mig av fattiga hustrur och mödrar.

— Men nog måste du medge, Victor, sade Beatrice, som nu blivit verkligt oroad, att denna utpräglade nykterhetsvilja bevisar, att de inte behöver förbudet. Om de började klaga på restrikt-

tionerna och bad dig göra något för att lossa på dem, då skulle jag anse, att ögonblicket vore inne att skärpa dem.

— Du har inte riktigt följt med hur det går till nu för tiden, Beatrice. Folk är inte så att leka med. Och vi kan behöva deras förtroende. Nej, klockan blir mycket, godmorgon igen, Beatrice! När kommer dina fruar?

— Tolv. En sak till, sade Beatrice och hejdade honom på nytt: inte behöver väl Agneta på något sätt representera?

Landshövdingen svarade ett kort och otåligt: nej, bevare oss väl, och höll i brådskan på att stöta ikull Gudrun, som kom gående med Gustavsfors Dagblad framför sig utan att se fadern.

Beatrice tog tidningen och började leta efter orsaken till Agnetas tårar. Hon behövde inte leta länge, innan hon fann den. Där stod Sten Rudmans stora artikel om Allan Gunnarson. Den var utmärkt skriven, man kunde säga inspirerad. Den gav förloppet med enkla ord, väl beräknade på att uppväcka rörelse och utan den bitterhet, som kunde kommit en del läsare att förhärda sig. Tillämpningen, den ömtåliga tillämpningen på förhållandena vid regementet, hade han sparät till nästa nummer.

När Beatrice kom till det ställe, där den unge mannen med ett slocknande leende förklarar för sjukvårdarn, som stuvar in honom i släden, att om han spottar i händerna och kör, så ska han, 83, själv spotta i händerna och dö, tårades hennes

ögon som hundratals andra kvinnors denna morgon, och hon var inte missnöjd därmed. Det visade att hon stod över partierna.

— Såg du någonsin den där unge mannen? frågade hon Gudrun.

— Ja, småsnyftade Gudrun, flera gånger. Sist var det på Karl Gustav Arvanders bjudning i höstas. Stackars Allan, han visslade dansmusik och dansade till, och aldrig har jag tänkt mig någon, som visslade som han. Dansa finns nog de, som gör lika bra.

— Varför grät Agneta?

— Därför, att det var hon, som på den där bjudningen övertalade honom att exercera i stället för att vänta efter Teknis. Går mamma ut med mig, jag tänkte mig till den där snickarn, som Göran fått adress på.

Gudrun hade av världskriget fått ett uppslag: krigsbröllop. Hon hade satt sig i sinnet, att hon skulle bli en krigsbrud själv, och för den skull gällde det att skynda sig, ty hon riskerade att det antingen blev fred eller krig, innan hon var redo.

Till hennes stora ledsnad kunde dock inte modern följa med henne på förmiddagen. Och sen reste hon till Stockholm. Men hon förstod ju, att det inte hjälpte att be, eftersom det var damer ur länskommittén, anförda av tant Alarik själv, som väntades till residenset.

Landshövdingenskan Beatrice Jerneploog, född

grevinna de Besche, var inte den, som fikade efter hyllningsutbrott eller provocerade fram dem. Därtill var hon, dem förutan, alltför övertygad om den aktning och vördnad samhället och länet hyste för henne, och hennes självaktning behövde ingen stimulus av denna sort. När hon fyllde femtio, så skulle hon resa bort — — Men när tant Alarik stod på sig, att man ville visa henne en liten vänlighet, innan hon reste till Stockholm, så ville hon inte sätta sig däremot. Det kunde ju roa dem — och Victor. Hon visste med sig, att hon utfört ett gott arbete i länskommittén och att hennes län därigenom stod framför de flesta andra, där man försökte göra efter hennes uppslag och organisationsplan. Hon kunde med gott samvete ta emot en uppvaktning.

Den hyllning man berett henne var också avpassad efter hennes förtjänster.

När klockan blev tolv anlände en liten representativ samling kvinnor ur alla samhällsklasser. Tant Alarik skulle egentligen hållit ett litet tal, men glömde av alltsammans — vilket dock inte gjorde så mycket, när tidningarna redan hade det — och tog endast under djup rörelse Beatrice i famn. Och så överlämnades ett presentkort på en 60-hästkrafters gnømemotor, inköpt för pengar, som särskilt insamlats för detta ändamål. Nu hade man alltså kommit ett stycke på det fjärde aeroplanet, och borgmästarinnan antydde för Beatrice, att många, som blivit trötta på det ideliga vädjandet till deras frikostighet, denna

gång givit pengar endast för landshövdingkans skull.

Detta var ett tillfälle för landshövdingkan att visa vad hon verkligen dög till. Hyllningar brukar gärna göra folk litet bortkomna, men hon bibehöll en storartad värdighet, samtidigt med att hon var älskvärdheten personifierad. Man hade sällan sett henne så rar. Alla kände sig hemma, även de ur skilda samhällsklasser. Mor Marits Fina till exempel var i full extas. Hon hade skänkt 100 kronor till denna gnömemotor, och därför fått följa med sin hjärtevän, sömmerskan Charlotte, på uppvakningen i egenskap av rörande moment. Äntligen fick hon själv uppleva något, och behövd~~e~~ inte blott nöja sig med Charlottes berättelser.

— Och kan frun tänka sig, sade hon till Ingar på eftermiddagen, vad hon sa, när de talade om herr Allan: jag grät, när jag läste artikeln, sa hon, ja jag ljuger inte, det är så sant, som jag står här.

Men när Beatrice givit var och en sitt av erkännande och ära, och uttryckt sin vissa förhoppning egentligen tvärt emot sin övertygelse, att arbetet skulle gå lika bra, när hon var borta — då såg hon på klockan och märkte med glädje, att besöket tagit en och en halv timme av det dygn, som återstod, innan hon fick resa.

Men hon hade missräknat sig. Hon ådrog sig en häftig förkylning och måste resignera inför

tanken att stanna hemma tillsvidare. Aldrig skulle hon vilja visa sig för sönerna med rinnande ögon och röd näsa.

Och när det tigande tåget på söndagsförmiddagen blev synligt nere i Kungsgatan, låg hon på en soffa i sitt arbetsrum, medan flickorna stodo i burspråket på utkik. Agneta hade handen på fönsterhaken, beredd att öppna, när fadern kom ut. Hon ville höra det tal, som kostat honom så mycken möda, han som annars hade så lätt att hålla vackra tal.

— Öppna Agneta, jag tycker jag hör mäsingsmusiken, sade Gudrun.

Men Agneta tystade henne med stränghet.

— Inte har de mäsingsmusik. Pappa skulle ogilla mycket, om han visste att du gjorde narr av en allvarlig sak, eller hur mamma?

— Jo, sade Beatrice, ge mig en pälskrage Agneta, jag vill också försöka att se något.

De mörka skarorna fyllde nu långsamt torget, fru Gunnarson stod redan vid trappan, och landshövdingen kom ut. Han kände sig oemotståndligt gripen och han trodde inte sina ögon — tårar skymde dem. Han kunde inte stryka bort tårarna, ty han hade tusendens blickar fästa på sig. Så länge han nu iakttagit dessa kvinnor, hade ingen av dem sett sig kring eller tillbaka, alla hade sina blickar stramt fästade på honom själv, såsom den till vilken de skulle rikta sin fråga, och av vilken de väntade ett svar. Han upptäckte en kvinna med huvudet lindat av gas-

bindor, och han tänkte, att det måtte vara hon, som Gustavsfors Dagblad skrivit om, hon, som fått en kniv på sned genom halsen. Om det bara varit en annan, som skolat svara, hur intressant skulle det inte varit att studera denna syn, dessa blekgula ansikten, dessa ögon. Som det nu var, kände han obehag vid tanken, att inte ett enda ansikte skulle lysa upp vid hans svar, hur älskvärt det än var formulerat, och hur mycket han än sökte skydd bakom lag och förordning.

Det förbättrade just inte saken, att fru Gunnarson stod där främst som en levande påminnelse om testamentsaffären och om sonen, som varit ämnet för det mycket otidiga brev han på sin tid sänt henne.

En skriven och av 2,000 kvinnor undertecknad vädjan, lästes upp av deputationens ordförande. Han stod »med nedböjt huvud och ett drag av uppmärksamt lyssnande över sina nobla manliga drag», som det sedan skrevs i Sten Rudmans platskollega, men han lyssnade endast med ett halvt öra. Han hade ju redan svaret lika skrivet i pälsens ytterficka.

När Ingar slutat uppläsningen, lät hon papperet sjunka och fäste blicken mot landshövdingens ansikte, han tyckte, att dessa stora ögon i sig förenade alla de tusendes.

Men när hon började tala fritt med egna ord för denna vädjan, så var det varken landshövdingen, Sten Rudman eller kvinnorna i tåget och

folket i fönstren, som förstodo, ur vilka källor hennes tal flöt. Det förstod endast han, som druckit visky hos henne veckan förut.

Olle Rudman hade en god plats i Rådhusets fönster. Han såg Ingar som en svart silhuett mot residensets gula vägg, och hon höll sin längd gott bredvid landshövdingen i den nya pälsen. I fönstret rakt ovanför porten skymtade landshövdingenskan och han tyckte, att han fångade ett leende på hennes ansikte. Han tänkte: du skall inte alltid le. Av alla misstag, min fru, är intet större än att tro att det, som skall komma blott blir en upprepning av vad som varit. Det skall komma andra tåg till denna port, mindre tystlåtna, städade och försynta.

Men Ingar bad landshövdingen att lyssna till denna vädjan ur folkdjupen om borttagandet av en frestelse, som gav den största befrielse ur veckornas tunga och brödbekymrens gnagande oro, som folkets fattiga liv kunde bjuda.

Jag tror inte, sade hon, att vi, som äro här, endast ber för veckoavlöningen, hur väl den än kan behövas obeskuren i dessa tider för familjens skull, eller ens bara för husfriden, ehuru det är svårt att frukta och skygga för slag, att inte vara alltid säker i sitt eget hem eller på gatorna av sin egen stad. Det är också många män, som be genom oss, om de än på tillfrågan skulle förneka det. Ty annars skulle nog en del kvinnor saknas, som nu äro här. De kvinnor näm-

ligen, som anse, att mot männens bestämda vilja att trotsa sig till sprit, skulle ett förbud inte förmå stort. Men detta betyder igen, att det finns män, som gärna bruka sprit men skådat bortom den tillfälliga befrielse den ger och vilja rädda sig själva från den. Vår landshövding med sin starka kärlek till sitt land och därför också, förmoda vi, för det folk, som just nu är detta land, inser säkert, att hos dessa, som nu be om hjälp ligger djupast inne en övertygelse om — fast de kanske bekänna motsatsen med sina läppar och sitt liv — en övertygelse om, att vår tid och vårt land behöver nyktra män.

Det är därför vi hoppas, att vår landshövding ska hjälpa oss och göra det utan uppskov, utan undanflykter. Vi hoppas det så mycket mera, som vi annars måste djupt ångra, att vi togo steget att framföra vår vädjan offentligt. Gå vi härifrån med nej nu, så blir det inte mera folkskaror på den plats, där vi nu stå, utan — och hon gjorde en för hela torget tydbar gest nedåt gatan där spritbolaget låg — utan framför skylten där borta.

Hon tystnade och steg litet åt sidan, och Agneta Jerneploog, som med bultande hjärta låg i fönstret, fick nu klart se hennes ansikte. Ingar kastade en snabb blick uppåt fönstret som om hon tvingats därtill av intresset däruppe, och hennes ögon snuddade vid Agnetas.

— Ack, tänkte hon, när skall jag bli i stånd att se detta unga ansikte med lugn?

Men Agneta flyttade hastigt sin blick och riktade den på fadern.

— Nu har pappa tagit fram sitt papper, viskade hon inåt rummet. Och Beatrice, som återvänt till chäslongen, drog en suck av lättnad.

Hans höga malmrika stämma hördes över hela torget utan ett spår av ansträngning. Han hade ett ögonblick känt sig frestad, verkligen svårt frestad att ge vika för sin gripenhet och lyssna till kvinnornas vädjan. Han visste, att fru Gunnarson var fullt beredd på avslag och tänk att få överraska henne! Men så kom hennes hot på slutet, och han tog det som anledning att hårdna igen. Just emedan frestelsen var så stark, vågade han inte med ett enda ord vika utanför det skrivna. — Kom ihåg att det är inte som förbudsman du sitter i första kammaren, hade den kloka Beatrice sagt. Och i första kammaren måste han sitta för viktigare och högre intressens skull. Han talade alltså om det imponerande tåget och om sin respekt för kvinnorna och husmödrarna, men —

Landshövdingens bevisföring för att han ingenting förmådde uträtta för det önskemål kvinnorna framställt var mycket bindande. Han gick så långt han kunde, han lovade att all utskänkning skulle förbjudas på lördagarna. Och det var vackert av honom, att han skänkte sitt fulla gillande åt strävandet efter nykterhet i och för sig. Men medan Ingar lyss-

nade, tänkte hon blott: hur förträffligt att kunna lagarna så bra.

Men när landshövdingen kommit över kärnan i sitt tal, höll han som Ingar en liten moralpredikan. Det märktes tecken till någon oro på torget, men han höjde rösten och då tystnade den genast. Polismästaren högg förgäves efter en liten pojkbysing, som boxade en annan i ett hörn.

Var då inte tidens allvar och fosterlandets vådliga ställning en tillräcklig maning att leva stillsamt och indraget utan att förlösa något på festande och nöjen? Vore det inte värdigare att vända ryggen åt frestelsen, även när den var tillgänglig? Onekligen. Kunde man inte någon gång njuta alkohol så måttligt, att det inte skadade varken hälsa eller ekonomi? Jo.

Men medan jag har er alla inför mig, stadens husmödrar, vill jag lägga er allvarligt på hjärtat, att icke slå bort tanken på den farofulla belägenhet, vari vårt fosterland befinner sig. Det förefaller, som om folk redan börjat lugna sig och återfalla i sorglöshet. Dock böra vi i stället alla bereda oss med sparsamhet och omtanke på framtidens ännu större svårigheter. Vi ha i de goda tiderna förvärvat oss vanor — detta gäller inte bara de mera bemedlade — som kunde vara ursäktade då, men som vi nu måste lägga bort, ju förr ju hellre. Försakelse och sträng plikttröhet måste bli allas vår lösen i vilken ställning vi än

befinna oss. Fosterlandet väntar av oss alla, att vi fylla vår plikt.

Han tog ett par steg framåt och tryckte Ingars hand.

— Tro mig, fru Gunnarson, jag skulle önskat, att det varit mig möjligt att bifalla er begäran. Jag har sällan varit så gripen.

— Ja, sade Ingar, jag hade inte väntat mig någonting. Men det är synd om dem, som trodde, att vår mängd och motiveringen för vår begäran möjligen skulle betyda någonting.

— Jag förstår, att ni känner er lite bitter, fru Gunnarson, svarade landshövdingen, men säg mig uppriktigt en sak, tror ni, att det var någon på hela torget, som lyssnade till de ord jag sade som avslutning, eller som lägger mina förmaningar på hjärtat? Och det var ändå sanna ord med en förständig motivering, som ni alla ska få erfara i sinom tid.

— Inte var det många, medgav Ingar och deras ögon möttes i en glimt av samförstånd, halvt skämtsamt, halvt vemodigt.

— När ska vi förstå varandra? frågade landshövdingen.

Ingar gjorde en åtbörd som för att antyda att hon inte visste det.

— Inte förrän vi mycket förändrats, sade hon.

— Men jag måste säga er, tillade landshövdingen hastigt allvarsamt i lägre ton medan Greta Rudman, som stod närmast, förgäves sökte upp-

fatta hans ord, jag måste säga, att jag på det högsta ogillar ert sätt att hota med ökad spritkonsumtion, ifall ni inte finge er vilja fram. Det kan komma att fattas av dem, som så vilja, som om de hade full ursäkt för att supa nu. Jag säger inte detta för att förebrå er, men för att be er laga så, att ert anförande blir i den punkten mildrat, innan det kommer i pressen. Nu var det kanske inte så många, som gav akt på det.

Ingar insåg, att han kunde ha rätt, men det roade henne inte att erkänna eller att ge det löfte han så enträget begärde.

— Det orätta, sade hon, var att jag överhuvud försökte inverka på landshövdingen. Jag borde ha vetat, att denna tomma demonstration fordrade tomma fraser från början till slut. Jag får emellertid å kvinnornas vägnar tacka för att vi blev mottagna.

Hon gjorde ett tecken, och man satte i gång, så att hela tåget defilerade porten förbi. Landshövdingen lyfte på hatten och försvann.

— Va sa han? frågade den grabb, som boxat den andre.

— Han sa att morsan skulle hushålla.

— Vad skulle farsan göra då?

En stunds fundering.

— Farsan skulle supa, förstås.

Flickorna Jerneploog störtade ner för trappan mot sin far.

— Ja, nu är det gjort, sade han, och gud ske lov för det.

— De är här från båda tidningarna och ber om landshövdingens tal, anmälde betjänten.

— Jag kommer genast, svarade landshövdingen. Nå, flickor, var mamma belåten?

— Herrarna har väl fru Gunnarsons också? frågade han älskvärt. Jag frågar, därför att annars kan jag stå till tjänst med en avskrift av den skrivna vädjan. Gudrun, han vände sig till sin yngsta dotter, som inte såg så vidare trakterad ut över att behöva gå ärenden åt murvlarna, Gudrun, gå ner till kansliet, och bed dem göra två avskrifter genast.

De två journalisterna blevo intagna av så mycken älskvärdhet, och det var lätt för landshövdingen att, medan de väntade, lära dem inse, att det fru Gunnarson tillagt ur sin egen fatabur, ingenting var för pressen.

— Det var nog delvis litet oöverlagt, och jag tror, att vi gör fru Gunnarson en tjänst med att inte ge större offentlighet åt det. Ja förstå mig rätt, mina herrar, jag säger inte detta som något klander, jag vet ju, att hon måste befinna sig i en uppriven stämning efter sonens död. Det var mycket ledsamt, men tyvärr kan sådana olyckor inte undvikas. En cigarr, mina herrar? Nå, se där ha vi avskrifterna. Å jag ber, ingenting att tacka för, vi begär så många tjänster av pressen, så det är inte för mycket, att vi nån gång försöker att vara litet älskvärda tillbaka.

En av dessa reporters, som var instruerad av Sten Rudman, passade på att sedan kamraten gått

intervjua landshövdingen om flickgymnasiets framtida öden.

— Det går rykten, att herr landshövdingen ämnar avgå ur styrelsen, högg han till och blev glatt överraskad över landshövdingens motfråga: hur kan ett sådant rykte ha kunnat komma ut?

— Får jag kanske dementera det?

— Nej, svarade landshövdingen ytterst illa berörd, jag vill inte ha saken omnämnd alls.

— Herr landshövdingen dementerar alltså icke? Och journalisten låtsades göra en anteckning på sitt block.

Landshövdingen hade nu besinnat sig. Det gällde att ta saken fullkomligt enkelt och naturligt.

— Nå, sade han, det blir ju ändå snart officiellt. Jag skall avgå, min tid medger inte även detta värv, min hälsa är dessutom inte längre så stark.

— Man tycks även veta, vem som ska bli herr landshövdingens efterträdare som styrelsens ordförande, fortsatte den unge mannen ut i luften. Lektor Suneson.

— Hur kan ni komma på en så absurd idé? Skriv för all del inte det! Hälsa och säg redaktör Rudman, att biskopen har lovat att bli min efterträdare, men bed honom inte offentliggöra det ännu.

— Och tors jag fråga: hur ställer sig biskopen till gymnasiefrågan?

— Det har jag ingen aning om, ljög landshövdingen. Det får ni fråga honom själv om.

— Men man får väl anta, att han ställer sig gynnsamt?

— Hur så?

— Därför att det anses i staden, att biskopen ofta är av olika mening med landshövdingen.

När landshövdingen gick ner i kansliet, oviss om han skull vara nöjd med dagen eller ej, kom han att tänka på, att det kanske vore bäst att för säkerhets skull tala med Sten Rudman, och bad vaktmästaren ringa upp.

Men vaktmästaren meddelade, att redaktörn var upptagen av lektor Suneson, men skulle ringa senare.

— Lektor Suneson? Hälsa och säg, att då behövs det inte.

Men följande dag när landshövdingen slog upp Gustavsfors Dagblad såg han, att ledaren hade denna rubrik: Och när man bedes ett bröd, får man en sten. Rudman var på krigsstigen.

Det var inte slut därmed. Aldrig hade han varit så oförsynt eller skrivit så mycket som just nu, när lektor Suneson i sin egenskap av stor aktieägare hotat honom med att ställa honom till ansvar för att han slöt sig till dem, som arbetade på att kränka den medborgerliga friheten att berusa sig. Och när lektor Suneson reste en storm mot beslutet att stänga spritbolaget om lördagarna och i sin tur uppvaktade landshövdingen i sällskap med ett flertal aktade borgare, så skrev Sten Rudman emot denne sin egen aktieägare och

satte sin framtid på spel. Han gjorde det emot Gretas goda minne, men hon rådde inte på honom. Han skulle visa, att han icke lät befalla sig av vem det vara månede. Jag får nog alltid en plats, sade han. Det blir värre för dig.

Han hade två saker i gång samtidigt: hygienen i kasernen och spritfrågan. Och han skrev artikel på artikel, medan den allmänna opinionen stod lika bredbent och trygg, och lika seg i sitt beslut att inte låta sig påverkas, som hade det inte betytt något för honom att sätta på spel sin husliga lycka och sin ekonomi. Men däröver reflekterade han inte, ty ödet, som gjort honom till tidningsredaktör, hade också begåvat honom med möjlighet att stå ut därmed.

XVIII.

Ingar hade fruktat mycket för verkan på mor Marit av hennes beslut att lämna sin väl upparbetade affär och börja med ett nytt ovisst och dessutom alls icke så fint företag. Men dess bättre tycktes den gamla inte så mycket intressera sig för hela saken. Hennes fantasier hade numera liksom lämnat det samband med verkligheten de förut haft. Hennes skuld känsla sysslade mest nu med rent religiösa problem. Hon var inbegripen i en spännande kamp med Frestaren och sökte så gott hon kunde skydda sin tröskel för honom. Över hennes säng hängde ett kors, och psalm-boken brukades flitigare än någonsin. Stackars Fina fick lov att läsa Guds ord i stället för att skvallra. Under denna tid åldrades mor Marit också så snabbt, att en process, som annars borde tagit år, tycktes förlöpa på några månader.

Hur gärna hon velat kunde Ingar inte ägna mycket av sin tid åt den gamla. Hon måste på en gång avveckla sitt gamla företag och starta det nya. Boden på Kungsgatan skulle övertagas av ett aktiebolag, och fröken Carlson bli dess före-

ståndarinna. Hon var mor till en duktig pojke nu, och Ingar hade försökt att få henne att bilda ett hem med honom och sin gamla mor. Men fröken Carlson, som nu var sig lik igen från förr, vägrade bestämt.

— Aldrig får det hända, att Gunnarsons efterträdare chikanerar sig på så vis, sade hon. Pojken har det utmärkt hos min syster, och så bra som vi betalar för honom, är de nog snälla mot honom, för att få behålla honom.

— Men moderskärleken då?

— Den ska han få ut i varor.

Det hände en av de sista kvällarna Ingar var kvar i affären, att man ropade ut henne i butiken. Endast två personer funnos där utom biträdena, ty det var nära stängningsdags. Den ena av dem var lilla magistern, och Ingar blev så fascinerad av hennes åsyn, att hon inte gav akt på att den andra var Greta Rudman, förrän denna började tala, om möjligt ännu fortare än vanligt.

— Det är jag som tagit med mig Stina Wetter, sade hon. Stina visste inte, men jag var alldeles säker på, att du skulle bli glad att höra, att hon vill anmäla sitt skolkök till medlem i Visthuset och sig själv med, eller hur?

— Jo visst, föll lilla magistern in, jag tycker att det är ett bra företag, det ska du inte tro annat, och jag vill gärna vara med.

— Skolköket är välkommet, sade Ingar artigt, vänta litet så skall jag gå efter en blankett.

— Ser du, viskade Greta till magistern, vad var det jag sa?

— Människor vet inte vad de gör varandra, tänkte Ingar. De rullar sin nästa i spiketunna, och när man sen är riktigt sönderhackad, kommer de och frågar, om det kan få vara som förr.

Men de konverserade under de mest höviska former, medan blanketten fylldes i, och lilla magistern tog upp och betalade sin obligatoriska andel med ens.

— Nu måste de väl gå, tänkte Ingar, som nästan vacklade under dagens samlade trötthet. Men nej: vill du inte vara snäll och släppa ut oss kontorsvägen, när du går? sade de.

— Du kan nog inte gissa, började Greta Rudman sedan de kommit ut på gatan, och hennes röst uttryckte så pass mycket tvekan, som hon var mäktig, varifrån vi kommer? Vi har varit på flickskolestyrelsens sammanträde, det vill säga, Stina Wetter har, och jag sökte upp henne sedan för att få en artikel. Och kan du tänka dig, gymnasiet har gått igenom! Det var väl en glädjande nyhet? Hon hade aldeles glömt, hur hon en gång försökt att egga upp sin man och Ingar att sätta sig emot gymnasieförslaget. Från och med nästa läsår har vi nog flickgymnasium här i Gustavsfors. Stina kan berätta för dig hur allting gick till.

— Om det intresserar Ingar att höra, sade hon nästan ödmjukt.

— Jo, sade Ingar, som stod med ryggen åt de två andra och låste dörren, jo, naturligtvis.

Nu hade lilla magistern inte en aning om att Ingar eller Greta eller över huvud någon utom den Jerneploogska familjen och gymnasiekommittén kände den tysta överenskommelse, som träffats med kammarherrens arvingar. Och hon lade oskuldsfullt sina ord därefter.

— Jo, sade hon, det hade förstås aldrig gått, om landshövdingen stannat kvar i styrelsen. Men det var en väldig tur för hela saken, att han inte ansåg sig ha tid och krafter att vara ordförande längre. Och då övertalade han biskopen att åta sig det, men han kanske inte hade tänkt sig precis, att biskopen skulle vara för gymnasiet. Det är han emellertid, liksom din efterträdare, och gymnasiet fick alltså majoritet vid sammanträdet. Saken har ju en del myndigheter att passera, men biskopen har ju stort inflytande liksom lektor Suneson. Och biskopen förklarade, att han talat med landshövdingen, som lojalt lovat att göra vad han kan och i varje fall inte stå emot, nu när det i alla fall är beslutat. Så det ser ut nu, som om dess framtid vore så tämligen tryggad. Och jag får tacka dig, Ingar, för allt det intresse du visade medan du var i styrelsen. Det var tråkigt, att du inte hade tid att stanna kvar, nu blir det så många praktiska frågor att ordna.

— Tacka inte mig, sade Ingar och såg på lilla magistern. Men du kunde gärna ta och lägga en blomma på kammarherrns grav.

Lilla magistern rodnade djupt.

— Vet hon det, vem har skvallrat? tänkte hon, och sedan: alltid skall hon förödmjuka mig.

— Nej, här måste jag åt annat håll, sade hon, och innan Greta Rudman hunnit få klart för sig vad som passerat, var hon borta.

— Varför gick hon så hastigt?

— Förstod du inte det?

— Nej, var det du som...

— Jagade av henne? Jo.

— Så tråkigt, sade Greta. Jag hade tänkt att vi skulle kunna samarbeta nu. Här är nytt arbete under uppsegling, och du är obligatorisk, Ingar, helt enkelt obligatorisk, om det ska bli någe av här i stan.

— Vad står nu på då?

— Jo, nu har den där budkavlen kommit, som du talat om med Stina Wetter att du väntade redan vid krigets början.

— Är det sant?

— Ja, det är sant. Vi ska försöka ena kvinnorna nu och få dem att lägga in sitt ord för en rättfärdig fred, som det stod i papperen jag fick. Om det nu lyckas? Jag för min del tycker nog att det är lite oroligt att börja med något, som man kan befara är lönlöst, ja, kan bli fiasko.

— Inte får man resonera så! brast Ingar ut häftigt, vad skulle då någonsin bli av? Är inte det svagaste hopp värt ett försök, är inte till och med ett ärofullt nederlag värt alla ens krafter? Det som inte kan göras med enighet, får göras

med splittring då, men jag är inte säker på att vi behöver befara någon. Tänk bara ut någon bra människa att gå i spetsen för Gustavsfors.

— Du.

— Nej, varken du eller jag. Men du ska se, att vi kan få grevinnan Alarik. Vi ska väl lära oss av landshövdingen.

— Hon duger inte att göra något.

— Vad gör det? Vi duger, vill jag hoppas. Och — nåja — till gumman Alarik ska vi skicka ut lilla magistern. Hon kan aldrig få någon plats i mitt hjärta mer, men det är en sak för sig.

— Om hon vill nu?

— Jo, hon vill. Hon är rädd. När kan jag få se på papperen?

De kommo överens om att träffas senare på aftonen och skildes åt utanför Gustavsfors Dagblads redaktion.

Men de ord, som fallit om en blomma på kammarherrns grav, hade hos Ingar väckt tanken på kyrkogården. Hon gick till de båda döda i tur och ordning och gav var och en sin.

Den energi, som flammade upp vid den glada överraskningen att budkavlen kommit, föll åter. Hon tänkte nu blott på nytt på detta giriga ockrarår och på allt vad det tagit utan tanke på den av människor stiftade lag, som säger, att den fattige inte får berövas de verktyg han behöver för att leva.

När hon lagt sin tacksamhetsgård på kammarherrns grav med dess fina monument — släk-

tingar reste vården — vände hon åter till Allans grav. Över hennes axlar och nacke föll en oerhörd melankolis tunga börda. Vid denna lilla hög av mull, från vilken snön av den första vintern nu smält, sade hon sig: jag har levat förgäves. Och hon såg dessa ord i andanom inristade på en sten, som utmärkte hennes egen viloplats, för vilken rum var lämnat. Men hunnen fram till döden erfor hon nu som alltid en viss känsla av befrielse, av trygghet, en sådan, som kan inspireras av tanken på en säker tillgång, till exempel en statsobligation. Och nu vände kurvan och steg åter uppåt. Hon greps av en viss ärelystnad att dock göra något av det korta tidsmått, som kunde vara kvar.

Och hennes tankar började åter syssla med Greta Rudmans nyhet om budkavlen. Hon fördjupade sig i praktiska detaljer, hon sökte efter idéer att skaffa pengar, hon satte ihop en kommitté, hon hyrde möteslokaler. Och hon kände ett vindstråk av det, som en gång var livets oundgängliga syre och salt. Ingen illusion förvillade måtten för henne, proportionerna mellan de onda och de goda krafterna. Men hon tänkte med biskopen: det godas och det dåraktigas tjänare måste dock alltid finnas och alltid sträva för att ge rörelse och omväxling åt livet. Det bleve tomt utan dem, de har alltid funnits och bör väl inte dö ut heller nu, även om de ska en för en brista som individer på skillnaden mellan motståndet och sina krafter. Ännu är det litet kvar av mig.

Och det måste jag använda på att ordna möten och sitta i kommitté i det rättas tjänst, som jag ser det.

Hon kom plötsligt att tänka på, att hur än allt förändrats för henne, det rätta var precis detsamma i dag som för ett år sen. Det hade förblivit.

Hon böjde sitt huvud.

Där var den fasta punkten bortom lidandet. Man strävade att fasthålla denna visshet, ena dagen bättre, den andra sämre och den tredje ganska dåligt. Men oberoende av mina fall och fel var det rätta förblivande.

Och här, mitt bland dessa plumpa gravstenar, i denna iskalla vårvinterskymning förnam Ingar under några sekunder i sig evigheten.

I Ingars gamla kontor voro samlade en liten grupp personer: grosshandlare Mulander, lektor Suneson, Olle Rudman, fröken Carlson och ett par andra. Överlåtelsehandlingarna lågo klara på bordet, färdiga att undertecknas av båda parter i den transaktion, varmed Ingar skulle överlåta sin affär. Mulander, som hittills ansett, att Ingar var en komplett dåre, tyckte att hon såg så mystiskt glad ut, när hon skrev på papperen, att han började frukta för att ha blivit lurad. Men det var för sent att ändra sig, ty hans namn stod där, och nu skakade man hand och önskade varandra ömsesidig lycka. Men Ingar hade hela tiden en grotesk förnimmelse av, att de personer hon

tog i hand voro en mil borta, en mil precis, varken mer eller mindre.

— Farväl, sade hon, då går jag över till Visthuset på allvar.

På vägen mellan sitt gamla och sitt nya liv hade hon Olle Rudman i sällskap.

— Gå inte så fort, bad hon, låt mig njuta av att jag nu så länge, innan jag sätter foten på Visthusets tröskel, är alldeles fri. Finns en friare människa? Nej, herr Rudman, ni går ändå för fort för mig. Ni skakar på huvudet. Tänk efter: jag bävar inte för någon människa, att jag skall mista den. Jag har inga blodsband. Jag har inga skulder, intet hem, för mina flyttsaker står på gatan, inga passioner, inga laster, inga framtidsdrömmar, och jag har ännu i tio minuter inte heller någon speceriaffär.

— Jag är rädd, sade Olov Rudman lite strängt, att det hämnar sig att skryta så med friheten. Statt ena, det är mycket vackert och bestickande. Men ingen människa kan vara helt fri. Om hon förlorar det, som låg närmast till för hennes hjärta att binda sig vid, söker hon om medvetet eller omedvetet något nytt. Även ni kommer att få underkasta er mänsklighetens gemensamma kompensationsfläsk.

— Jag är visst inte blind för kompensationsfaran, sade hon, men jag tycker dock att det bevisade något att jag ställde mig i spetsen för nykterhetsdemonstrationen.

— Det var sant, sade han, vi har aldrig talat

om saken sen, men jag har många gånger tänkt, att jag skulle vid tillfälle säga er, att det var pampigt gjort.

— Ja, sade hon, det var det. I synnerhet som jag inte kan neka till, att jag känner det bra tomt ibland. Men ni var inte dum, som gjorde det till en hederssak, för då hade jag ju inte något annat val.

— Jag löser er gärna, nu sen ni bevisat att ni kan befria er.

— Tack, sade hon, men det går inte, för nu har jag bundit mig själv. Jag skall säga er ett av mina skäl, varför jag håller så styvt på att inte svikta i en hederssak, och varför jag var dag ber Gud om kraft att vara så ensam, som han tydligen vill ha mig. Det är därför, att jag börjat skymta, att problemet att vara ensam med värdighet och inte svikta kommer att bli ett av de största personliga problemen för oss. För vart skott som tar en man vid en front blir det aktuellt för en kvinna. Man kommer att säga: böj er för förhållandena och dela de män, som blir över. Och på hur kvinnorna ställer sig, beror ju kärlekslivets öde och hemmens och ja, kan ni säga mig, vad som inte beror på det? Och nu roar det mig att se, hur jag ska reda mig, och troligen kommer jag att dra mycket stora slutsatser därav.

— Ja, men ni är ju alls inte typisk, sade han. Det är inte ert slag av kvinnor, som kommer att avgöra kärlekslivets öde, som ni säger.

— Nej, jag är inte typisk, kanske. Men jag är ensam och — ja jag är mycket glad, att ni varnade mig för fällan.

— Ni tar fel, jag menade det inte som fälla, jag menade det som nödvändighetsvara, som livsvillkor. Vi är alla människor. Jag till exempel, ni minns att vi talade om åtskilligt en kväll — jag har nu försonat mig med min fästmö igen, som ni rådde mig till.

Hon kände ett plötsligt stick i sitt hjärta, och hjärtat bleknade av förskräckelse att något kunde vara på tok med det.

— Nej, vad jag är glad, sade hon, hur gick det till?

— Jag fick se henne i demonstrationståget, sade han, och då förstod jag, att hon måste ha mognat. Jag skickade en hälsning till henne med en gemensam bekant och sen var det snart klart. Kvinnor har lätt att förlåta. Så det blir nog så bra. Herre Gud, man får nöja sig.

De nalkades nu butiken, och Olles skarpa öga upptäckte, att flaggan var hissad å huset, där den nya affären var inhyt. Huset, som man skulle köpa en vacker dag.

— Ser ni, sade han uppmuntrande, folk flaggar för att ni nalkas.

Han såg på Ingar, hon var alldeles blek, och hennes ögon voro fästa på flaggan med en stel blick. Hon stannade, ett ögonblick trodde han, att hon skulle vända om igen.

— Säg det inte för någon människa, bad

hon, med det förfärliga är, att jag ångrar mig, jag orkar inte, jag är för trött, jag är feg, jag är slut, jag duger inte till att sköta en kooperativ affär, vad skall jag göra?

— Gå på, sade han, det om något är väl en hederssak.

— En hederssak? upprepade hon, aldeles som om hon glömt vad de nyss talat om, ja, men tänk om jag inte kan sköta vad jag fått mig anförtrott, så att alla deras små fattiga andelar ryker, och detta kvinnoföretag ändrar i fiasko, Ni som är jurist, finns ingenting att göra, finns ingen återvändo för mig?

— Ingen, sade han, lyckligtvis, jag kan inte tänka mig något fegare. Nu fortsätter ni bara.

— Jag kommer att stupa.

— Ja, om ni stupar, när ni gått så långt ni orkar och inte mer kan röra en lem, då blir det en annan sak. Det är ingenting att säga om. Det är tillåtet. Men vill ni verkligen påstå, att ni inte orkar försöka?

Hon såg på honom och återtog sin vandring.

— Om vi alltså ändå ska, så låt oss inte sinka oss mer, utan gå vidare.

Och hon kände något av vad ett träd måste känna, då man bränner in med en glödande stämpel en krona i dess stam till tecken, att det fridlyses och icke får fällas: smärta och stolthet.

XIX.

Det är natt, och Ingar sitter vid mor Marits bädd.

I rummet är mörkt, men bakom nästa dörr brinner en lampa, och genom dörrspringan tränger in en strimma, som skär mörkret likt en klinga.

Föregående afton skedde en stor förändring med mor Marit. När Ingar kom in efter att som alltid ha tvekat en stund utanför med handen på dörrlåset, nickade mor mot henne och sade i en ton, som kom henne att studsas: kom hit, du tös.

Och när Ingar skyndade till sängkanten, sökte mor Marit hennes hand och sade mycket bestämt: — Fina, hon kan flötta nu.

Fina hörde det och hävde upp ett skri.

— Ti stilla Fina, sade mor Marit myndigt, om du ger de å nu eller i nästa vecka, när jag är dö, det betyder ingenting för de.

— Tyst, Fina och gå in till sig, bad Ingar och kom inte in mer, utan att bli tillsagd. Jag ska ge dig besked sen.

En aning grep Ingars hjärta, och hon lutade

sig ner över sängen och forskade oroligt i det avfallna ansiktet: säg hur det är, mor?

Hon mötte ett par vänliga ögon: Det är nog så bra det, tös, när jag har de här, men jag är allt så trotter, så jag ska fresta å sova en stund. Du sitter väl kvar här och går inte frå me så länge jag lever?

— Bara så mycket som ut till telefon ett tag, sen kommer jag strax igen.

De småpratade litet, och mor Marit sade flera gånger: vad jag är lätt i huvudet, jag vet inte om, att jag har någe. Och så småningom somnade gumman efter att ha förvissat sig om, att inte Ingar skulle gå ifrån bädden.

Ingar satt troget kvar, orörlig, ända till dess doktorn kom. Det föreföll henne som om mor och hon länge varit skilda åt och nu träffats på nytt.

— Mor är åldrad men ändå sig lik, tänkte hon, alldeles som om det legat år emellan detta sammanträffande av i dag och det näst sista. Med obeskrivlig andakt och rörelse betraktade hon detta kära återfunna ansikte, som bar sitt forna tillitsfulla och vänliga uttryck ännu i sömnen, och hon strök lätt den skrumpna handen, vars skinn låg rynkat kring ådrorna.

Även doktorn blev slagen av förändringen, när han kom. Han har varit rätt ofta på senare tider utan att vilja uttala sig om detta hastiga avtynande, men nu sade han utan tvekan: det lider snabbt. Och när han gick, lade han in

i sitt farväl till patienten en betoning, som hon tycktes fullkomligt förstå.

— Farväl då doktorn och tack för allt besvär och tålmod. Han såg förvånad på henne. Den ousägliga grämelsen var liksom bortblåst ur hennes ansikte, ehuru man skulle tyckt att de djupa spår den grävt, måste ha varit förblivande. Ögonen voro inte längre skymda av ångest utan klara som ett barns fast så mycket blekare.

Och så satte Ingar sig att vaka för natten.

Hennes hjärta röres av en ljuvlig oro. Hon känner sig stå inför något underbart. Hon tycker att förlåten blivit halvt genomskinlig nu, som skiljer henne från det hemlighetsfullas vida land där bortom. Hennes tanke spanar dit in och ser perspektiv öppna sig, dimhöljda, dunkla och fulla av mysterier. Världen är väldig, okänd, flödande av oupptäckta möjligheter. Intet är just nu för djärvt, att man inte skulle våga drömma därom. Livet i det vakna dagsljuset är icke allt, är ett avsnitt blott, inom vilket man håller sig, då allt går sin jämna gång, då man köper och säljer, och dagarnas behållning är lika säker som dagskassan i en väl inarbetad diversehandel.

Smärtan hade mången natt tvingat henne med i den underjordiska värld, som är full av ångest och syner, där jaget upplöser sig, och viljan tappar tygeln, för att återta den först, när det är dags att stiga upp och gå till arbetet. Och så förde detta stora under hon bevittnat, då en

själ, som varit begravd och begråten, uppstod från de döda, henne till portarna av åter en annan värld, där väl många varit förut, men som dock för henne varit tillyckat.

Detta måste vara just densamma svindlande känsla av gränslöshet, av en allmakt, som människor ha känt genom tiderna, då de bevittnat ett under. Ty det var ett under, ingen skulle förminka det för henne. Hade hon inte sett denna själ dö och en annan taga dess rum? och hade hon icke avstått från varje hopp att åter se den i tiden eller bortom densamma? Och så kommer den en kväll tillbaka, oväntad, den har icke varit död, måhända, endast fången, sjuk och förklädd.

Doktorn har givit en hypotes över hur en melancholia uppstår, det är sjukliga förändringar i hjärnan.

— Gott, men kan han då förklara hur den plötsligt återställes i sitt förra skick?

Hon tror inte, att han kan, och om han försöker, så skall hon inte för sin del fråga efter hans visdom. Hon behöver den inte, eftersom hon nu vet, att det var själen, som reste sig med en yttersta ansträngning ur sin stumhet och sina bojor, när dödsbudets viskning nådde den, driven av sitt begär att tala ännu en gång och göra sig förstådd av den älskade till sist. Ty denna själ, som oavsiktligt förbrutit, hade något mycket viktigt att säga, det enda viktiga: mitt barn, jag har under allt detta alltid älskat dig.

— — —

Mor Marits andetag äro helt svaga, det finns ögonblick, då de tyckas ha upphört, och då Ingars hjärta slites mellan ångest att hon inte skall vakna mer och sin önskan, att modern skall få gå mycket stilla bort, sovande.

Timmarna lida mycket sakta, det är inte vanliga timmar.

Det råder den tystaste tystnad i rummet. Kommer sig det blott därav att alla klockor ha stannats, för att inte störa den sjukas sömn? Nej, tänker den, som vakar, nu vet jag varför.

Mina kamrater av de sömnlösa nätterna ha icke kommit, alla de millioner, som annars vaka med mig, det långa tåget av tiggare med gula skålar, som brukar ta mig med på sin vandring över slätter av gul sand, täckta av gula dimmor. Jag hör inte deras viskningar och suckar, ej heller deras pulsars hårda slag.

Hon vet, att döden håller henne sällskap i natt, men det skrämmer henne inte. Äro de inte så pass bekanta, som folk blir, som nickar åt varandra, när de mötas. Har hon inte förr haft honom som gäst i sitt hus?

Nu rör mor på sig, hon slår upp ögonen, hennes blick har dens skärpa, som står vid livets gräns.

— Tös, var är Allan? frågar hon, sen hon blivit litet omskött. Det är första gången hon frågat efter honom eller visat något intresse. Hans död hade lämnat henne så gott som oberörd. Nu tycktes hon ha glömt den.

— Allan är död, mor, svarar Ingar långsamt och tydligt.

Över mor Marits drag sprider sig ett uttryck av förvåning, inte över att Allan är död, det tar hon med ro, såsom något helt självfallet, utan däröver, att hon kan göra sig förstådd och få svar.

— Nej, att du hör nu, å svarar? I jäns ropa ja mö högare och kröp in i ditt öra, men du märkte inte nåt. Var var Allan, sa du?

— Allan är död, mor, upprepade Ingar.

— Men han är väl inte döare än jag, så därför kunde han väl vara här?

— Mor har visst drömt nånting.

— Ja, det kanhända, svarar mor Marit, foglig som alltid fordom, ja de kanhända, du ska väl veta. Jag är väl inte heller döer jag då, eftersom du svarar — kom hit med din hand.

Ingar grep om moderns i ett fast grepp. Känner inte mor min hand nu?

— Jo, jo visst gör jag de. Men se jag vet ändå inte, om jag har rent drömt. För jag har för me, att jag var allt så dö ett tag, men var inte lessen du, de va så lätt som å slå igen psalmboken vid juldans evangelium och genast öppnan vid andnan igen.

— Kanske jag ska läsa en vers ur psalmboken för mor, frågar Ingar, som tycker, att det tröttar mor att tala och fundera så mycket.

— Ja vars, säger mor, gör du de du, lite.

Gör på min plåga ett gott slut
Släck mild den tärda lampan ut
Att jag i frid må fara,

läser Ingar.

Men mor Marit låter sig inte dras ifrån sin förra tankegång.

— När jag var blen dö, vet du tös, så var det första jag tänkte, att nu ska jag då berätta för Ingar om händelsen, och glädja henne med att det gick så evinnerligen lätt. Ingar är nog lia ängslig för me ved det här laget, tänkte jag, som jag var för henne, när hon skulle få Allan. Men du var inte i våningen, som jag hade tänkt, och så ge jag ner i affären. Jag tänkte, att de gör väl ingenting för en gångs skull, fast jag bara är en simpel gummas själ. Tror du verkligen, att det var en dröm alltsamman?

— Märker ni inte mor, att ni är i er egen säng, och känner mor inte, att jag håller mor i handen? Hur skulle mor kunna det, om vi inte levde båda två?

— Ja, nu ja. Men den gången, då kände du mig inte. Du var i affären, och där var mycke folk — har jag drömt, att du ska lämna affären också?

— Nej, mor, det är nog så sant, men jag ska ha en annan i stället.

— Ja, affär som affär, sade mor Marit sorglös. Hör du, ge mig lite, vad heter det, morotsvatten?

— Morotsvatten, upprepade Ingar häpen, det

har jag inget, men här är citronvatten, om mor vill ha?

Då hon uttalade ordet citron, minns hon, att hon hört talas om morot och citron för någon tid sedan i ett annat sammanhang, och det just inne hos mor Marit. Det var Fina, som en dag skrutit med landshövdingen, att hon gjorde en marmelad av dessa två beståndsdelar, så lyckad var det sagt, som en förening mellan en mes och en ragata. Och mor Marit hade därvid jämrat sig över, att hon aldrig fick någon ätlig mat, och att Frestaren tog hennes smörgåspålägg.

Men Ingar vaknar med ruelse ur dessa profana tankar på morotsmarmelad av mor Marits lilla brustna röst.

— Men du borde väl ändå ha hört, när jag kom in i affären genom dörren från kontoret och sa till dig, att Ingar nu är jag dö, tös, och de var inget svårt å tala om. Men du expediera och hörde inte, och fast de var landshövdingen själv, som köpte marmelad, så är jag ju ändå mor din. Där stod en tie öres vitpepparburk på disken, den tänkte jag ta å knacka mot marmorn, för å göra mig hörd, men jag tydde inte lyftan, och det är ändå inte mycket i en sån där tieöresburk. Jag vänta och vänta, och tänkte hon ska väl gå, men när hon fått sin marmelad, så skulle du väga upp nån kryddor till henne. Då ge jag å satte mig rakt på kryddvågen, ja de var förstås på vikterna, och de var välan orätt, men så stor synd ble det ändå

inte, för vägen rörde sig inte mer, än om de lagt ett dammkorn på den. Då ble jag rädd, och då kände jag mig bra ensam å dö. Men förargad var jag allt lite med, och jag kröp in i ditt högra öra å bösta och ropa å gråt, men du hörde inte på det örat och aldrig ett ord att du svara. Är du säker på att du hör va jag sär nu, Ingar?

— Ja, mor, vartenda ord, å jag tycker det var en mycket märklig dröm.

— Då var det väl ett varsel, eller också är jag inte riktigt klar i huvet längre. Det är så besynnerliga lätt.

— Jag tänker, att drömmen skulle betyda, mor, att vi inte kunnat göra oss riktigt förstådda av varandra, den sista tiden. Och det har ju varit rätt så ledsamt. Men nu märker ju mor, att det är bra igen och alldeles som förr, och mycket bättre.

— Ja, gudskelov, sade mor Marit med en suck. Om du bara nu inte är sint på mig? Men ser du vi har ju aldrig fått vara riktigt i fred och talas vid. Jämt när du var inne, och de var inte så ofta heller, så var där så mö folk å röster, så jag tydde aldrig begripa vad du sa. De andra prata för mig, och jag trodde på dem förstås. Jag grunnar på, att jag kan nog ha sagt mönna ting, som gjort dig ledsen, tös. Jag vet inte varifrån det kom, det var väl Frestaren. Men nu vet jag, att ingenting av

alltihop är sant. Och jag är så glad, så jag kan inte så säga.

— Jag med mor. Ingar kysste henne under tårar.

— Nu ska du inte vara ledsen, för det är ingen sak å dö. Och du ska aldrig tänka på det tråkiga, när jag är dö igen. För nu vet jag ju och säger tydligen ifrån, att rösterna talade falskt på dig. Du kan gärna säga det till Fina.

Ingar lovade, och mor Marit sjönk ner i en stilla dvala. En gång bad hon Ingar lägga sin hand på hennes huvud. Hon tyckte att det var så lätt, att det skulle kunna fara upp och sätta sig i taket, som en leksaksballong.

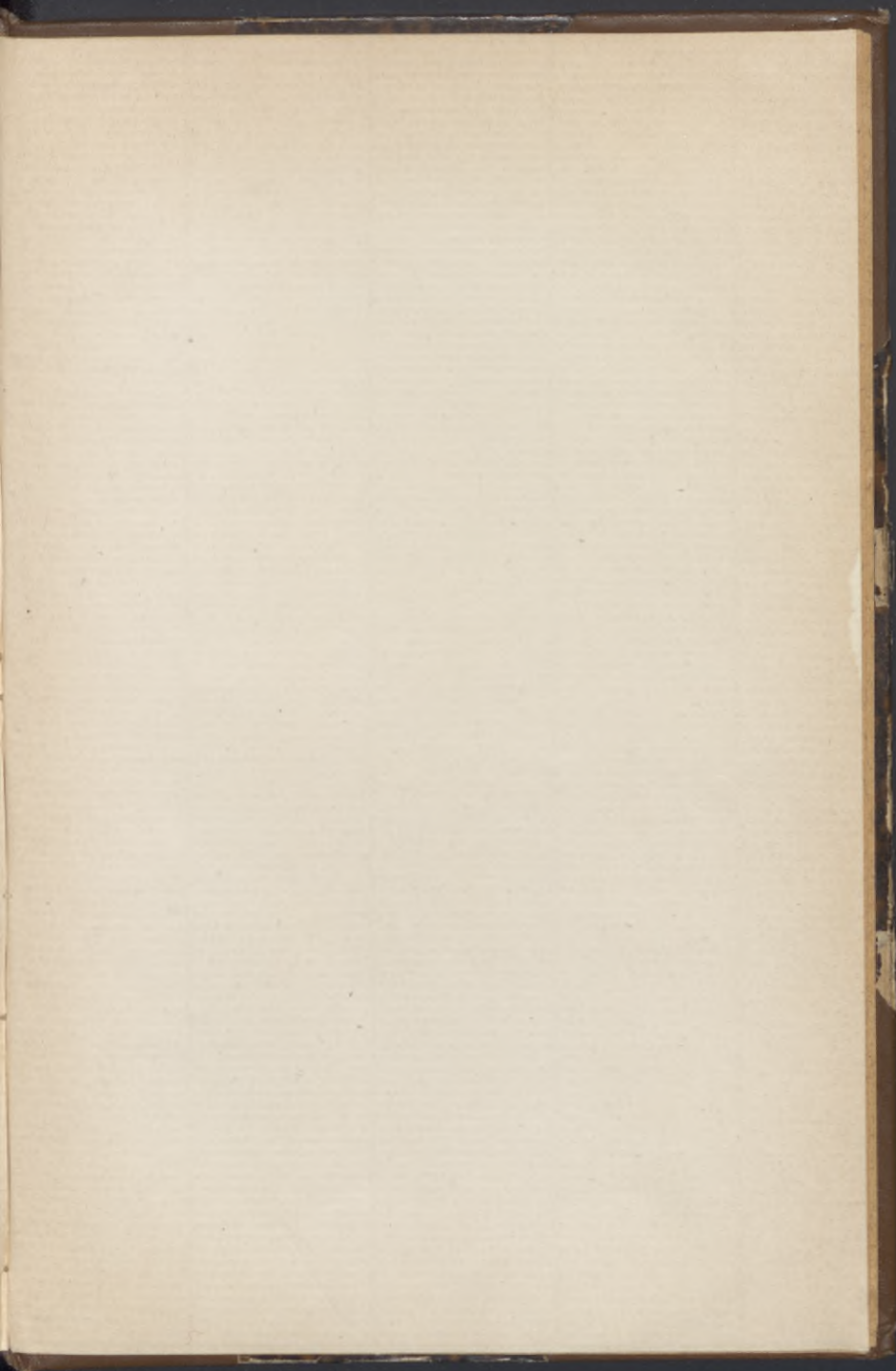
Ännu en gång talade hon.

— Du är en bra tös, sade hon, och du tar dig nog fram och blir nog väl gift, om du ser dig för. Men bli i ditt land och föd dig redliga.

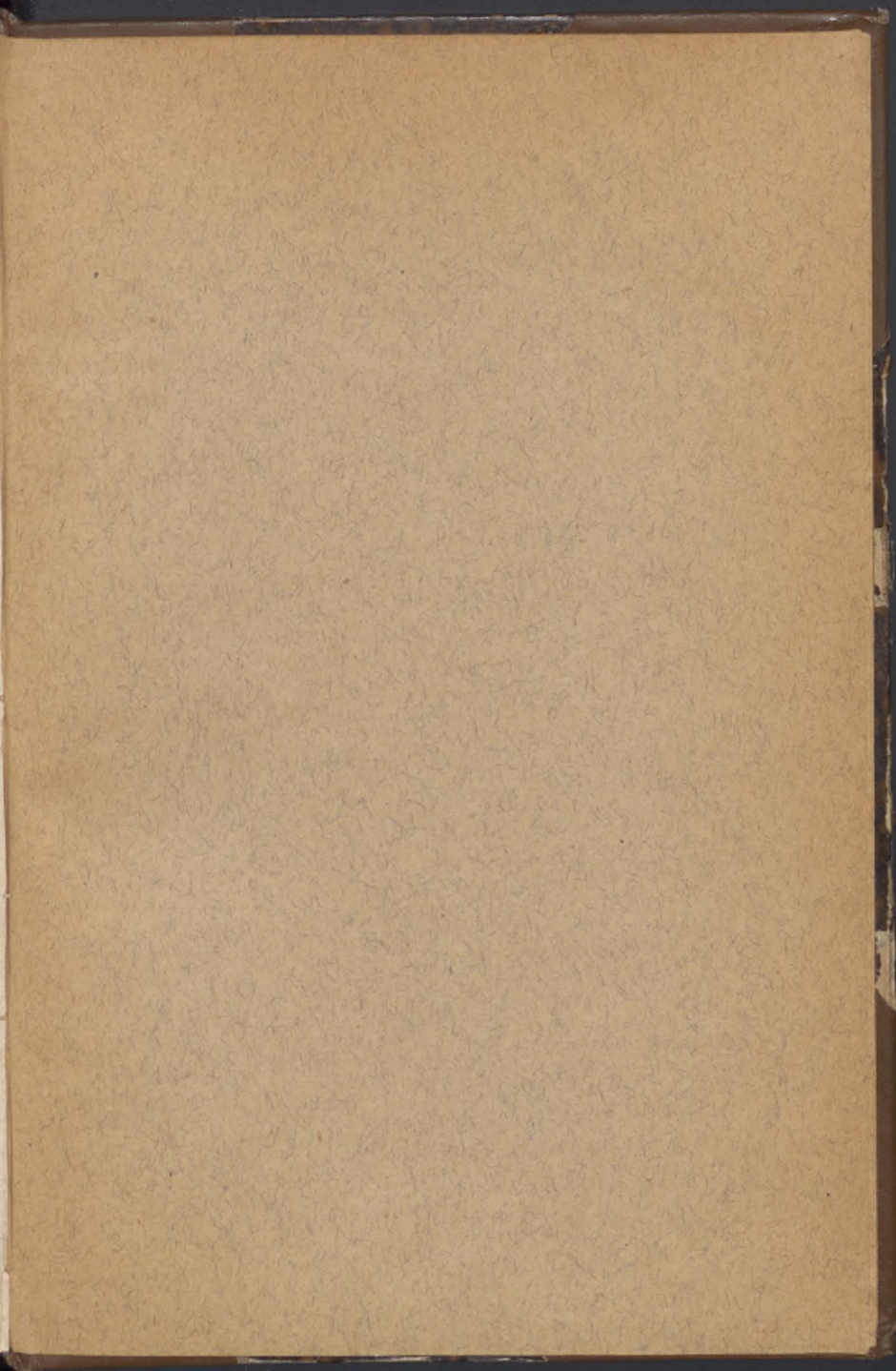
Det var mor Marits sista rediga önskan här i livet.

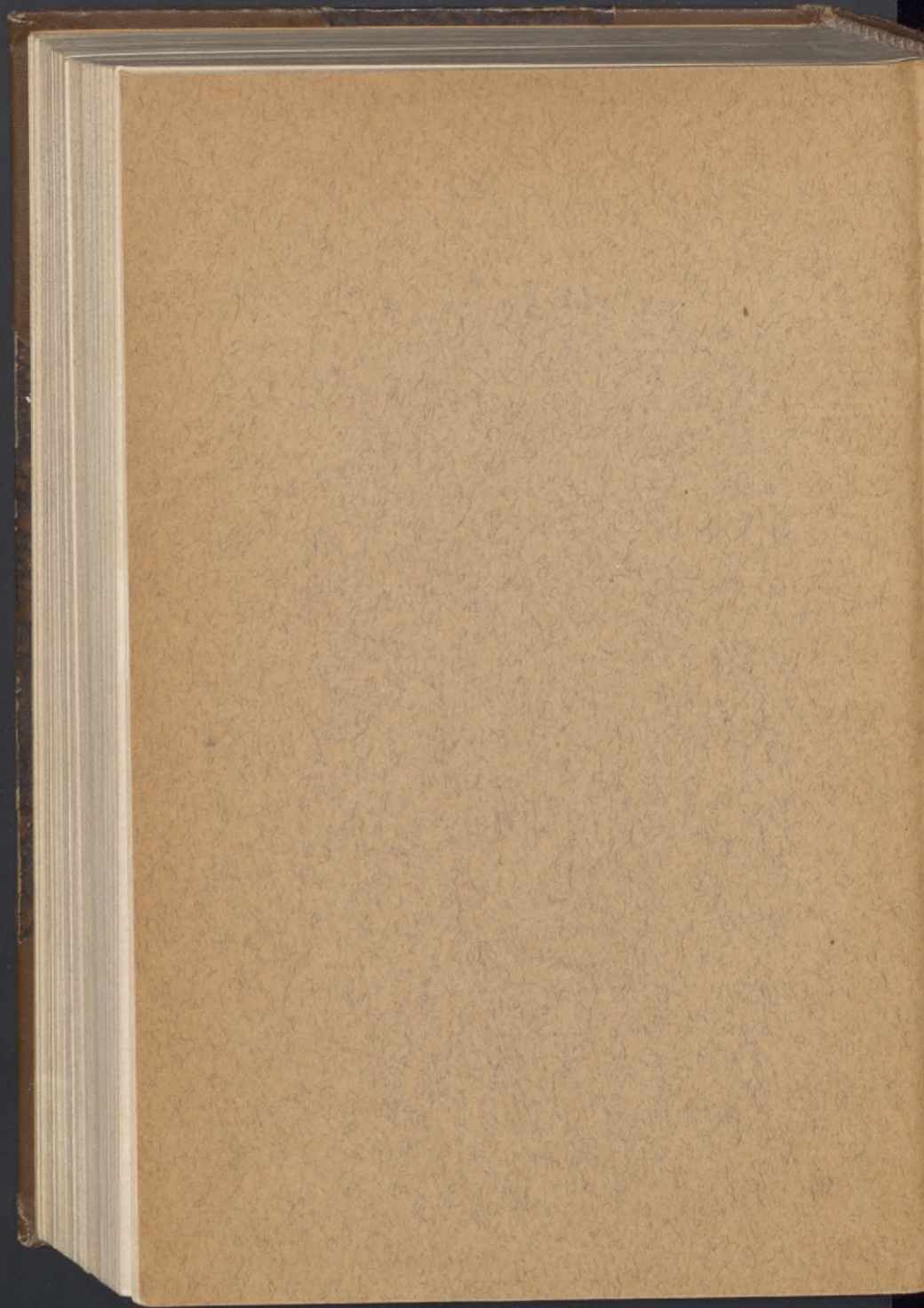
Fyrtioåtta timmar senare låg hon i kistan.

Psalmboken låg inte slutet mellan hennes händer, som annars är brukligt. Den var uppslagen vid evangeliet på annandag jul.

186
1407
F

6000253947

Göteborgs universitetsbibliotek

